اردو ادب کے خالق
(اسما، تصانیف اور واقعات کا اشاریہ)
پہلی جلد
(۱۳۲۵ء تا ۱۹۵۰ء)
ڈاکٹر شہزاد بانو دہلوی

اردو ادب کے خالق

(اسما، تصانیف اور واقعات کا اشاریہ)

پہلی جلد

(۱۳۲۵ء تا ۱۹۵۰ء)

ڈاکٹر شہزاد بانو دہلوی

نام کتاب	:	اردو ادب کے خالق (اسما، تصانیف اور واقعات کا اشاریہ)
مصنف و ناشر	:	ڈاکٹر شہزاد بانو دہلوی
پتہ	:	مکان نمبر ۱۳۱، کٹرہ گوکل شاہ، مٹیا محل، دہلی ـ ۱۱۰۰۰۶
فون نمبر	:	011-23258016 موبائل نمبر: 9899531585
صفحات	:	۳۶۰
سنہ اشاعت	:	اوّل، مارچ ۲۰۱۰
کمپوزنگ	:	رہبر کمپیوٹرز، کلاں مسجد، ترکمان گیٹ، دہلی
مطبع	:	شیروانی آرٹ پرنٹرز، بہرام سنگھ مارگ، موج پور، دہلی
قیمت	:	چار سو روپے =/Rs.400
تعداد	:	چار سو

-: ملنے کے پتے :-

مکان نمبر ۱۳۱ـ کٹرہ گوکل شاہ، مٹیا محل، جامع مسجد، دہلی ـ ۱۱۰۰۰۶

مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، نئی دہلی ـ ۱۱۰۰۰۲

انجمن ترقی اردو (ہند) راؤز ایوینیو، نئی دہلی ـ ۱۱۰۰۰۲

ایجوکیشنل پبلشنگ ہاؤس، گلی وکیل والی، کوچہ پنڈت، دہلی ـ ۱۱۰۰۰۶

موڈرن پبلشنگ ہاؤس، ۹ـ گولا مارکیٹ، دریا گنج، نئی دہلی ـ ۱۱۰۰۰۲

ساقی بک ڈپو، اردو بازار، جامع مسجد، دہلی ـ ۱۱۰۰۰۶

نئی کتاب، ڈی ـ ۲۴، ابوالفضل انکلیو، جامعہ نگر، نئی دہلی ـ ۱۱۰۰۲۵

مکتبہ نیا ورق، پی. او. بوکس نمبر ۵۰۳۰، چنچ بندر پوسٹ آفس، ممبئی ـ ۴۰۰۰۰۹

Urdu Adab Ke Khaliq *(an index of names, books & events)*
By.: **SHEHZAD BANO**
H.No. 131, Katra Gokul Shah, Matia Mahal,
Jama Masjid, Delhi-110006 Rs. **400/=**

''یہ کتاب اردو اکادمی دہلی
کے مالی تعاون سے شائع کی گئی ہے۔
اِس کے مشمولات سے اکادمی کا متفق ہونا ضروری نہیں''

امی، ابا جی

اور

استادِ محترم

کے نام

ترتیب

توضیحات

توضیحات

تحقیق،تنقیداور تدوین کے میدان میں کام کرنے والوں کو یہ مسئلہ درپیش رہا ہے کہ انھیں کسی خاص عہد کے شاعروں/ادیبوں سے بہ یک نظر آگاہ کرنے والی کوئی کتاب تا حال موجود نہیں۔ اگر کوئی مبتدی یا منتہی یہ جاننا چاہے کہ عہد میر وسودا میں اور کتنے افراد شاعری میں طبع آزمائی کررہے تھے؟ یا ترقی پسند تحریک کے زمانۂ آغاز/زمانۂ عروج میں کتنے افسانہ نگار بہ یک وقت اس صنفِ ادب کی آبیاری میں مصروف تھے؟ تو اُس مبتدی/منتہی کو،کم از کم وقت میں یہ واقفیت مہیا کرنے والی کتاب دستیاب نہیں۔

اس میں شک نہیں کہ گذشتہ پندرہ بیس برس کے دوران ایسی متعدد کتابیں شائع ہوئی ہیں جو پورے ملک کے اردو ادیبوں یا کسی خاص علاقے یا خاص صنفِ ادب میں طبع آزمائی کرنے والے صاحبانِ قلم کی علمی وادبی کاوشوں کا احاطہ کرتی ہیں لیکن ان میں بیشتر کتب کسی نہ کسی لحاظ سے تشنہ ہیں — مثلاً کسی کتاب میں صرف اُن صاحبانِ قلم کا ذکر ہے جو کتاب کے زمانۂ ترتیب میں حیات تھے — اُس ذکر میں مصنف کی کتابوں کے نام تو درج ہیں مگر اُن کا سنہ اشاعت موجود نہیں؛ اگر موجود ہے تو یہ واضح نہیں کہ مذکورہ کتاب کا تعلق کس صنفِ ادب سے ہے؛ اپنے عہد کے مصنفین سے متعارف کرانے والی کتب، عام طور پر اُن مصنفین کے ذکر سے خالی ہیں جو گذشتہ ادوار میں اپنی پسندیدہ اصنافِ سخن میں طبع آزمائی کرتے رہے۔ وغیرہ وغیرہ اس صورتِ حال کے پیشِ نظر، ایک ایسے اشاریے کی ضرورت تھی جو ادبِ اردو کے آغاز سے تا حال، اصنافِ سخن کی آبیاری کرنے والوں کے زمانۂ حیات اور تصانیف کی وضاحت پر مبنی ہو۔

میرے پی۔ایچ۔ڈی مقالے سے ماخوذ، کتاب کی یہ جلد آغازِ ادبِ اردو سے سنہ ۱۹۵۰ عیسوی تک کے ادیبوں، شاعروں کی کتابوں اور اہم سوانحی کوائف پر مشتمل ہے۔ دوسری جلد میں ۱۹۵۱ کے بعد کے ادیب مذکور ہوں گے۔

کتاب کا اوّلین باب ''اشاریہ از روئے تخلّص و اسم'' ہے جس کی ترتیب حروفِ تہجی کے لحاظ سے کی گئی۔ اس کے کالم حسب ذیل ہیں:

مصنف کا نام	تاریخ پیدائش	تاریخ وفات	صفحہ نمبر

آخری کالم میں اُس صفحے کا نمبر ہے جس پر مصنف کی کتابوں کے نام اور کوائف درج ہیں یہ کالم، گویا اس کتاب کی فہرست بھی ہے۔

کتاب کا دوسرا باب ''اشاریہ از روئے وفات'' ہے —— اس میں حسب ذیل تین کالم بنائے گئے ہیں:

تاریخ وفات	تاریخ پیدائش	مصنف

تاریخ وفات کو خاص طور پر اوّلیت دی گئی ہے کیونکہ مصنف کے زمانۂ وفات کی بنا پر ہی یہ تعین ہوتا ہے کہ اُس نے کس عہد میں زندگی بسر کی۔ اس اشاریہ سے قاری کو بہ یک نظر اندازہ ہو جائے گا کہ ایک عہد میں کتنے صاحبانِ قلم اردو ادب کی آبیاری کر رہے تھے اور اُن تحریروں کی بنا پر اُس عہد کا مجموعی مزاج کیا رہا ہوگا یا کسی صنفِ سخن / فکری رجحان سے کتنے کتنے ادیب وابستہ یا گریزپا رہے ہیں۔

مصنّفین کی تاریخِ پیدائش و وفات عیسوی سنہ میں درج کی گئی ہے کیونکہ ان دنوں عالمی چلن یہی ہے۔ مآخذ میں ہجری سنہ درج پایا گیا تو اُسے **تقویم ہجری وعیسوی** (مرتبین: ابوالنصر خالدی ایم۔ اے اور مولوی محمد احمد خاں اور زیڈ اے۔ ڈیبائی مطبوعہ: ۱۹۹۴، ناشر: انجمن ترقی اردو ہند، نئی دہلی) کی مدد سے عیسوی سنہ میں تبدیل کیا ہے۔ اس عمل کے دوران جہاں جہاں عیسوی سنہ درج کرنے پڑے ہیں وہاں سنین کے درمیان ڈیش (۔) لگایا گیا ہے۔

مصنّفین کی تاریخِ پیدائش و وفات کے اندراج میں اوّلاً۔ سال، پھر مہینہ اور آخر میں تاریخ لکھی گئی ہے۔ مثلاً:

تاریخ وفات	تاریخ پیدائش	مصنف
۱۳۲۵ / ستمبر ۲۷ (دہلی)	۱۲۵۳ / مارچ ۳ (پٹیالی۔ ایٹہ)	امیر خسرو، یمین الدین
۱۸۶۹ / فروری ۱۵ (دہلی)	۱۷۹۷ / دسمبر ۲۷ (آگرہ)	غالب، اسد اللہ خاں
۱۹۳۶ / اکتوبر ۸ (بنارس)	۱۸۸۰ / جولائی ۳۱ (بنارس)	پریم چند، دھنپت رائے

جہاں دو افراد کی وفات کا سال، ماہ اور تاریخ یکساں ہے وہاں افراد کے نام بہ لحاظِ حروفِ تہجی درج کیے ہیں۔ مثلاً:

تاریخِ وفات	تاریخِ پیدائش	مصنف
۱۹۷۶/نومبر ۱۴ (بہار)	۱۹۰۴/اپریل ۸ (گیا)	ریاست علی ندوی
۱۹۷۶/نومبر ۱۴ (کراچی)	۱۸۸۹/دسمبر ۱۶ (بہار)	فانی بلگرامی

ادیب کی جائے وفات اور جائے تدفین الگ الگ ہے تو دونوں مقام درج کرنے کی کوشش کی ہے مثلاً:

تاریخِ وفات	نام
۱۹۳۱/جنوری ۴ (لندن) [تدفین: بیت المقدس]	جوہر، محمد علی
۱۹۵۴/اپریل ۲ (سوئٹزرلینڈ) [تدفین: دہلی]	آصف علی دہلوی [بیرسٹر]

مصنف کا نام:

الف : اولاً تخلص یا قلمی نام رکھا گیا ہے اور کوما کے بعد مصنف کا اصل نام درج کیا ہے۔ مثلاً:

آتش، خواجہ حیدر علی

تاج، امتیاز علی

غالب، اسد اللہ خاں

ب : مصنف نے اپنے معروف تخلص یا قلمی نام سے قبل کوئی اور تخلص یا قلمی نام اختیار کیا تھا لیکن بعد کو ترک کر دیا تو وہ، تخلص/قلمی نام بڑی ترچھی لکیر کے بعد درج کیا ہے۔ اُس کے بعد کوما لگا کر نام کا بقیہ حصہ لکھا ہے۔ مثلاً:

غالب/اسد، اسد اللہ خاں

محوی صدیقی/رنگین، محمد حسن

منٹو/آدم، سعادت حسن

اسمِ نسبتی:

تخلص/قلمی نام کی غیر موجودگی میں اسمِ نسبتی پہلے اور نام کا بقیہ حصہ کوما کے بعد درج

گیا ہے۔ بزرگ محققین نے اپنے مرتبہ اشاریوں میں کچھ اہم نسبتوں کو ناموں سے قبل درج کرتے رہے ہیں۔ جیسے خلفائے راشدین، صحابہ، ائمہ اور صوفیائے کرام سے نسبتیں۔ یعنی: انصاری، جعفری، حسینی، رضوی، زیدی، صدیقی، عباسی، عثمانی، علوی، فاروقی، قدوائی، قریشی، کاظمی، نقوی اور ہاشمی وغیرہ

بزرگ محققوں نے درج ذیل نسبتیں بھی ناموں سے قبل درج کی ہیں:

بھٹاچاریہ، رستوگی اور ماتھر وغیرہ۔ درج بالا نسبتیں کتاب میں اس طرح درج ہوئی ہیں:

انصاری، حیات اللہ

بھٹاچاریہ، شانتی رنجن

حسینی، علی عباس

فاروقی، شمس الرحمٰن

گدی، غیاث احمد

دو لفظی نام:

الف : دو لفظی نام، جوں کے توں درج کیے ہیں خواہ اُن کا دوسرا جز و تخلص/قلمی نام اسم نسبتی ہی کیوں نہ رہا ہو۔ مثلاً:

محمد مجیب

ممتاز شیریں

ناصر کاظمی

ب : ایسے تین لفظی نام جن کا پہلا اور آخری حصہ یکساں ہے اور وہ حصہ تخلص کے طور پر استعمال ہوا ہے، اُن کی ترتیب تبدیل نہیں کی گئی۔ مثلاً:

انشاء اللہ خاں انشاؔ

فیض احمد فیضؔ

مومن خاں مومنؔ

کنیت، لقب، تاریخی نام:

الف : جن مصنفین کے ناموں میں کنیت / لقب / عرفیت یا تاریخی نام بھی شامل ہے، وہاں اُس کا اندراج اصل نام کے بعد بڑی بریکٹ میں کیا گیا ہے:

اقبآل، محمد اقبال [کنیت: شیخ]

عابد حسین ترمذی [تاریخی نام: منظور حسین]

فکرتونسوی، رام لعل بھاٹیہ [عرفیت: نارائن]

ب : جو خطاب، نام کا حصہ بن کر معروف ہو گئے ہیں اُنھیں نام میں شامل تصور کرتے ہوئے، اِس طور درج کیا ہے:

سرسیّد، سیّد احمد خاں [خطاب: سر]

ج : درج ذیل نوعیت کے خطاب اور القاب جن ناموں کا حصہ بن گئے ہیں۔ اُنھیں اصل نام کے بعد بڑی بریکٹ میں رکھا گیا:

شمس العلما، محسن الملک، وقار الملک، دبیر الملک، امام الہند، مفتی، خواجہ، آغا وغیرہ

د : مصنّف کے اسنادی عہدے یعنی ڈاکٹر اور پروفیسر درج نہیں کیے گئے۔

ترتیبِ مصنّفین

کتاب کا تیسرا باب ہے جس میں ہر مصنّف کی تاریخ پیدائش و وفات اور کتابوں کا اندراج (بہ لحاظ سنہ اشاعت) کیا ہے اور کتاب کے ناشر کا نام بھی دیا گیا۔ اس کا خاکہ حسب ذیل ہے:

مصنّف

تاریخِ پیدائش:.................

تاریخِ وفات:.................

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	......	......	......	......	۱،۲،۳
۲۔	......	......	......	......	۶
۳۔	......	......	......	......	۲

ادبی و سوانحی کوائف:

اعزازات

حواشی:

۱
۲
۳

اس تفصیل کے بعد جہاں جہاں ممکن ہوا مصنفین کی سوانحی و ادبی کوائف بھی درج کیے ہیں۔ مثلاً ادبی زندگی کا آغاز، شہریت میں کسی نوع کی تبدیلی، کسی اخبار یا رسالے کی ادارت، ادبی یا صحافتی خدمات کے لیے انعام، ملکی یا غیر ملکی اعزازات وغیرہ۔

''تصانیف'' میں بعض جگہ کتابوں کے صرف نام خفی حروف میں درج ہیں، یہ نام مصنف نے اپنی کسی تصنیف میں ''زیرِ ترتیب'' یا ''زیرِ اشاعت'' کتاب کے طور پر لکھے ہیں، ہم نے انھیں نظر انداز نہیں کیا کیونکہ عین ممکن ہے کہ یہ اندراج آئندہ کسی طور کارآمد ثابت ہو جائے۔

حواشی:

— حواشی میں مآخذ کی نشان دہی کے لیے نمبر شمار کا استعمال کیا ہے۔
— مآخذ کی ترتیب بھی بہ لحاظِ سنہ اشاعت قائم کی گئی ہے۔
— حواشی میں جس کتاب کی تفصیل کے اختتام پر نشان ⊛ لگایا ہے وہ کتاب راقم الحروف نے بذاتِ خود دیکھی ہے۔
— حواشی میں نشان * کسی خاص وضاحت کے لیے استعمال کیا گیا ہے۔

واقعات:

کتاب کا چوتھا باب ہے۔ اس میں برصغیر اور اردو فارسی ادب کی تاریخ کے اُن اہم واقعات کو زمانی لحاظ سے درج کیا گیا ہے جو نہ صرف سماجی زندگی پر بلکہ ادیبوں کے ذہن و دل اور اصنافِ ادب پر بھی اثر انداز ہوئے ہیں۔

کتابیات:

اس عنوان کے تحت وہ کتابیں بہ لحاظِ زمانۂ اشاعت درج ہیں جو تحقیق کے دوران پیشِ نظر

تھیں۔ واضح رہے کہ اس میں وہ کتابیں درج نہیں جو شامل اشاریہ مصنفین کی 'تصانیف' میں مذکور ہیں۔

یہ کتاب جس مقالے سے ماخوذ ہے وہ میں نے شعبۂ اردو، جامعہ ملیہ اسلامیہ سے پی. ایچ. ڈی. کی سند کے لیے ترتیب دیا تھا۔ مقالے کی تکمیل اور اس کتاب کی تشکیل میں استادِ محترم پروفیسر شمس الحق عثمانی کی پدارانہ شفقت اور تربیت قدم قدم پر حاصل رہی، پروفیسر ایمریٹس شمیم حنفی، ڈاکٹر محمد فیروز دہلوی (سابق ریڈر، شعبۂ اردو، ذاکر حسین کالج) اور محبوب الرحمٰن فاروقی (سابق مدیر رسالہ آجکل، نئی دہلی) بھی گراں قدر مشوروں اور کم یاب کتب سے نوازتے رہے۔ ان بزرگوں کی بے پایاں عنایتوں، والدین کی نوازشوں اور بھائیوں بہنوں کی محبتوں سے میں ہمیشہ گراں بار رہوں گی۔

شہزاد بانو دہلوی
مکان نمبر ۱۳۱۔ کٹرہ گوکل شاہ
ٹمیا محل، جامع مسجد، دہلی۔ ۱۱۰۰۰۶

یکم نومبر ۲۰۰۹

اشاریہ از روئے تخلص و اسم

اشاریہ ازروئے تخلص و اسم

(مع صفحہ نمبر)

مصنف	تاریخ پیدائش	تاریخ وفات	صفحہ نمبر
ایمان شیر محمد خان	......	۱۸۰۶ـ۱۸۰۷ (......)	۸۹ تا ۹۰
ایمان گوپامئوی	۱۸۵۸ـ۱۸۶۰ (ہردوئی)	۱۹۴۰ (بھوپال)	۹۰
آبرو/ شاہ مبارک آبرو	۱۶۸۳ـ۱۶۸۴ (گوالیار)	۱۷۳۳/دسمبر ۳۱ (دہلی)	۹۰
آتش، خواجہ حیدر علی	۱۷۷۷ـ۱۷۷۸ (فیض آباد)	۱۸۴۷/جنوری ۱۳ (لکھنؤ)	۹۱
آرزو لکھنوی، سید انوار حسین	۱۸۷۳/فروری ۱۶ (لکھنؤ)	۱۹۵۱/اپریل ۱۶ (کراچی)	۹۲ تا ۹۴
آرزو، شیخ سراج الدین علی خاں	۱۶۸۷ـ۱۶۸۸ (اکبرآباد)	۱۷۵۶/جنوری ۲۷ (لکھنؤ)	۹۴ تا ۹۶
آزاد انصاری، الطاف احمد	۱۸۷۱/اکتوبر ۱۲ (سہارنپور)	۱۹۴۲ (حیدرآباد)	۹۶
آزاد بلگرامی، سید محمد نوح حسین	۱۷۰۴/جون ۱۸ (بلگرام)	۱۷۸۶/ستمبر ۱۵ (اورنگ آباد)	۹۷ تا ۹۸
آزاد، محمد حسین	۱۸۳۲ـ۱۸۳۴ (دہلی)	۱۹۱۶/جنوری ۲۲ (لاہور)	۹۸ تا ۹۹
آزردہ، مفتی صدر الدین	۱۷۸۹/دسمبر ۱۲ (دہلی)	۱۸۶۸/جولائی ۱۶ (دہلی)	۱۰۰
آسی غازی پوری، شریف محمد علیم	۱۸۳۴ـ۳۵/دسمبر ۲۱ (بلیا)	۱۹۱۷/فروری ۲ (غازی پور)	۱۰۱
آسی لکھنوی، عبد الباری	۱۸۹۲ـ۱۸۹۳ (میرٹھ)	۱۹۴۶/جنوری ۱۰ (لکھنؤ)	۱۰۱ تا ۱۰۳
آشفتہ رام پوری، عنبر شاہ خاں	۱۷۶۸ (رامپور)	۱۸۳۴ (رام پور)	۱۰۳
آشفتہ مرادآبادی	۱۸۰۴ (مرادآباد)	۱۸۷۷ (رامپور)	۱۰۳ تا ۱۰۵
آصف الدولہ، نواب	۱۷۴۸ (......)	۱۷۹۷ (لکھنؤ)	۱۰۵
آصف حیدرآبادی	۱۸۶۶/اگست ۱۸ (حیدرآباد)	۱۹۱۱/اگست ۲۹ (حیدرآباد)	۱۰۵ تا ۱۰۶
آصفی رامپوری	۱۸۶۰ (رامپور)	۱۹۴۶/مئی (حیدرآباد)	۱۰۶ تا ۱۰۷
آغا حشر کاشمیری، محمد شاہ	۱۸۷۹/یکم اپریل (بنارس)	۱۹۳۵/اپریل ۲۸ (لاہور)	۱۰۷ تا ۱۰۹
آغا شاعر قزلباش دہلوی	۱۸۷۱/مارچ ۵ (کوٹھی ابراہیم خاں)	۱۹۴۰/مارچ ۱۲ (دہلی)	۱۰۹ تا ۱۱۰
آفاق بنارسی، غلام حسین خاں	۱۸۶۸ (بنارس)	۱۹۳۴ (......)	۱۱۱
آفاق، میر فرید الدین	ندارد	ندارد	۱۱۱ تا ۱۱۲
آفتاب دہلوی، شاہ عالم ثانی	۱۷۲۸/جون ۱۴ (دہلی)	۱۸۰۶/نومبر ۱۹ (دہلی)	۱۱۲
آگاہ ویلوری/ باقر محمد باقر	۱۷۴۵/یکم اگست (مدراس)	۱۸۰۶/مارچ ۵ (میلاپور)	۱۱۳ تا ۱۱۴

مصنف	تاریخ پیدائش	تاریخ وفات	صفحہ نمبر
سرسید، سید احمد خاں	۱۸۱۷/اکتوبر ۱۷ (دہلی)	۱۸۹۸/مارچ ۲۷ (علی گڑھ)	۱۹۰ تا ۱۹۵
سرشار، پنڈت رتن ناتھ در	۱۸۴۷_۱۸۴۶ (لکھنؤ)	۱۹۰۲/جنوری ۲۷ (حیدرآباد)	۱۹۶ تا ۱۹۸
سرور جہاں آبادی، درگا سہائے	۱۸۷۳/دسمبر (جہاں آباد)	۱۹۱۱/دسمبر ۳۰ (پیلی بھیت)	۱۹۸
سرور، رجب علی بیگ	۱۷۸۷ (لکھنؤ)	۱۸۶۹ (بنارس)	۱۹۹
سعادت علی امروہوی	......	۱۷۵۲ (......)	۲۰۰
سلیم پانی پتی، سید وحید الدین	۱۸۶۹/۱۸۶۵ (پانی پت)	۱۹۲۸/جولائی ۲۹ (حیدرآباد)	۲۰۰ تا ۲۰۱
سلیمان پھلواری	۱۸۵۷ (پٹنہ۔ موضع پھلوار)	۱۹۳۵ (موضع پھلوار)	۲۰۱
سودا، مرزا محمد رفیع	۱۷۰۶_۱۷۰۷/جون ۲۶	۱۷۸۱/جون ۲۷ (لکھنؤ)	۲۰۲
سوز/میر سوز، محمد میر	۲۱_۱۷۲۰ (دہلی)	۱۷۹۸_۱۷۹۹ (شاہ جہاں پور)	۲۰۳
سیاح، میاں داد خاں	۲۹_۱۸۳۰ (اورنگ آباد)	۱۹۰۷ (سورت)	۲۰۳
سید احمد دہلوی، سید احمد خاں	۱۸۴۶/جنوری ۸ (دہلی)	۱۹۱۸_۱۹۱۹/مئی ۱۱ (دہلی)	۲۰۴ تا ۲۰۵
سید عبدالحی حسن	۱۸۶۵/دسمبر ۲۲ (رائے بریلی)	۱۹۲۳/فروری ۲ (لکھنؤ)	۲۰۵
سید علی بلگرامی	۱۸۵۱/نومبر ۱۰ (بلگرام)	۱۹۱۱/مئی ۳ (حیدرآباد)	۲۰۶
سید محمد بن سید مبارک کرمانی	......	۱۳۶۸	۲۰۷
سید محمد جونپوری، مہدی موعود	۱۴۴۳ (......)	۱۵۰۴ (......)	۲۰۷
شاد عظیم آبادی، سید محمد علی	۱۸۴۶/جنوری ۸ (پٹنہ)	۱۹۲۷/جنوری ۵ (عظیم آباد)	۲۰۷ تا ۲۰۸
شاد لکھنوی، شیخ محمد جان	۱۸۰۵ الگ بھگ	۱۸۹۹ (لکھنؤ)	۲۰۹
شاد، مہاراجہ سر کشن پرشاد	۱۸۶۴/جنوری (حیدرآباد)	۱۹۴۰/مئی ۹ (حیدرآباد)	۲۰۹ تا ۲۱۰
شانی، گل شیر خاں	......	۱۹۳۳/مئی ۱۶ (ایم پی)	۲۱۱
شاہ حاتم، شیخ ظہور الدین	۱۷۰۰_۱۶۹۹ (دہلی)	۱۷۸۳/جولائی (دہلی)	۲۱۱ تا ۲۱۲
شاہ رفیع الدین	۱۷۴۹ (دہلی)	۱۸۱۸/اگست ۹ (دہلی)	۲۱۲
شاہ عبدالعزیز دہلوی	۱۷۴۶ (دہلی)	۱۸۲۳/جولائی ۱۷ (دہلی)	۲۱۳
شاہ عبدالقادر	۱۷۵۳_۱۷۵۴ (......)	۱۸۱۴_۱۸۱۵ (......)	۲۱۳

اشاریہ از روئے وفات

اشاریہ از روئے وفات

(مع تاریخ پیدائش)

تاریخ ومقام وفات	تاریخ ومقام پیدائش	مصنف
چودھویں صدی		
۱۳۲۵/ستمبر ۲۷ (دہلی)	۱۲۵۳/مارچ ۳ (پٹیالی ضلع، یوپی)	خسرو/امیر خسرو، ابوالحسن یمین الدین
۱۳۶۸	......	سید محمد بن سید مبارک کرمانی
پندرھویں صدی		
۱۴۲۱یا۱۴۲۲	۱۳۲۰ (دہلی)	خواجہ بندہ نواز گیسو دراز
۱۴۹۶ (بیجاپور)	...... (مکہ معظمہ)	میراں جی شمس العشاق
سولھویں صدی		
۱۵۰۴	۱۴۴۳	سید محمد جونپوری مہدی موعود
۱۵۰۶	۱۳۸۸ (برہان پور)	باجن، شیخ بہاؤالدین
۱۵۲۸	۱۴۵۹	اشرف بیابانی، سید شاہ
۱۵۳۴	۱۴۶۹	محمود دریائی/داس (محمود بحری)
۱۵۸۲	(بیجاپور، دکن)	جانم، شاہ برہان الدین
سترھویں صدی		
۱۶۰۲	۱۵۵۱	ابوالفضل
۱۶۰۷ (سورت)	۱۵۴۰ (شیراز)	فانی، خواجہ محمد دیدار
۱۶۲۱/جنوری ۱۱ (گول کنڈہ)	۱۵۶۶/اپریل ۴ (گول کنڈہ)	قلی قطب شاہ، محمد قلی قطب

نام	پیدائش	وفات
خوب محمد چشتی، شیخ	......	۱۶۱۴
افضل پانی پتی، محمد افضل	......	۱۶۲۵
ابراہیم شاہ ثانی جگت گرو	۱۵۸۰	۱۶۲۷
شاہ ابوالحسن قادری	......	۱۶۳۵
حسن شوقی	۱۵۳۱	۱۶۳۳ اور ۱۶۴۰ کے دوران
غواصی، ملک الشعرا	......	۱۶۵۰
محمد نوشہ گنج بخش	۱۵۵۱(پنجاب)	۱۶۵۴
داول، شیخ غلام محمد	......	۱۶۵۷
وجہی/ملا وجہی، اسداللہ	......	۱۶۵۹
میراں جی، خدانما حسینی	۱۵۹۵	۱۶۶۴
دانش، میر رضی	......	۱۶۶۵_۱۶۶۶(سندھ)
برہمن، پنڈت چندر بھان	۱۵۷۴(آگرہ)	۱۶۶۶(بنارس)
عادل شاہ ثانی	۱۶۳۸(بیجاپور)	۱۶۷۲
عبداللہ قطب شاہ	۱۶۱۴	۱۶۷۲_۱۶۷۳
نصرتی، محمد نصرت	......	۱۶۷۴[مقتول]
اعلیٰ، امین الدین شاہ	۱۵۸۲	۱۶۷۵
ناصر علی سرہندی	۱۶۳۸	۱۶۹۶(دہلی)
ہاشمی بیجاپوری، سید میراں میاں خاں	......	۱۶۹۷
غنیمت کنجاہی	......	۱۷۰۰

اٹھارہویں صدی

نام	پیدائش	وفات
ہدایت اللہ خاں ہدایت	......(دہلی)	۱۷۰۴_۱۷۰۵(دہلی)
عبدالرحمٰن بابا	۱۶۳۲	۱۷۰۶
زٹلی/جعفر زٹلی، مرزا محمد میر جعفر	۱۶۵۹(نارنول)	۱۷۱۳[مقتول]

شاہ گل، خواجہ عبدالواحد	......	۱۷۱۴
عبدالقادر بدایونی	۱۵۴۰ (جے پور)	۱۷۱۵
بحری، قاضی محمود	......	۱۷۱۷
بیدل، مرزا عبدالقادر	۱۶۴۴	۱۷۲۰ (دہلی)
ولی/ولی دکنی، شمس الدین	۱۶۶۸ (اورنگ آباد، احمد آباد)	۱۷۲۰ اور ۱۷۲۵ کے دوران (احمد آباد)
مہر چند کھتری چوپڑہ لاہوری	۱۷۶۸_۱۷۶۹ (ضلع فتح پور)	۱۸۲۱_۱۸۲۲
عطا ٹھٹھوی عبدالحکیم	۱۶۳۰	۱۷۲۳
گلشن، شیخ سعد اللہ شاہ	۱۶۶۴_۱۶۶۵ (برہان پور)	۱۷۲۷ (دہلی)
عشقی، سید برکت اللہ	......	۱۷۲۹ (مارہرہ)
فراقی، سید محمد	۱۶۸۵	۱۷۳۱
آبرو/شاہ مبارک آبرو، نجم الدین	۱۶۸۳_۱۶۸۴ (گوالیار)	۱۷۳۳_۱۷۳۴ (دہلی)
مضمون، شیخ شرف الدین		۱۷۳۴_۱۷۳۵ (شاہجہاں آباد) (آگرہ)
احسن اللہ احسن	......	۱۷۳۷_۱۷۳۸
فائز دہلوی، صدر الدین محمد خاں	۱۶۹۰_۱۶۹۱ (دہلی)	۱۷۳۸ (دہلی)
محمد فاضل الدین بٹالوی، شیخ ابوالفرح	......	۱۷۳۸
اشرف گجراتی، محمد اشرف الموسوی	......	۱۷۳۹
پیام اکبر آبادی، شرف الدین علی خاں	......	۱۷۴۴
داؤد اورنگ آبادی، مرزا داؤد بیگ	......	۱۷۴۴
امید ہمدانی، مرزا محمد رضا قزلباش خاں	۱۶۷۸ (ایران)	۱۷۴۶ (دہلی)

ناجی، میر محمد شاکر	۱۶۹۳ (دہلی)	۱۷۴۷ (دہلی)
تاباں، میر عبدالحی	...... (دہلی)	۱۷۴۹ اور ۱۷۵۲ کے دوران
یک رو، عبدالوہاب	...... (سنام)	۱۷۵۰ [سے قبل]
مخلص، آنند رام	۱۶۹۹_۱۷۰۰ مطابق ۱۱۱۱ھ	۱۷۵۰_۱۷۵۱
سعادت علی امروہوی	......	۱۷۵۲ [سے قبل]
حزیں/ظہور، میر محمد باقر علی	...... (دہلی)	۱۷۵۲ (پورنیہ)
یقین، انعام اللہ خاں	۱۷۲۷ (دہلی)	۱۷۵۵_۱۷۵۶ (دہلی)
آرزو، شیخ سراج الدین علی خان	۱۶۸۷_۱۶۸۸ (اکبر آباد)	۱۷۵۶/ جنوری ۲۷ (لکھنؤ)
اسماعیل امروہوی	۱۶۹۸ (امروہہ)	۱۷۵۷_۱۷۵۸
عندلیب، خواجہ محمد ناصر	۱۶۹۳_۱۶۹۴	۱۷۵۸_۱۷۵۹
غلام قادر شاہ	......	۱۷۶۲
سراج اورنگ آبادی، سید سراج الدین	۱۷۱۵ (اورنگ آباد)	۱۷۶۳ (اورنگ آباد)
دردمند، محمد فقیہ	...... (اودگیر، ضلع بیدر)	۱۷۶۵_۱۷۶۶
حزیں، شیخ محمد علی	......	۱۷۶۶
بہار، لالہ ٹیک چند	۱۷۸۷_۱۷۸۸	۱۷۶۶_۱۷۶۷
درگاہ، نواب ذوالقدر قلی خاں	۱۷۱۰	۱۷۶۶_۱۷۶۷
صابر، میر محمود	(دہلی)	۱۷۶۷_۱۷۶۸
قاسم اورنگ آبادی، شاہ قاسم	......	۱۷۷۱
شاکر	......	۱۷۷۲
فغاں، اشرف علی خاں	۱۷۲۵_۱۷۲۶ (دہلی)	۱۷۷۲_۱۷۷۳ (عظیم آباد)
عزلت/ زرگن، سید عبدالولی	۱۶۹۲_۱۶۹۳	۱۷۷۵/ ستمبر ۱۳
ضیا دہلوی، میر ضیاء الدین	...... (دہلی)	۱۷۸۰ (عظیم آباد)
انصاف حیدر آبادی، مرزا علی نقی	......	۱۷۸۰_۱۷۸۱

۱۷۸۱ء جنوری ۷ (دہلی)	۱۶۹۹ء مارچ ۳ (مالوہ)	مظہر جانِ جاں، مرزا شمس الدین حبیب اللہ
۱۷۸۱ء جون ۲۷ (لکھنؤ)	۱۷۰۶-۱۷۰۷ (دہلی)	سوداؔ، مرزا محمد رفیع
۱۷۸۶-۱۷۸۷ (لکھنؤ)	۱۷۳۶-۱۷۳۷ (دہلی)	میر حسنؔ، غلام حسن خاں
۱۷۸۳ء جولائی (دہلی)	۱۶۹۹-۱۷۰۰ (دہلی)	شاہ حاتم، ظہور الدین شیخ
۱۷۸۴یا۱۷۸۵	......	معینؔ الدین، حسین علی
۱۷۸۵ء جنوری ۷ (دہلی)	۱۷۲۰ء دسمبر ۱۴ (دہلی)	دردؔ، خواجہ میر درد
۱۷۸۶ء ستمبر ۵ (اورنگ آباد)	۱۷۰۴ء جون ۱۸ (بلگرام)	آزاد بلگرامی، میر غلام علی
۱۷۸۸ (حیدر آباد)	...... (اکبر آباد)	بیانؔ، خواجہ احسن الدین
۱۷۸۹ (عظیم آبادی)	۱۷۲۴-۱۷۲۵ (شاہجہاں آباد)	عشقؔ، رکن الدین
۱۷۹۰-۱۷۹۱ (مرشد آباد)	۱۷۱۳ (دہلی)	قدرت، شاہ قدرت اللہ شیخ
۱۷۹۱-۱۷۹۲ (دہلی)	......	بقاؔ اکبر آبادی، شیخ بقاء اللہ
۱۷۹۱-۱۷۹۲ (دہلی)	۱۷۳۴-۱۷۳۵ (دہلی)	حسرتؔ، جعفر علی
۱۷۹۴ء اگست (دہلی)	۱۷۳۵-۱۷۳۶ (دہلی)	اثر دہلوی، خواجہ محمد میر محمدی
۱۷۹۴ (آگرہ)	......	بیدار دہلوی، میر محمد علی
۱۷۹۳-۱۷۹۴ (رام پور)	۱۷۷۲ (چاند پور، ضلع بجنور)	قائمؔ چاندپوری، محمد قیام الدین
۱۷۹۵-۱۷۹۶ (مرشد آباد)	۱۷۲۷-۱۷۲۸ (عظیم آباد)	حسرتؔ، میر محمد حیات ہیبت خاں
۱۷۹۵-۱۷۹۶ (عظیم آباد)	(شاہجہاں آباد، دہلی)	فدویؔ، مرزا محمد علی
۱۷۹۶ء جولائی (اکبر آباد)	۱۷۲۷-۱۷۲۸ (بدایوں)	بیدارؔ، شیخ عماد الدین محمدی
۱۷۹۸-۱۷۹۹ (شاہجہاں پور)	۱۷۲۰-۱۷۲۱ (دہلی)	سوزؔ، میر محمد
۱۸۰۰	۱۷۲۶	حیدر پشاوری
۱۸۰۰	۱۷۷۰	مراد شاہ، غلام رکن الدین

انیسویں صدی

۱۸۰۱-۱۸۰۲	......	محمد شریف خاں، حکیم
۱۸۰۱	۱۷۳۷-۱۷۳۸ (عظیم آباد)	جوششؔ، محمد روشن

۱۸۰۶/مارچ ۵ (میلاپور)	۱۷۴۵/یکم اگست (مدراس)	آگاہ ویلوری، محمد باقر
۱۸۰۶/نومبر ۱۹ (دہلی)	۱۷۲۸/جون ۱۴ (دہلی)	آفتاب، شاہ عالم ثانی
۱۷۹۹_۱۸۰۶	(اکبرآباد)	سجاد اکبرآبادی، میر محمد سجاد
۱۸۰۶_۱۸۰۷	......	ایمان، شیر محمد خاں
۱۸۰۹/ستمبر ۱۶	......	گردیزی، سید فتح علی حسینی
۱۸۰۹/دسمبر ۱۹ (کلکتہ)	۱۷۳۳ (دہلی)	افسوس، میر شیر علی
۱۸۱۰/ستمبر ۲۱ (لکھنؤ)	۱۷۲۲_۱۷۲۳ (اکبرآباد)	میر تقی میر، محمد تقی
۱۸۱۰ (لکھنؤ)	۱۷۴۹ (دہلی)	جرأت سید یحییٰ امان
۱۸۱۳_۱۸۱۴ (کلکتہ)	......	طپش دہلوی، مرزا محمد اسماعیل
۱۸۱۳_۱۸۱۴ (بنارس)	۱۷۶۸_۱۷۶۹ (دہلی)	حیدری، سید حیدر بخش
۱۸۱۴	۱۷۳۵	شاہ عبدالقادر
۱۸۱۷/اگست ۹ (دہلی)	۱۷۴۹ (دہلی)	شاہ رفیع الدین
۱۸۱۷ (لکھنؤ)	۱۸۵۶ (مرشدآباد)	انشاء اللہ خاں انشا
۱۸۱۸/اگست ۹ (دہلی)	۱۷۵۰ (دہلی)	رفیع الدین، عبدالوہاب شاہ
۱۸۲۱/جولائی ۲۹ (رامپور)	۱۷۴۷ (بریلی)	عشرت بریلوی، میر غلام علی
۱۸۲۳/فروری ۲ (پٹنہ)	۱۷۵۶_۱۷۵۷ (عظیم آباد)	راسخ عظیم آبادی، شیخ غلام علی
۱۸۲۴/جولائی ۱۷ (دہلی)	۱۷۴۶ (دہلی)	شاہ عبدالعزیز دہلوی
۱۸۲۸	۱۷۳۹ (خیرپور)	سچل سرمست، عبدالوہاب
۱۸۳۰/اگست ۱۶ (آگرہ)	۱۷۳۵ (دہلی)	نظیر اکبرآبادی، سید ولی احمد
۱۸۳۰_۱۸۳۱	......	قاسم، میر قدرت اللہ
۱۸۲۴/جولائی ۲۰ (لکھنؤ)	۱۷۴۷/جنوری ۲/۸ (اکبرپور)	مصحفی، شیخ غلام مصطفیٰ ہمدانی
۱۸۲۴ (رام پور)	۱۷۶۸ (رام پور)	آشفتہ رام پوری، عنبر شاہ خاں
۱۸۳۵/اکتوبر (لکھنؤ)	۱۷۵۵ (سرہند)	رنگین دہلوی، سعادت یار خاں
۱۸۳۳_۱۸۳۴ (مدراس)	۱۷۷۲_۱۷۷۳ (بریلی)	حقیقت شاہ حسین
۱۸۳۶ (اجمیر)	۱۷۸۳_۱۷۸۴ (سیتاپور)	اکرام، اکرام علی سیتاپوری

۱۸۳۷ (حیدرآباد)	......	آفاق، میر فرید الدین
۱۸۳۸/اگست ۱۶ (لکھنؤ)	۱۷۷۱-۱۷۷۲/اپریل (فیض آباد)	ناسخ، شیخ امام بخش
۱۸۳۴-۱۸۳۵ (بریلی)	۱۷۴۲/مارچ-اپریل (سرہند)	نیاز، نیاز احمد بریلوی
۱۸۳۸/نومبر ۲۳ (حیدرآباد)	۱۷۶۱ (دہلی)	شاہ نصیر دہلوی
۱۸۴۱ جنوری ۹ (پیرس)	۱۷۸۳ (اسکاٹ لینڈ)	گل کرسٹ
۱۸۴۳ (لکھنؤ)	۱۸۱۱ (لکھنؤ)	نسیم، پنڈت دیا شنکر
۱۸۴۴ (دہلی)	۱۷۶۴-۱۷۶۵ (دہلی)	ممنون، میر نظام الدین
۱۸۴۷/جنوری ۱۳ (لکھنؤ)	۱۷۷۸ (فیض آباد)	آتش، خواجہ حیدر علی آتش
۱۸۵۰-۱۸۵۱	۱۷۶۶	احسان، حافظ عبد الرحمٰن خاں
۱۸۵۱	......	گل/نگار، مرزا اکبر علی خاں
۱۸۵۱ (گوالیار)	۱۷۵۳ (دہلی)	غمگین دہلوی، میر سید علی
۱۸۵۲/مئی ۱۴ (دہلی)	۱۸۰۰/جنوری ۱۸ (دہلی)	مومن خاں مومن
۱۸۵۴/اگست ۴ (رام پور)	۱۸۰۳ (دہلی)	تسکین، میر حسن
۱۸۵۴/نومبر ۱۰ (دہلی)	۱۷۹۰/اگست ۲۲ (دہلی)	ذوق، شیخ محمد ابراہیم
۱۸۵۵/دسمبر ۲۸ (دہلی)	۱۸۸۲/جنوری ۲۷ (اعظم گڑھ)	اسلم جیراج پوری، محمد اسلم
۱۸۵۶	۱۸۰۹	گل محمد، خلیفہ
۱۸۵۷ (بمبئی)	۱۷۹۷/ستمبر ۳ (فیض آباد)	رند لکھنوی، سید محمد خاں
۱۸۵۸/اکتوبر ۱۵	......	محمود خاں محمود
۱۸۵۸	۱۸۰۸ (بدایوں)	رسوا، فیض احمد فیض بدایونی
۱۸۶۱/اگست ۱۹ (انڈومان)	۱۷۹۶-۱۷۹۷ (خیرآباد)	فضل حق خیرآبادی
۱۸۶۲/نومبر ۷ (برما، رنگون)	۱۷۷۵/اکتوبر ۱۴ (دہلی)	ظفر، ابوظفر محمد سراج الدین
۱۸۶۳ (دہلی)	۱۷۹۳ (دہلی)	بدر الدین دہلوی، قاضی
۱۸۶۴	۱۷۹۳-۱۷۹۴	ذکی، مہدی علی خاں
۱۸۶۶/جنوری ۳۱ (لکھنؤ)	۱۷۹۴ اور ۱۷۹۹ کے دوران (دہلی)	نسیم دہلوی، مرزا محمد اصغر علی خاں

۱۸۶۸؍ جولائی ۱۶ (دہلی)	۱۷۸۹؍ دسمبر ۱۲ (دہلی)	آزردہ، مفتی صدر الدین
۱۸۶۹؍ فروری ۱۵ (دہلی)	۱۷۹۷؍ دسمبر ۲۷ (آگرہ)	غالبؔ، مرزا اسد اللہ خاں
۱۸۶۹؍ اکتوبر (دہلی)	۱۸۰۶ (دہلی)	شیفتہؔ، نواب مصطفےٰ خاں
۱۸۶۹ (بنارس)	۱۷۸۷ (لکھنؤ)	سرور، رجب علی بیگ
۱۸۷۱ (لکھنؤ)	۱۷۸۲ (لکھنؤ)	شوقؔ لکھنوی، تصدق حسین خاں
۱۸۷۲؍ اکتوبر ۲۸ (رامپور)	۱۸۲۳ (رامپور)	نظامؔ رام پوری، سید محمد ذکریا
۱۸۷۲_۱۸۷۳ (آرکاٹ)	۱۷۶۴_۱۸۶۵ (میسور)	لطیف آرکاٹی
۱۸۷۴؍ دسمبر ۱۰ (لکھنؤ)	۱۸۰۱ (فیض آباد)	انیسؔ/حزیںؔ، میر ببر علی
۱۸۷۵؍ جولائی ۹ (لکھنؤ)	۱۸۰۳؍ اگست ۲۹ (دہلی)	دبیرؔ، مرزا سلامت علی
۱۸۷۹؍ ستمبر ۲ (سکندر آباد)	۱۷۹۹_۱۸۰۰ (سکندر آباد)	تفتہؔ، منشی ہر گوپال
۱۸۸۰؍ مئی ۳۱ (آگرہ)	۱۸۳۰	سید اصغر علی اکبر آبادی
۱۸۸۰؍ اگست ۱۶ (رام پور)	۱۸۱۴؍ نومبر ۲۲ (شکوہ آباد)	منیرؔ شکوہ آبادی، سید اسمٰعیل حسین
۱۸۸۲ (رامپور)	۱۸۱۰ (لکھنؤ)	بحرؔ لکھنوی، شیخ امداد علی
۱۸۸۴ (جے پور)	۱۸۴۸ (دہلی)	انورؔ دہلوی، سید شجاع الدین
۱۸۸۵ (دہلی)	۱۸۴۷ (دہلی)	انور دہلوی، امروز سید شجاع الدین
۱۸۸۷ (فرخ آباد)	۱۸۲۱ (فرخ آباد)	مفتوںؔ، پنڈت لچھمی نرائن
۱۸۸۷_۱۸۸۸ (کلکتہ)	۱۸۲۳؍ جولائی ۳۰ (لکھنؤ)	اخترؔ، واجد علی شاہ
۱۸۸۹؍ جون ۱۴ (کلکتہ)	۱۸۳۴؍ جنوری ۱۲_۱۱ (کلکتہ)	عبدالغفور نساخؔ، عبدالغفور خاں
۱۸۸۹؍ جولائی ۱۲ (رام پور)	۱۸۲۱ (رام پور)	منصورؔ علی، سید زین العابدین
۱۸۹۰؍ مئی ۱۱ (ضلع شاہ آباد)	۱۸۳۴؍ اپریل ۷ (ضلع ایٹہ)	صفیرؔ بلگرامی، سید فرزند احمد
۱۸۹۰؍ اگست ۱۴ (سعودی عرب)	۱۸۲۸ (لاہور)	غلام سرور
۱۸۹۰ (میرٹھ)	۱۸۲۰ (سکندر آباد)	بےصبرؔ، منشی بال مکند
۱۸۹۰	۱۸۲۷	ریحان، دیا کرشن

۱۸۹۰ | (حیدر آباد) | وہمی وائسرائے

۱۸۹۱ر مئی ۳ (ہردوار) | ۱۸۲۸ر دسمبر ۱۸ (علی گڑھ) | نشاط اکبر آبادی، ہرگوبند سہائے

۱۸۹۲ر جنوری ۲۴ (دہلی) | ۱۸۶۱ | محمود خاں دہلوی

۱۸۹۲ | ۱۸۲۹ (الہ آباد) | وحید الہ آبادی، وحید الدین

۱۸۹۵ر فروری ۱۹ (ریبڑا) | ۱۸۳۶ر جنوری ۳ (متھرا) | منشی نول کشور

۱۸۹۶ (پانی پت) | ۱۸۰۶ (پانی پت) | عبدالرحمٰن پانی پتی

۱۸۹۷ (بھوپال) | ۱۸۲۶ر مئی ۳۰ (بنارس) | رفعت سرور، ابوالفضل محمد عباس شروانی

۱۸۹۸ر مارچ ۲۷ (علی گڑھ) | ۱۸۱۷ر اکتوبر ۱۷ (دہلی) | سرسید، سیّد احمد خاں

۱۸۹۹ (لکھنؤ) | ۱۸۰۵ | شاد لکھنوی، شیخ محمد جان

۱۸۹۹-۱۹۰۰ (بھوپال) | ۱۸۳۶-۱۸۳۷ (سہسوان) | اعجاز سہسوانی، منشی محمد عبدالعزیز

۱۹۰۰ | ...... | آباد عظیم آبادی، علی باقر

۱۹۰۰ر مارچ ۱۳ (میرٹھ) | ۱۸۵۰ (جھانسی) | بیان، یزدانی، محمد مرتضیٰ

۱۹۰۰ر اکتوبر ۱۳ (حیدر آباد) | ۱۸۲۹ فروری ۲۱ (لکھنؤ) | امیر مینائی، امیر احمد

۱۹۰۰ر اگست ۴ یا ۶ (رامپور) | ۱۸۶۴ (رامپور) | فیروز، محمد فیروز شاہ خاں

بیسویں صدی

۱۹۰۱ر مارچ ۲۱ | ...... | میر امداد علی علوی، قلندر تھانوی

۱۹۰۱ (عظیم آباد) | ۱۸۳۹ر جولائی ۱۰ (دہلی) | سخن دہلوی، خواجہ فخر الدین حسین خاں

۱۹۰۲ر جنوری ۲۷ (حیدر آباد) | ۱۸۴۶-۱۸۴۷ (لکھنؤ) | سرشار، پنڈت رتن ناتھ در

۱۹۰۲ (دہلی) | ۱۸۳۳ (دہلی) | مجروح، میر مہدی

۱۹۰۲ (بھرت پور) | ۱۸۴۴ (بھرت پور) | نسیم بھرتپوری، سیّد شبر حسین

۱۹۰۳ر مئی ۱۵/۱۷ (دہلی) | ۱۸۳۳/۱۸۳۵ (دہلی) | مجروح، میر مہدی

۱۹۰۳ (علی گڑھ) | ۱۸۷۳ر جولائی ۲۵ (سہارنپور) | شعلہ، منشی بنواری لال بھٹناگر

۱۹۰۳ر دسمبر ۲۶ (الہ آباد) | ۱۸۲۵ (نیپال) | بے خبر، خواجہ غلام غوث

نام	پیدائش	وفات
برق میسوری، محمد باقر	......	۱۹۰۳ـ۱۹۰۵
داغ دہلوی، نواب مرزا خاں ابراہیم	۱۸۳۱/مئی ۲۵ (دہلی)	۱۹۰۵/فروری ۱۶ (حیدر آباد)
فائز، شاہ نذیر الحق	۱۸۴۳/مارچ ۲۶ (پٹنہ)	۱۹۰۵/مارچ ۱۰ (پٹنہ)
محسن کاکوروی، محمد محسن	۱۸۲۷ (قصبہ کاکوری)	۱۹۰۵/اپریل ۲۴ (مین پوری)
درد نکودری، نوہر یا رام	۱۸۶۸	۱۹۰۵/جون ۳ (نکودر)
ارشد گورگانی، مرزا عبد الغنی	۱۸۵۰ (دہلی)	۱۹۰۶/فروری ۲۱/۲۲ (ملتان)
میر مولا داد خاں	......	۱۹۰۶
محسن الملک، سید مہدی علی خاں	۱۸۳۷ (اٹاوہ)	۱۹۰۷/اکتوبر ۶ (شملہ)
راسخ دہلوی، عبد الرحمٰن	(پانی پت)	۱۹۰۷/ستمبر ۲۹ (دہلی)
سیاح، میاں داد خاں	۱۸۲۹ـ۱۸۳۰ (اورنگ آباد)	۱۹۰۷ (سورت)
محمد سمیع اللہ خاں [مولوی]	۱۸۳۴ (دہلی)	۱۹۰۸/اپریل ۷ (علی گڑھ)
خدا بخش خاں، مولوی	۱۸۴۲/اگست ۲ (چھپرہ)	۱۹۰۸/اگست ۳ (پٹنہ)
شہباز، سید عبد الغفور	۱۸۵۷ (پٹنہ)	۱۹۰۸/نومبر ۳۰ (کلکتہ)
اثر خیر آبادی، مول چند منشی	۱۸۶۳	۱۹۰۸
مشتاق، بہاری لال [منشی]	۱۹۵۳	۱۹۰۸
اثر لکھنوی، منشی جے نرائن ورما	۱۹۷۳ (لکھنؤ)	۱۹۰۹/مارچ (لکھنؤ)
مشرقی، سردار گنڈا سنگھ	۱۸۵۷/اگست ۲ (ضلع روپڑ)	۱۹۰۹/اپریل ۱۲
جلال لکھنوی، سید ضامن علی	۱۹۳۱ـ۱۹۳۲ (لکھنؤ)	۱۹۰۹/ستمبر ۳۰ (لکھنؤ)
آزاد، محمد حسین	۱۸۲۰/جون ۱۰ (دہلی)	۱۹۱۰/جنوری ۲۲ (لاہور)
نذیر احمد، ڈپٹی نذیر احمد	۱۸۳۶/دسمبر ۶ (بجنور)	۱۹۱۰/دسمبر ۲۸ (دہلی)
ذکاء اللہ، منشی ذکاء اللہ	۱۸۳۲/اپریل ۲۰ (دہلی)	۱۹۱۰/نومبر ۷ (دہلی)
قدرت اللہ قدرت	۱۸۲۹ (بنارس)	۱۹۱۰ (بھوپال)
ظہیر دہلوی، سید ظہیر الدین	۱۸۳۵ (دہلی)	۱۹۱۱/مارچ ۲۱ (حیدر آباد)
برق لکھیم پوری، منشی جوالا پرشاد	۱۸۶۳/فروری ۲۱ (لکھنؤ)	۱۹۱۱/مارچ ۲۶ (لکھنؤ)

وفات	ولادت	نام
۱۹۱۱ر مئی ۳ (حیدر آباد)	۱۸۵۱ر نومبر ۱۰ (بلگرام)	سیّد علی بلگرامی
۱۹۱۱ر مئی ۲۸ (لکھنؤ)	۱۸۱۹ (فیض آباد)	تسلیم لکھنوی، امیر اللہ
۱۹۱۱ر اگست ۲۹ (حیدر آباد)	۱۸۶۶ر اگست ۱۸ (حیدر آباد)	آصف حیدر آبادی، میر محبوب علی خاں
۱۹۱۱ر دسمبر ۳۰ (پیلی بھیت)	۱۸۷۳ر دسمبر (پیلی بھیت)	سرور جہاں آبادی، درگاہ سہائے
۱۹۱۱ (رام پور)	۱۹۲۰ (فیض آباد)	تسلیم لکھنوی، احمد حسین
۱۹۱۲ر فروری ۲۶ (علی گڑھ)	۱۸۶۵ (علی گڑھ)	عزیز مرزا، مصطفیٰ بیگ
۱۹۱۲ر مئی ۲۹	۱۸۴۸ر دسمبر ۲۵ (اجمیری)	اثر اجمیری
۱۹۱۲ر اکتوبر ۲۰ (ملیح آباد)	۱۸۸۷ (لکھنؤ)	نادر کاکوروی، نادر علی خاں
۱۹۱۳ر نومبر (بدایوں)	۱۸۵۷ر ستمبر ۱۷ (بدایوں)	جیجو بدایونی، مولوی عبدالحی
۱۹۱۳ر ستمبر ۱۲ (لکھنؤ)	۱۸۶۴ر جولائی (لکھنؤ)	افق لکھنوی، منشی دوارکا پرشاد
۱۹۱۳ر نومبر ۲۲ (رام پور)	۱۸۷۰ (فرخ آبادی)	رسا رامپوری، حیات بخش
۱۹۱۴ر مئی ۲۸ (دہلی)	۱۸۳۸ (دہلی)	آشوب، ماسٹر پیارے لال
۱۹۱۴ر نومبر ۱۸ (اعظم گڑھ)	۱۸۵۷ر مئی (اعظم گڑھ)	شبلی، محمد شبلی نعمانی
۱۹۱۴ر دسمبر ۳۱ (پانی پت)	۱۸۳۷ (پانی پت)	حالی، خواجہ الطاف حسین
۱۹۱۵ر جنوری ۲۲ (لکھنؤ)	۱۸۵۶ (کسمنڈی)	منشی سجاد حسین انجم کسمنڈوی
۱۹۱۵ ستمبر ۳ (پانی پت)	۱۸۷۲ (پانی پت)	خواجہ غلام الثقلین
۱۹۱۶ر نومبر ۱۹ (لکھنؤ)	۱۸۶۳ (بارہ بنکی)	ابر لکھنوی، پنڈت بشن نرائن در
۱۹۱۷ر فروری ۲۴ (غازی پور)	۱۸۳۴ر دسمبر (سکندر پور)	آسی، شاہ محمد علیم
۱۹۱۷ر یکم نومبر (میرٹھ)	۱۸۴۴ر نومبر (میرٹھ)	اسماعیل میرٹھی، محمد اسماعیل
۱۹۱۸ر مئی ۱۱ (دہلی)	۱۸۴۵ر جنوری ۸ (دہلی)	سیّد احمد دہلوی، سیّد احمد خاں
۱۹۱۸ر جولائی ۱۸ (بھوپال)	۱۸۵۷ (بھوپال)	سحر، سراج الدین میر خاں
۱۹۱۸ر جولائی ۲ (لاہور)	۱۸۶۸ر اپریل ۱۲ (لاہور)	ہمایوں، میاں محمد شاہ دین

۱۹۱۸/ نومبر ۷ (بھوپال)	۱۸۸۵/ جون ۱۰ (بجنور)	عبدالرحمٰن بجنوری
۱۹۱۸/ ستمبر ۳ (لکھنؤ)	۱۸۴۷/ فروری ۱۶ (لکھنؤ)	پیارے صاحب رشید
۱۹۲۰/ مارچ ۲۵ (اجمیر)	۱۸۸۰/ جولائی ۲۲ (حیدرآباد)	کیفی حیدرآبادی، سید رضی الدین
۱۹۲۰/ نومبر ۳۰ (دہلی)	۱۸۵۱	محمود حسن دیوبندی
۱۹۲۱/ ستمبر ۹ (الہ آباد)	۱۸۴۶/ نومبر ۱۶/۱۰ (الہ آباد)	اکبر الہ آبادی، سید اکبر حسین
۱۹۲۱/ اکتوبر ۲۸ (بریلی)	۱۸۵۶/ جون ۱۴ (بریلی)	احمد رضا خاں بریلوی
۱۹۲۱/ نومبر ۳۱ (کانپور)	۱۸۶۸/ مارچ (گورکھپور)	مہدی افادی، مہدی حسن
۱۹۲۲/ فروری ۲ (لکھنؤ)	۱۸۵۶/ دسمبر ۲۲ (رائے بریلی)	سید عبدالحئی حسن
۱۹۲۲/ فروری ۴/۱۸ (علی گڑھ)	۱۸۹۴/ دسمبر (علی گڑھ)	زاہدہ خاتون شیروانی
۱۹۲۲/ جون ۱۵ (دہلی)	......	ہاجر دہلوی، منشی رگھوناتھ سنگھ
۱۹۲۳/ فروری (۱۶) (دہلی)	......	ابوالخیر مجددی دہلوی
۱۹۲۳/ اپریل ۱۰/۸ (لکھنؤ)	۱۸۶۶/ ستمبر (لکھنؤ)	نظر، منشی نوبت رائے
۱۹۲۳/ جون ۷ (کلکتہ)	۱۸۶۳/ مئی ۱۵ (صادق پور)	رنجور عظیم آبادی، محمد یوسف
۱۹۲۴/ نومبر ۱۰ (بہار)	۱۸۹۰ (پٹنہ)	ابوالحسنات ندوی
۱۹۲۴ (حیدرآباد)	......	شوکت بلگرامی، سید کاظم حسین
۱۹۲۴ (حیدرآباد)	۱۸۶۸ (حیدرآباد)	لمعہ حیدرآبادی، سید نوازش علی
۱۹۲۴ (حیدرآباد)	۱۸۶۰ (نلور، مدراس)	ولا، احمد عبدالعزیز
۱۹۲۵/ اپریل ۲۷ (گونڈہ)	۱۸۵۳ (لکھنؤ)	شوق قدوائی، شیخ احمد علی
۱۹۲۶/ اکتوبر ۲۵ (رام پور)	......	ممتاز آرام پوری، مہدی علی خاں
۱۹۲۶/ فروری ۱۲ (رائے بریلی)	۱۸۸۲/ جنوری ۱۹ (فیض آباد)	چکبست لکھنوی، پنڈت برج نرائن
۱۹۲۶/ مئی (حیدرآباد)	۱۸۶۰ (رام پور)	آصفی رام پوری، عبدالجبار خاں
۱۹۲۶/ دسمبر ۲۲ (لکھنؤ)	۱۸۶۰/ جنوری ۴ (لکھنؤ)	شرر، عبدالحلیم شرر

۱۹۲۷/جنوری ۵/۶ (عظیم آباد) ۔ ۱۸۴۶/جنوری ۸/۷ (عظیم آباد) ۔ شاد عظیم آبادی، سید محمد علی

۱۹۲۷/مارچ ۲۲ (گوالیار) ۔ ۱۸۷۵ (خیر آبادی) ۔ مضطر خیر آبادی، سید افتخار حسین

۱۹۲۷/مئی ۲۶ (ہوشیار پور) ۔ ۱۸۵۶ (جالندھر) ۔ گرامی، شیخ قادر

۱۹۲۷/اگست ۲۴ (دہلی) ۔ ۱۸۶۱/اگست ۴ ۔ بشیر الدین احمد

۱۹۲۷/ستمبر ۱۹ (دہلی) ۔ ۱۸۹۷ (شاہ جہاں پور) ۔ بسمل، رام پرکاش

۱۹۲۷/دسمبر ۲۸-۲۹ (رام پور) ۔ ۱۸۶۸/فروری ۱۱ (دہلی) ۔ شیدا دہلوی، محمد اجمل خاں

۱۹۲۷ (حیدر آباد) ۔ ۱۸۸۷ (دہلی) ۔ عظمت اللہ خاں، محمد عظمت اللہ خاں

۱۹۲۸/فروری ۹ (لکھنؤ) ۔ ...... ۔ ابر لکھنوی، واجد قدوائی

۱۹۲۸/مارچ ۷ (گورکھپور) ۔ ۱۸۶۵ (اعظم گڑھ) ۔ احسان اللہ عباسی گورکھپوری

۱۹۲۸/جولائی ۲۹ (حیدر آباد) ۔ ۱۸۶۵ (پانی پت) ۔ سلیم پانی پتی، سید وحید الدین

۱۹۲۸/جولائی ۲ (صفی پور) ۔ ۱۸۴۳/مارچ ۸ (ضلع اناؤ) ۔ ولایت علی، عزیز

۱۹۲۸/اگست ۔ ...... ۔ ابو الفضل، عباس چریا کوٹی

۱۹۲۹/جون ۲۸ (بریلی) ۔ ...... ۔ درد، مولوی، عبد الودود

۱۹۳۰/جنوری ۲ ۔ ۱۸۶۶/دسمبر ۲۲ (پٹنہ) ۔ مظہر الحق [مولانا]

۱۹۳۰/اپریل ۱۹ (دہلی) ۔ ۱۹۷۵/دسمبر ۴ (دہلی) ۔ لالہ سری رام

۱۹۳۰/مئی ۸ (سیتا پور) ۔ ۱۸۵۰/مئی ۲۴ (دہلی) ۔ سید محمود

۱۹۳۰ ۔ ۱۸۵۹ (لکھنؤ) ۔ احسن لکھنوی، سید مہدی حسن

۱۹۳۱/جنوری ۴ (لندن) ۔ ۱۸۷۸/دسمبر ۱۰ (رام پور) ۔ جوہر، محمد علی [مولانا]

۱۹۳۱/مئی ۱۲ (لاہور) ۔ ۱۸۵۹/نومبر ۱۳ (دہلی) ۔ مہر، سورج نرائن [منشی]

۱۹۳۱/اکتوبر ۲ ۔ ...... ۔ مائل لکھنوی

۱۹۳۱/اکتوبر ۲۱ (حیدر آباد، دکن) ۔ ۱۸۵۸ (لکھنؤ) ۔ رسوا، مرزا محمد ہادی

۱۹۳۱ (علی گڑھ) ۔ ۱۸۸۵ (بارہ بنکی) ۔ ناصری لکھنوی، سید مہدی حسین

نام	پیدائش	وفات
بے نظیر کٹروی، سید محمد صدیق احمد	۱۸۶۳ (الہ آباد)	۱۹۳۲ر ستمبر ۲ (گیا، بہار)
سجاد دہلوی، سید نظر حسن	۱۹۶۲ر فروری ۱۸ (دہلی)	۱۹۳۳ر فروری ۸ (حیدر آباد)
فراق دہلوی، سید ناصر نذیر	۱۹۶۵ر اگست ۱۶ (دہلی)	۱۹۳۳ر فروری ۱۲ (دہلی)
شائق، نگل شیر خاں	......	۱۹۳۳ر مئی ۱۶ (مدھیہ پردیش)
نظم طباطبائی، سید علی حیدر	۱۸۵۳ر نومبر ۱۸ (لکھنؤ)	۱۹۳۳ر مئی ۲۳ (حیدر آباد)
محبوب عالم لاہوری	۱۸۸۲ (گوجرانوالہ)	۱۹۳۳ر مئی ۲۸ (لاہور)
عزمی دہلوی، قاری سرفراز حسین	۱۸۶۷ (دہلی)	۱۹۳۳ر جون ۵ (دہلی)
میر ناصر علی دہلوی	۱۸۴۷ (دہلی)	۱۹۳۳ر جون ۱۲ (دہلی)
رونق دہلوی، منشی پیارے لال	(دہلی)	۱۹۳۴ر مئی (دہلی)
رواں، جگت موہن لال	۱۸۸۹ر جنوری ۱۴ (لکھنؤ)	۱۹۳۴ر اکتوبر
اثر بچھرایونی	......	۱۹۳۴ر دسمبر ۱۲ (بریلی)
آفاق بنارسی، غلام حسین	(بنارس)	۱۹۳۴
تمنا لکھنوی، منشی رام سہا	۱۹۵۴	۱۹۳۴
چشتی، محرم علی	۱۸۶۴ (لاہور)	۱۹۳۴
خیال، نصیر حسین خاں	۱۸۸۰ (پٹنہ)	۱۹۳۴ (علی گڑھ)
ابو سعید، خلیفہ شاہ غلام علی	۱۷۸۲ر اکتوبر ۹ (رام پور)	۱۹۳۵ر جنوری ۳۱ (ٹونک)
آغا حشر کاشمیری، محمد شاہ	۱۸۷۹ر یکم اپریل (بنارس)	۱۹۳۵ر اپریل ۲۸ (لاہور)
خسرو کاکوروی، حافظ معراج الدین	۱۸۸۳ر جولائی ۳ (قصبہ کاکوری)	۱۹۳۵ر مئی ۲۳ (قصبہ کاکوری)
عزیز لکھنوی، مرزا محمد ہادی	۱۸۸۲ر مارچ ۱۴ (لکھنؤ)	۱۹۳۵ر جولائی ۳۰ (لکھنؤ)
سلیمان پھلواری	۱۸۵۷ (پٹنہ)	۱۹۳۵ (موضع پھلوار)
سید ممتاز علی، شمس العلما	۱۸۶۰	۱۹۳۵
راشد الخیری، محمد عبد الرشید	۱۸۶۸ر جنوری (دہلی)	۱۹۳۶ر فروری ۳ (دہلی)

۱۹۳۶/فروری ۹ (پانی پت)	۱۸۸۴/جولائی (دہلی)	برق دہلوی، مہاراج بہادر
۱۹۳۶/مئی ۱۰ (دہلی)	۱۸۸۰/دسمبر ۲۵ (غازی پور)	انصاری، مختار احمد
۱۹۳۶/جولائی ۲۸ (گورکھپور)	۱۸۵۳ (ضلع سیتاپور)	ریاضؔ خیرآبادی، ریاض احمد
۱۹۳۶/اکتوبر ۸ (بنارس)	۱۸۸۰/جولائی ۳۱ (بنارس)	پریم چند، دھنپت رائے
۱۹۳۶/نومبر ۳۰ (الہ آباد)	۱۸۸۴/مارچ یکم (گورکھپور)	اصغر گونڈوی، سیّد اصغر حسین
۱۹۳۷/اپریل ۲۸	۱۸۵۸ (اودھ)	نشاط النسا بیگم
۱۹۳۷/مئی (لکھنؤ)	۱۸۷۶ (ضلع لکھنؤ)	اثر کاکوروی، عبدالرفیع
۱۹۳۷/دسمبر ۳ (لکھنؤ)	۱۸۷۰/فروری ۲۴ (لکھنؤ)	ظریف لکھنوی، سیّد مقبول حسین
۱۹۳۷ (جے پور)	۱۸۸۵ (جے پور)	اثر جے پوری، سیّد ذاکر حسین
۱۹۳۸/اپریل ۲۱ (لاہور)	۱۸۷۷/نومبر ۹ (سیال کوٹ)	اقبالؔ، محمد اقبال
۱۹۳۸/مئی ۲۴ (ضلع بہرائچ)	(ضلع بہرائچ)	کلیم نگروری، سیّد شایق حسین جعفری
۱۹۳۸ (جھالاواڑ)	۱۸۵۷/ستمبر ۲۷ (کاکوری)	نیرنگ کاکوروی، مولانا عبدالوحید
۱۹۳۹/جون ۱۷	۱۸۷۸/ستمبر ۱۶	رضی بدایونی، رضی احمد
۱۹۳۹	۱۹۰۶ (قصبہ کاکوری)	نشترؔ کاکوروی، حیدر حسن عباسی
۱۹۴۰/مارچ ۱۲ (دہلی)	۱۸۷۱/مارچ ۵ (کھڑکی ابراہیم خاں)	آغا شاعر قزلباش، آغا ظفر علی بیگ
۱۹۴۰/مارچ ۱۲ (حیدرآباد)	۱۸۶۹/نومبر ۸ (بمبئی)	اکبر حیدری، محمد اکبر نذر علی
۱۹۴۰/مئی ۹ (حیدرآباد)	۱۸۶۴/جنوری ۲۸ (حیدرآباد)	شادؔ، مہاراجہ سر کشن پرشاد
۱۹۴۰/مئی ۱۵ (جھالاواڑ)	۱۸۶۰ (ٹونک)	کیف ٹونکی، عالم گیر خاں
۱۹۴۰/نومبر اگست (علی گڑھ)	۱۸۷۶/نومبر ۹ (ضلع اناؤ)	احسن مارہروی، سیّد شاہ علی
۱۹۴۰/نومبر ۲۷ (لکھنؤ)	۱۸۷۳ (ضلع اناؤ)	بیخود موہانی، سیّد محمد احمد

وفات	ولادت	نام
۱۹۴۰ (بھوپال)	۱۸۶۰ (ہردوئی)	ایمان گوپامئوی، نواب تجمل حسین خاں
۱۹۴۱/فروری (دہلی)	......	گیتی دہلوی، منشی چندر بھان
۱۹۴۱/فروری ۱۷ (حیدرآباد)	۱۸۸۳/اگست ۶ (حیدرآباد)	تجلی، سید امین الحسن رضوی
۱۹۴۱/جولائی یکم (بدایوں)	۱۸۷۰/یکم مارچ (بدایوں)	قمر بدایونی، منشی قمر الحسن
۱۹۴۱/اگست (جودھپور)	۱۸۹۵	چغتائی، مرزا عظیم بیگ
۱۹۴۱/اگست ۲۶ (حیدرآباد)	۱۸۷۹/ستمبر ۱۳ (بدایوں)	فانی بدایونی، شوکت علی خاں
۱۹۴۱/اکتوبر ۲۸ (کلکتہ)	۱۸۸۳/نومبر ۱۲ (ہردوئی)	شمس بلگرامی، سید وصی احمد شاہ
۱۹۴۱/دسمبر ۱۳	۱۹۵۶ (ضلع سیتاپور)	نیر خیرآبادی، سید محمد فاروق
۱۹۴۲/مارچ ۷	۱۸۷۲-۱۸۷۳ (گیا)	شفق عماد پوری، سید مرتضیٰ حسین
۱۹۴۲/اپریل ۵	۱۸۲۵ (قصبہ کاکوری)	ظہور کاکوروی، سید ظہور الدین احمد
۱۹۴۲/جون ۱۳ (لاہور)	۱۸۸۱/اگست ۱۶ (جالندھر)	ناشاد، رام پرشاد کھوسلہ
۱۹۴۲/ستمبر ۱۱ (دہلی)	۱۸۶۳/مارچ ۲۹ (رائے بریلی)	ساحر، پنڈت امرناتھ
۱۹۴۲/نومبر ۲ (کانپور)	۱۸۸۲/مارچ ۲۲ (کانپور)	دیا نرائن نگم کانپوری
۱۹۴۲ (حیدرآباد)	۱۸۷۱/اکتوبر ۱۲ (سہارنپور)	آزاد انصاری، الطاف احمد
۱۹۴۲	۱۸۸۷/فروری ۳ (امیٹھی)	امید امیٹھوی، سید محمد علی
۱۹۴۳-۱۹۴۴ (اورئی)	۱۸۸۴/جون ۱۲ (اورئی)	مجذوب، خواجہ عزیز الحسن
۱۹۴۳ (حیدرآباد)	۱۹۳۰ (حیدرآباد)	عبدالقوی
۱۹۴۳	۱۸۶۹ (دہلی)	عنایت اللہ
۱۹۴۳/اپریل ۱۱ (علی گڑھ)	۱۸۸۰ (بجنور)	یلدرم، سجاد حیدر
۱۹۴۳/جولائی ۱۹ (تھانہ بھون)	۱۸۶۳/ستمبر ۱۹ (مظفرنگر)	آہ، اشرف علی تھانوی
۱۹۴۳/جولائی ۲۶ (گوالیار)	۱۸۶۸ (مدھیہ پردیش)	مہر گوالیاری، نارائن پرشاد ورما
۱۹۴۳/اکتوبر ۲۰ (بدایوں)	۱۸۹۰/مئی ۸ (بدایوں)	محفوظ علی، سید محفوظ علی
۱۹۴۴/اکتوبر (لائل پور)	۱۸۷۲ (گجرات)	ناظر، چودھری خوشی محمد
۱۹۴۵/جون ۱۴	......	ضیاء الحسن علوی کاکوروی

۱۹۴۵ر ستمبر ۴ (لاہور)	۱۸۷۷ر فروری (سیال کوٹ)	فوق، منشی محمد دین
۱۹۴۵ر ستمبر ۱۵ (دہلی)	۱۸۶۷ر مارچ (دہلی)	سائل دہلوی، نواب سراج الدین احمد خاں
۱۹۴۵	......	کوثری، چودھری دتو رام
۱۹۴۳/۱۹۴۶	۱۸۹۵/۱۸۹۴ (لکھنؤ)	رفیق حسین، سید رفیق حسین
۱۹۴۶ر جنوری ۶ (حیدرآباد)	۱۸۶۹ (مانک پور)	جلیل حسن جلیل
۱۹۴۶ر جنوری ۱۰ (لکھنؤ)	۱۸۹۳ (میرٹھ)	آسی الدنی، عبدالباری
۱۹۴۶ر جنوری ۱۳ (نئی دہلی)	......	آغا اقبال مرزا
۱۹۴۶ر فروری ۱۶ (ٹونک)	۱۸۸۰ر اکتوبر ۵ (ٹونک)	محمود شیرانی، محمود خاں
۱۹۴۶ر جون ۱۲ (گورکھپور)	۱۸۸۰ (گورکھپور)	قاضی تلمذ حسین گورکھپوری
۱۹۴۶ر ستمبر ۲۷ (لکھنؤ)	۱۸۶۹ جنوری ۲ (آگرہ)	ثاقب لکھنوی، سید ذاکر حسین
۱۹۴۶ر ستمبر ۲۹ (بمبئی)	۱۸۸۳ (دہلی)	لبیب گورگانی، میرزا نظام شاہ
۱۹۴۶ر اکتوبر ۳ (جموں)	۱۸۸۵ (جموں)	محمد عمر، صاحبزادہ محمد عمر
۱۹۴۶ر نومبر ۱۲ (بنارس)	......	مدن موہن مالویہ، پنڈت
۱۹۴۶ر دسمبر ۱۳	۱۸۷۷ر مئی	سر جوگیندر سنگھ
۱۹۴۶	۱۸۴۰ (لکھنؤ)	رفیق حسین جعفری، سید رفیق حسین
۱۹۴۶	......	محمد عمر، صاحبزادہ محمد عمر
۱۹۴۷ر اپریل ۲۶ (حیدرآباد)	۱۸۸۳ر ستمبر (دہلی)	فرحت اللہ بیگ دہلوی
۱۹۴۷ر مئی ۱۶	۱۸۹۱ر اپریل (رائے بریلی)	قدسی جائسی، سید محمد جعفر
۱۹۴۷ر اکتوبر ۱۳ (مکۂ معظمہ)	۱۸۸۳ (بدایوں)	فگر بدایونی، سید حسین
۱۹۴۷ر دسمبر ۲۷ (شاہ جہاں آباد)	۱۸۹۲ (بھوپال)	سُہا مجددی، سید مختار حسین
۱۹۴۸ر فروری ۱۳ (حیدرآباد)	۱۹۱۸ (حیدرآباد)	میکش، صاحبزادہ میر محمد علی خاں
۱۹۴۸ر فروری ۱۹-۲۰ (کلکتہ)	۱۸۷۴ (پٹنہ)	ابوالبرکات، عبدالرؤف

۱۹۴۸/مارچ ۲۴ (منٹگمری)	۱۸۸۶ (فیروزپور)	قیصری فیروزپوری، بدرالدین
۱۹۴۸/مئی ۲۳	۱۸۹۸/مئی ۲۳ (گورکھپور)	واسع گورکھپوری
۱۹۴۸/ستمبر ۹ (لاہور)	۱۹۰۵/مئی ۴ (ٹونک)	اختر شیرانی، محمد داؤد خاں اختر
۱۹۴۸/دسمبر ۲۴ (بڑودہ)	۱۸۷۴/مارچ ۳ (بڑودہ)	افسر، سید محمود حسین
۱۹۴۸/دسمبر (لکھنؤ)	۱۸۸۴ (لکھنؤ)	فضلی امیٹھوی، قاضی خادم حسن
۱۹۴۸	۱۸۷۵/اگست ۲۲ (آنولہ)	جویا آنولوی، منشی رام بہادر لال
۱۹۴۸/اکتوبر (ضلع اناؤ)	۱۸۷۹ (سنبھل)	رام سنبھلی، رام جی مل کپور
۱۹۴۹/نومبر ۳ (بمبئی)	۱۹۱۲/مئی ۲۵ (لاہور)	میراجی، محمد ثناء اللہ ڈار
۱۹۴۹/نومبر ۱۲ (ناگپور)	۱۸۷۳/ستمبر ۴ (سیہور)	حافظ، محمد ولایت اللہ
۱۹۴۹/دسمبر ۱۳ (کراچی)	۱۸۸۵ (بجنور)	شبیر احمد عثمانی، شیخ الاسلام
۱۹۴۹/دسمبر (فیصل آباد)	۱۹۰۶ (امرتسر)	باری علیگ، عبدالباری
۱۹۴۹ (بھوپال)	۱۸۸۵ (لکھنؤ)	انوری کاکوروی، تقی حیدر
۱۹۵۰/فروری ۹ (لاہور)	۱۸۷۴/مارچ ۱۵ (لدھیانہ)	عبدالقادر شیخ
۱۹۵۰/جولائی/جون ۲۵/۲۷ (لکھنؤ)	۱۸۶۲/جنوری ۳/۲ (لکھنؤ)	صفی لکھنوی، سید علی نقی زیدی
۱۹۵۰/اگست ۱۱ (علی گڑھ)	۱۸۶۶ (علی گڑھ)	حبیب الرحمٰن خاں شروانی
۱۹۵۰/اگست ۱۵	۱۸۸۰ (قصبہ سندیلہ)	صابر سندیلوی، چودھری صابر علی
۱۹۵۰/ستمبر ۱۰ (بنارس)	......	مولوی مہیش پرشاد
۱۹۵۰/اکتوبر ۹ (چاٹ گام)	۱۸۷۸ (لکھنؤ)	ناطق لکھنوی، سید سعید احمد
۱۹۵۰/نومبر ۳۰ (لاہور)	۱۹۰۲/فروری ۲۸ (امرتسر)	تاثیر، محمد دین

ترتیبِ مصنّفین

ابراھیم عادل شاہ ثانی، جگت گرو

پیدائش: ۱۵۸۰عیسوی مطابق ۹۸۸ھ (نہ دارد) مآخذ ۱،۲

وفات: ۱۶۲۷عیسوی (نہ دارد) مآخذ ۱،۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۵۹۷	کتاب نورس	(شاعری)	......	۱،۲
			مرتبہ: ڈاکٹر نذیر احمد		
			مطبوعہ: ۱۹۵۵	دانش محل، لکھنؤ	۱
۲۔	......	بدھ پرکاس	(شاعری)	......	۱

حواشی:

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول از جمیل جالبی، مطبوعہ: ۱۹۷۷،
ناشر: ایجوکیشنل پبلشنگ ہاؤس، دہلی، صفحہ: ۲۱۴ تا ۲۱۹

۲ دکن میں اردو۔ از نصیر الدین ہاشمی مطبوعہ: ۱۹۸۵، ناشر: ترقی بیورو اردو، نئی دہلی، صفحہ: ۱۸۲ تا ۱۸۴

ابر لکھنوی، پنڈت بشن نرائن در

پیدائش: ۱۸۶۴ (بارہ بنکی) مآخذ ۱

وفات: ۱۹۱۶/نومبر ۱۹ (لکھنؤ) مآخذ ۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	گلزار کشمیر	(شاعری)	......	۱

حواشی:

۱ وفیات مشاہیر اردو از بشارت علی خاں فروغ مطبوعہ: ۲۰۰۰ ناشر: مصنف رامپور، صفحہ: ۹

ابر لکھنوی، واحد علی قدوائی

وفات: ۱۹۲۸ / فروری ۹ (لکھنؤ) [۱]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	قصائد ابر	(شاعری۔ قلمی مملوکہ)	رضا لائبریری، رامپور	۱

حواشی :

۱ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۰

ابوالحسنات ندوی [مولوی]

پیدائش: ۱۸۹۰ (اشرف پور، ضلع پٹنہ) [۱، ۳]

وفات: ۱۹۲۴ / نومبر ۱۰ مطابق ۱۳۴۳ھ / ۱۹۲۵ / اپریل ۲۷ (راج گیر، بہار) [۱، ۳ / ۲]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	ترک خلافت / [تحریک خلافت] ترک حوالات	......	معارف پریس اعظم گڑھ	۱، ۲، ۳
۲۔	......	ہندوستان کی قدیم درس گاہیں	......	دارالمصنفین، لکھنؤ	۲، ۳
۳۔	......	پس نوشت	......	لکھنؤ	۳

حواشی :

۱ تذکرہ ماہ و سال، صفحہ: ۱۲ ۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۲

۳ بیسویں صدی کے اردو مصنفین (سوانح، آثار اور مآخذ) از نجیدہ خاتون مطبوعہ: ۲۰۰۴، ناشر: مصنفہ، صفحہ: ۲۴ تا ۲۵

ابوالفضل

پیدائش: ۱۵۵۱(......)[۱]

وفات: ۱۶۰۲(......)[۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۵۹۳	آئینِ اکبری	(تاریخی)	......	[۱]
۲۔	......	اکبرنامہ	(تاریخی)	......	[۱]

حواشی :

[۱] تاریخِ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۵۷

ابوالفضل، عباس چریاکوٹی

وفات: ۱۹۲۸/ اگست (چریاکوٹ)[۱]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	تاریخِ اسلام	(تاریخی مطالعہ)	......	[۱]

حواشی :

[۱] وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۳

اثر خیرآبادی، مول چند منشی

پیدائش: ۱۸۶۳(......)[۱]

وفات: ۱۹۰۸(......)[۱]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	چاکِ گریباں	(شاعری)	......	[۱]

حواشی :

[۱] وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۵

اثر کاکوروی، عبدالرفیع

پیدائش: ۱۸۶۷ (قصبہ کاکوری، ضلع لکھنؤ)[۱]

وفات: ۱۹۳۷ / مئی (لکھنؤ)[۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	نیرنگِ سودا	(شاعری)	......	۱
۲۔	......	رسالہ جمال	(شاعری)	......	۱
۳۔	......	موتیابند	(تنقید)	......	۱

حواشی :

۱۔ آپ تھے... جلد دوم از عرفان عباسی، مطبوعہ: ۱۹۸۵، ناشر: مصنف، لکھنؤ، صفحہ: ۲۱ تا ۲۳

۲۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۸

اثر لکھنوی، منشی جے نرائن ورما

پیدائش: ۱۸۷۳ (لکھنؤ)[۱]

وفات: ۱۹۰۹ / مارچ / ۱۹۰۵ (لکھنؤ)[۱]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	تسخیر	(ڈراما)	......	۲

حواشی :

۱۔ تذکرۂ ماہ و سال از مالک رام، مطبوعہ: ۱۹۹۰، ناشر: مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، نئی دہلی، صفحہ: ۱۴۰

۲۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۸

احسان اللہ عبّاسی گورکھپوری

پیدائش: ۱۸۶۵ (چریا کوٹ، ضلع اعظم گڑھ) [۱]

وفات: ۱۹۲۸/مارچ ۷ (گورکھپور) [۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۸۳	حکمائے یونان	......	......	۱
۲۔	۱۸۹۶	زاہدہ	(ناول)	......	۱
۳۔	۱۸۹۶	محسنۃ الاراملِ	......	......	۱
۴۔	۱۸۹۷	المجاہد	(ناول)	......	۱
۵۔	۱۹۰۲	تاریخ الاسلام	......	......	۱
۶۔	۱۹۰۲	الاسلام	......	......	۱
۷۔	۱۹۱۱	نشترِ سخن	......	......	۱
۸۔	۱۹۱۴	ترجمۂ قرآن مجید	(ترجمہ)	......	۱
۹۔	۱۹۲۶	سوانح حضرت مجدد الفِ ثانی	(ترتیب)	......	۱
۱۰۔	......	زبانِ اردو	......	......	۱
۱۱۔	......	فسانۂ دل پذیر	(لیمبس ٹیل کا ترجمہ۔ مصنف: چارلس لیمب)	......	۱
۱۲۔	......	فکرِ دنیا	......	......	۱

حواشی:

۱۔ نثر نگاران اردو اتر پردیش۔ جلد اول، از عرفان عباسی۔ مطبوعہ: ۱۹۹۲، ناشر: عرفان عباسی، لکھنؤ، صفحہ: ۲۶ تا ۲۳

احسان، عبدالرحمٰن خاں

پیدائش: ۱۷۶۶/۱۷۶۹ (......) ۱/۳

وفات: ۱۲۶۷ھ مطابق ۱۸۵۰-۱۸۵۱ (......) ۱/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	یوسف زلیخا	(طویل مثنوی)	......	۱
۲۔	......	کلیاتِ احسان	(شاعری)	مرتب، حیدرآباد	۳

مرتبہ: رفیعہ سلطانہ

مطبوعہ: ۱۹۶۸

حواشی :

۱۔ احسان، حافظ عبدالرحمٰن (مضمون) از عبدالقادر سروری۔
ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۶۱ر نومبر، صفحہ: ۱۷ تا ۲۲

۲۔ تقویم ہجری وعیسوی۔ مرتبہ: ابوالنصر محمد خالدی ۱۹۹۴ر بار دوم،
انجمن ترقی اردو ہند، نئی دہلی

۳۔ غزل نما

احسن اللہ احسن

وفات: ۱۷۳۷-۱۷۳۸ (......) ۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ احسن	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۲۶۵ تا ۲۶۶

احسن مارہروی، سید شاہ علی

پیدائش: ۱۸۷۶ء/نومبر ۹/۱۰ (مارہرہ، ضلع ایٹہ) ۱، ۲، ۳/۴

وفات: ۱۹۴۰ء/اگست ۳۰/۳۱ (پٹنہ) ۱، ۲، ۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۹۶	ریاض داغ	(داغ کی سوانح)	......	۱
۲۔	......	فصیح اللغات	(داغ کے کلام سے استفادہ کرتے ہوئے لغت۔ ترتیب)	......	۱
۳۔	......	نمونۂ منثورات یا تاریخ نثر اردو	(ترتیب)	......	۱
۴۔	۱۹۲۷	کلیات ولی*	(ترتیب و تدوین)	انجمن ترقی اردو، اورنگ آباد	۱، ۳
۵۔	......	کسوف الشمسین	......	......	۵
۶۔	......	یادگار داغ	......	......	۵
۷۔	......	انشائے داغ	(خطوط داغ۔ ترتیب)	......	۱
۸۔	......	منتخبات داغ	(انتخاب دواوین داغ)	......	۱
۹۔	......	حسن گلشن	(اردو فارسی نوادرات کا سرمایہ۔ ترتیب)	......	۱
۱۰۔	......	تحفۂ احسن	(منظوم کہاوتیں۔ ترتیب)	......	۱
۱۱۔	......	شاہکار عثمانی	(مثنوی)	......	۱، ۵
۱۲۔	......	کارنامۂ غم	(مذہبی خیالات)	......	۵
۱۳۔	......	چپ کی فریاد	......	......	۵

۱۴۔	......	اردو لشکر	......	......	۵
۱۵۔	......	احسن الانتخاب	......	......	۵
۱۶۔	......	تجنیس	......	......	۵

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۹۵ ماہنامہ گلدستہ ریاض سخن جاری کیا۔

۱۹۰۴ لالہ سری رام کا تذکرہ خمخانۂ جاوید مسودہ جاری کیا

— رسالہ فصیح الملک جاری کیا۔

۱۹۳۴؟ دیوان کلیات، مرتبہ: گارساں دتاسی مطبوعہ: پیرس

۱۹۷۳ دیوانِ ولی، مرتبہ: مطبع حیدری پریس، بمبئی

۱۸۷۸ دیوانِ ولی، مرتبہ: نول کشور پریس، بمبئی

حواشی :

۱۔ حیات احسن (مضمون) از احمد عثمان۔ پندرہ روزہ: ۱۹۴۷، اگست ۱۵، صفحہ: ۵تا۱۱

۲۔ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۶۶

۳۔ دکن اور دو کنیات، صفحہ: ۳۱

۴۔ نقوش (لاہور) شخصیات نمبر، صفحہ: ۸۲۹ تا ۸۳۴

۵۔ نیا اردو افسانہ ایک انتخاب۔ مرتبین: اظہار عثمانی اور رام لال مطبوعہ: ۱۹۹۶، ناشر: نیشنل بک ٹرسٹ، انڈیا صفحہ: ۲۷ تا ۳۰

احمد رضا خاں بریلوی

پیدائش: ۱۲۷۲ھ شوال ۱۰ مطابق ۱۸۵۶ء جون ۱۴ (بریلی) ۱،۲

وفات: ۱۹۲۱ء اکتوبر ۲۸ (بریلی محلہ سوداگران) ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	حدائق بخشش	(نعتیہ دیوان)	......	۱
۲۔	......	الامر باحترام بالمقابر	......	......	۱

۳۔ ...... سیف الہمدانی .... اے
۴۔ ...... اشتہارات خمسہ .... اے
۵۔ ...... اصلاح النظیر .... اے
۶۔ ...... المبین ختم النبین .... اے
۷۔ ...... باب غلام مصطفیٰ .... اے
۸۔ ...... بدر الانوار فی آداب الآثار .... اے
۹۔ ...... بین احکام وتصدیقات اعلام .... اے
۱۰۔ ...... پردہ درامرتسری .... اے
۱۱۔ ...... تسہیل التعدیل .... اے
۱۲۔ ...... جواب ہائے ترکی بہ ترکی .... اے
۱۳۔ ...... تمہید ایمان با آیات قرآن .... اے
۱۴۔ ...... حیات الموات .... اے
۱۵۔ ...... فی بیان سماع الاموات .... اے
۱۶۔ ...... رد الرفضہ .... اے
۱۷۔ ...... طلوع وغروب یزین .... اے
۱۸۔ ...... طریق اثبات الہلال .... اے
۱۹۔ ...... فتح خیبر .... اے
۲۰۔ ...... کیفر کفر آریہ .... اے
۲۱۔ ...... قوانین العلماء .... اے
۲۲۔ ...... قہر الدیان علی مرتد بقادیان .... اے
۲۳۔ ...... مناقب صدیقہ .... اے
۲۴۔ ...... مروج النجاء لخروج النساء .... اے
۲۵۔ ...... معدالزال فی اثبات الہلال .... اے
۲۶۔ ...... مراسلت سنت ندوہ .... اے
۲۷۔ ...... نور الادلہ للبدور الاجلہ .... اے

۲۸۔	نذر گدا اور درتہنیت شادی اسری	....	ا
۲۹۔	نسیم الصبا فی الاذان بجول الدیان	....	ا
۳۰۔	ہادی الناس فی اشیا من رسوم الاعروس	....	ا
۳۱۔	ہدایت الجنان باحکام رمضان	....	ا
۳۲۔	حدائق بخشش۔ تین حصے	....	ا

سوانحی کوائف :

[نوٹ: اردو، عربی اور فارسی تصانیف کی تعداد ۵۴۸ ہے، ان میں اردو تصانیف تقریباً ۲۶۴ ہیں۔]

حواشی :

ا معاصر ادب، صفحہ: ۴۷　　　۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۸

اختر شیرانی، محمد داؤد خاں

پیدائش: ۱۹۰۵ء/مئی ۴ (ٹونک۔ بستی ٹونگرہ) ۱، ۲، ۳، ۴

وفات: ۱۹۴۸ء/ستمبر ۹ (لاہور) ۱، ۲، ۳، ۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۳۰	ضحاک	(ترکی ڈرامے کا ترجمہ)	بہارستان، لاہور	۲، ۳، ۴
۲۔	۱۹۳۶	پھولوں کے گیت	(بچوں کی نظمیں)	دارالاشاعت پنجاب، لاہور	۲، ۳، ۴
۳۔	۱۹۳۶	آئینہ خانے میں	(فلمی افسانے)	فلمستان، لاہور	۲، ۳، ۴
۴۔	۱۹۳۹	نغمۂ حرم	(نظمیں)	دارالاشاعت پنجاب، لاہور	۲، ۳، ۴
۵۔	۱۹۴۱	شعرستان	(شاعری)	نیرنگ خیال، لاہور	۴
۶۔	۱۹۴۳	جوامع الحکایات ولوامع الروایات۔ دو جلدیں	(فارسی سے ترجمہ)	انجمن ترقی اردو، دہلی	۲، ۴
۷۔	۱۹۴۵	صبح بہار	(رومانی نظمیں)	کتاب منزل، لاہور	۲، ۳، ۴

۸۔	۱۹۴۶	اختر ستان	(نظمیں اور سانیٹ)	کتاب منزل، لاہور	۲،۳،۴
۹۔	۱۹۴۶	دھڑکتے دل	(بیس افسانے)	کتاب منزل، لاہور	۳،۴
۱۰۔	۱۹۴۶	طیورِ آوارہ	غزلیں، گیت اور رباعیاں	کتاب منزل، لاہور	۳،۴
۱۱۔	۱۹۴۶	شہناز	(نظمیں غزلیں اور ماہیے)	کتاب منزل، لاہور	۳،۴
۱۲۔	۱۹۴۷	لالۂ طور	(نظمیں اور سانیٹ)	کتاب منزل، لاہور	۳،۴
۱۳۔	۱۹۴۷	وہ بھی دیکھا یہ بھی دیکھا	(ترتیب و انتخاب۔ دیگر ڈرامہ نگاروں کی تخلیقات)	کتاب منزل، لاہور	۴
۱۴۔	۱۹۴۹	شہرود	(شاعری)	ادارہ ادبیات، لاہور	۲،۳،۴
۱۵۔	۱۹۵۴	اختر و سلمیٰ کے خطوط	(ترتیب۔ خادم حسین بٹالوی)	مرتب	۴
۱۶۔	......	کلیاتِ اختر	(ترتیب)	نیو تاج آفس، دہلی	۴
		حصہ دارد	(لالۂ طور، نغمۂ حرم، صبحِ بہار، اختر ستان)	مشورہ بک ڈپو، دہلی	[illegible]
۱۷۔	......	بہارِ گلشن	......	......	۵
۱۸۔	نامکمل	سنہری گیسو	(عربی تاریخی ناول کا ترجمہ)	......	۲
۱۹۔	نامکمل	ڈچز آف پیڈوا	(آسکر وائلڈ کے ڈرامے کا ترجمہ)	......	۲
۲۰۔	......	مجمع البحرین	(ترتیب و تدوین)	......	۲
۲۱۔	......	مطلع السعدین	(ترتیب)	......	۲

۲۲۔ …… جامع اللغات (ترتیب) …… ۲

سوانحی و ادبی کوائف :

اوارت :

۱۹۳۱ شاہکار (……)

…… رسالہ ہمایوں (لاہور) اور سہیل (……) رسائل جاری کیے :

۱۹۲۵ رسالہ انتخاب (……)　　۱۹۲۶ رسالہ بہارستان (……)

۱۹۲۸ رسالہ خیالستان (……)　　۱۹۳۱ رسالہ رومان (……)

حواشی :

۱۔ وفیات ۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۸؍ اکتوبر، صفحہ: ۹

۲۔ ماہنامہ نقوش (لاہور) شخصیات نمبر، صفحہ: ۸۸۳ تا ۹۰۰

۳۔ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۹۳۹ تا ۹۴۱

۴۔ اختر شیرانی اور جدید اردو ادب از ڈاکٹر یونس حسنی، مطبوعہ: ۱۹۷۶، ناشر: انجمن ترقی اردو پاکستان، کراچی، صفحہ: ۵۰۳ تا ۵۰۶

۵۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۹

۶۔ شاعر رومان اختر شیرانی بحیثیت ترجمہ نگار (مضمون) از عزیز اللہ شیرانی مشمولہ ہفت روزہ ہماری زبان (دہلی) ۲۰۰۳ ستمبر ۱۵ تا ۲۱

ارشد گورگانی، مرزا عبدالغنی گورگانی

پیدائش: ۱۸۵۰ (قلعہ معلی، دہلی) ۱

وفات: ۱۹۰۶؍ فروری ۲۱/۲۲ (ملتان) ۱/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	……	شہنشاہ نامہ	(سوانح حیات ملکہ معظمہ وکٹوریہ)	……	۱
۲۔	……	عشرہ کاملہ	……	……	۱
۳۔	……	نالۂ یتیم	……	……	۱

۴۔	......	تضمین ارشد	......	......	۱
۵۔	......	مرقع حکمت	......	......	۱
۶۔	......	تاریخ تصنیف	......	......	۳
۷۔	......	شمیم سخن	......	......	۳
۸۔	......	مرقعِ تہذیب	......	......	۳

حواشی :

۱ تبرکات ارشد گورگانی (مضمون) از مرزا وجیہ الدین خاں وجیہ، شمارہ: ۱۹۲۳ء نومبر، صفحہ: ۱۵

۲ تذکرۂ ماہ و سال، صفحہ: ۳۰　　　۳ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۴۸

اسماعیل امروہوی

پیدائش: ۱۶۹۸ (امروہہ)۱

وفات: ۱۱۷۱ھ مطابق ۱۷۵۷-۱۷۵۸ (......)۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۶۹۳ یا ۱۶۹۴	وفات نامہ بی بی فاطمہ	(۱۳۱۹ اشعار پر مشتمل مثنوی)	......	۱
۲۔	۱۷۰۸	معزۂ انار	(مثنوی ۱۴۸ اشعار پر مشتمل)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۶۰ تا ۶۵

اسماعیل میرٹھی، محمد اسماعیل

پیدائش: ۱۸۴۴ء/ ۱۲ نومبر (میرٹھ محلہ مشائخاں)[۱]
وفات: ۱۹۱۷ء/ یکم نومبر (میرٹھ)[۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۸۰	ریزۂ جواہر	(نظمیں)	......	۱
۲۔	۱۸۹۴	تو زکِ اردو	......	......	۳،۴
۳۔	۱۸۹۴	قواعد اردو	......	......	۳،۴
۴۔	۱۸۹۷	اردو کورس برائے نارمل اسکول	......	......	۴
۵۔	۱۹۱۰	اردو کی درسی لغت	(ترتیب)	......	۳،۴
۶۔	۱۹۱۳	کلیاتِ اسماعیل	(شاعری)	......	۲،۴
۷۔	......	تذکرۂ غوثیہ	(شجرۂ معرفت)	......	۱
۸۔	......	قرآن السعدین	(مثنوی)	......	۱
۹۔	......	تعلیم غوثیہ	......	......	۱
۱۰۔	......	اردو ریڈرس	......	......	۳
۱۱۔	......	ادیب اردو	......	......	۳
۱۲۔	......	آثارِ سلف	......	......	۳
۱۳۔	......	آئینۂ خود شناسی	......	......	۳
۱۴۔	......	تاج زندگی	......	......	۳
۱۵۔	......	ترجمانِ فارسی	......	......	۳
۱۶۔	......	جریدۂ عبرت	......	......	۳
۱۷۔	......	رسالۂ نما	......	......	۳
۱۸۔	......	سدرشن میلہ	......	......	۳
۱۹۔	......	سوادِ اردو	......	......	۳

۲۰۔	......	سفینۂ اردو	......	......	۳
۲۱۔	......	شمع ہستی	......	......	۳
۲۲۔	......	طلسم اخلاق	......	......	۳
۲۳۔	......	عید الفطر	......	......	۳
۲۴۔	......	عید الضحیٰ	......	......	۳
۲۵۔	......	فکر حکیم	......	......	۳
۲۶۔	......	قند پارسی	......	......	۳
۲۷۔	......	کمکِ اردو	......	......	۳
۲۸۔	......	مرقع زمین	......	......	۳
۲۹۔	......	نوائے زمستان	......	......	۳
۳۰۔	......	حیات امیر خسرو	......	......	۴

حواشی :

۱ اسمٰعیل میرٹھی (مضمون) از سیفی پریمی، ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۷۲/اپریل، صفحہ: ۳۶ تا ۴۰

۲ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۷۲　　۳ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۵۶

۴ روزنامہ راشٹریہ سہارا (دہلی) ضمیمہ بابت: ۲۰۰۸/نومبر ۲۳، صفحہ: ۲

اشرف بیابانی، سید شاہ

پیدائش: ۱۴۵۹ (فقیر آباد) ۱

تاریخ وفات: ۱۵۲۸ (......) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۵۰۳	نوسرہار	(مثنوی)	......	۱
۲۔	......	لازم مبتدی	(۱۹۸ اشعار پر مشتمل مثنوی)	......	۱
۳۔	......	واحد باری	(منظوم لغت)	......	۱

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۱۷۴۳ تا ۱۷۹

اشرف علی تھانوی/ آہ اشرف علی تھانوی

پیدائش: ۱۸۶۳ء/ ستمبر ۱۹ (تھانہ بھون، ضلع مظفر گڑھ) ۱،۲

وفات: ۱۹۴۳ء/ جولائی ۱۹ (تھانہ بھون) ۱،۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	مناجات مقبول	(قرآن اور حدیث دعائیں، ترتیب)	......	۱
۲۔	......	بہشتی زیور	(احکام مسائل)	......	۱
۳۔	......	قرآن حکیم کا ترجمہ۔ بارہ جلدیں	(ترجمہ)	......	۱
۴۔	......	اعمال قرآنی	......	......	۱

سوانحی و ادبی کوائف :

تقریباً آٹھ سو کتابیں تصنیف کی ہیں۔ ۱

وفیات مشاہیر اردو میں مصنف کی تقریباً ۸۹ کتابوں کی فہرست درج ہے۔ ۲

حواشی :

۱۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۷۴		۲۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۵۸

اشرف گجراتی، محمد اشرف الموسوی

وفات: ۱۷۳۹ء (......) ۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۱۶	دیوان اشرف	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۲۸۹ تا ۲۹۹

اصغر علی اصغر اکبرآبادی

پیدائش: ۱۸۴۰ (اکبرآباد) ۳،۴

وفات: ۱۸۸۰/مئی ۲۱ (آگرہ) ۳،۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	جشن بادہ	(شاعری)	فرینڈس پبلی شنگ، آگرہ	۱
۲۔	......	ادبی خطوط*	(ترتیب)	مرتضائی بک ڈپو، آگرہ	۲
۳۔	......	شورش عشق	(شاعری)	......	۴
۴۔	......	گلشن جانفزا	(شاعری)	......	۴

سوانحی وادبی کوائف :

* ادبی خطوط (ہر خط کی کو خوبی یہ ہے کہ حروف ابجد میں سے اے حرف کو ترک کرتے ہوئے دکھایا گیا اور آخری خط غیر منقوط ہے) ۲

حواشی :

۱ نئی کتابیں۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۶۸/مارچ، صفحہ: ۴۵ تا ۴۷

۲ نقد ونظر۔ سال نامہ آجکل (دہلی) ۱۹۴۶/شمارہ: یکم جون، صفحہ: ۱۳۲

۳ تذکرۂ ماہ وسال، صفحہ: ۳۷

۴ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۶۴

اصغر گونڈوی، سید اصغر حسین

پیدائش: ۱۸۸۴/یکم مارچ (گورکھپور) ۱،۲،۳

وفات: ۱۹۳۶/نومبر ۳۰ (الہ آباد) ۱،۲،۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۲۵	نشاط روح	(شاعری)	......	۲

۲۔	۱۹۳۵	سرودِ زندگی	(شاعری)	......	[۳]
۳۔	......	گلزارِ نسیم	(ترتیب)	......	[۱]

سوانحی وادبی کوائف :

...... ماہی رسالہ ہندوستانی کے مدیر [۳]

۱۹۲۶ء جنوری ایک کشتی چھٹی کے جواب میں رسالہ سہیل (علی گڑھ) [۳]

۱۹۳۱ء جولائی نظم ونثر پر ایک نظر (مضمون) رسالہ ہندوستانی [۳]

۱۹۳۲ء اکتوبر موہن جوداڑو۔ پانچ ہزار برس کا قدیم تمدن رسالہ ہندوستانی [۳]

اردو شاعری کی ذہنی تاریخ (مضمون) [۳]

مرثیہ گوئی کی تاریخ رسالہ سہیل (علی گڑھ) [۳]

حواشی :

[۱] اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۱۱۷

[۲] جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۳۵۳

[۳] اصغر گونڈوی (مضمون) از عبدالشکور، پندرہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۶ء اپریل ۱۵، صفحہ: ۶ تا ۸

[۴] اصغر کا مطالعہ (مضمون) از عابد رضا بیدار آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۵۷ء جون، صفحہ: ۳۷ تا ۴۲

اعلیٰ، امین الدین شاہ

پیدائش: ۱۵۸۲ء (......) [۱]

وفات: ۱۶۷۵ء (......) [۲،۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	رموز السالکین	(شاعری)	......	[۱]
۲۔	......	کلام امین الدین اعلیٰ	(شاعری)	......	[۱]
۳۔	......	کلمۃ الاسرار	(نثر)	......	[۱]
۴۔	......	گفتار امین اعلیٰ	(مجموعہ نظم نثر)	......	[۱]

۵۔	......	گنجِ مخفی	(نثر۔رسالہ)	......	۲،۱
۶۔	......	محب نامہ	(شاعری)	......	۱
۷۔	......	وجودیہ	(مجموعہ نظم ونثر)	......	۱

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو۔جلد اول،صفحہ: ۳۰۸ تا ۳۱۹ ۲۔ داستان تاریخ اردو،صفحہ: ۴۳

افسوس نارنوی، میر شیر علی

پیدائش: ۱۷۳۲ (دہلی) ۳،۲

وفات: ۱۸۰۹/دسمبر ۱۹ (کلکتہ) ۲،۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۰۲	باغِ اردو	(گلستان سعدی کا ترجمہ)	فورٹ ولیم کالج، کلکتہ	۲،۱
۲۔	۱۸۰۸/۱۸۱۷	آرائشِ محفل	(فارسی سے ترجمہ)	فورٹ ولیم کالج، کلکتہ	۲/۱
۳۔	......	دیوانِ افسوس	(شاعری)	فورٹ ولیم کالج، کلکتہ	۲،۱
۴۔	......	نثرِ بے نظیر از میر بہادر علی حسینی	(ترتیب۔نظرِ ثانی)	فورٹ ولیم کالج، کلکتہ	۴،۱
۵۔	......	مذہب عشق از نہال چند لاہوری	(تصحیح)	فورٹ ولیم کالج، کلکتہ	۴،۱

حواشی :

۱۔ داستان تاریخ اردو مولفہ حامد حسن قادری مطبوعہ: ۱۹۴۱ء عاکف بک ڈپو، دہلی

۲۔ میر شیر علی افسوس (مضمون) از سید اظہر علی، ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۷/یکم فروری، صفحہ: ۱۵ تا ۱۶ اور ۳۰

۳۔ تذکرہ ماہ وسال، صفحہ: ۴۱ ۴۔ سیر المصنفین، صفحہ: ۹۷ تا ۱۲۷

افضل پانی پتی، محمد افضل

وفات: ۱۶۲۵ (......)

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۳۰ یا ۱۷۳۱	بکٹ کہانی	بارہ ماسہ ۳۲۵ اشعار پر مشتمل) مرتبہ: نورالحسن ہاشمی و مسعود حسین خاں مطبوعہ: ۱۹۹۷	...... پردیش اردو اکادمی، لکھنؤ	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول صفحہ: ۶۳ تا ۶۹

افق لکھنوی/ دل، منشی دوارکا پرشاد [ملک الشعرا]

پیدائش: ۱۸۶۴/جولائی/۱۸۵۷ (لکھنؤ) ۱/۲

وفات: ۱۹۱۳/ستمبر/۱۲ (لکھنؤ) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	طلسم	(ناول)	......	۱
۲۔	......	فتنہ	(ناول)	......	۱
۳۔	......	زلفِ لیلیٰ	(ناول)	......	۱
۴۔	......	عالمِ تصویر	(ناول)	......	۱
۵۔	......	راناٹک	(ڈرامہ)	......	۳
۶۔	......	رامائن	(ترجمہ)	......	۱
۷۔	......	شریمد بھاگوت	(ترجمہ)	......	۱

۸۔ ...... مہابھارت	(ترجمہ)	......	لے
۹۔ ...... ٹاڈ راجستھان	(ڈرامہ)	......	لے
۱۰۔ ...... الف لیلہ	(منظوم و منثور ترجمہ)	منشی نول کشور پریس لکھنؤ	لے
۱۱۔ ...... رامائن ایک قافیہ	(مذہبی)	......	لے
۱۲۔ ...... گرو گوبند سنگھ کی منظوم سوانح عمری	(مذہبی)	......	لے
۱۳۔ ...... مسدس افق	......	......	لے
۱۴۔ ...... لمعات افق	......	......	لے
۱۵۔ ...... منظوم دیباچہ	(برشکار نامہ شیراز مربی، منوہر)	......	۲

سوانحی و ادبی کوائف :

...... اخبار تمنائی جاری کیا۔ ۱۹۱۰ رسالہ دربار جاری کیا۔

...... بھگوت گیتا اور عمر خیام کی رباعیات کا منظوم ترجمہ

حواشی :

لے ملک الشعرا منشی دوارکا پرشاد افق (مضمون) از شیش چندر سکسینہ طالب دہلوی۔
ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۳ / یکم نومبر، ۲۵ تا ۲۸

۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۷۸

اقبال، محمد اقبال

پیدائش: ۱۸۷۷ / نومبر ۹ (سیالکوٹ) لے

وفات: ۱۹۳۸ / اپریل ۲۱ (لاہور) لے

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۰۱	اشک خون	(ملکہ وکٹوریہ کا مرثیہ)	لاہور	لے
۲۔	۱۹۰۳	ابر گوہر بار	(فریاد امت)	لاہور	لے
۳۔	۱۹۰۳	علم الاقتصاد	(مڈل کلاس کیلئے)	لاہور	لے

۴۔	۱۹۱۳	تاریخ ہند	(مڈل کلاس کیلئے)	لاہور	؟
۵۔	۱۹۱۵	اسرارِ خودی	(فارسی، شاعری)	لاہور	؟
		[۱۹۲۰، اسرارِ خودی کا انگریزی ترجمہ] مترجم: آر اے نکلسن		لندن	؟
۶۔	۱۹۱۸	رموزِ بے خودی	(فارسی، شاعری)	لاہور	؟
۷۔	۱۹۲۳	پیامِ مشرق	(فارسی، شاعری)	لاہور	؟
۸۔	۱۹۲۴ر مارچ	بانگِ درا	(شاعری)	لاہور	؟
۹۔	۱۹۲۷	زبورِ عجم	(فارسی، شاعری)	لاہور	؟
۱۰۔	۱۹۳۱	RECONSTRUCTION OF RELIGIOUS THOUGHTS IN ISLAM	(انگریزی)	لاہور	؟
۱۱۔	۱۹۳۲	جاوید نامہ	(فارسی)	لاہور	؟
۱۱۔	۱۹۳۵	بالِ جبریل	(شاعری)	لاہور	؟
۱۲۔	۱۹۳۵	وصیت نامہ کی تحریر	......	لاہور	؟
۱۳۔	۱۹۳۶ر اپریل	ضربِ کلیم	(شاعری)	لاہور	؟
۱۴۔	۱۹۳۶ر ستمبر	پس چہ باید کرد اے اقوامِ شرق	(ایک جائزہ)	لاہور	؟
۱۵۔	۱۹۳۸	ارمغانِ حجاز	(شاعری)	لاہور	؟

[بعد از مرگ]

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۹۰۰ نظم نالۂ یتیم انجمنِ حمایت اسلام لاہور کے جلسے میں پڑھی

۱۹۰۴ اگست ۱۰ نظم سارے جہاں سے اچھا ہندوستاں ہمارا کی تخلیق عمل میں آئی

۱۹۰۱۱ نظم شکوہ اسلام لاہور کے اجلاس میں سنائی

۱۹۲۱ کشمیر کے سفر کے دوران نشاط باغ میں فارسی نظم ساقی نامہ کہی

۱۹۲۳ سر کے خطاب سے نوازا گیا۔

۱۹۳۳ نظم دعا کی تخلیق مسجد قرطبہ (اسپین)

۱۹۳۳ نظم مسجدِ قرطبہ کی تخلیق اسپین میں

حواشی :

۱؎ توقیتِ اقبال از جگن ناتھ آزاد۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۷۷/ نومبر، صفحہ: ۴ تا ۹

۲؎ اقبال کی شاعری کے تین ادوار (مضمون) از مبشر علی صدیقی
ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۷۷/ نومبر، صفحہ: ۳۳۳ تا ۳۳۴

اکبر الہ آبادی

پیدائش: ۱۸۴۶/ نومبر ۱۶ (موضع بارہ، الہ آباد)[۱،۲،۳]

وفات: ۱۹۲۱/ ستمبر ۹ (الہ آباد)[۱،۳]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	کلیاتِ اکبر الہ آبادی	(ترتیب)	سنٹرل بک ڈپو، دہلی	۞
		حصہ اوّل: ۱۹۲۹		نامی پریس، لکھنؤ	۞
۲۔	۱۹۱۶	کلیاتِ اکبر الہ آبادی	(ترتیب)	اسٹینڈرڈ روڈ پریس،	۞
	......	حصہ دوم: ۱۹۲۹		الہ آباد	۞
		کلیاتِ اکبر الہ آبادی	(ترتیب)	مرقع عالم پریس	۞
		حصہ دوم وسوم		ہردوئی	
				سینٹرل بک ڈپو، دہلی	
۳۔	......	خطوطِ اکبر	(ترتیب)	......	۳
۴۔	......	رباعیاتِ اکبر	(ترتیب)	......	۳
۵۔	......	رقعاتِ اکبر	(ترتیب)	......	۳
۶۔	......	گاندھی نامہ	(ترتیب)	......	۳

حواشی :

۱؎ اکبر الہ آبادی (مضمون) از ڈاکٹر امرناتھ جھا/ ترجمہ: اختر اورینوی، صفحہ: ۱۹۵۴/ اگست، صفحہ: ۳۹ تا ۴۳

۲؎ نقوش (لاہور) شخصیات نمبر (مضمون) از عبدالماجد دریا آبادی، صفحہ: ۱۶۷ تا ۲۱۷

۳؎ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۹۷

اکبر حیدر آبادی، محمد اکبر نذر علی [ادیب الملک]

پیدائش: ۱۸۶۹ء / نومبر ۸ (بمبئی) ۲

وفات: ۱۹۴۰ء / مارچ ۱۲/ ۱۹۴۵ (......) ۱/ ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	روحِ جذبات	(انتخاب کلام)	......	۱، ۲
۲۔	......	عبرت کدہ	(ناول)	......	۱
۳۔	......	رقاصہ	(ناول)	......	۱
۴۔	......	سیر خرابات	(ناول)	......	۱
۵۔	......	عیاشی کی ڈائری	......	......	۱
۶۔	......	ارتقاءِ تمدن	......	......	۱
۷۔	......	مجنوں کی ڈائری	......	......	۱
۸۔	......	نفشی	(ہندی)	......	۱
۹۔	......	میر ضمیر	......	......	۲
۱۰۔	......	ہندوؤں اور مسلمانوں کے تعلقات	......	......	۲

حواشی:

۱ ادیب الملک اکبر حیدری (مضمون) از عشرت رحمان
پندرہ روزہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۶ء / نومبر ۱۵، صفحہ: ۸

۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۸۰

اکرام علی اکرام سیتاپوری

پیدائش: ۸۳-۱۷۸۲ (سیتاپور) [1]

وفات: ۱۸۳۶ (اجمیر) [1]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۱۰	اخوان الصفا	(تالیف و ترجمہ)	کلکتہ	[1]

حواشی :

[1] نثر نگارانِ اردو از عرفان عباسی مطبوعہ: ۱۹۹۳، ناشر: مصنف، لکھنؤ، صفحہ: ۵۷ تا ۶۰

امید ہمدانی، مرزا محمد رضا/قزلباش خاں

پیدائش: ۱۶۷۸ (ایران) [1]

وفات: ۱۷۴۶ (دہلی) [1،2]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ فارسی	(ترتیب۔ سات ہزار اشعار پر مبنی)	......	[1]
۲۔	......	دیوانِ غزلیات	(شاعری)	نسخہ خدا بخش لائبریری، پٹنہ	[1]
۳۔	......	دیوان	(شاعری)	نسخہ خدا بخش لائبریری، پٹنہ	[1]

حواشی :

[1] تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۱۳۲ تا ۱۳۶　[2] تذکرۂ ماہ و سال، صفحہ: ۴۹

[3] تحقیق نامہ از مشفق خواجہ مطبوعہ: ۱۹۹۱، ناشر: مکتبہ جامعہ، دہلی، صفحہ: ۱۱ تا ۴۵

امیر خسرو، ابوالحسن یمین الدین

پیدائش: ۱۲۵۳/مارچ ۳ (پٹیالی صوبہ آگرہ) [۱،۲،۳]

وفات: ۱۳۲۴/ ۱۳۲۵/ستمبر ۲۷ (نظام الدین، دہلی) [۱/۲،۳]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۲۸۹	قرآن السعدین	(مثنوی)	......	[۲]
۲۔	۱۳۱۰	خزائن الفتوح	......	......	[۲]
۳۔	......	افضل الفوائد	(حضرت نظام الدین اولیاؒ کے فوائد)	......	[۲]
۴۔	......	خالق باری	(لغت)	......	[۲]
۵۔	......	دیول رانی خضر خاں	(مثنوی)	......	[۲]
۶۔	......	غرۃ الکمال	......	......	[۲]

سوانحی و ادبی کوائف :

''امیر خسرو ننانوے تصانیف کے مالک اور بنیادی طور فارسی کے شاعر اور عالم تھے'' [۲]

''امیر خسرو کی ان تمام تصانیف میں جگہ جگہ اردو کے الفاظ ملتے ہیں'' [۲]

حواشی :

[۱] اردو کے چاند تارے از امیر حسن نورانی، طبع دوم: ۱۹۵۶، ناشر: راجہ کمار بک ڈپو، لکھنؤ، صفحہ: ۱

[۲] تاریخ ادب اردو از جمیل جالبی مطبوعہ: ۱۹۷۷ طبع پنجم: ۱۹۹۳
ناشر: ایجوکیشنل پبلی شنگ ہاؤس، دہلی، صفحہ: ۲۲ تا ۳۶

[۳] سرود رفتہ از امیر چند بہار مطبوعہ: ۱۹۹۸ خدا بخش اورینٹل پبلک لائبریری، پٹنہ، صفحہ: ۴۷

امیر مینائی، منشی امیر احمد

پیدائش: ۱۸۲۸/۱۸۲۹ء/فروری ۲۱ (لکھنؤ) ا/۲،۳،۵،۶

وفات: ۱۹۰۰ء/اکتوبر ۱۳ (حیدرآباد دکن) ا،۲،۳،۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۵۲	ارشادِ سلطان	......	......	۲
۲۔	۱۸۷۲	محامد خاتم النبیین ۱۹۱۶	(نعتیہ دیوان)	کانپور	۱ ۳
۳۔	۱۸۸۳	مجموعۂ صبحِ ازل	(مسدس در بیانِ ولادت حضور سرکارِ کائنات)	مطبع احمدی، کانپور	[illegible]
۴۔	۱۸۸۶	مجموعۂ رسائل فضائل شمائل جناب افضل المرسلین	......	......	۴
۵۔	۱۸۹۰	انتخاب یادگار	(شعرائے رام پور کا تذکرہ۔ ترتیب)	......	۲
۶۔	۱۸۹۶	صنم خانۂ عشق	(دیوان)	مطبع مفید عام، آگرہ	[illegible]
۷۔	......	مراۃ الغیب	(دیوان)	......	۲
۸۔	......	نورِ تجلّی	(مثنوی)	......	۲
۹۔	......	ابرِ کرم	(مثنوی)	......	۲
۱۰۔	......	شامِ ابد	(دیوان)	......	۳
۱۱۔	......	سرمۂ بصیرت	(عربی اور فارسی الفاظ کی فرہنگ)	......	۲
۱۲۔	......	بہارِ ہند	(مختصر لغت)	......	۲
۱۳۔	......	امیر اللغات۔ جلد ہی اوّل	(ترتیب۔ لغت اردو: الف ممدودہ تا الفِ مقصودہ)	......	۲ ۲
		امیر اللغات۔ جلد دوم	(ترتیب: الف ممدودہ کے الفاظ و محاورات)		

۱۴۔	ہدایت سلطان	(شاعری)	......	۲
۱۵۔	غیرت بہارستان	(دیوان)	......	۲
۱۶۔	جواہر انتخاب	(مجموعۂ مفرودات اردو منتخبہ اشعار)	......	۲
۱۷۔	خیابانِ آفرینش	(مولودشریف)	......	۲
۱۸۔	لیلتہ القدر	(مسدس در بیانِ معراج)	......	۲
۱۹۔	مجموعۂ واسوخت	(واسوخت)	دائرۂ ادبیہ کلاں	۵
۲۰۔	مضامین دل آشوب	(نظم)	......	۲
۲۱۔	ذکرِ شاہ انبیا	(نعتیہ مسدس)	......	۲
۲۲۔	نماز کے اسرار	......	......	۲

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۸۵ ماہنامہ گلدستۂ دامنِ گلچیں (لکھنؤ)

حواشی :

۱ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۶۸ تا ۶۹ — ۲ دبستانِ امیر مینائی، صفحہ: ۷ تا ۳۶

۳ معاصر ادب از جمیل جالبی، صفحہ: ۲۱ تا ۵۰ — ۴ تذکرۂ ماہ و سال، صفحہ: ۵۰

۵ سرودِ رفتہ، صفحہ: ۸۹ — ۶ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۹۱

انشا دہلوی، انشاء اللہ خاں

پیدائش: ۱۷۵۲/دسمبر/۱۷۵۶ (مرشد آباد) ۲/۴/۳

وفات: ۱۸۱۷/مئی ۲۹/۹۱ (لکھنؤ) ۲/۳/۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۰۲	دریائے لطافت	(اردو زبان	مرشد آباد	۲/۴
	۱۹۱۶۔ بار دوم		و قواعد اور صرف و نحو) مرتبہ: مولوی عبدالحق	انجمن ترقی اردو، اورنگ آباد	۲

۲۔	۱۸۰۳	کہانی رانی کیتکی کی	(داستان، عربی و فارسی	لکھنؤ	۳،۴
		۱۹۲۶/اپریل "داستانِ رانی کیتکی	لفظیات سے پاک)	انجمن ترقی اردو،	۲
		اور کنور اودے بھان"	ترتیب و مقدمہ: مولوی عبدالحق	کراچی	
۳۔	......	سلکِ گوہر	(بے نقط یا	......	۳،۴
			غیر منقوط نثر)	......	۲
			ترتیب و مقدمہ: مولانا امتیاز علی	انجمن ترقی اردو،	ایضاً
			خاں عرشی، مطبوعہ: ۱۹۳۵	کراچی	
			ترتیب و مقدمہ: مولوی		
			عبدالحق، مطبوعہ: ۱۹۵۵		
۴۔	۶۰-۱۸۵۹	کلیاتِ انشا	(شاعری)	مطبع نول کشور،	۲
		مرتبہ: مطبوعہ: ۱۸۹۶		لکھنؤ	۲
۵۔	......	لطائف السعادت	(لطیفے) مرتبہ:	......	۳،۴
		مطبوعہ: ۱۹۵۵	ڈاکٹر آمنہ خاتون	بنگلور	ایضاً
۶۔	......	ترکی روزنامچہ	(۱۸۰۸/جولائی ۱۲ تا	......	۲
			۱۸۰۸/اگست ۱۸ کے	روزنامچہ، ترقی اردو	ایضاً
			واقعات) مرتبہ: نعیم	بورڈ، اورنگ آباد	
			الدین، مطبوعہ: ۱۹۶۷		
۷۔	......	مظہر المرام فی شرح قصیدۃ طور الکلام	(رسالہ)	......	۲
	......	شکار نامہ	(مثنوی)	......	۴
	......	شیر برنج	(مثنوی)	......	۴

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۲-۱۱ برس کی عمر میں لکھنؤ منتقل ہوئے، تیرہ برس کی عمر میں ادبی زندگی کا آغاز

۱۷۸۰ دہلی میں مغل پورہ میں دو برس مقیم رہے

حواشی :

۱۔ اردو کے چاند تارے، صفحہ : ۳۳

۲۔ انشاء اللہ خاں انشا از ایم حبیب خاں مطبوعہ : ۱۹۸۹ء، ناشر : ساہتیہ اکادمی

۳۔ سرود رفتہ از بہار، امیر چند مطبوعہ : ۱۹۹۸ء، ناشر : خدا بخش لائبریری، پٹنہ، صفحہ : ۷۰

۴۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ : ۹۶ تا ۹۷

انصاف حیدر آبادی، مرزا علی نقی

وفات : ۸۰-۱۷۸۱ء مطابق ۱۱۹۵ھ (......) ۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۶۱-۱۷۶۲	دیباچہ	(مجموعۂ رسائل)	......	۱

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ : ۱۰۰۸

انور دہلوی، سید شجاع الدین

پیدائش : ۱۸۴۸-۱۸۴۷ (دہلی) ۱، ۲

وفات : ۱۸۸۴-۱۸۸۵ (جے پور) ۱، ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۸۹	نظم دل فروز	(دیوانِ انور)	......	۱
		بار دوم۔ ۱۸۹۹		مطبع رفاہ عام، لاہور	✽
۲۔	۱۹۶۵	صبح الہلال [از حیدر دہلوی، سید جلال الدین]	(ترتیب)	مکتبہ حیدری، کراچی	✽

حواشی :

۱۔ نظم دل فروز

۲۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ : ۹۸ تا ۹۹

انیس، میر ببر علی

پیدائش: ۱۲۱۷ھ مطابق ۱۸۰۱ـ۱۸۰۲/۱۸۰۳ء (فیض آباد گلاب باڑی) ۱،۲،۳،۴

وفات: ۱۲۹۱ھ شوال ۲۹ مطابق ۱۸۷۴ء/دسمبر ۱۰ (لکھنؤ محلہ سبزی منڈی) ۱،۲،۳،۴

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	۱۹۷۶	مراثی انیس۔ چار جلدیں	(ترتیب)	منشی نول کشول پریس، لکھنؤ	۴

حواشی :

۱ نوائے ادب، صفحہ: ایک تا ۸		۲ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۵۶

۳ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۲۶۸

۴ انیس (سوانح) از نیر مسعود مطبوعہ: ۲۰۰۲/جنوری، ناشر: قومی کونسل برائے فروغ اردو زبان، نئی دہلی

ایمان شیر محمد خان

وفات: ۱۸۰۶ـ۱۸۰۷ء مطابق ۱۲۲۱ھ (......) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	......	دیوانِ ایمان	(شاعری)	......	۱
۲ـ	......	سردار نامہ شطرنج	(شاعری)	......	۱
۳ـ	......	عروض و قافیہ	(شاعری)	......	۱
۴ـ	......	گلدستۂ گفتار	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم، حصہ دوم، صفحہ: ۹۶۲ تا ۹۷۵

ایمان گوپامئوی، نواب تجمل حسین

پیدائش: ۱۸۶۰/۱۸۵۸ (گوپامئو ضلع ہردوئی) ۱/۲/۳

وفات: ۱۹۴۰ (بھوپال) ۱/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	نعتیہ دیوان	(شاعری)	......	۱
۲۔	......	مجموعۂ غزل	(شاعری)	......	۱

حواشی:

۱ آپ تھے جلد دوم، صفحہ: ۶۷ تا ۷۲

۲ سرودِ رفتہ، صفحہ: ۱۳۳

۳ وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۱۰۳

آبرو/شاہ مبارک آبرو، نجم الدین

پیدائش: ۱۶۸۳ـ ۱۶۸۴ مطابق ۱۰۹۵ھ/۱۶۹۲ (گوالیار) ۱/۲/۳

وفات: ۱۷۳۳ ۲۱ دسمبر ۱۷۳۳ مطابق ۲۴ رجب ۱۱۴۶ھ/۱۷۳۲/۱۷۵۰ (دہلی) ۱/۳/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوان	(شاعری)	......	۳
		دیوانِ آبرو، مرتبہ ڈاکٹر محمد حسن		ادارۂ تصنیف، علی گڑھ	[illegible]
		دیوانِ آبرو اشاعت ثانی		ترقی اردو بیورو، نئی دہلی	[illegible]
		مطبوعہ: ۱۹۹۰		غزلیات کا انتخاب، اردو	[illegible]
		انتخابِ کلامِ آبرو، مرتبہ: پروفیسر محمد ذاکر، مطبوعہ: ۱۹۹۱		اکادمی، دہلی	[illegible]
۲۔	......	آرائشِ معشوق	(مثنوی)	......	۳

سوانحی و ادبی کوائف :

بنیادی طور پر فارسی شاعر، فنِ ریختہ گوئی کے استاد، شاعری میں فارسی اور دیسی روایت کا امتزاج

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول از جمیل جالبی، مطبوعہ: بار پنجم۔ ۱۹۹۳،
ناشر: ایجوکیشنل پبلشنگ ہاؤس، دہلی

۲ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا صفحہ: ۶۱۲ تا ۶۱۳

۳ سرو و رفتہ، از بہار، امیر چند مطبوعہ: ۱۹۹۸، ناشر: خدا بخش لائبریری، پٹنہ، صفحہ: ۵۴

آتش، خواجہ حیدر علی

پیدائش: ۱۷۷۸/۱۷۷۷/۱۷۶۸ (فیض آباد) ۱،۳/۲/۳

وفات: ۱۸۴۷ / جنوری ۱۳/ ۱۸۴۶ (لکھنؤ) ۱،۳/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۴۰	دیوانِ اوّل	(شاعری)	مطبع علوی لکھنؤ	۱
۲۔	۱۹۴۵	دیوانِ دوم	(شاعری)	مطبع حاجی ولی محمد	۱
۳۔	......	بہارستانِ سخن	(شاعری)	......	۳
۴۔	۱۸۵۱	کلیاتِ خواجہ حیدر علی آتش	(شاعری)	سلطان المطابع	۱
۵۔	۱۸۸۴	کلیاتِ آتش	(شاعری)	......	

منشی نول کشور، کانپور

کلیاتِ آتش مطبوعہ: ۱۹۰۷

انتخاب کلامِ آتش مرتبہ: اعجاز حسین، ناشر: ہندوستان اکیڈمی، الہ آباد، مطبوعہ: ۱۹۵۵

مقدمہ کلامِ آتش مرتبہ: مکتبہ جامعہ، دہلی، مطبوعہ: ۱۹۵۹

کلیاتِ آتش مرتبہ: مرتضیٰ حسین فاضلی لکھنوی، مجلسِ ترقی ادب، لاہور، مطبوعہ: ۱۹۷۳

دبستانِ آتش مرتبہ: مکتبہ جامعہ، دہلی، مطبوعہ: ۱۹۷۷

خواجہ حیدر علی آتش لکھنوی۔ حیات اور شاعری، مطبوعہ: ۱۹۸۲، ناشر: بزمِ مہجور، بہار

انتخاب خواجہ حیدر علی آتش، مرتبہ: ولی الحق انصاری، مطبوعہ: اتر پردیش اردو اکادمی، لکھنؤ
خواجہ حیدر علی آتش از محمد ذاکر، مطبوعہ: ۱۹۸۹ ناشر: ساہتیہ اکادمی، نئی دہلی

حواشی :

۱۔ خواجہ حیدر علی آتش از محمد ذاکر مطبوعہ: ۱۹۸۹، ناشر: ساہتیہ اکادمی نئی دہلی

۲۔ اردو کے جاں مختار ے یا مرقع شعرائے اردو از امیر حسن نورانی، مطبوعہ: ۱۹۶۵ رکم اکتوبر، ناشر: راجہ کمار بک ڈپو، مطبع نول کشور، لکھنؤ

۳۔ سر و در فتہ، صفحہ: ۴۷، ۴۳ ۴۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۰۵

آرزو لکھنوی، سید انوار حسین

پیدائش: ۱۸۷۳ر فروری ۱۶/ ۱۷ (لکھنؤ) ۲، ۱۰، ۵/ ۶

وفات: ۱۹۵۱ر اپریل ۱۶/ ۶ (کراچی) ۲، ۱۰/ ۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۲۴	فغان آرزو	(دیوان)	ادبی پریس، لکھنؤ	۱، ۱۰
		بار دوم ۔ ۱۹۴۵ دسمبر		ادارۂ اشاعت اردو، حیدرآباد	۱
۲۔	۱۹۳۹	نظام اردو 1979	(رسالہ، زبان کے اصول وضوابط پر مضامین)	یونائیٹڈ انڈیا پریس، لکھنؤ / اتر پردیش اردو اکادمی، لکھنؤ	۱۰ / ۶
۳۔	۱۹۳۶	جہان آرزو	(دیوان)	نظامی پریس، لکھنؤ	۱۰
		بار دوم ۔ سنہ ندارد		نفیس اکیڈمی، حیدرآباد	۱
۴۔	۱۹۳۶	سریلی بانسری	(دیوان)	نظامی پریس لکھنؤ	۱، ۱۰
		بار سوم ۔ ۱۹۶۱		قادری پریس، بمبئی	۱
۵۔	۱۹۴۱	دردانہ	(اخلاقی مثنوی)	اجمل پریس، بمبئی	۱

۶۔	۱۹۴۲	صحیفۂ الہام	(سلام اور رباعیات)	محمدی کتب خانہ، بمبئی	۱/
۷۔	۱۹۴۲ [اواخر]	صبحِ اسلام	(مسدس، نعت)	علمی پریس، امین آباد، لکھنؤ	۱/
۸۔	۱۹۴۳	میزان الحروف	(فنی رسالہ حروف کی مقدار آواز، عروضی و اوزان موسیقی)	جناح چپلی شنگ ہاؤس، بمبئی	[illegible]
۹۔	۱۹۴۵ سنہ ندارد	خمسۂ متحیرہ	(مراثی کا مجموعہ)	سلطانی فائن آرٹ لیتھو اینڈ پرنٹنگ پریس، بمبئی	۱/ [illegible]
۱۰۔	سنہ ندارد	نشانِ آرزو	(دیوان)	کتب خانہ تاج آفس، بمبئی	[illegible]
۱۱۔	......	اربعۂ عناصر	(چار مراثی کا مجموعہ مرتبہ: وصی انگر)	انجمن یادگار آرزو، لکھنؤ	۱/۱، ۱۰/
۱۲۔	۱۹۸۲	متفرقاتِ آرزو	(رسالہ میزان الحروف کے مضامین)	اتر پردیش اردو اکادمی، لکھنؤ	[illegible]
۱۳۔	......	جامِ زہر	......	......	۸/
۱۴۔	......	چاند گہن	......	......	۷/
۱۵۔	......	حسن کی چنگاریاں	......	......	۷/
۱۶۔	......	دورخی تصویر	......	......	۸/
۱۷۔	......	چراغِ توحید	......	......	۷/
۱۸۔	......	شانِ آرزو	(دیوان)	......	۷/
۱۹۔	......	عدلِ محمود	(مثنوی)	......	۷/
۲۰۔	......	فقیر کے تین پھیرے	......	......	۷/
۲۱۔	......	مراثی	......	......	۷/

۳۲۔ ...... متوالی جوگن ۷

سوانحی و ادبی کوائف :

"نظام اردو" اور "میزان الحروف" سے وابستہ

حواشی :

۱۔ آرزو لکھنوی کا تخیل (مضمون) آغا اشہر لکھنوی، رسالہ آج کل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۵/ اکتوبر، صفحہ: ۱۰ تا ۱۱

۲۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا از مقصود ایاز محمد ناصر، مطبوعہ: ۱۹۸۷۔
ناشر: شعاع ادب چوک انارکلی مسلم مسجد، لاہور، صفحہ: ۳۶

۳۔ وفیات۔ ہماری زبان (دہلی) ۱۹۵۱/ جون، صفحہ: ۴

۴۔ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۹۴،۱۴۴

۵۔ آپ (لکھنؤ سے متعلق پچاس مرحوم شعرا کے خاکے) از عرفان عباسی، مطبوعہ: ۱۹۸۷،
ناشر: اردو پبلی شرز لکھنؤ، صفحہ: ۳۳ تا ۳۹

۶۔ جدید شعرائے اردو از عبدالوحید سنہ دار دو ناشر: مطبع فیروز سنز، لاہور، صفحہ: ۲۸۵ تا ۲۸۶

۷۔ ہمارے اہل قلم، صفحہ: ۲۲

۸۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۰۸

۹۔ آرزو لکھنوی — حیات اور کارنامے از مجاہد حسین حسینی، مطبوعہ: ۱۹۷۸، ناشر: مصنف، بمبئی

۱۰۔ رسالہ ورشنگ (مغربی بنگال) مدیر عنبر شمیم، مطبوعہ: کاؤسی گھاٹ شب پور، ویسٹ بنگال۔ انڈیا مشمولہ: آزادی کے بعد مغربی بنگال میں اردو غزل (مضمون) از جاوید ارشد چودھری۔ ۲۵ تا ۳۴

آرزو، شیخ سراج الدین علی خاں

پیدائش: ۱۶۸۷۔۱۶۸۸ مطابق ۱۰۹۹ھ (اکبرآباد) ۱

وفات: ۱۷۵۶/ جنوری ۲۷ (لکھنؤ) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۴۳	نوادر الفاظ	(پندرہ ہزار الفاظ پر مبنی فارسی لغت)	......	۱

نمبر	سال	نام	تفصیل	
۲۔	۱۷۴۶	دادِ سخن	(قدسی کے کلام پر ملا شیدا کی منظوم تنقید اور منیر لاہوری کے محاکے پر منظوم تنقید)	ف
۳۔	۱۷۵۰۔۱۷۵۱	مجمع النفائس	(فارسی شعرا کے حالات اور کلام کا انتخاب)	ف
۴۔	……	آبروئے سخن	(در صفت حوض و فوارہ و تاک)	ف
۵۔	……	پیامِ شوق	(خطوط)	ف
۶۔	……	تنبیہ الغافلین	(حزیں کے اشعار پر تنقید)	ف
۷۔	……	جوش و خروش	(نوعی کی مثنوی سوز و گداز کے جواب میں)	ف
۸۔	……	چراغِ ہدایت	(لغت، پانچ ہزار الفاظ پر مبنی)	ف
۹۔	……	دیوانِ آرزو	(غزلیات، قصائد اور مثنویاں)	ف
۱۰۔	……	دیوانِ آرزو	(شفیعائی شیرازی کے دیوان کے جواب میں)	ف
۱۱۔	……	دیوانِ آرزو	(دیوانِ سلیم کے جواب میں)	ف
۱۲۔	……	دیوانِ آرزو	(دیوانِ فغانی کے جواب میں)	ف
۱۳۔	……	دیوانِ آرزو	(آخری عمر کا کلام)	ف
۱۴۔	……	دیوانِ آرزو	(دیوان کمال خجندی کے جواب میں)	ف
۱۵۔	……	سراج اللغات	(چالیس ہزار الفاظ پر مبنی لغت)	ف
۱۶۔	……	سراج منیر	(ابوالبرکات منیر لاہوری کا عرفی، طالب زلالی اور ظہوری کے کلام پر اعتراضات کا رد)	ف
۱۷۔	……	سراج وہاج	(حافظ کے ایک شعر کی تشریح)	ف
۱۸۔	……	خیاباں	(شرح گلستان سعدی)	ف
۱۹۔	……	شگوفۂ راز	(شرح سکندر نامہ)	ف
۲۰۔	……	شرح قصائدِ عرفی	(تشریح)	ف
۲۱۔	……	شورِ عشق	(معروف بہ سوز و ساز زلالی کی مثنوی محمود و ایاز کے جواب میں)	ف
۲۲۔	……	عالمِ آب	(مثنوی ساقی نامہ ظہوری کے جواب میں)	ف

۲۳۔	......	عطیۂ کبریٰ	(علمِ بیان میں)	......	۱
۲۴۔	......	گلزارِ خیال	(موسمِ بہار اور ہولی)	......	۱
۲۵۔	......	مثمر	(جلال الدین سیوطی کی تصنیف المزہر کے طرز پر لکھی گئی لغت)	......	۱
۲۶۔	......	موحبت عظمیٰ	(علمِ معانی میں)	......	۱
۲۷۔	......	مہر و ماہ	(سلیم کی مثنوی قضا و قدر کے جواب میں)	......	۱

سوانحی و ادبی کوائف :

اردو میں تقریباً ۲۷ شعر کہے ہیں

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول از جمیل جالبی،
مطبوعہ: ۱۹۸۲، ناشر: ایجوکیشنل پبلی شنگ ہاؤس، دہلی، صفحہ: ۱۴۸ تا ۱۶۴

آزاد انصاری/حکیم آزاد انصاری، الطاف احمد [تاریخی نام: نظیر حسین، کنیت: ابوالاحسان]

پیدائش: ۱۸۷۱/ ۱۲ اکتوبر (ناگپور، سہارنپور) ۱، ۲، ۳، ۴

وفات: ۱۹۴۲ (حیدرآباد) ۲، ۳، ۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	حسن کے دو رُخ	......	......	۴
۲۔	......	معارف جمیل	......	......	۴

سوانحی و ادبی کوائف :

نوٹ: ''... کلام کسی مجموعے کی صورت میں نہ چھپ سکا''۔ ۳

حواشی :

۱۔ شاگردِ حالی۔ حکیم انصاری (مضمون) از ثریا حسین، آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۶۷/ نومبر

۲۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۶

۳۔ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۳۹۹ تا ۴۰۰

۴۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۱۱

آزاد بلگرامی، میر غلام علی/ سید محمد نوح حسینی

پیدائش: ۱۷۰۴-۱۷۰۵ مطابق ۱۱۱۶ھ/ ۱۷۰۴ء، ۱۸ جون (بلگرام) ۱، ۴

وفات: ۱۷۸۶ء، ۱۵ ستمبر/ اگست (اورنگ آباد) ۱، ۳/ ۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۵۲-۱۷۵۳	سروِ آزاد	(ہندی نواز شعرا کا تذکرہ)	......	۱، ۲، ۳
۲۔	۱۷۵۲-۱۷۵۳	ماثر الکرام	(علمائے بلگرام کا تذکرہ)	روضۃ اولیا، خلد آباد	۱، ۲، ۳
۳۔	۱۷۵۳-۱۷۵۴	خزانۂ عامرہ	(صلہ یافتہ شعرا تذکرہ)	......	۱
۴۔	۱۷۶۵-۱۷۶۶	السبعۃ السیارہ	(سات دیوان)	......	۱
۵۔	......	تسلیۃ الفواد	......	......	۴
۶۔	......	دواوینِ عربی	(دو دیوان)	......	۱
۷۔	......	روضۃ الاولیائے خلد آباد	(اولیا اورنگ آباد کا تذکرہ)	......	۲
۸۔	......	سبحۃ المرجان فی آثار ہندوستان	(علمائے ہند کا تذکرہ)	......	۲
۹۔	......	سند السعادت فی احسن خاتم السادات	......	......	۴
۱۰۔	......	شرح بخاری	(شرح)	......	۴
۱۱۔	......	شمامۃ الہند	......	......	۴
۱۲۔	......	غزالانِ ہند	......	......	۴

۱۳۔	......	فصیح البیان	(دیوان)	......	۱
۱۴۔	......	مآثر الامرا	(مسودہ از سرِ نو ترتیب)	......	۱
۱۵	......	ید بیضا	(عام شعرا کا تذکرہ)	......	۲،۳

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۱۷۳ تا ۱۷۵

۲ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۳۶

۳ معاصر ادب، صفحہ: ۴۲۷ تا ۴۲۹

۴ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۱۰

آزاد، محمد حسین [خطاب: شمس العلما]

پیدائش: ۳۳-۱۸۳۲ (دہلی) ۱،۲،۳

وفات: ۱۹۱۰ء ۲۲ جنوری مطابق ۹ محرم ۱۳۲۸ھ (لاہور) ۴،۵

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۸۱	آبِ حیات	(مشاہیر شعرائے اردو کی سوانح)	منشی گلاب سنگھ، لاہور	۶
۲۔	۱۸۹۸	دربارِ اکبری	(عہدِ اکبر کے تاریخی حالات)	......	۲،۵
۳۔	......	نیرنگِ خیال۔ دو حصے	(رمزیہ و تمثیلی مضامین)	مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، نئی دہلی	۵، ۶
۴۔	......	سخندانِ فارس	(فارسی علم اللسان)	......	۱،۵
۵۔	......	نگارستانِ فارس	(تذکرۂ شعرائے فارسی)	......	۱،۵
۶۔	......	دیوانِ ذوق	(ترتیب)	......	۵
۷۔	......	نظمِ آزاد	(قومی اور اخلاقی نظمیں)	......	۴،۵
۸۔	......	مکاشفاتِ آزاد	......	......	۱
۹۔	......	آئینۂ صحت	(بچیوں کے لیے)	......	۱

۱۰۔	کائناتِ عرب	....	[۱]
۱۱۔	قندِ پارسی	....	[۱]
۱۲۔	خمکدۂ آزاد	....	[۱]
۱۳۔	ارمغانِ احباب	....	[۶]
۱۴۔	آموزگارِ پارسی	....	[۶]
۱۵۔	بہشتِ پاک	....	[۶]
۱۶۔	تذکرہ علائی	....	[۶]
۱۷۔	جانورستان	....	[۶]
۱۸۔	جامع القواعد	....	[۶]
۱۹۔	ڈرامہ اکبر	....	[۶]
۲۰۔	سپاکِ نمک	....	[۶]
۲۱۔	سیرِ ایران	....	[۶]
۲۲۔	فلسفۂ الٰہیات	....	[۵،۶]
۲۳۔	قصص الہند	....	[۶]
۲۴۔	لغتِ آزاد	....	[۶]
۲۵۔	نصیحت کا کرن پھول	....	[۶]

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۳۵ ادبی زندگی کا آغاز

۱۸۸۷ شمس العلما کا خطاب ...... اتالیقِ پنجاب کی ادارت

حواشی :

۱۔ نقوش (لاہور) شخصیات نمبر (مضمون) آغا محمد باقر، صفحہ: ۹ تا ۷

۲۔ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۷۳ تا ۷۵ ۳۔ جدید شعرائے اردو از عبدالوحید، صفحہ: ۱

۴۔ نوائے ادب از تلوک چند محروم مطبوعہ: ۱۹۵۱ ناشر: کرشنا بک ڈپو انبالہ، صفحہ: ۱۵۳ تا ۱۵۸

۵۔ داستانِ تاریخ اردو از حامد حسن قادری مطبوعہ: ۱۹۹۵ ناشر: عاکف بک ڈپو، دہلی، صفحہ: ۴۲۸ تا ۵۱۹

۶۔ وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۱۱۰ تا ۱۱۱

آزردہ، مفتی صدرالدین

پیدائش: ۱۲۰۴ھ/۱۷۸۹ء/دسمبر ۱۲ (دہلی) ۱/۲

وفات: ۱۸۶۸ء/جولائی ۱۶ (دہلی) ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	تذکرۂ آزردہ	(تذکرہ)	......	۲
۲۔	......	تذکرہ شعرائے ریختہ	(تذکرہ)	......	۲
۳۔	......	تقریظ گلشن۔ بے خار شیفتہ	(تذکرہ)	......	۲
۴۔	......	واقعتہ الفتویٰ	(تذکرہ)	......	۲
۵۔	......	حاشیہ قاضی مبارک	(رسالہ)	......	۲
۶۔	......	میر زاہد	(رسالہ)	......	۲
۷۔	......	تذکرۂ مشائخ کاندھلہ	(عربی تذکرہ)	......	۲
۸۔	......	صنائعِ بدائع	(عربی)	......	۲
۹۔	......	امتناع نظیر	(عربی)	......	۲
۱۰۔	......	دیوانِ متنبی	(عربی)	......	۲
۱۱۔	......	درالمنضود فی حکم امراۃ المفقود	(عربی)	......	۲
۱۲۔	......	منتہی المقال فی شرح حدیث الاتشدد الرجال	(عربی)	......	۲

سوانحی و ادبی کوائف :

نوٹ: تصنیفی یادگاریں ۱۸۵۷ء کے ہنگامے میں ضائع ہو گئیں جو باقی ہیں وہ بھی نایاب ہیں۔

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۶ تا ۳۷

۲ مفتی صدرالدین آزردہ۔ حیات شخصیت اور ادبی کارنامے از پرواز اصلاحی، عبدالرحمٰن مطبوعہ: ۱۹۷۷ء/جولائی، مکتبہ جامعہ، نئی دہلی

آسی غازی پوری، شریف محمد علیم (شاہ محمد علیم)

تاریخ پیدائش: ۱۲۵۰ھ مطابق ۳۵-۱۸۳۴ء/دسمبر ۲۱/۱۸۳۴ (قصبہ سکندر پور، بلیا) ۱، ۲، ۳/۴

وفات: ۱۹۱۷ء/فروری ۲۴/ ۱۹۱۷ء/فروری ۲ (غازی پور) ۱، ۲/۳، ۴

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	۱۹۱۷ء/ستمبر	عین السعادت/عین الحق	(دیوان)	سلیمانی پریس، بنارس	۳/۴

حواشی :

۱ـ ... THE ANNUAL سالنامہ دراسات اردو (کراچی) مرتبین : شمس الرحمان فاروقی اور فرانسز۔ڈبلیو۔پریچٹ (FARANCIES W.PRICHIT)

۲ـ سرودرفتہ، صفحہ: ۳۱۰۴۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۱۴

۳ـ آسی غازی پوری (مضمون) از ساحل احمد ہفت روزہ ہماری زبان (دہلی) بابت: ۲۰۰۱ء/اکتوبر ۱۵، صفحہ: ۸

آسی لکھنوی/آسی اُلدنی، عبدالباری [مولانا]

پیدائش: ۱۸۹۳/۱۸۹۲ (موضع الدین، تحصیل ہاپوڑ، ضلع میرٹھ) ۱/۲، ۳

وفات: ۱۹۴۶ء/جنوری ۱۰ (لکھنؤ) ۲، ۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	......	اقوالِ اکبر	(ترتیب)	......	۲، ۳
۲ـ	......	بصائر	(شاعری)	......	۲، ۳
۳ـ	......	پھول وتی کامل عرف سندر شاستا۔جلد ۲	(ترتیب)	......	۲، ۳
۴ـ	......	ترجمۂ پارہ الحمد	(ترجمہ)	......	۲، ۳
۵ـ	......	تذکیر و تانیث	(ترتیب)	......	۲، ۳
۶ـ	......	تدوینِ کلیاتِ نظیر	(ترتیب)	......	۲، ۳

۷۔	تدوینِ دیوانِ درد	(ترتیب)	۳،۲
۸۔	تدوینِ سودا	(ترتیب)	۳،۲
۹۔	تدوینِ دیوانِ میر تقی میر	(ترتیب)	۳،۲
۱۰۔	ترجمہ فرہنگ آنند راج	(ترجمہ)	۲
۱۱۔	تذکرہ خندۂ گل	(ترجمہ)	۳،۲
۱۲۔	ترجمۂ گلستاں	(ترجمہ)	۳،۲
۱۳۔	تذکرۂ معرکہ سخن	(تزکرہ)	۳،۲
۱۴۔	تذکرۂ تانیث	(تزکرہ)	۳،۲
۱۵۔	تذکرہ الخواتین	(تزکرہ)	۳،۲
۱۶۔	ترجمہ شرح دیوان حافظ	(ترجمہ)	۳،۲
۱۷۔	تحفتہ العراقین	......	۳،۲
۱۸۔	دیوانِ آسی	(شاعری)	۳،۲
۱۹۔	رباعیات خیام پر ایک تحقیقی مقالہ	(تحقیق)	۳،۲
۲۰۔	رباعیات آسی	(شاعری)	۳،۲
۲۱۔	سورج مکھی	(ترتیب)	۲
۲۲۔	سائنس کے عجائبات	(تحقیق)	۳،۲
۲۳۔	شرحِ دیوانِ غالب	(شرح)	۳،۲
۲۴۔	شرح تحفتہ العارفین	(شرح)	۳،۲
۲۵۔	ظریف اللغات	(شرح)	۳،۲
۲۶۔	عیارِ فقیر	......	۳،۲
۲۷۔	لغتِ اردو	(ترتیب)	۳،۲
۲۸۔	مرزا غالب کی شوخیاں	(تحقیق)	۳،۲
۲۹۔	ملازاغول	......	۳،۲

حواشی :

۱ آسی لکھنوی (مضمون) از سید اظہار حیدر۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۶، ۱۹۴۶ء، یکم دسمبر، صفحہ: ۸-۱۰

۲ آپ از عرفان عباسی مطبوعہ: ۱۹۷۸، ناشر: اردو پبلی شرز، لکھنؤ، صفحہ: ۴۰ تا ۴۴

۳ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۱۲ تا ۱۳

آشفتہ رام پوری/عنبرؔ: فارسی شاعری کا تخلص، عنبر شاہ خاں

پیدائش: ۱۷۶۸ (رامپور) ا

وفات: ۱۸۳۴ (رام پور) ا

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	اشراق الخیال	......	......	ا
۲۔	......	ابدان الاوذان	......	......	ا
۳۔	......	تشریق الخیال	......	......	ا
۴۔	......	تدقیق الخیال	......	......	ا
۵۔	......	جوہرِ عنبر	......	......	ا
۶۔	......	جوہرِ شجاعت	......	......	ا
۷۔	......	جوش وہوش	......	......	ا
۸۔	......	ریاضِ عنبر	......	......	ا
۹۔	......	گلشنِ فیض	......	......	ا
۱۰۔	......	مقدمہ جوہر عنبری	......	......	ا
۱۱۔	......	مراۃ الاصلاحات	......	......	ا
۱۲۔	......	نوادر المصادر	......	......	ا

حواشی:

ا وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۱۵

آشفتہ مرادآبادی، مفتی محمد سعد اللہ خاں

پیدائش: ۱۸۰۴ء (مرادآباد)۱؎

وفات: ۱۸۷۷ء (رامپور)۱؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	اشاعۃ الجمعہ	......	......	۱؎
۲۔	......	التدریہ بالتشبیہ	......	......	۱؎
۳۔	......	الطیر المتخلل	......	......	۱؎
۴۔	......	تحقیق علم واجب	......	......	۱؎
۵۔	......	ترجمہ فقہ اکبر امام اعظم	......	......	۱؎
۶۔	......	حالات امام اعظم	......	......	۱؎
۷۔	......	حقیقت الاسلام	......	......	۱؎
۸۔	......	خیر المسبل	......	......	۱؎
۹۔	......	رسالہ تشبیہ	......	......	۱؎
۱۰۔	......	رسالہ تجوید	......	......	۱؎
۱۱۔	......	رسالہ لامہ	......	......	۱؎
۱۲۔	......	رسالہ قوس قزح	......	......	۱؎
۱۳۔	......	رسالہ تاریخ	......	......	۱؎
۱۴۔	......	شرح خطبہ قطبی	......	......	۱؎
۱۵۔	......	شرح عروض با قافیہ	......	......	۱؎
۱۶۔	......	شرح ضابطہ تہذیب	......	......	۱؎
۱۷۔	......	شرح سہ نثر ظہوری	......	......	۱؎
۱۸۔	......	شرح قاموس	......	......	۱؎
۱۹۔	......	علم الواجب تعالی	......	......	۱؎

۲۰۔	عروض باقیافہ	......	......	۱
۲۱۔	فتاویٰ سعدیہ	......	......	۱
۲۲۔	مفید البصیرہ	......	......	۱
۲۳۔	نوادر البیان فی علوم القرآن	......	......	۱
۲۴۔	وصیت نامہ	......	......	۱
۲۵۔	وجوہ تراکیب تسمیہ	......	......	۱

حواشی :

۱ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۱۵ تا ۱۱۶

آصف الدولہ، نواب

پیدائش: ۱۷۴۸ (......) ۱

وفات: ۱۷۹۷ (لکھنؤ) ۱

تصنیف

شمار سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	دیوان	(شاعری)	......	۱

آصف الدولہ کے دور حکومت میں سودا، میر اور سوز لکھنؤ آئے اور دربار سے وابستہ ہوئے۔

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۳۷ تا ۳۸

آصف حیدرآبادی، محبوب علی خاں (آصف جاہ)

پیدائش: ۱۸۶۶/اگست ۱۸ (حیدرآباد) ۱

وفات: ۱۹۱۱/اگست ۲۹ (حیدرآباد) ۲

تصانیف

شمار سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	سلام و رباعیات	(شاعری)	......	۱

۲۔	......	غزلیات آصف	(شاعری)	......	۲
۳۔	......	گلدستۂ آصف	(شاعری)	......	۲
۴۔	......	گلزار دکن	(شاعری)	......	۲

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۳۹

۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۱۷

آصفی رامپوری، عبدالجبار خاں

پیدائش: ۱۸۶۰ء (رامپور) ۱

وفات: ۱۹۲۶ء مئی (حیدرآباد) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	آثار الاقبال	......	......	۱
۲۔	......	تاریخ دکن	......	......	۱
۳۔	......	جلاء الابصار	......	......	۱
۴۔	......	دیوانِ غزلیات	(شاعری)	......	۱
۵۔	......	نظامِ سروری	......	......	۱
۶۔	......	سہ نثرِ آصفی	......	......	۱
۷۔	......	سلکِ گوہر	......	......	۱
۸۔	......	شواہد النجوم	......	......	۱
۹۔	......	شمائل الرسول	......	......	۱
۱۰۔	......	کلیاتِ نظمِ آصفی	(شاعری)	......	۱
۱۱۔	......	مواہب الدنیہ	......	......	۱
۱۲۔	......	مرات العروس	......	......	۱
۱۳۔	......	معجزاتِ نبی الوریٰ	......	......	۱

حواشی :

[۱] وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۱۱۷

آغا حشر کاشمیری، محمد شاہ

پیدائش: ۱۸۷۹ء/ یکم اپریل/۳/۴ (محلہ دال منڈی، بنارس)[۱،۲/۳/۴]

وفات: ۱۹۳۵ء/اپریل ۲۸ (لاہور)[۲]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۹۷	آفتابِ محبت	(ڈرامہ)	عبدالکریم خاں بنارس	[۱،۲]
۲۔	۱۹۰۱	مریدِ شک	(ڈرامہ)	بنارس	[۱،۲]
۳۔	......	اسیرِ حرص	(ڈرامہ)	......	[۱]
		۱۹۸۳	مرتبہ: محمد شفیع	اردو پبلشرز، لکھنؤ	[۱الف]
۴۔	......	صیدِ ہوس	(ڈرامہ)	......	[۱]
۵۔	......	خوبصورت بلا	(ڈرامہ)	......	[۱]
۶۔	......	سفید خون	(ڈرامہ)	......	[۱]
۷۔	......	بلوا منگل	(ڈرامہ)	......	[۱]
۸۔	......	بن دیوی	(ڈرامہ)	......	[۱]
۹۔	......	گنگا اوترن	(ڈرامہ)	......	[۱]
۱۰۔	......	یہودی کی لڑکی	(ڈرامہ)	......	[۱]
۱۱۔	......	آنکھ کا نشہ	(ڈرامہ)	......	[۱]
۱۲۔	......	رستم وسہراب	(ڈرامہ)	......	[۱]
۱۳۔	......	ترکی حور	(ڈرامہ)	......	[۱]
۱۴۔	......	دھرمی بالک	(ڈرامہ)	......	[۱]
۱۵۔	......	دل کی پیاس	(ڈرامہ)	......	[۱]
۱۶۔	......	سیتا بن باس	(ڈرامہ)	......	[۱]

۱۷۔	......	پہلا پیار	(ڈرامہ)	...... [1]
۱۸۔	......	ہندوستان	(ڈرامہ)	...... [1]
۱۹۔	......	کلامِ حشر	(شاعری)	...... [1]
۲۰۔	......	دیوانِ حشر	(ترتیب)	...... [1]
۲۱۔	......	عورت کا پیار	(ڈرامہ)	...... [1]
۲۲۔	......	غریب کی دنیا	(ہندی ڈرامہ)	...... [1]
۲۳۔	......	بن دیوی	(ہندی ڈرامہ)	...... [1]
۲۴۔	......	بھیشم پرتگیہ	(ہندی ڈرامہ)	...... [1]
۲۵۔	......	چنڈی داس	ہندی ڈرامہ)	...... [1]
۲۶۔	......	شہیدِ ناز	(ڈرامہ)	...... [2]
۲۷۔	۱۹۰۱	سلور کنگ	(ڈرامہ)	...... [2]
۲۸۔	......	پریسیڈنٹ	(ڈرامہ)	...... [2]
۲۹۔	......	پاک دامن	(ڈرامہ)	...... [4]
۳۰۔	......	ٹھنڈی آگ	(ڈرامہ)	...... [4]
۳۱	......	جوانی کی ریت	(ڈرامہ)	...... [4]
۳۲۔	......	خوابِ ہستی	(ڈرامہ)	...... [4]
۳۳۔	......	زندگی	(ڈرامہ)	...... [4]
۳۴۔	......	شکریہ یورپ	(ڈرامہ) •	...... [4]
۳۵۔	......	نگن	(ڈرامہ)	...... [4]
۳۶۔	......	مارِ آستین	(ڈرامہ)	...... [4]
۳۷۔	......	محبت کا پھول	(ڈرامہ)	...... [4]
۳۸۔	......	موجِ زم زم	(ڈرامہ)	...... [4]

حواشی :

[1] آغا حشر کاشمیری حقیقت کی روشنی میں (مضمون) از عشرت رحمانی،

پندرہ روزہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۳۵ ؍ یکم نومبر، صفحہ: ۳۵ تا ۴۰

۱؎ الف: وضاحتی کتابیات۔ جلد ششم از مظفر حنفی، مطبوعہ: ۲۰۰۱
ناشر: قومی کونسل برائے فروغ اردو، نئی دہلی، صفحہ: ۵۷

۲؎ آغا حشر کاشمیری۔ حیات اور کارنامے (تحقیقی و تنقیدی جائزہ۔ مقالہ برائے پی ایچ ڈی)
مطبوعہ: ۱۹۸۶ء/مارچ، ناشر: مجلس ترقی ادب، لاہور

۳؎ سرود رفتہ، صفحہ: ۱۲۴ ۴؎ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۲۲

آغا شاعر قزلباش دہلوی

پیدائش: ۱۸۷۱ء/مارچ ۵ (کھڑکی ابراہیم خاں) ۳؎،۴؎

وفات: ۱۹۴۰ء/مارچ ۱۲ (دہلی) ۴؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۰۶۔۱۹۰۹	تیر و نشتر	(دیوان)	مخزن پریس، دہلی لاہور	۲؎/۳؎/۴؎
۲۔	۱۹۳۲	خمکدۂ خیام	رباعیات کا منظوم ترجمہ	رفاہ عام، لاہور	۳؎
		ترجمہ منتخب رباعیات عمر خیام: ۱۹۹۸	مرتبہ: سید فیضان حسن	مرتب، دہلی	۱؎
۳۔	۱۹۳۶ء/اکتوبر	شاعر کے سو شعر	(ترتیب باشتراک سرور آغا شاعر)	......	۳؎،۵؎
۴۔	۱۹۲۷ء/اگست	آویزۂ گوش	(افسانے)	تاجر کتب، لاہور	۳؎
۵۔	۱۹۴۳	خمارستان	(ادبی و تنقیدی مضامین)	حالی پبلی شنگ ہاؤس، دہلی	۱؎،۴؎
۶۔	۱۹۷۴	نظمِ مقدس	(قرآنِ پاک کا منظوم ترجمہ)	کراچی	۱؎،۴؎
۷۔	۱۹۷۷	زادِ آخرت	(مجموعۂ وارثی۔ مرتبہ: سید صفدر حسین)	کراچی	۱؎
۸۔	......	ارمان	(ناول)	......	۱؎
۹۔	......	قتلِ بے نظیر/قتلِ نظیر	(ڈرامہ)	......	۲؎،۴؎،۵؎

۱۰۔	ناہید	(ناول)	......	۱،۴
۱۱۔	جہاندار بلقیس	(ناول)	......	۴
۱۲۔	انور رضیہ	(ناول)	......	۴
۱۳۔	ہیرے کی کنی	(ناول)	......	۴
۱۴۔	طلسمی جوالا	(ناول)	......	۴
۱۵۔	شعلۂ جوالا	(ناول)	......	۴
۱۶۔	پرستان	(ناول)	......	۴
۱۷۔	نقلی تاجران	(ناول)	......	۴
۱۸۔	حور عرب	(ڈرامہ)	......	۴
۱۹۔	حور جنت	(ڈرامہ)	......	۴،۵
۲۰۔	دامن مریم	(افسانے)	......	۴
۲۱۔	پر پرواز	(افسانے)	......	۴
۲۲۔	ہمارا آسمان	(ترجمہ)	......	۴

سوانحی و ادبی کوائف :

...... رسالہ آفتاب (جھجالا واڑہ) سے نکالا۔

۱۸۹۹ ہفتہ وار آصف الاخبار (دہلی) سے نکالا۔

۱۹۰۳ ہفتہ وار آصف الاخبار (لاہور)

...... ہفتہ وار اخبار وکیل اور وطن سے وابستہ رہے

حواشی :

۱۔ آغا شاعر قزلباش (مضمون) از وقار عظیم۔ پندرہ روزہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۷ر مارچ ۱۵، صفحہ: ۸ تا ۱۰

۲۔ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۵۵۰ تا ۵۵۱

۳۔ آغا شاعر قزلباش دہلوی۔ شخصیت اور شاعری از فیضان احمد مطبوعہ: ۱۹۹۵، ناشر: مصنف، دہلی

۴۔ خمکدۂ خیام مرتبہ: فیضان احمد مطبوعہ: ۱۹۹۸ ناشر: مرتب، دہلی

۵۔ بیسویں صدی کے شعرائے دہلی، جلد اول، مرتبہ: عظیم اختر، مطبوعہ: ۲۰۰۵، اردو اکادمی، دہلی

آفاق بنارسی، غلام حسین خاں

پیدائش: ۱۸۶۸ (رام نگر۔ بنارس)[1]

وفات: ۱۹۳۴ (بنارس)[1]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	شہرۂ آفاق	(شاعری)	......	۱
۲۔	......	مشہور آفاق	(شاعری)	......	۱
۳۔	......	معین الشعرا	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۱۹

آفاق، میر فریدالدین

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	ترجمۂ منطق الطیر	(منظوم ترتیب باشتراک امیر بخش شہرت)	......	۱
۲۔	......	چمنستان برکات	(منظوم ترتیب باشتراک امیر بخش شہرت)	......	۱
۳۔	......	دانش افروز ترجمۂ کلیلہ و دمنہ	(منظوم ترتیب باشتراک امیر بخش شہرت)	......	۱
۴۔	......	دیوان ریختی	(منظوم ترتیب باشتراک امیر بخش شہرت)	......	۱
۵۔	......	گلدستۂ مجلس	(منظوم ترتیب باشتراک امیر بخش شہرت)	......	۱
۶۔	......	گلستان	(منظوم ترتیب باشتراک امیر بخش شہرت)	......	۱
۷۔	......	خواب وخیال	(شاعری)	......	۱
۸۔	......	قصائد وخیال	(شاعری)	......	۲
۹۔	......	قصائدِ آفاق	(شاعری)	......	۲

حواشی :

۱۔ تاریخ اردو ادب۔ جلد دوم حصہ دوم از جمیل جالبی مطبوعہ: ۱۹۹۴ء بار پنجم،
ایجوکیشنل پبلشنگ ہاؤس، دہلی، صفحہ: ۱۰۸۳

۲۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۱۹

آفتاب دہلوی، شاہ عالم ثانی ابوالمظفر جلال الدین[۳]

پیدائش: ۲۸/۱۷۲۸ء جون ۱۴/ ۱۷۱۸ء (دہلی) [۱/۳]
وفات: ۱۸۰۶ء/ نومبر ۱۹ (دہلی قلعہ معلّٰی) [۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۹۱	دیوانِ فارسی	(ترتیب)	قلمی نسخہ	۱، ۳
۲۔	۱۷۹۲-۹۳	عجائب القصص	(نثر)	......	۱، ۳
۳۔	۱۷۹۷-۹۸	نادرات شاہی	(شاعری)	......	۱، ۳
۴۔	......	دیوانِ آفتاب	(شاعری)	......	۱
۵۔	ناپید	مثنوی منظوم اختر	(مثنوی)	......	۱
۶۔	......	دیوانِ اردو	(شاعری)	......	۲
۷۔	......	منظوم اقدس	(شاعری)	......	۲، ۳
۸۔	......	قصہ شاہ شجاع الشمس	(اردو مثنوی)	......	۳

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ دوم، صفحہ: ۱۱۱۱ تا ۱۱۳۳   ۲۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۲۰، ۳۳۶

آگاہ ویلوری/ باقر، محمد باقر

پیدائش: ۱۱۵۸ھ مطابق ۱۷۴۵۔۱۷۴۵ء/ یکم اگست (ویلور۔ مدراس) ۱/۲

وفات: ۱۲۲۰ھ مطابق ۱۸۰۵۔۱۸۰۶/۱۸۰۶ء/ ۵ مارچ (میلا پور) ۱/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۷۱۔۱۷۷۲	تحفۃ النسا	(دیباچہ)	......	۱
۲۔	۱۷۷۱۔۱۷۷۲	روضۃ الاسلام	(دیباچہ)	......	۱
۳۔	۱۷۷۱۔۱۷۷۲	دیباچہ ریاض الجنان	(دیباچہ)	......	۱
۴۔	۱۷۷۱۔۱۷۷۲	صبحِ نو بہارِ عشق	(دیباچہ)	......	۱
۵۔	۱۷۷۱۔۱۷۷۲	عقائدِ آگاہ	(دیباچہ)	......	۱
۶۔	۱۷۷۱۔۱۷۷۲	تذکرہ در فوائد	(دیباچہ)	......	۱
۷۔	۱۷۹۱۔۱۷۹۲	دیباچہ ہشت بہشت	(دیباچہ)	......	۱
۸۔	۱۷۹۲۔۱۷۹۳	دیباچہ محبوب القلوب	(دیباچہ)	......	۱
۹۔	۱۷۹۵۔۱۷۹۷	گلشنِ عشق	(مثنوی)	......	۱
۱۰۔	۱۷۹۶۔۱۷۹۷	مثنوی گلزارِ عشق	(دیباچہ)	......	۱
۱۱۔	۱۷۹۶۔۱۷۹۷	ندرتِ عشق	(دیباچہ)	......	۱
۱۲۔	......	دیباچہ دیوانِ ہندی	(دیباچہ)	......	۱
۱۳۔	......	احسن النعیین	(دیباچہ)	......	۱
۱۴۔	......	ادب سنگار	(دیباچہ)	......	۱
۱۵۔	......	تحفۃ الاحباب	(دیباچہ)	......	۱
۱۶۔	......	ریاض السیر	(دیباچہ)	......	۱
۱۷۔	......	کراماتِ قادریہ	(دیباچہ)	......	۱

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۷۷۰ یا ۱۷۷۱ سے قبل بغیر تخلص کے شاعری کی۔۱

ہشت بہشت کے ابتدائی چار رسالے منظوم کیے تو اردو میں باقر تخلص اختیار کیا!
۱۷۸۰ء عربی دیوان نظم کیا تو تخلص آگاہ مقرر کیا!
مذکورہ بالا تصانیف کے دیباچے اردو میں تحریر کیے۔

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم، حصہ دوم، صفحہ: ۱۰۱۰ تا ۱۰۱۹ ۲۔ سرورِ رفتہ، صفحہ: ۲۶

باجن، شیخ بہاء الدین شاہ

پیدائش: ۱۳۸۸ء (برہان پور)۱

تاریخ وفات: ۱۵۰۶ء (......)۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	خزائن رحمت اللہ	(فارسی)	......	۱
۲۔	......	خزینۂ ہفتم	(اردو شاعری)	......	۱

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۱۰۶ تا ۱۱۰

باری علیگ/ غلام باری، عبدالباری

پیدائش: ۱۹۰۹ء (امرتسر)۱

وفات: ۱۹۴۹ء/ دسمبر ۱۱ (فیصل آباد)۱،۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۳۹	اینگلز ـــــ سوشلزم	(ترجمہ)	مکتبہ اردو، لاہور	❦
۲۔	......	کمپنی کی حکومت [۱۹۷۶]	(ترجمہ)	نیشنل فاؤنڈیشن، لاہور	۱ ❦
۳۔	۱۹۹۴	اسلامی تاریخ و تہذیب	(مضامین)	لیاقت علی، لاہور	❦

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۴۔	۱۹۹۷	اردو انسائیکلوپیڈیا پاکستان	(ترتیب)	......	؟
۵۔	۱۹۹۷	HISTORY OF THE SARACENS "تاریخ اسلام"	(مترجم: الطاف حسین گیلانی مصنف: امیر علی)	اسلامک بک سینٹر، نئی دہلی	[illegible]
۶۔	....	تاریخ کا مطالعہ	(تاریخ)	......	۱،۳
۷۔	....	تاریخ کیا ہے	......	......	۱،۳
۸۔	....	تاریخ تہذیب وتمدن	......	......	۱،۳
۹۔	....	کارل مارکس	......	......	۱،۳
۱۰۔	....	محمد عربی	......	......	۱،۳
۱۱۔	....	مشین اور مزدور	......	......	۱،۳
۱۲۔	....	معاشیات	......	......	۱،۳
۱۳۔	....	لینن	......	......	۱،۳

حواشی :

۱ ہمارے اہلِ قلم، صفحہ: ۱۲۱ ۲ تذکرہ ماہ وسال، صفحہ: ۴۷ ۳ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۲۴

بحر لکھنوی، شیخ امداد علی

پیدائش: ۱۸۰۱ (لکھنؤ)[۱]

وفات: ۱۸۸۲ (رامپور)[۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۶۸۔۱۹۶۹	ریاض البحر	(دیوان)	......	۱
۲۔	......	کلیاتِ بحر	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ شیخ امداد علی بحر کا ایک قیمتی دیوان (مضمون) از مشتاق احمد تھانوی، ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۶۸ء، جون، صفحہ: ۳۷ تا ۳۹

بحری، قاضی محمود

وفات: ۱۷۱۷ء (......) [۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۰۰	من لگن	(مثنوی)	......	[۱]
۲۔	۱۷۰۴	عروس عرفان	(نثر)	......	[۱]
۳۔	......	بنگاب نامہ	(شاعری)	......	[۱]
۴۔	......	دیوانِ بحری	(شاعری)	......	[۱]
۵۔	......	کلیاتِ بحری	(شاعری)	......	[۱]

حواشی :

[۱] تاریخ ادب اردو، جلد اول، صفحہ: ۵۲۰ تا ۵۲۳

بدرالدین پھلواری

وفات: ۱۹۲۴ء (پٹنہ)

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	گیسوئے مبارک	(شاعری)	......	[۱]

حواشی :

[۱] وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۲۷

برق، جوالہ پرشاد منشی/ برق محمد ولی لکھیم پوری، جوالا پرشاد

پیدائش: ۱۸۶۳/فروری ۱۸۶۲/۲۱ (سیتا پور۔ لکھنؤ/ لکھیم پور) ۲/۳، ۲۱/۴

وفات: ۱۹۱۱/مارچ ۶/ ۲۶ (لکھنؤ) ۲/۳/۴،۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	بنگالی رہن/ دلہن	(بنگالی سے ترجمہ۔ مصنف: بنکم چٹرجی)	......	۱/۲
۲۔	......	پرتاپ	(بنگالی سے ترجمہ۔ مصنف: بنکم چٹرجی)	......	۱،۲
۳۔	......	اومنی/ روہنی	(بنگالی سے ترجمہ۔ مصنف: بنکم چٹرجی)	......	۱/۲
۴۔	......	فرنالی	(بنگالی سے ترجمہ۔ مصنف: بنکم چٹرجی)	......	۱
۵۔	......	مار آستین	(بنگالی سے ترجمہ۔ مصنف: بنکم چٹرجی)	......	۱،۲
۶۔	......	شیکسپیئر کے ڈرامے	(ترجمہ)	......	۱
۷۔	......	مثنوی بہار	(ترتیب)	......	۴
۸۔	......	معشوق فرنگ	(منظوم ڈرامہ)	......	۴

سوانحی وادبی کوائف :

......اودھ پنچ (لکھنؤ) میں بالتزام تحریریں

حواشی :

۱۔ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۱۱۰ ۲۔ سرو ورفتہ، صفحہ: ۹۷

۳۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۳۰ ۴۔ دبستان امیر مینائی، صفحہ: ۹۵

برق دہلوی، مہاراج بہادر (منشی)

پیدائش: ۱۸۸۴/جولائی (پانی پت) ۱

وفات: ۱۹۳۶/فروری ۱۲ (دہلی) ۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	کرشن درپن	(شاعری)	......	۱

۲۔	مطلع انوار	(شاعری)	......	۱
۳۔	یادگارِ برق	(شاعری)	......	۱
۴۔	حرف ناتمام	(شاعری)	......	۱

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۹۰۸ کارخیر مسدس (انیس بند پر مشتمل)

حواشی :

۱ بیسویں صدی کے شعرائے دہلی، صفحہ: ۸۷تا۸۸

برق کاکوروی، محمد حکیم الدین

پیدائش: ۱۸۷۵/فروری۲ (کاکوری، ضلع لکھنؤ)۱

وفات: ۱۹۳۱/مارچ۱۵ (فرخ آباد)۱

تصانیف

شمار سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔ غیر مطبوعہ	تین دیوان غزلیات	(ترتیب)	......	۱
۲۔ غیر مطبوعہ	تین دیوان نعتیہ	(ترتیب)	......	۱

حواشی :

۱ تذکرہ شعرائے اترپردیش، جلد ۱۵، صفحہ: ۴۳تا۵۷

برق میسوری، محمد باقر

وفات: ۱۹۰۵_۱۹۰۴ (......)۱

تصنیف

شمار سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	دیوانِ برق	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ داغ دہلوی کی اصلاحیں برق میسوری کے کلام میں (مضمون) از آمنہ خاتون۔
ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۶۲ء جنوری

برہمن، پنڈت چندر بھان (رائے رایاں)

پیدائش: ۱۵۷۴/۱۵۷۵ (آگرہ) ۱/۲
وفات: ۱۶۶۲/۱۶۶۶/۱۶۶۱ (بنارس) ۱/۲/۳

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	قدم بیاض	(شاعری)	نوریہ انجمن ترقی اردو، پاکستان، کراچی	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۷۲　　۲ تذکرۂ ماہ سال، صفحہ: ۸۰
۳ سالنامہ دراسات

بہار دہلوی، لالہ ٹیک چند دہلوی

پیدائش: ۸۸۔۱۶۸۷/۱۶۸۴ (دہلی) ۱/۲
وفات: ۶۷۔۱۷۶۶/۱۷۵۴ (دہلی) ۱/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۳۹۔۱۷۴۰	بہار عجم	(لغت)	......	۱، ۲
۲۔	......	ابطالِ ضرورت	(فارسی شاعری)	......	۱
۳۔	......	بہار بوستاں	(فارسی شاعری)	......	۱
۴۔	......	جواہر الترکیب	(فارسی شاعری)	......	۱
۵۔	......	جواہر الحروف	(فارسی شاعری)	......	۱
۶۔	......	نوادر المصادر	(فارسی شاعری)	......	۱

ادبی و سوانحی کوائف :

اردو کلام صرف تذکروں میں محفوظ ہے اردو کلام کو دیکھ کر ایک لہجے کا احساس ہوتا ہے۔[۱]

حواشی :

[۱] تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم حصہ اول، صفحہ: ۱۶۸ تا ۱۶۹
[۲] وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۴۳

بیاںؔ، خواجہ احسن الدین خاں

پیدائش: ...... (اکبر آباد)[۱]

وفات: ۱۷۸۸ (حیدر آباد)[۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ بیان	(ترتیب)	......	[۱]
۲۔	......	رد الالحاد	(مثنوی)	......	[۱]
۳۔	......	موش نامہ	(مثنوی)	......	[۱]

حواشی :

[۱] تاریخ ادب اردو، جلد دوم، حصہ اول، صفحہ: ۲۰۷ تا ۲۱۵

بیاںؔ/ یزدانیؔ * محمد مرتضیٰ

پیدائش: ۱۸۵۰/۱۸۴۰ (جھانسی)[۱/۲]

وفات: ۱۹۰۰/ مارچ ۱۳ (میرٹھ)[۱،۲]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	عطر مجموعہ لغت	(نعتیہ کلام)	......	[۱]
۲۔	......	تیغ ہند	......	......	[۲]
۳۔	......	پانچ ہند جرعہ جام	......	......	[۲]
۴۔	......	جوہر لاثانی	......	......	[۲]

۵۔	......	جرمانۂ آفتاب	......	......	۲
۶۔	......	حواس خمسہ	......	......	۲
۷۔	......	حل المطالب	......	......	۲
۸۔	......	رخصت عروس	......	......	۲
۹۔	......	رنگِ شہادت	......	......	۲
۱۰۔	......	شرح قانون بوعلی سینا	......	......	۲
۱۱۔	......	گلِ عباس	......	......	۲
۱۲۔	......	یادگارِ یزدانی	......	......	۲

سوانحی وادبی کوائف :

...... حلوۂ طور کی ادارت

...... طوطیٔ ہند کے نام سے اخبار جاری کیا

...... طوفان اور لسان الملک کے نام سے دو رسالے بھی نکالے

* فارسی میں یزدانی تخلص تھا۔

حواشی :

۱ بیانِ یزدانی (مضمون) از امان اللہ خاں شیروانی۔
ماہنامۂ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۹۲ راگست، صفحہ: ۳۶ تا ۳۸

۲ وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۱۴۴ تا ۱۴۵

بے خبر، خواجہ غلام غوث

پیدائش: ۱۸۲۵ (نیپال) ۱

وفات: ۱۹۰۴ ر دسمبر ۲۶ (الہ آباد) ۱، ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	خونابۂ جگر	(فارسی، رقعات و نظم)	......	۱
۲۔	......	فغانِ بے خبر	(اردو رقعات و نظم)	......	۱

۳۔	......	رشکِ لعل و گوہر	(مجموعۂ نظم ونثر)	......	۱؎
۴۔	......	انشائے بے خبر	(خطوط)	......	۱؎

حواشی :

۱؎ خواجہ غلام غوث بے خبر۔ ایک جائزہ (مضمون) از مرتضیٰ حسین بلگرامی۔
ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۶۱ر فروری، صفحہ: ۱۳ تا ۱۵

بیخود دہلوی، سید وحید الدین احمد

پیدائش: ۱۲۷۹ھ مطابق ۱۸۶۳ر فروری ۲۲/ مارچ ۲۱ (بھرت پور) ۱؎،۲؎/ ۵؎

وفات: ۱۹۵۵ر اکتوبر ۲ (دہلی) ۱؎،۲؎،۴؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	گفتارِ بے خود	(دیوان، سات ہزار ابیات پر مبنی)	......	۲؎
۲۔	......	درِ شہسوار/ درِ شاہوار	(دیوان)	......	۲؎،۳؎،۵؎
۳۔	ہنوز ناپید	ننگ و ناموس	(ناول)	......	۲؎،۵؎
۴۔	......	مراۃ الغالب	(شرح دیوانِ غالب)	......	۲؎،۵؎
۵۔	......	دیوانِ بیخود	(دیوان)	......	۴؎

حواشی :

۱؎ بیخود دہلوی (مضمون) از جوش ملسیانی۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۵۵ر دسمبر، صفحہ: ۳ تا ۷، اور دلی کی آخری شمع (مضمون) از ناز انصاری آجکل (دہلی)

۲؎ وفیات۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۵۵ر دسمبر، صفحہ: ۳۸و۹

۳؎ داغ کے نامور شاعر (مضمون) از جوش ملسیانی۔ آجکل (دہلی)

۴؎ سرود رفتہ صفحہ: ۱۵۹

۵؎ بیسویں صدی کے شعرائے دہلی، صفحہ: ۲۰ تا ۲۱

بیخود موہانی، سید محمد احمد

پیدائش: ۱۸۸۳/۱۸۷۳ (ضلع اناؤ) ۱/۲

وفات: ۱۹۴۰/نومبر ۲۷/ ۷ (لکھنؤ) ۱/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	کلیاتِ بیخود	(شاعری)	......	۲،۱
۲۔	......	جوہرِ آئینہ/ جواہر	(ادبی تنقید)	......	۲،۱
۳۔	......	گنجینۂ تحقیق	(ادبی تنقید)	......	۲،۱
۴۔	......	شرحِ دیوان غالب اردو	(ترتیب)	......	۲،۱
۵۔	......	منظرِ آئینہ	......	......	۲،۱

حواشی :

۱ آپ۔ جلد اول، صفحہ: ۶۵ تا ۷۰ ۲ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۳۹

بیدار دہلوی، میر محمد علی

وفات: ۱۷۹۴ (آگرہ) ۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ بیدار	(دیوان)	......	۱

حواشی :

۱ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۳۹

بیدار، شیخ عماد الدین محمدی

پیدائش: ۲۸-۱۷۲۷ء (بدایوں) لے

وفات: ۱۷۹۶ء ار جولائی ۴ (اکبر آباد) لے

تصانیف

شمار	سنه اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	۱۷۸۰ء [قبل]	دیوانِ ریختہ	(ترتیب)	......	لے
	۱۹۳۷		مرتبہ جلیل قدوائی	ہندوستانی اکیڈمی، الہ آباد	[illegible]
۲ـ	......	دیوانِ فارسی	(ترتیب)	......	لے
	۱۹۳۵	دیوانِ فارسی و اردو	مرتبہ محمد حسن محوی صدیقی	مدراس	[illegible]

حواشی :

لے تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول۔ صفحہ: ۸۹۹ تا ۹۰۷

بیدل، مرزا عبدالقادر

پیدائش: ۱۶۴۴ء (......) لے

وفات: ۱۷۲۰ء (دہلی) لے

تصانیف

شمار	سنه اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	......	تنبیہ المجوسیین	(مثنوی)	......	لے
۲ـ	......	چہار عناصر	(نثر)	......	لے
۳ـ	......	رقعاتِ بیدل	(مکاتیب)	......	لے
۴ـ	......	طلسم حیرت	(مثنوی)	......	لے
۵ـ	......	طور معرفت	(مثنوی)	......	لے
۶ـ	......	عرفان	(مثنوی)	......	لے
۷ـ	......	محیط اعظم/ ساقی نامہ	(مثنوی)	......	لے

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ : ۱۲۴ تا ۱۲۷

بے نظیر کڑوی، سید محمد صدیق احمد شاہ وارثی

پیدائش: ۱۸۶۳ء (قصبہ کڑا۔ مانکپور، الہ آباد) ۱، ۲، ۳، ۴، ۵

وفات: ۱۹۳۲ء/ ستمبر ۲ (گیا۔ بہار) ۱، ۳، ۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۹۰	جواہر بے نظیر	(شاعری)	......	۱، ۳، ۵
	۱۹۰۰	مہر منیر	(مثنوی)	......	۴
۲۔	......	کتاب مبین	(شاعری)	......	۱، ۲، ۳، ۵
۳۔	......	کلام بے نظیر	(مرتبہ: محمد اکبرالدین صدیق)	مکتبہ ابراھیمیہ، حیدر آباد دکن	۱، ۳، ۴
۴۔	......	الکلام	(مثنوی)	......	۳

حواشی :

۱۔ آپ تھے۔ جلد دوم، صفحہ : ۸۱ تا ۸۳

۲۔ جدید شعرائے اردو، صفحہ : ۱۳۲ تا ۱۳۳

۳۔ تذکرہ شعرائے اتر پردیش۔ جلد ۱۵، صفحہ : ۷۹ تا ۸۲

۴۔ دبستان امیر مینائی، صفحہ : ۱۱۷ تا ۱۲۱

۵۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ : ۱۵۲ تا ۱۵۳

پریم چند، دھنپت رائے سریواستو [نواب رائے الہ آبادی]

پیدائش: ۱۸۸۰ء جولائی ۳۱ (لمہی گاؤں، ضلع بنارس) ۲

وفات: ۱۹۳۶ء/ اکتوبر ۸ (بنارس) ۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۰۷-۱۹۰۶	ہم خرما و ہم ثواب	(ناول)	......	۳

نمبر	سنہ	نام	نوعیت	ناشر	
۲۔	۰۷-۱۹۰۶	کشنا	(ناول)	......	۳؎
۳۔	۱۹۰۷	روٹھی رانی	(ناول)	زمانہ پریس، لکھنؤ	۲؎
۴۔	۱۹۰۷	پریما	(ہندی ناول کا ترجمہ)	......	۲؎
۵۔	۱۹۰۸ر جون	سوزِ وطن	(افسانے)	زمانہ پریس، الہ آباد	۱؎،۲؎،۳؎
۶۔	۱۹۱۲	جلوۂ ایثار	(ناول)	انڈین پریس، الہ آباد	۲؎،۳؎
		وردان	(ناول جلوۂ ایثار کا ہندی ترجمہ)	......	
۷۔	۱۹۱۵	پریم پچیسی ـــ جلد اول	(افسانے)	دار الشاعت، پنجاب	۲؎
۸۔	۱۹۱۸	پریم پچیسی ـــ جلد دوم	(افسانے)	دار الشاعت، پنجاب	۲؎
۹۔	۱۹۱۸ر دسمبر	سیوا سدن	(ہندی ناول)	ہندی پستک ایجنسی، کلکتہ	۲؎
۱۰۔	۱۹۱۸	بازارِ حسن ـــ دو جلدیں	(ناول، سیوا سدن)	لاہور	۲؎
۱۱۔	۱۹۲۰ر اگست	پریم بتیسی ـــ حصہ اول	(افسانے)	زمانہ پریس، کانپور	۲؎
۱۲۔	۱۹۲۰ دسمبر	پریم بتیسی ـــ حصہ دوم	(افسانے)	زمانہ پریس، کانپور	۲؎
		سنہ ندارد۔ بازیافت	[پریم بتیسی حصہ دوم کا جعلی ایڈیشن]	لاہور	۲؎
۱۳۔	۱۹۲۷	چوگانِ ہستی ـــ دو جلدیں	[ناول رنگ بھوم کا ترجمہ]	دار الشاعت، لاہور	۲؎
۱۴۔	۱۹۲۸	خاک و پروانہ	(افسانے)	نگار پریس، لکھنؤ	۲؎
۱۵۔	۱۹۲۸	خواب و خیال	(افسانے)	لاجپت رائے اینڈ سنز، لاہور	۲؎
۱۶۔	۲۹-۱۹۲۸	گوشۂ عافیت ـــ دو جلدیں	(ناول)	دار الشاعت پنجاب، لاہور	۲؎
۱۷۔	۱۹۲۹	باکمالوں کے درشن	(سوانحی خاکے)	رام نرائن لال، الہ آباد	۲؎
۱۸۔	۱۹۲۹	فردوسِ خیال	(افسانے)	انڈین پریس، الہ آباد	۲؎
۱۹۔	۱۹۲۹	نرملا	(ناول)	گیلانی الیکٹرک پریس بک ڈپو، لاہور	۲؎
۲۰۔	۱۹۳۰	پریم چالیسی ـــ دو جلدیں	(افسانے)	گیلانی الیکٹرک پریس بک ڈپو، لاہور	۲؎

۲۱۔	۱۹۳۱	پردۂ مجاز	(ناول)	لاجپت رائے اینڈ سنز، لاہور
۲۲۔	۱۹۳۲	میدانِ عمل	(ناول)	بنارس
۲۳۔	۱۹۳۴	روحانی شادی	(اردو ڈراما)	عصمت بک ڈپو، دہلی
۲۴۔	۱۹۳۴	آخری تحفہ ۱۹۳۶ نجات	(افسانے) [مذکورہ ناول کا جعلی ایڈیشن]	نرائن دت سہگل اینڈ سنز، لاہور لکھنؤ
۲۵۔	۱۹۳۵	بیوہ	(ناول)	سرسوتی پریس، بنارس
۲۷۔	۱۹۳۶	زادِ راہ	(افسانے)	حالی پبلشنگ ہاؤس کتاب گھر، دہلی
۲۸۔	۱۹۳۶	گئودان ۱۹۵۵	(ناول)	سرسوتی پریس، بنارس مکتبہ جامعہ، نئی دہلی
۲۹۔	۱۹۳۷	دودھ کی قیمت	(افسانے)	عصمت بک ڈپو، دہلی
۳۰۔	۱۹۳۷	واردات	(افسانے)	مکتبہ جامعہ، دہلی
۳۱۔	۱۹۳۹ قبل	آسمان کی پری	(ناول)	صدیق بک ڈپو، لکھنؤ
۳۲۔	۱۹۳۹	دیہات کے افسانے	(افسانے)	دار الشاعت پنجاب، لاہور
۳۳۔	۱۹۳۹	رام چرچا	(رام چندر جی کی سوانح)	ہندوستانی پبلشنگ ہاؤس، الہ آباد
۳۴۔	۱۹۳۹	غبن	(ناول)	لاجپت رائے اینڈ سنز، لاہور
۳۵۔	۱۹۳۹	معاشیات کے ابتدائی اصول	(علمِ معاشیات)	امرت الیکٹرک پریس، لاہور
۳۶۔	۱۹۳۹ قبل	ہم خرما و ہم ثواب	(ناول)	صدیق بک ڈپو، لکھنؤ

نمبر	سنہ	کتاب	صنف	ناشر
۳۷۔	۱۹۴۰	جیل	(افسانے)	نرائن دت سہگل، اینڈ سنز، لاہور
۳۸۔	۱۹۴۰	وفا کی دیوی	(ناول)	نرائن دت سہگل اینڈ سنز، لاہور
۳۹۔	۱۹۴۳	مسافر اور دوسرے افسانے	(افسانے)	کتابستان اردو، لاہور
۴۰۔	۱۹۴۳	منورما	(افسانے)	عالم گیر الیکٹرک پریس، لاہور
۴۱۔	۱۹۴۴	چھٹکارا	(ناول)	ہندوستانی کتاب گھر، لاہور
۴۲۔	۱۹۴۴	دوزخ	(ناول)	ہندوستانی کتاب گھر، لاہور
۴۳۔	۱۹۴۴	طلسم مجاز	(افسانے)	ہندوستانی کتاب گھر، لاہور
۴۴۔	۱۹۴۴ قبل	عشق کا روگ	(ناول)	حجازی پریس، لاہور
۴۵۔	۱۹۴۴	ففتھ کالم اور دوسرے افسانے	(افسانے)	کتابستان اردو، لاہور
۴۶۔	۱۹۴۴	قاتل	(افسانے)	نرائن دت سہگل اینڈ سنز، لاہور
۴۷۔	۱۹۴۴	کربلا	(اردو ڈراما)	لاچپت رائے اینڈ سنز، لاہور
۴۸۔	......	اسرار محبت	(ناول)	......
۴۹۔	......	اسرار معابد	(ناول)	......
۵۰۔	سنہ ندارد	چوگان اور دوسرے افسانے	(مغربی زبانوں سے تراجم)	ہندوستانی کتاب گھر، لاہور

نمبر	سنہ	کتاب	نوعیت	ناشر	
۵۱۔	سنہ ندارد	خاموش محبت اور دوسرے افسانے	(ٹیگور کے افسانوں کا ترجمہ)	نیشنل لٹریچر کمپنی، لاہور	
۵۲۔	سنہ ندارد	میرے بہترین افسانے	(افسانے)	مکتبہ شاہراہ، دہلی	
	۱۹۳۳			اعتقاد پبلی شنگ ہاؤس، دہلی	❁
۵۳۔	سنہ ندارد	ہوائی محل	(افسانے، مضامین)	ہندوستانی کتاب گھر، لاہور	
۵۴۔	۱۹۲۱ تقریباً	قرونِ وسطیٰ میں ہندوستان کی تہذیب	(ترجمہ، لیکچرز، از رائے بہادر شنکر پراچند اوجھا)	ہندوستان اردو اکیڈمی، الہ آباد	❁
۵۵۔	......	سپیرن	(بنگلہ افسانوں کے تراجم، مصنف: شرت چندر چٹرجی)	......	
۵۶۔	......	قسمت	(انگریزی ناول کا ترجمہ، مصنف: بابو یگیندر ناتھ)	ہندوستانی کتاب گھر، لاہور	❁
۵۷۔	سنہ ندارد	کوچوان	(انگریزی افسانوں کے تراجم	جین بک سٹال، لاہور	
۵۸۔	......	مہاتما شیخ سعدی	(سوانح)	......	......
۵۹۔	نامکمل	منگل سوتر	(آخری ہندی ناول)	ہندوستانی پبلی شنگ ہاؤس، بنارس	☆
۶۰۔	......	پریم آشرم	(ہندی ناول)	......	
۶۱۔	......	پرتاب چندر / پرتاپ چندر؟	ایضاً	......	
۶۲۔	......	سنگرام	ایضاً	......	
۶۳۔	......	درگا داس	ایضاً	......	
۶۵۔	......	کایا کلپ	ایضاً	......	
۶۶۔	......	کشنا	ایضاً	......	۲؟

۶۷۔	......	رنگ بھوم	ایضاً	......
۶۸۔	......	گیت دھن —	(ہندی کہانیاں)	......
		دو جلدیں	مرتبہ: امرت رائے	
۶۹۔	......	مضامینِ پریم چند	(مرتبہ: عتیق احمد)	انجمن ترقی اردو، کراچی [۲]
۷۰۔	۱۹۶۰	مضامینِ پریم چند	(مرتبہ: قمر رئیس)	مرتب، دہلی
۷۱۔	......	جنگل کی کہانیاں	(بچوں کے لیے)	
۷۲۔	......	کتے کی کہانی	ایضاً	
۷۳۔	......	من مودک	ایضاً	
۷۴۔	......	اب کیا ہوگا	ایضاً	
۷۵۔	......	پریم سوگ	ایضاً	
۷۶۔	......	کلیاتِ پریم چند	(مرتبہ)	قومی کونسل برائے فروغ اردو، نئی دہلی

سوانحی وادبی کوائف :

۱۹۰۱ء/ ادبی زندگی کا آغاز

۱۹۰۳ء/ اکتوبر ۸ تا ۱۹۰۵ء/ یکم فروری ناول اسرار معابد سلسلہ وار ——— شائع ہو

'اسرار محبت' مطبوعہ: آوازِ خلق ()

ابتدا میں 'دھنپت رائے' کے نام سے لکھا۔

'آپ بیتی' (منشی پریم چند) پہلے ہندی زبان میں شائع ہوئی اور بعد میں اردو میں رسالہ آج کل (دہلی) میں شائع کی جارہی ہے۔ آ گے۔

حواشی :

[۱] "پریم چند" از قمر رئیس مطبوعہ: ۱۹۸۵ء جنوری ناشر: ترقی اردو بیورو نئی دہلی

[۲] اردو افسانے کی روایت، صفحہ: ۲۰۱ تا ۲۰۷

☆ "منگل سوتر" پریم چند کا آخری ناول بلکہ آخری تحریر بھی ہے جو مکمل نہ ہو سکا، مصنف نے اسے ۱۹۳۶ء میں بستر علالت پر اردو میں لکھنا شروع کیا تھا لیکن ان کے آنجہانی ہونے کے بعد ان کے بیٹے امرت رائے نے

ہندی زبان میں شائع کردیا۔ اصل روپ تا حال شائع نہیں ہو سکا۔ لیکن ۱۹۹۳ میں پاکستانی ادیب حسن منظر نے مذکورہ ناول اردو میں شائع کردیا ہے۔

پیارے صاحب رشید، سید محمد مصطفٰے[۱]

پیدائش: ۱۸۴۷ر فروری ۱۶/ ۱۸۴۶ر مارچ ۵ (لکھنؤ)[۱/۲]

وفات: ۱۹۱۸ر ستمبر ۴ (لکھنؤ)[۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام رعنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	خمخانۂ خلد	(شاعری)	......	۲
۲۔	......	مراثی رشید	(شاعری)	......	۲

حواشی :

۱ سرودِ رفتہ، صفحہ: ۱۰۶   ۲ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۷۱

پیام اکبرآبادی، شرف الدین علی خاں

وفات: ۱۷۴۴ (......)[۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام رعنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ پیام	(فارسی شاعری)	......	۱
۲۔	ناپید	دیوانِ ریختہ	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخِ ادبِ اردو۔ جلد دوم حصہ اوّل، صفحہ: ۱۳۱ تا ۱۳۲

تاباںؔ میر عبدالحی

پیدائش: ...... (دہلی) [۱]

وفات: ۱۷۴۹ تا ۱۷۵۲ کے درمیان (......) [۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ تاباں	(شاعری)	......	[۱]
			مرتبہ: عبدالحق۔ مطبوعہ: ۱۹۳۵	انجمن ترقی اردو، اورنگ آباد	[۱]

حواشی :

[۱] تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول۔ صفحہ: ۳۸۳ تا ۳۹۰

تسلیمؔ لکھنوی، امیر اللہ/ احمد حسین (عرفیت: شیخ محمد امیر اللہ)

پیدائش: ۱۸۲۰/ ۱۸۱۹ (فیض آباد) [۱/۲]

وفات: ۱۹۱۱ء/ مئی ۲۸ (لکھنؤ/ رام پور) [۱/۲]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	نالۂ تسلیم	(مثنوی)	......	[۱]
۲۔	......	دیوانِ تسلیم	(نظم ارجمند)	......	[۱]
۳۔	......	تاریخِ بدیع	(شاعری)	......	[۲]
۴۔	......	تاریخِ رامپور	(ترتیب)	......	[۲]
۵۔	......	دل و جان	(مثنوی)	......	[۲]
۶۔	......	دل افروز	(مثنوی)	......	[۲]
۷۔	......	دفترِ خیال	(مثنوی)	......	[۲]
۸۔	......	سفر نامۂ یورپ	(منظوم نواب رامپور)	......	[۲]

۹۔	......	سنبلستان	(شاعری)	......	۲
۱۰۔	......	شام غریباں	(مثنوی)	......	۲
۱۱۔	......	شوکتِ شاہجہانی	(مثنوی)	......	۲
۱۲۔	......	صبح خنداں	(مثنوی)	......	۲
۱۳۔	......	گوہر انتخاب	(دیوان)	......	۲
۱۴۔	......	نغمۂ بلبل	(مثنوی)	......	۲

حواشی :

۱ کلام امیر اللہ تسلیم قدیم ماخذوں میں (مضمون) از کاظم علی خان،
ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۸۳/جنوری، صفحہ: ۹ تا ۱۹

۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۶۷

تفتہ، مرزا ہر گوپال

پیدائش: ۱۷۹۹ء۔۱۸۰۰ء مطابق ۱۲۱۴ھ (سکندر آباد، ضلع بلند شہر، محلہ قانون گویان) ۱

وفات: ۱۸۷۹ء/ستمبر ۲ (......) ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوان۔ اول	(فارسی)	مطبع کوہ نور، لاہور	۱
۲۔	......	دیوان۔ دوم	(فارسی)	مطبع کوہ نور، لاہور	۱
۳۔	......	دیوان۔ سوم	(فارسی)	مطبع مفید خلائق، آگرہ	۱
۴۔	......	تضمینِ گلستان	(شاعری)	......	۲

حواشی :

۱ مرزا ہر گوپال تفتہ (مضمون) از آغا سرخوش قزلباش۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) ۱۹۴۳/یکم جولائی، صفحہ: ۲۰ تا ۲۱

۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۶۹

تمنّا لکھنوی، منشی رام سہا

پیدائش: ۱۸۵۴ء (......) ۲

وفات: ۱۹۳۲/۱۹۳۴ء (......) ۱/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	افضل التواریخ	......	......	۲
۲۔	......	یادگار ریاستِ بھوپال	......	......	۲

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۷۵　مطبع تمنائی کے نام سے چھاپا خانہ کھولا۔ اور ہفتہ وار تمنائی جاری کیا۔۱

حواشی :

۱　وفیات۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۷۹ء/مارچ　　۲　وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۷۲

ثاقب لکھنوی، مرزا ذاکر حسین قزلباش

پیدائش: ۱۸۶۹ء/جنوری ۲ (محلہ گلاب خانہ آگرہ) ۲،۳،۴

وفات: ۱۹۴۶ء/نومبر ۲۲/۲۴/ستمبر ۲۷ (لکھنؤ) ۱/۵/۳،۴

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۳۶	دیوانِ ثاقب	(شاعری)	......	۱

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۸۴　ادبی زندگی کا آغاز

حواشی :

۱　وفیات۔ پندرہ روزہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۶ء/دسمبر ۱۵، صفحہ: ۴

۲　جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۲۷۶ تا ۲۷۸　　۳　آپ۔ جلد اول، صفحہ: ۸۸ تا ۹۵

۴　سرود رفتہ، صفحہ: ۱۳۵　　۵　وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۷۸

جانمؔ، شاہ برہان الدین

پیدائش:......(دکن، بیجاپور)[1]

تاریخ وفات: ۱۵۸۲ مطابق ۹۹۰ھ (......)[1،2]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	قلمی نسخہ	ارشاد نامہ	(ڈھائی ہزار اشعار پر مبنی مثنوی)	......	[1]
۲۔	قلمی نسخہ	بشارت الذکر	(ساٹھ ہزار اشعار پر مبنی مثنوی)	......	[1]
۳۔	قلمی نسخہ	حجتہ البقا	(سولہ سو اشعار پر مبنی مثنوی)	......	[1]
۴۔	قلمی نسخہ	سکھ سہیلا	(شاعری)	......	[1،2]
۵۔	قلمی نسخہ	فرمان از دیوان	(شاعری)	......	[1]
۶۔	قلمی نسخہ	کلمتہ الحقائق	(نثر)	......	[1]
۷۔	قلمی نسخہ	منفعت الایمان	(شاعری)	......	[1،2]
۸۔	قلمی نسخہ	وجودیہ	(نثر)	......	[1]
۹۔	قلمی نسخہ	وصیت الہادی	(شاعری)	......	[1،2]

حواشی :

[1] تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۲۰۱ تا ۲۱۴		[2] دکن میں اردو، صفحہ: ۱۸۰ تا ۱۸۲، ۲۵۶

جرأتؔ، یحیٰی امان، شیخ قلندر

پیدائش: ۶۲-۱۱۶۳ھ مطابق ۱۷۴۹/۴۸-۴۹-۱۷۴۹ (دہلی)[2/2/3]

وفات: ۲۴-۱۲۲۵ھ مطابق ۱۸۰۹/۱۸۱۰ (لکھنؤ)[1/2/3]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	برسات کی ہجو	(مثنوی)	......	[1]
۲۔	......	حسن و عشق	(مثنوی)	......	[1]

ترتیب مصنّفین

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	ماخذ
۳۔	۱۸۶۸	دیوانِ جرأت	(انتخاب)	مطبع نظامی، کانپور	❁
۴۔	۱۸۹۷	دیوانِ مختارِ اشعار	(مرتبہ: سید حسین بلگرامی)	مطبع مفید، آگرہ	❁
۵۔	۱۹۷۱	کلیاتِ جرأت	(مرتبہ: نورالحسن نقوی)	علی گڑھ	❁
۶۔	۱۹۸۰	انتخاب کلامِ جرأت	(مرتبہ: ایم حبیب خاں)	انجمن ترقی اردو ہند، نئی دہلی	❁

حواشی :

۱ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۱۸

۲ سرو ورفتہ، صفحہ: ۶۹

۳ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۸۶

جلال لکھنوی، سید ضامن علی

پیدائش: ۱۸۳۱-۱۸۳۲ مطابق ۱۲۴۷ھ/۱۹۳۳/۲۹-۱۸۲۸ (لکھنؤ) ۳/۲،۱/۴

وفات: ۱۹۰۹ء، ستمبر ۳۰/اکتوبر ۲۰/۰۷-۱۹۰۶ (لکھنؤ) ۲،۱/۳/۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	ماخذ
۱۔	......	افادۂ تاریخ	(تاریخ)	......	۱
۲۔	......	بالا باختر	(داستان)	......	۱
۳۔	......	تاریخ	(تاریخ)	......	۱
۴۔	......	تنقیح اللغات	(ترتیب)	......	۱
۵۔	۱۹۸۷	تحفۂ سخنوراں۔ سرمایۂ زبانِ اردو	(اردو لغت)	اترپردیش اردو اکادمی، لکھنؤ	❁
۶۔	......	دستور الفصحا	......	......	۱
۷۔	......	دیوانِ جلالؔ	(شاعری)	......	۱
۸۔	......	زبانِ جلالؔ	(شاعری)	......	۱
۹۔	......	کرشمہ گاہِ سخن	......	......	۱
۱۰۔	......	گلشنِ فیض	......	......	۱

۱۱ـ	......	منتخب القواعد	......	......	۱
۱۲ـ	......	نیرنگِ خیال	......	......	۱

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۱۸۷ تا ۱۸۸

۲ ہفت روزہ ہماری زبان (دہلی) بابت: ۱۹۶۹ر ستمبر

۳ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۹۰　　۴ سرمایۂ زبان اردو

جلیل حسن جلیل

[خطابات: فصاحت جنگ بہادر، امام الفن]

پیدائش: ۱۲۸۰ھ مطابق ۱۸۶۳_۱۸۶۴/۱۸۶۹ (مانک پور_اودھ) ۳، ۴، ۵/ ۶

وفات: ۱۳۶۵ھ مطابق ۱۹۴۵_۱۹۴۶/۱۹۴۶ر جنوری ۶ (حیدر آباد) ۴/ ۱، ۲، ۳، ۵، ۶

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	۱۹۱۰	تاجِ سخن	(دیوانِ اوّل)	......	۱، ۲، ۳، ۴
۲ـ	۱۹۵۰	جانِ سخن	(دیوانِ دوم)	نظامی پریس، لکھنؤ	۱، ۲، ۳
۳ـ	......	روحِ سخن	(دیوانِ سوم)	کلسائی اینڈ سنز، بمبئی	۱
۴ـ	......	سرتاجِ سخن	(دیوانِ چہارم)	نظامی پریس، لکھنؤ	۱، ۳، ۴
۵ـ	......	معراجِ سخن	(دیوانِ پنجم)	نظامی پریس، لکھنؤ	۱، ۳، ۴
۷ـ	......	گلِ صد برگ	(دیوانِ ششم)	......	۱، ۳
۸ـ	۱۹۱۸/۱۹۰۸	تذکیر و تانیث *	(سات ہزار الفاظ کی مفصل شرح)	......	۳/ ۴، ۵
۹ـ	۱۹۲۷	امیر مینائی کے زندگی کے حالات	(سوانح)	مطبع معین، دکن حیدر آباد	۳، ۴، ۵
۱۰ـ	......	انتخابِ کلام	(شاعری)	......	۳
۱۱ـ	......	قصیدہ و رباعی	(شاعری)	......	۵
۱۲ـ	......	کلامِ جلیل	(شاعری)	......	۳

......	عطرِ سخن	(شاعری)	شمس السلام پریس، حیدرآباد	۳
......	سلام	......	......	۳
......	قصیدہ در باؤ ربار	......	......	۳
......	اردو کا عرض	......	مطبع اختر دکن، حیدرآباد	۳
......	معیارِ اردو	......	اعظم اسٹیم پریس، حیدرآباد	۳
......	تاریخ دکن	......	......	۳
......	تعلیم الصلوٰۃ	......	......	۳

سوانحی و ادبی کوائف :

ادبی زندگی کا آغاز

۱۹۰۵　نواب میر محبوب علی خاں نظام دکن نے اپنا استاد مقرر کیا۔ ۲

......　'جلیل القدر' کا خطاب عطا کیا، پچاس روپے ماہوار اور وظیفہ مقرر کیا۔ ۲

......　نواب فصاحت جنگ بہادر کا خطاب۔ ۳، ۴، ۲

......　'امام الفن' کے لقب بھی خطاب ہوا۔ ۳، ۴، ۲

ادارت: محبوب الکلام (......) اور دبدبۂ آصفی (......)

*　۱۳۲۶ھ مطابق ۱۹۰۸

حواشی :

۱　وفیات۔ پندرہ روزہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۶ یکم فروری، صفحہ: ۴

۲　کاروانِ امیر کا آخری مسافر۔ جلیل (مضمون) از اویس احمد ادیب
پندرہ روزہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۶، ۱۵ جون، صفحہ: ۹ تا ۱۳

۲　جلیل مانک پوری۔ حیات اور کارنامے از ذکی کاکوری مطبوعہ: ۱۹۷۸ لکھنؤ، صفحہ: ۲۳۲ تا ۲۴۰

۳　حیدرآباد کے شاعر جلد دوم، صفحہ: ۸۴

۴　دبستانِ امیر مینائی، صفحہ: ۱۴۱ تا ۱۴۵　　۵　سرودِ رفتہ، صفحہ: ۱۴۴

جواںؔ، میر کاظم علی

پیدائش: نہ دارد (دہلی)[1]

وفات: نہ دارد

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۰۱	شکنتلا ناٹک	(ڈراما۔ ترجمہ)	......	[1]
۲۔	......	بارہ ماسہ یا دستور ہند	(طویل نظم)	......	[1]
۳۔	......	تاریخِ فرشتہ	(ترجمہ۔ ایک حصہ)	......	[1]

حواشی :

[1] داستانِ تاریخِ اردو، صفحہ: ۱۳۳ تا ۱۳۵

جوششؔ، محمد روشن

پیدائش: ۳۸-۱۷۳۷ (عظیم آباد)[1]

وفات: ۱۸۰۱ (......)[1]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ جوشش	(شاعری)	......	[1]
			مرتبہ: قاضی عبدالودود۔ مطبوعہ: ۱۹۴۱	انجمن ترقی اردو ہند، دہلی	[1]
			مرتبہ ثانی: کلیم الدین احمد مطبوعہ: ۱۹۷۳	بہار اردو اکادمی، پٹنہ	[1]
۲۔	......	رسالہ قافیہ	(شعر و قافیہ)	......	[1]

حواشی :

[1] تاریخِ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ دوم، صفحہ: ۹۶۱ تا ۹۶۷

جوہر، محمد علی جوہر [مولانا]

پیدائش: ۱۸۷۸ء/دسمبر ۱۰ (رام پور) ۲،۳

وفات: ۱۹۳۱ء/جنوری ۴ (لندن ۔ مدفون ۔ بیت المقدس) ۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	کلام جوہر	(مختصر مجموعہ)	......	۱
۲۔	......	انقلاب روس اور روس کے بعد	......	......	آ ۔ ک
۳۔	......	سخن جوہر	......	......	۴

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۹۱۱ء/جنوری ۱۱	انگریزی ہفت روزہ "کامریڈ" (کلکتہ) سے اجرا
۱۹۱۱ء/جنوری ۱۴	انگریزی ہفت روزہ "کامریڈ" (کلکتہ) پہلے شمارے کی اشاعت
۱۹۱۱ء/فروری	"نقیب ہمدرد" (دہلی) سے اجرا
۱۹۱۱ء/ستمبر ۱۴	کلکتہ سے دہلی دارالسلطنت منتقل ہونے سے "کامریڈ" کی دہلی سے اشاعت
......	روزنامہ "ہمدرد" (دہلی) سے اجرا
۱۹۱۱ء/ستمبر	"مقدونیہ ہماری مدد کرو" نامی کتابچہ (کلکتہ) حکومت کی جانب سے ضبط
۱۹۱۱ء/ستمبر	روزنامہ "کامریڈ" کا دہلی سے اجرا
۱۹۱۷	مولانا کو رامپور میں نظر بند اور کامریڈ کی ضمانت ضبط
۱۹۲۴ء/اکتوبر ۳۱	دہلی سے "کامریڈ" کی دوبارہ اشاعت
۱۹۲۴ء/نومبر ۱۸	"ہمدرد" (دہلی) سے دوبارہ جاری
۱۹۲۷ء/مئی ۲۰	"ہمدرد" (دہلی) بند ہوگیا اور مولانا کی صحافتی زندگی سے دست برداری بھی
۱۹۱۹	خلافت تحریک کی ابتدا کی
۱۹۲۰ء/۲۹ اکتوبر	جامعہ ملیہ اسلامیہ کے قیام کے بعد جامعہ کے پہلے شیخ الجامعہ ہونے کا شرف حاصل کیا

حواشی :

۱ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۳۶۷ تا ۳۶۹
۲ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۲۴۰
۳ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۲۰
۴ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۹۸ تا ۱۹۹

جویا آنولوی، منشی رام بہادر لال

پیدائش: ۱۸۷۵ء/۲۲ اگست (آنولہ)۲

وفات: ۱۹۴۸ء (......)۲

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	......	سروچراغاں	(شاعری)	......	۲،۱

حواشی :

۱ نئی کتابیں۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۶۵ء/مارچ، صفحہ: ۴۴ تا ۴۷

۲ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۱۹۹

چشتی، محرّم علی

پیدائش: ۱۹۶۴ء (لاہور)۱

وفات: ۱۹۳۴ء (......)۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	......	اسلامی زندگی کی دنیاوی پہلو	......	......	۱ ب

سوانحی و ادبی کوائف : ۱۸۸۴ء　اخبار رفیقِ ہند (لاہور) جاری کیا۔

حواشی : ۱　شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۲۱۳ تا ۲۱۴

چغتائی/عظیم بیگ، مرزا عظیم بیگ

پیدائش: ۱۸۹۵ء (جودھپور)۱

وفات: ۱۹۴۱ء/اگست (جودھپور)۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	......	کولتار	(افسانے)	......	۱

۲۔	......	فل بوٹ	(ناول)	......	۱ے
۳۔	......	چینی کی انگوٹھی	(طویل افسانہ)	......	۱ے
۴۔	......	ٹکٹ چیکر	(افسانے)	......	۱ے
۵۔	......	خانم	(ناول)	......	۱ے
۶۔	......	چمکی	(ناول)	......	۱ے
۷۔	......	کھریا بہادر اور کالے گورے	(ناول)	......	۱ے
۸۔	......	آدم خور	(افسانے)	......	۱ے
۹۔	......	بڑی بی	......	......	۱ے
۱۰۔	......	تفویض	......	......	۱ے
۱۱۔	......	جنت کا بھوت	(طویل افسانہ)	......	۱ے
۱۲۔	......	چغتائی کے افسانے۔ دو حصے	(افسانے)	......	۱ے
۱۳۔	......	حدیث اور پردہ	(افسانے)	......	۲ے
۱۴۔	......	خطوط کی ستم ظریفی	(ناولٹ)	......	۲ے
۱۵۔	......	دیکھا جائے گا	(طویل افسانہ)	......	۲ے
۱۶۔	......	روحِ ظرافت	(افسانے)	......	۲ے
۱۷۔	......	روحِ لطافت	(افسانے)	......	۲ے
۱۸۔	......	رقص و سرور	(افسانے)	......	۲ے
۱۹۔	......	سوانہ کی روحیں	(ناولٹ)	......	۲ے
۲۰۔	......	شریر بیوی	(ناول)	......	۲ے
۲۱۔	......	شہزوری	(ناولٹ)	......	۲ے
۲۲۔	......	فرزندِ سرحد	......	......	۲ے
۲۳۔	......	قدرداں	(افسانے)	......	۲ے
۲۴۔	......	قرآن اور پردہ	......	......	۲ے
۲۵۔	......	قصرِ صحرا	......	......	۲ے
۲۶۔	......	قرض مقراض	(طویل افسانہ)	......	۲ے

۲۷۔	......	محبت است	(افسانے)	......	۲
۲۸۔	......	کیوں اور کیسے	(افسانے)	......	۲
۲۹۔	......	گورے کالے	(افسانے)	......	۲
۳۰۔	......	لیفٹیننٹ	(طویل افسانہ)	......	۲
۳۱۔	......	لاش	(طویل افسانہ)	......	۲
۳۲۔	......	مرزا جنگی	(ڈراما)	......	۲
۳۳۔	......	ملفوظات	(ناولٹ)	......	۲
۳۴۔	......	مسز کڑھلے	(ناول)	......	۲
۳۵۔	......	ویمپائر	(ناول)	......	۲

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۴۸۷ ۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۴۴۷

چکبست، لکھنوی، پنڈت برج نرائن

پیدائش: ۱۸۸۲ء/جنوری ۱۹ (محلہ راٹھ حویلی فیض آباد) ۲،۳،۴

وفات: ۱۹۲۶ء/فروری ۱۲ (ضلع رائے بریلی۔ دوران سفر مدفون لکھنؤ) ۳،۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	صبح وطن/صبحِ وطن	(شاعری)	......	۱/۲
۲۔	......	مضامینِ چکبست	(ادبی مقالات)	......	۱
۳۔	......	کلیات چکبست	(شخصی مرثیے)	......	۴
۴۔	......	کملا	(ڈرامہ)	......	۵
۵۔	......	گلدستۂ پنچ	(ترتیب)	......	۵
۶۔	......	گوکھلے کی تقریریں	(ترتیب)	......	۵
۷۔	......	دیوان	(شاعری)	......	۵

سوانحی وادبی کوائف :

۱۸۹۴ شاعری کی ابتدا بارہ برس کی عمر میں ہوئی۔

...... رسالہ ستارۂ صبح (دہلی) جاری کیا

حواشی :

۱... چکبست لکھنوی (مضمون) آل احمد سرور ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۳ر اپریل، صفحہ: ۱۱ تا ۱۴

۲ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۱۴۰ تا ۱۱۵ ۳ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۱۸۶ تا ۱۸۷

۴ مراثی چکبست (مضمون) از مالک رام ماہنامہ آجکل (دہلی) چکبست صدی نمبر شمارہ: ۱۹۸۳ر فروری، صفحہ: ۳ تا ۷، ۳۱ تا ۳۷ ۵ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۰۱

حافظ بنارسی، محمد ولایت اللہ

پیدائش: ۱۸۷۳ر ستمبر ۴ (سیہور) ۱،۲

وفات: ۱۹۴۹ر نومبر ۱۲ (ناگپور) ۱،۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۴۱	سوز و گداز	(شاعری)	......	۱
۲۔	۱۹۴۹	تعمیر حیات	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ حافظ محمد ولایت اللہ حافظ (مضمون) از محمد عبدالحلیم مومن پورہ ناگپور ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۷۸ر مارچ، صفحہ: ۴۳ تا ۴۷

۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۰۳

حالی، خواجہ الطاف حسین

پیدائش: ۱۸۳۷ (انصاریاں، ضلع کرنال، پانی پت) ۱،۲،۳،۴

وفات: ۱۹۱۴ر دسمبر ۳۱ (پانی پت) ۱،۲،۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۶۷ اندازاً	تریاق مسموم	(عیسائی مصنف کے جواب میں)	......	۱

۲۔	۱۸۶۸ ہنوز نایاب	طباق الارض	(فرنچ تصنیف علم الارض کا عربی سے ترجمہ)	پنجاب یونیورسٹی، پنجاب	۱
۳۔	۱۸۶۸	اصولِ فارسی	(فارسی زبان کی قواعد)	......	۱
۴۔	۱۸۷۰ قلمی	مولود شریف*	(محفلِ میلاد)	......	۱
۵۔	۱۸۷۲ ہنوز نایاب	تاریخِ محمدی	(عیسائی مصنف کی کتاب کی تنقید)	......	۱
۶۔	......	شواہد الہام	......	......	۱
۷۔	۱۸۷۴	مجالس النساء، حصے	(اخلاق اور تعلیم نسواں پر مبنی)	لاہور	۲،۱
۸۔	۱۸۷۴	نشاطِ امید	(نظم)	......	۱
۹۔	۱۸۷۵	رحم و انصاف	(نظم)	......	۱
۱۰۔	۱۸۸۲ ہنوز نایاب	سوانح عمری حکیم ناصر خسرو	(سوانح)	......	۱
۱۱۔	۱۸۷۹۔۱۸۸۵	مد و جزر اسلام المعروف بہ مسدس حالی	(مسدس حالی)	محمڈن پریس، علی گڑھ	۱،۲،۴/ ❁
۱۲۔	۱۸۸۳۔۱۸۸۶	حیاتِ سعدی	(سوانح۔ سعدی شیرازی)	......	۲/۱
۱۳۔	۱۸۸۶	چپ کی داد	(نظم)	......	۱
۱۴۔	۱۸۸۷	مثنوی حقوق اولاد	(مثنوی)	مطبع صحافی، لاہور	❁
۱۵۔	۱۸۸۹	ترکیب بند: تحفۃ الاخوان	(شاعری)	نامی پریس، پانی پت	❁
۱۶۔	۱۸۹۰	مجموعۂ نظم حالی	(شاعری)	حالی پریس، کانپور	❁
۱۷۔	۱۸۹۰	مناجاتِ بیوہ	(طویل نظم)	پنجاب نیشنل ایجنسی، پانی پت	❁
۱۸۔	۱۸۹۳/۱۹۰۱	حیاتِ جاوید	(سوانح۔ سرسید احمد خاں)	......	۲/۱
۱۹۔	۱۸۹۷	یادگارِ غالب	(سوانح۔ غالب)	......	۲،۱
۲۰۔	۱۹۰۱/۱۹۲۰	مقدمہ شعر و شاعری [۱۸۹۳۔ قلمی]	(تنقیدی مقدمۂ دیوان حالی)	......	۱/۲

۲۱۔	۱۹۰۲	مضامینِ حالی	(۱۸۷۵ تا ۱۹۰۱ رسائل میں شائع شدہ مرتبہ: مولوی وحید الدین سلیم پانی پتی)	پنجاب نیشنل ایجنسی، پانی پت	۱
۲۲۔	......	مقالاتِ حالی۔ دو حصے	(مرتبہ)	انجمن ترقی اردو ہند، علی گڑھ	۱
۲۳۔	۱۹۱۰	دیوانِ حالؔی	(شاعری)	الناظر پریس، لکھنؤ	*
۲۴۔	۱۹۱۰	حبِ وطن	(نظم)	وکیل ٹریڈنگ پریس، لکھنؤ	*
۲۵۔	۱۹۲۰	رباعیاتِ حالی	(شاعری)	دانش محل، دہلی	*
۲۶۔	۱۹۲۰	مثنوی برکھارت	(مثنوی)	ملک فضل الدین، لاہور	*
۲۷۔	۱۹۲۵	مکتوباتِ حالی۔ دو حصے	(مرتبہ: سجاد حسین)	......	۱
۲۸۔	......	سوانح عمری مولانا عبدالرحمٰن	(سوانح)	......	۱
۲۹۔	......	شکوۂ ہند	......	......	۶

سوانحی وادبی کوائف :

۱۹۱۰　خطاب۔ شمس العلما

* [بعد از مرگ شائع ہوئی]

حواشی :

۱۔ داستانِ تاریخ اردو، صفحہ: ۲۰۹ تا ۲۹۶
۲۔ نوائے ادب، صفحہ: ۱۵۸ تا ۱۶۳
۳۔ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۷۷ تا ۷۹
۴۔ وضاحتی کتابیات، صفحہ: ۲۹
۵۔ نقوش کا شخصیات نمبر (مضمون) از خواجہ غلام الحسنین، صفحہ: ۲۶ تا ۳۵
۶۔ ایوانِ اردو، صفحہ: ۱۹۹۶ء مئی، سرو ورفتہ

حبیب الرحمٰن خاں شروانی [نواب صدر یار جنگ بہادر]

تاریخ پیدائش: ۱۸۶۶/۱۲۸۵ھ مطابق ۶۹-۱۸۶۸ (علی گڑھ کے قریب موضع بھیکم) ۱/۲

تاریخ وفات: ۱۹۵۰/۱۱ اگست ۱۹۶۲/۱۹۵۱ (علی گڑھ) ۱/۲/۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	علما سلف	......	......	۳،۴
۲۔	......	نابینا علما	......	......	۳،۴
۳۔	......	اسلامی اخلاق	......	......	۴
۴۔	......	احکام اسلام کی پابندی کا اثر عمر و صحت پر	......	......	۴
۵۔	......	استاد العلما مفتی محمد لطف اللہ	......	......	۴
۶۔	......	تبصرہ بر تاریخ خطیب بغدادی	......	......	۴
۷۔	......	تذکرۂ بابر	......	......	۴
۸۔	......	حالاتِ حزیں	......	......	۴
۹۔	......	خطبۂ صدارت	......	......	۴
۱۰۔	......	ذکرِ جمیل	......	......	۴
۱۱۔	......	ذکرِ حبیب	......	......	۴
۱۲۔	......	ذکرِ محبوب	......	......	۴
۱۳۔	......	رسائلِ سیرت	......	......	۴
۱۴۔	......	سیرۃ الصدیق	......	......	۴
۱۵۔	......	سر سید کی یاد	......	......	۴
۱۶۔	......	فقہ حنفی	......	......	۴
۱۷۔	......	قراۃ العین	......	......	۴
۱۸۔	......	مسلمانوں کی قدیم تعلیم کا نصب العین	......	......	۴
۱۹۔	......	مقدمہ تذکرہ میر حسن	......	......	۴

۲۰۔	......	مقدمہ مثنوی لیلیٰ مجنوں	......	......	۴
۲۱۔	......	مقدمہ نکات الشعرا	......	......	۴
۲۲۔	......	مقالات شیروانی	......	......	۴
۲۳۔	......	نقش و فکر	......	......	۴

سوانحی وادبی کوائف :

ادارت: الندوہ (لکھنؤ)

۱۹۲۲ نواب صدر یار جنگ بہادر کا خطاب

...... کتب خانہ حبیب گنج قائم کیا۔

حواشی :

۱۔ نقوش (لاہور) شخصیات نمبر، صفحہ: ۸۰۲ تا ۸۱۱ ۲۔ دبستانِ امیر مینائی، صفحہ: ۱۵۱ تا ۱۵۴

۳۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۲۳۲ ۴۔ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۰۸

حزیں/ظہور، میر محمد باقر علی

پیدائش: ندارد (دہلی) [۱]

وفات: ۱۷۵۲ (پورنیہ) [۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ اوّل	(شاعری، یقین کے دیوان کے جواب میں)	......	۱
۲۔	......	دیوانِ دوم	(شاعری)	......	۱
۳۔	......	ساقی نامہ	(مثنوی)	......	۱

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۳۹۰ تا ۳۹۴

حسرت دہلوی ثم لکھنوی، مرزا جعفر علی

پیدائش: ۱۱۴۷ھ مطابق ۱۷۳۴۔۱۷۳۵ء (دہلی)۱،۲،۳،۴

وفات: ۱۲۰۶ھ مطابق ۱۷۹۱۔۱۷۹۲ء / ۱۲۰۰ھ مطابق ۱۷۸۵۔۱۷۸۶ء (لکھنؤ)۱،۲،۳،۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۷۸	دیوانِ اوّل	(شاعری)	......	۱،۳
۲۔	۱۷۸۵۔۱۷۸۷ء	طوطی نامہ	(مثنوی۔ ڈھائی ہزار اشعار پر مبنی)	......	۱
۳۔	۱۷۹۱۔۱۷۹۲	دیوان دوم	(شاعری)	......	۱،۳
۴۔	......	کلیاتِ حسرت	(شاعری)	......	۱
		کلیات نسخہ کراچی		انجمن ترقی اردو، کراچی	۳
۵۔	۱۹۶۱	طوطی نامہ	(عشقیہ مثنوی۔ مرتبہ: نورالحسن ہاشمی)	سرفراز پریس، لکھنؤ	۳
۶۔	۱۹۶۶	کلیات	(مرتبہ: نورالحسن ہاشمی)	سرفراز پریس، لکھنؤ	۳

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۸۷۸تا۸۹۹ ۲ غزل نما

۳ تحقیق نامہ، صفحہ: ۸۱تا۱۳۴ ۴ سرود رفتہ، صفحہ: ۶۲

حسرت عظیم آبادی، میر محمد حیات

پیدائش: ۱۷۲۷یا۱۷۲۸ء (عظیم آباد)۱

وفات: ۱۷۹۵یا۱۷۹۶ء (مرشد آباد)۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ حسرت	(شاعری)	......	۱

۱ مرتبہ: ڈاکٹر اسما سعیدی، مطبوعہ: ۱۹۷۸ ترقی اردو بورڈ، نئی دہلی

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو ۔ جلد دوم ۔ حصہ دوم ، صفحہ : ۹۲۰ تا ۹۲۷ ۲ غزل نما

حسن شوقی ، شیخ حسن

پیدائش : ۱۵۴۱ (......) ۱، ۲

وفات : ۱۶۳۲ تا ۱۶۴۰ کے درمیان (......) ۱، ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	......	فتح نامہ نظام شاہ/ظفر نامہ نظام شاہ	(مثنوی)	......	۱/۲، ۳
۲ـ	......	میزبانی نامہ	(مثنوی)	......	۱، ۲، ۳
۳ـ	......	دیوان شوقی	(شاعری)	......	۱
			مرتبہ : ڈاکٹر جمیل جالبی مطبوعہ : ۱۹۷۱	انجمن ترقی اردو کراچی	

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو ۔ جلد اول ، صفحہ : ۲۸۰ تا ۲۹۷ ۲ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا ، صفحہ : ۲۰۶

۳ دکن میں اردو ، صفحہ : ۱۹۲

حقیقت ، شاہ حسین

پیدائش : ۷۳-۱۷۷۲ (آنولہ ، بریلی) ۱

وفات : ۳۴-۱۸۳۳ (مدراس) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	۹۵-۱۷۹۴	صنم کدۂ چین	(فارسی)	......	۱

۲۔	۹۷-۱۷۹۶	جذب عشق	(نثر)	......	۱؎
۳۔	۱۷۹۸	تحفۃ العجم	(فارسی قواعد)	......	۱؎
۴۔	۱۸۰۰	خزینۃ الامثال	(عربی، فارسی اور اردو)	......	۱؎
۵۔	۱۸۱۰	ہشت گلزار	(مثنوی)	......	۱؎
۶۔	۵۲-۱۸۵۱	ہیرامن طوطا	......	......	۱؎
۷۔	......	تذکرۂ احیا	......	......	۱؎
۸۔	......	دیوانِ حقیقت	(شاعری)	......	۱؎

حواشی :

۱؎ تاریخ ادب اردو، صفحہ: ۱۱۲۲ تا ۱۱۲۶

حیدر پشاوری

پیدائش: ۱۷۴۶ (......) ۱؎

وفات: ۱۸۰۰ (......) ۱؎

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام؍عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	آٹھ دیوان	(شاعری)	......	۱؎

ادبی و سوانحی کوائف :

حیدری آٹھ دیوان مکمل کیے تھے، جس کی طرف ایک شعر میں خود اشارہ کیا ہے:

پیرِ کہنہ تیری تحریص بڑھی جاتی ہے　　　آٹھ دیوانوں کی تکمیل پہ قانع نہ ہوا

یہ سب دیوان دست بردِ زمانہ سے محفوظ نہ رہ سکے۔ ۱؎

حواشی :

۱؎ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۷۰۷

حیدری، سید حیدر بخش حیدری

پیدائش: ۱۷۶۹-۱۷۶۸ (دہلی) [۱]

وفات: ۱۸۱۳-۱۸۱۴/۱۸۲۳ (.....) [۱/۳۲]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱-	۱۷۹۹	قصہ مہر و ماہ	......	......	۲،۳
۲-	۱۸۰۰-۱۸۰۲	قصہ لیلیٰ مجنوں	(ترجمہ)	......	۲،۳/۱
۳-	۱۸۰۰	گلشنِ ہند	(تذکرۂ شعرائے اردو)	......	۱،۳
			مرتبہ: مختار الدین احمد مطبوعہ: ۱۹۶۷	علمی مجلس، دہلی	ﷺ
	۱۸۰۱	طوطا کہانی	(ترجمہ)	فورٹ ولیم کالج، کلکتہ	۲،۳
	۱۸۰۱	آرائشِ محفل	(ترجمہ)	شیخ نثار علی، کلکتہ	۱،۳
	۱۸۱۲	گلِ مغفرت	......	......	۲،۳
۳-	۱۸۰۵	ہفت پیکر	(شاعری)	......	۱،۳
۴-	غیر مطبوعہ	تاریخ نادری [مکمل ۱۸۰۹-۱۸۱۰]	(ترجمہ)	......	۱،۳
۵-	......	گلزار دانش	(ترجمہ)	......	۱،۳
۶-	......	گلدستۂ حیدری	(متفرقات)	......	۲،۳
۱۱-	......	قصہ حاتم طائی	......	......	۱
			مرتبہ: اطہر پرویز۔ مطبوعہ ۱۹۷۲	مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، نئی دہلی	ﷺ

حواشی :

۱۔ غزل نما (کلاسیکی شعرا کے حالات اور منتخبہ اشعار) از ادا جعفری۔ مطبوعہ: ۱۹۸۳، ناشر: انجمن ترقی اردو، کراچی

۲۔ داستان تاریخ اردو، صفحہ: ۱۰۵ تا ۱۰۸ ۳۔ سیر المصنفین۔ جلد اوّل، صفحہ: ۵۶

خدا بخش خاں [مولوی]

پیدائش: ۱۸۴۲/۱۸۴۲ اگست ۲ (چھپرہ) ۱/۲

وفات: ۱۹۰۸ اگست ۳ (پٹنہ) ۲

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۹۱	مشرقی کتب خانے کی بنیاد ڈالی	۱۹۰۳	سی.آئی.ای. کا خطاب
......	بانی لائبریری خدا بخش پٹنہ، بانکی پور		

حواشی :

۱ مشرقی کتب خانہ (بانکی پور پٹنہ) از ممتاز الدین آرزو ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۸ اکتوبر، ۲۸ تا ۳۳

خسرو کاکوروی، حافظ معراج الدین

پیدائش: ۱۸۸۳ رجولائی ۳ (قصبہ کاکوری) ۱

وفات: ۱۹۳۵ رمئی ۲۳ (قصبہ کاکوری) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	غیر مطبوعہ	دیوانِ اردو	(شاعری)	......	۱
۲ـ	غیر مطبوعہ	دیوانِ فارسی	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ آب حیات ـ جلد دوم، صفحہ: ۹۵ تا ۱۰۲

خواجہ بندہ نواز گیسو دراز، سید محمد حسینی

پیدائش: ۱۳۲۰ مطابق ۷۲۰ھ (دہلی) ۳

وفات: ۱۴۲۰ـ۱۴۲۱ مطابق ۸۲۵ھ (......) ۱،۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	......	شرح تمہیدات ہمدانی	(فارسی)	......	۱

۲۔	......	معراج العاشقین	(رسالہ)	......	۲
۳۔	......	ہدایت نامہ	(رسالہ)	......	۲
۴۔	......	تلاوت الوجود	(رسالہ)	......	۲
۵۔	......	شکار نامہ	(رسالہ)	......	۲
۶۔	......	سہ بارہ	(رسالہ)	......	۲

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۳۹۸

۲۔ دکن میں اردو از نصیر الدین ہاشمی مطبوعہ: جنوری، مارچ ۱۹۸۵ء صفحہ: ۵۰

۳۔ سیر المصنفین۔ جلد اول از مولوی یحییٰ تنہا مطبوعہ: ۱۹۲۸ء عالم گیر الیکٹرک پریس، لاہور

خواجہ غلام الثقلین

پیدائش: ۱۸۷۲ (پانی پت) ۱، ۲

وفات: ۱۹۱۵ / ستمبر ۳ و ۴ کی درمیانی شب (پانی پت) ۱، ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	اسلام اور اصلاح معاشرت	......	......	۲
۲۔	......	روزنامچۂ سیاحت	......	......	۲

سوانحی و ادبی کوائف :

...... عصر جدید (میرٹھ) کی ادارت ۲

حواشی :

۱۔ تذکرۂ معاصرین۔ جلد اول، صفحہ: ۲۰۸ تا وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۵۶

۲۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۵۶

خوب محمد چشتی، شیخ خوب محمد

وفات: ۱۶۱۴ (......) ۱؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۵۷۸	خوب ترنگ	(مثنوی)	قلمی انجمن ترقی اردو پاکستان، کراچی	۱؎
۲۔	۱۵۹۱	امواجِ خوبی	(نثر فارسی۔ شرح خوب ترنگ)	......	۱؎
۳۔	......	نغماتِ حیات ۱۷۵۱	(ترجمہ خوب ترنگ) مترجم: محمد عاصم برہانپوری	......	۔
۴۔	......	مفتاح التوحید ۱۷۳۲	(شرح) ترجمہ شیخ محمد مخدوم	......	۱؎

حواشی :

۱؎ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۱۱۹ تا ۱۲۲

خیال عظیم آبادی، نواب نصیر حسین خاں

پیدائش: ۱۸۸۰/ مارچ ۲۱ (عظیم آباد۔ پٹنہ) ۱؎، ۲؎

وفات: ۱۹۳۴/ دسمبر ۱۱ (علی گڑھ) ۱؎، ۲؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	داستانِ اردو اور مغل اور اردو	(ترتیب۔ خطبہ)	......	۱؎، ۲؎
۲۔	......	داستانِ عجم	(مصطلحاتِ شاہنامہ کی تشریح)	......	۱؎، ۲؎

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۹۷ رسالہ ادیب (پٹنہ)

حواشی :

۱۔ نقوش (لاہور) شخصیات نمبر، صفحہ: ۷۸۶ تا ۷۹۳

۲۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۲۶۳

داغؔ دہلوی، ابراھیم [نواب مرزا خاں]

پیدائش: ۱۸۳۱ / مئی ۲۵ (چاندنی چوک) ۱، ۲، ۳، ۴

وفات: ۱۹۰۵ / فروری ۱۶ / ۷ اطابق ۱۳۲۲ھ (محلہ نام پلی۔ حیدر آباد) ۱، ۲، ۳، ۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۷۹	گلزارِ داغ	(دیوان)	مطبع انوار محمد، لکھنؤ	[illegible]
۲۔	......	آفتابِ داغ	(دیوان)	......	۱، ۲، ۳
۳۔	......	مہتابِ داغ	(دیوان)	لاہور	۱، ۲، ۳
۴۔	...... بعد از مرگ	یادگارِ داغ	(دیوان)	......	۱، ۲، ۳
۵۔	۱۹۱۳	فریادِ داغ	(مثنوی)	مطبع العلوم، مراد آباد	[illegible]

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۵۷　سلطنتِ مغلیہ کی بساط الٹ جانے پر رام پور سے وابستہ ۳

۱۸۸۷　نواب کلب علی خاں رئیس رام پور کی وفات کے بعد دہلی منتقل ۳

۱۸۸۸　حیدر آباد دکن سید نمبر بازار میں قیام ۳

۱۸۸۹　دہلی واپسی ۳

۱۸۹۰　نو ماہ بعد حیدر آباد سکونت اختیار کی ۳

حواشی :

۱۔ نقوش (لاہور) شخصیات نمبر، صفحہ: ۷۰۹ تا ۷۱۵

۲۔ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۷۱

۳۔ حیدر آباد کے شاعر۔ جلد دوم، صفحہ: ۱۱۶

۴۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۲۶۵ تا ۲۶۶

داول، شیخ غلام محمد

وفات: ۱۶۵۷ء (......)[1]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	چہار شہادت	(شاعری)	......	[1]
۲۔	......	خیال	(شاعری)	......	[1]
۳۔	......	کشف الانوار	(شاعری)	......	[1]
۴۔	......	کشف الوجود	(شاعری)	......	[1]
۵۔	......	ناری نامہ	(۲۳۰/۱ اشعار پر مبنی نظم)	......	[1]

حواشی :

[1] تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۴۹۹

داؤد اورنگ آبادی، مرزا داؤد بیگ

وفات: ۱۷۴۳ء مطابق ۱۱۵۵ھ (......)[1]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوان داؤد	(شاعری)	......	[1]

حواشی :

[1] تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۵۶۳ تا ۵۶۶

دبیر، مرزا سلامت علی

پیدائش: ۱۸۰۳ء/اگست ۲۹ (دہلی) ۱،۲،۳

وفات: ۱۸۷۵ء/مارچ ۹/ جولائی ۹ (لکھنؤ) ۱،۲،۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	کلیات مراثی دبیر	(شاعری)	......	۳
۲۔	......	شمس المشرقین	(شاعری)	......	۳

حواشی :

۱ نوائے ادب، صفحہ: ۳۵ ۲ سرودرفتہ، صفحہ: ۸۷

۳ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۳۳

درد/ میر درد، خواجہ میر

پیدائش: ۱۷۲۰ء/دسمبر ۱۳/ ۲۱ـ ۱۷۲۰ء مطابق ۱۱۳۳ھ/صفر ۲۳ھ/ ۱۷۱۹ء (دہلی) ۱/۳،۴/۲

وفات: ۱۷۸۵ء/جنوری ۷ (دہلی) ۱،۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۳۵ـ۱۷۳۶	اسرار الصلوٰۃ	(فارسی رسالہ)	......	۱
۲۔	۱۷۵۲ـ۱۷۵۹	دیوانِ اردو	(پندرہ سو اشعار کا انتخاب)	......	۱
۳۔	۱۷۵۸ـ۱۷۵۹	واردات	(فارسی رسالہ)	......	۱
۴۔	۱۷۶۷ـ۱۷۶۸	علم الکتاب	(فارسی رسالہ)	......	۱
۵۔	۱۷۷۶ـ۱۷۷۷	نالۂ درد	(فارسی رسالہ۔ مرتبہ: میر اثر)	......	۱
۶۔	۱۷۸۹ـ۱۷۸۰	آہِ سرد/سوز دل	(فارسی رسالہ)	......	۱/۳
۷۔	۱۷۸۰ـ۱۷۸۱	درد دل	(فارسی رسالہ)	......	۱
۸۔	۱۷۸۰ـ۱۷۸۱	شمع دل	(فارسی رسالہ)	......	۱

۹۔	......	دیوانِ فارسی	(ترتیب)	......	۱
۱۰۔	......	حرمتِ دل	(فارسی رسالہ)	......	۳
۱۱۔	......	واقعاتِ درد	(فارسی رسالہ)	......	۳

سوانحی و ادبی کوائف :

پندرہ برس کی عمر میں شعر کہنا شروع کیا۔

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو، جلد دوم۔ حصہ دوم، صفحہ: ۷۲۳ تا ۷۵۷ ۲ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۱۳

۳ درد کی دلّی (مضمون) از یوسف بخاری ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۳۵/یکم نومبر، صفحہ: ۳۹ تا ۴۳

۴ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۲۷۲

درد سہسوانی ثم بریلی، سید عبدالودو نقوی مودودی

وفات: ۱۹۲۹/جون ۲۸/۲۲ (بریلی) ۱/۲

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۳۹	دردِ انبساط	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ جنگِ آزادی اور شعرائے بریلی (مضمون) از ڈاکٹر لطیف حسین ادیب، ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۹۲/اگست، صفحہ: ۴

دردمند، محمد فقیہ

پیدائش: ...... (اودگیر ضلع بیدر) ۱

وفات: ۶۶۔۱۷۶۵ (......) ۱،۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۵۲	ساقی نامہ دردمند	(شاعری)	......	۱،۲

۲۔	......	دیوانِ دردمند	(اردو)	......	ا
۳۔	......	دیوانِ دردمند	(فارسی)	......	۱ ے

ادبی و سوانحی کوائف :

بہار بنگال میں اردو شاعری کو مقبول بنانے اور پھیلانے والوں میں جہاں حزیںؔ کا نام آتا ہے وہاں دردمند کا نام بھی قابلِ ذکر ہے۔ دردمند کی ادبیت یہ ہے کہ انھوں نے اردو زبان میں پہلا ساقی نامہ لکھا۔[ا]

حواشی :

ا۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۳۹۲ تا ۳۹۸　　۲۔ دکن میں اردو، صفحہ: ۳۹۶

درگاہ/خاں دوراں، نواب ذوالقدر قلی خاں

پیدائش: ۱۷۱۰ مطابق ۱۱۲۲ھ (......)[ا]

وفات: ۶۷۔۱۷۶۶ مطابق ۱۱۸۰ھ (جاگیر۔ مدفون: اورنگ آباد)[ا،۲]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	......	مرقعِ دہلی	فارسی	......	ا
			مترجم: حکیم سید مظفر حسین۔ تذکرہ شہر	تاج پریس حیدآباد دکن	۳
			دہلی۔ مطبوعہ: ۱۹۲۶	شعبۂ اردو دہلی یونیورسٹی، دہلی	
			مترجم: نورالحسن انصاری، مطبوعہ: ۱۹۸۱ لیلفابر اور لاہور، پاکستان		
			ترجمہ مرتبہ: ڈاکٹر خواجہ عبدالحمید یزدانی انجمن ترقی اردو، ہند دہلی		
			مطبوعہ: ۱۹۸۸		
			ترجمہ مرتبہ: خلیق انجم۔ مطبوعہ: ۱۹۹۹		

حواشی :

ا۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۱۷۰ تا ۱۷۳　　۲۔ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۹۴/جنوری

۳۔ تذکرہ شہر دہلی۔ مترجم: حکیم سید مظفر حسین۔ مطبوعہ: ۱۹۲۶ ناشر: تاج پریس حیدآباد دکن

۴۔ دکن میں اردو، صفحہ: ۳۸۶ تا ۳۸۷

دیا نرائن نگم کانپوری

پیدائش: ۱۸۸۲/۸۴ر مارچ ۲۲ (کانپور) ۱/۲

وفات: ۱۹۶۰/۱۹۴۲ر نومبر ۲ (کانپور) ۱/۲

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۳۴	یادگارِ غالب	(ترتیب)	......	۲

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۹۰۵ کانپور سے ماہنامہ زمانہ جاری کیا۔

۱۹۱۲-۱۳ آزاد ہفتہ وار اخبار کانپور سے جاری کیا

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۲۷۰ ۲ نیا اردو افسانہ، صفحہ: ۱۱۷تا۱۱۹

۳ نقوش (لاہور) شخصیات نمبر

ذکاء اللہ دہلوی، منشی محمد ذکاء اللہ (شمس العلماء، مولانا، خان بہادر)

پیدائش: ۱۸۳۲ر اپریل ۲۰ (کوچہ بلاقی بیگم، دہلی) ۱،۲،۳

وفات: ۱۹۱۰ر نومبر ۷ (دہلی) ۱،۲،۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
		ریاضی:			
۱۔	۱۸۵۴	تحفۃ الاحباب	(رسالہ، ریاضی)	مطبع اسحاق، دہلی	۲
۲۔	۱۸۵۳	اہلِ عرب کا جبر و مقابلہ	(سعد بن موسیٰ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۳۔	۱۸۵۴	سمن اقلیدس	(ترجمہ)	......	۲
۴۔	۱۸۷۰	زبانی حساب	(مضامین)	مطبع ضیائی، میرٹھ	۲
۵۔	۱۸۷۰	سلسلۃ العلم	(اصول علم ہندسہ کی شرح)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲

۶۔	۱۸۷۰	علم مثلث مستقیمۃ الاضلاع حصہ اول	(ترجمہ)	مطبع ضیائی، میرٹھ	۲ر
۷۔	۱۸۷۰	سلسلۃ العلم	(اصول علم ہندسہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۸۔	۱۸۷۰	منتہی الحساب حصہ چہارم	(ترجمہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۹۔	۱۸۷۱	رسالہ علم مثلث کروی	(ترجمہ، تاڈ ہنٹر رسالہ مقالہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۱۰۔	۱۸۷۱	رسالہ علم مساحت	(مبتدیوں کے لیے مع مثالوں کے)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۱۱۔	۱۸۷۱	رسالہ اصول علم ہندسہ بالجبر	(رسالہ مقالہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۱۲۔	۱۸۷۱	جبر و مقابلہ	(ترجمہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۱۳۔	۱۸۷۱	رسالہ علم مثلث مستوی	(ترجمہ، تاڈ ہنٹر)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۱۴۔	۱۸۷۱	جبر و مقابلہ	(ترجمہ، تاڈ ہنٹر)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۱۵۔	۱۸۷۱	جبر و مقابلہ	(مبتدیوں کے لیے)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۱۶۔	۱۸۷۱	رسالہ مسائل معادلات	(عجیب تصنیف)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۱۷۔	۱۸۷۱	علم مثلث	(مبتدیوں کے واسطے)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۱۸۔	۱۸۷۱	رسالہ علم جبر و مقابلہ حصہ اول	(رسالہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۱۹۔	۱۸۷۱	رسالہ علم مثلث مستوی	(ترجمہ رسالہ، کگاں برتھ اور بائن)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۲۰۔	۱۸۷۱	اقلیدس مقالہ اول دوم	(ترجمہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۲۱۔	۱۸۷۱	مقالہ اول و دوم اور سوم	(ترجمہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۲۲۔	۱۸۷۱	مقالہ: چہارم، ششم، یازدہم، دوازدہم	(مقالات مع شرح)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۲۳۔	۱۸۷۱	رسالہ مساحت	(رسالہ، جان ہنٹر کے انگریزی)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۲۴۔	۱۸۷۲	الجزئیات	(ترجمہ رسالہ مقالہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر
۲۵۔	۱۸۷۲	رسالہ علم حساب الکلیات اور اس کے استعمالات مع بہت سی مثالوں کے	(تاڈ ہنٹر کا رسالہ مقالہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲ر

۲۶۔	۱۸۷۲	نتائج مقالہ سوم و چہارم	(اقلیدس)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۲۷۔	۱۸۷۲	شرح رسالہ مساحت خرد	(شرح، مقالہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۲۸۔	۱۸۷۳	منتہی الحساب حصہ اول	(ترجمہ، رسالہ ارتھ میٹک)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۲۹۔	۱۸۷۳	تحریر اقلیدس تاڈ ہنٹر	(رسالہ مقالہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۳۰۔	۱۸۷۳	شرح جبر و مقابلہ	(شرح)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۳۱۔	۱۸۷۳	نتائج مقالہ اول و دوم	(اقلیدس)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۳۲۔	۱۸۷۴	منتہی الحساب حصہ دوم	(شرح و ترجمہ، کولنزو کے سیمپول بینارڈ)	مطبع ضیائی، میرٹھ	۴
۳۳۔	۱۸۷۴	نتائج مقالہ پنجم، ششم، یازدہم و دوازدہم	(مقالہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۳۴۔	۱۸۷۴	منتہی الحساب حصہ سوم	(رسالہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۳۵۔	۱۹۷۵	برناڈ اسمتھ کے حساب کی شرح امثلہ متفرقہ وسوالات	(ترجمہ، رسالہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۳۶۔	۱۸۷۵	سوالات مساحت	(ترجمہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۳۷۔	۱۸۷۵	اصول علم ہندسہ	(ترجمہ، رسالہ مسٹر پوٹ کی انگریزی اقلیدس)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۳۸۔	۱۸۷۵	تحریر اقلیدس — مقالہ سوم و چہارم	(ترجمہ، رسالہ پوٹ کی تحریر)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۳۹۔	۱۸۷۵	سلسلۃ العلم	(ترجمہ، رسالہ پوٹ کی تحریر)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۴۰۔	۱۸۷۶	شرح جبر و مقابلہ	(ترجمہ، تاڈ ہنٹر)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۴۱۔	۱۸۷۶	شرح رسالہ مساحت حصہ دوم	(رسالہ، ڈ ہنٹر)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۴۲۔	۱۸۷۶	علم فصول مخروطی بالہندسہ	(رسالہ، ترجمہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۴۳۔	۱۸۷۶	رسالہ مساحت	(ترجمہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۴۴۔	۱۸۷۷	تحریر اقلیدس	(ترجمہ، تاڈ ہنٹر)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴
۴۵۔	۱۸۸۰	انتخاب منتہی الحساب حصہ دوم	(ان ارتھمیٹک مع شرح)	مطبع مرتضوی، دہلی	۴

۴۶۔	۱۸۸۰	رسالہ حساب	(مشتمل چار مضامین)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۴۷۔	۱۸۸۰	انتخاب منتہی الحساب حصہ سوم	(رسالہ، انتخاب)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۴۸۔	۱۸۸۱	رسالہ مساحت مبتدیوں کیلئے	(علم ہندسہ سے متعلق)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۴۹۔	۱۸۸۱	شرح اقلیدس مقالہ اول و دوم	(مع شرح، ترجمہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۵۰۔	۱۸۸۱	نتائج مقالہ اول و دوم اقلیدس	(ترجمہ: رسالہ پوٹ کی تحریر)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۵۱۔	۱۸۸۱	کاغذات امتحان	(رسالہ، منتہی الحساب حصہ سوم کا ضمیمہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۵۲۔	۱۸۸۱	ضمیمہ حصہ چہارم	(رسالہ منتہی الحساب حصہ چہارم)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۵۳۔	۱۸۸۱	رسالہ اعمال صحاح	(ترجمہ، رسالہ برناڈ اسمتھ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۵۴۔	۱۸۸۱ بار چہارم	رسالہ مساحت حصہ اول شرح	(شرح، تاڈ ہنٹر)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۵۵۔	۱۸۸۱	مقالہ اول و دوم اقلیدس	(ترجمہ، ہیملین اسمتھ ویٹس)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۵۶۔	۱۸۸۱	ضمیمہ منتہی الحساب حصہ اول	(ترجمہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۵۷۔	۱۸۸۱	ضمیمہ منتہی الحساب حصہ دوم	(رسالہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۵۸۔	۱۸۸۱	ضمیمہ نتائج مقالہ اول و دوم	(ترجمہ، تاڈ ہنٹر)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۵۹۔	۱۸۸۱	شرح اقلیدس مقالہ اول، دوم، سوم و چہارم	(مع شرح)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۶۰۔	۱۸۸۲	اعمال مرکب۔ حصہ دوم	(ترجمہ، رسالہ برناڈ اسمتھ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۶۱۔	۱۸۸۷	رسالہ اعمال نسبت اور تناسب	(رسالہ)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۶۲۔	۱۸۹۲	مقالہ اول و دوم	(ترجمہ، مضامین)	مطبع چشمہ فیض، دہلی	۲
۶۳۔	۱۸۹۳	معاون الحساب	(رسالہ)	مطبع چشمہ فیض، دہلی	۲
۶۴۔	۱۸۹۵	رسالہ علم حساب کا نیا ایڈیشن	(ترجمہ، برناڈ اسمتھ)	شمس المطابع، دہلی	۲
۶۵۔	۱۸۹۸	رسالہ مساحت حصہ دوم	(مبتدیوں کے لیے)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۶۶۔	......	عجائب الحساب	(علم حساب کی تاریخ، ابتدا سے آخر تک)	......	۲

تاریخ:

۶۷۔ ۱۸۷۳ تاریخ ہند — ۱۴۰صفحات (ہندوؤں کے زمانے کی) (۱۸۸۰بار دوم) مطبع مرتضوی، دہلی ۲، ۲،۳

۶۸۔ ۱۸۷۵ تاریخ ہند — ۱۱۹۳صفحات (مسلمانوں کے زمانے کی) مطبع مرتضوی، دہلی ۲

۶۹۔ ۱۸۹۷ تاریخ عہد سلطنت اسلامیہ (ترتیب) شمس المطابع، دہلی ۲

[دس جلدیں]

۷۰۔ ۱۸۹۷ جلد اول ۴۲۳صفحات (سات ابواب، سلاطین اسلامیہ کا مختصر بیان) شمس المطابع، دہلی ۲

۷۱۔ ۱۸۹۷ جلد دوم ۴۰۲صفحات (تین ابواب، سلاطین خلجی، خاندان تغلق، اور سید اور لودی خاندان) شمس المطابع، دہلی ۲

۷۲۔ ۱۸۹۷ جلد سوم ۵۳۰صفحات (تین حصے بابر نامہ، ظفر نامہ ہمایوں اور رزم نامہ شیر شاہی) شمس المطابع، دہلی ۲

۷۳۔ ۱۸۹۷ جلد چہارم ۶۶۱صفحات (دو حصے، شمالی ہندوستان کی حکومتیں اور جنوبی ہندوستان کی حکومتیں) شمس المطابع، دہلی ۲

۷۴۔ ۱۸۹۷ جلد پنجم ۱۰۵۶صفحات (اقبال نامہ اکبری، ابو المظفر جلال الدین محمد اکبر کا عہد) شمس المطابع، دہلی ۲

۷۵۔ ۱۸۹۷ جلد ششم ۳۱۵صفحات (کارنامہ جہانگیری، شہنشاہ ابو المظفر نور الدین جہانگیر کا عہد) شمس المطابع، دہلی ۲

۷۶۔ ۱۸۹۷ جلد ہفتم ۸۷۵صفحات (ظفر نامہ شاہجہاں، ابو المظفر شہاب الدین محمد شاہجہاں کا عہد) شمس المطابع، دہلی ۲

۷۷۔	۱۸۹۸	جلد ہشتم ۵۱۴ صفحات	(بادشاہ نامہ عالمگیری، شہنشاہ ابو المظفر محی الدین محمد اورنگ زیب کا عہد)	شمس المطابع، دہلی	۲
۷۸۔	۱۸۹۸	جلد نہم و دہم ۳۹۸ صفحات	(آخری مغل بادشاہ ابوظفر سراج الدین محمد بہادر شاہ ظفر تک کے حالات اور زوال کے اسباب)	شمس المطابع، دہلی	۲
۷۹۔	۱۸۷۹	تاریخ ہند	(انگریزوں کے زمانے کی)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
		تاریخِ عروجِ سلطنت انگلشیہ ہند			۲،۳
۸۰۔	۱۹۰۴ بار دوم	جلد اول ۲۱۶ص	(انگریزوں کی فتوحات، ترتیب)	شمس المطابع، دہلی	۲
۸۱۔	۱۹۰۴	جلد دوم ۲۲۰ص	(برٹش گورنمنٹ کی فتح)	شمس المطابع، دہلی	۲
۸۲۔	۱۹۰۴	جلد سوم ۲۳۶ص	(۱۸۲۴ تا ۱۹۰۱ کے حالات)	شمس المطابع، دہلی	۲
۸۳۔	۱۹۰۴	جلد چہارم ۸۸۴ص	(تاریخِ بغاوتِ ہند)	شمس المطابع، دہلی	۲
۸۴۔	۱۹۰۴	جلد پنجم ۱۶۹ص	(آئینِ قیصری)	شمس المطابع، دہلی	۲
۸۵۔	۱۹۰۴	محاربات عظیم ۱۱۶ص	(انگلستان و دیگر ممالک یورپ، ایشیا، افریقہ میں ہوئے جنگ کریمیا، جنگ ٹرانسوال، جنگ سوڈان و مصر وغیرہ کا مختصراً بیان)	شمس المطابع، دہلی	۲
۸۶۔	۱۹۰۷	کرزن نامہ ۲۶۱ص	(گورنمنٹ آف انڈیا [برٹش] کے اصل اصول کی تاریخ)	مشتاق پریس، دہلی	۲

جغرافیہ:

نمبر	سال	کتاب	موضوع	مطبع	
۸۷۔	۱۸۷۵	جغرافیہ ہند	(مبتدیوں کے واسطے)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۸۸۔	۱۸۷۶	جغرافیہ طبعی	(پانی اور زمین کے متعلق)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۸۹۔	۱۸۸۴	جغرافیہ ریاضیہ	(رسالوں نقشوں اور کروں کے سمجھنے اور بنانے کے بیان)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۹۰۔	کتاب ندارد	جغرافیہ مدنی و ریاضیہ	(دنیا کے تمام ملکوں کی زمین کی کوریت اور گردش)	......	۲

علمِ اخلاق:

نمبر	سال	کتاب	موضوع	مطبع	
۹۱۔	۱۸۹۰	تہذیب الاخلاق آریہ ہند یعنی ہنود	(اہلِ ہنود کی معتبر اور مقدس کتابوں سے مضامین)	مطبع چشمہ فیض، دہلی	۲،۳
۹۲۔	۱۸۹۱	محاسن الاخلاق (۱۸۷۵)	(ترجمہ، انگریزی مضامین کا انتخاب)	مطبع چشمہ فیض، دہلی مجلسِ ترقی اردو بورڈ، لاہور	۲
۹۳۔	۱۸۹۱	مکارم الاخلاق	(فارسی عربی کی اسلامی کتب سے منتخب مضامین)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۹۴۔	۱۸۹۲	تعلیم الاخلاق	(حقوق و فرائض پر مبنی اخلاقی مضامین)	مطبع چشمہ فیض، دہلی	۲
۹۵۔	۱۸۹۲	تعلیم الخصائل	(انسان کی خصلتیں اور ان کی اصلاح کے طریقے)	مطبع چشمہ فیض، دہلی	۲
۹۶۔	۱۸۹۲	تعلیم الانتظام	(مضامین)	مطبع چشمہ فیض، دہلی	۲
۹۷۔	۱۹۰۴	سوانح عمری ملکہ معظمہ وکٹوریہ	(سوانح عمری، اور پرنس البرٹ کے حالات)	شمس المطابع، دہلی	۲
۹۸۔	۱۹۰۹	سوانح عمری حاجی مولوی محمد مسیح اللہ	(حالات زندگی)	مطبع انوار الاسلام	۲
۹۹۔	۱۸۹۴	صحیفۂ فطرت	(سلسلہ طبعیات کی ایک کڑی)	شمس المطابع، دہلی	۲

۱۰۰۔ ...... حکمت المیزان (اہلِ اسلام کے علوم طبعیہ کی تاریخ) نامور پریس، الہ آباد ۲،۳

۱۰۱۔ ۱۸۹۳ رسالہ مجالس مناظرہ (رسالہ فن تقریر) شمس المطابع، دہلی ۲

۱۰۲۔ ۱۸۸۰ رسالہ علم سکون (انگریزی مصنفین کے منتخب مضامین) مطبع مرتضوی، دہلی ۲

۱۰۳۔ ۱۸۷۹ چار عنصر (رسالہ علم کیمیا) مطبع مرتضوی، دہلی ۲

۱۰۴۔ ۱۸۹۰ فلسفہ امثال و منتخب الامثال (ضرب الامثال اور فلسفیت پر مبنی مضامین) مطبع مجتبائی، دہلی ۲

۱۰۵۔ ۱۹۰۰ عربی شرقی طبعیات کی ابجد وں پر محاکات (چار محکمے) مطبع احمدی، دہلی ۲

۱۰۶۔ ۱۹۰۱ علوم طبعیہ کی تاریخ (یونانی طبعیات کا حال) مطبع احمدی، دہلی ۲

۱۰۷۔ ۱۹۰۰ علومِ طبعیہ شرقی کی ابجد (محمد اسحاق کے مضامین، ہدیہ سُعدیہ سے ماخوذ) مطبع احمدی، دہلی ۲

۱۰۸۔ ۱۹۰۰ مسلمانوں کے علومِ طبعیہ کی تاریخ (اہلِ اسلام کے علوم طبعیات کا حال) مطبع احمدی، دہلی ۲،۳

۱۰۹۔ ۱۹۰۰ عربی طبعیات کی ابجد (ترجمہ) مطبع احمدی، دہلی ۲،۳

۱۱۰۔ ۱۹۰۰ کیمیائے دولت (پروفیسر جونس کی پرائمری پولیٹکل اکونومی کا ترجمہ) مطبع مجتبائی، دہلی ۲،۳

۱۱۱۔ ۱۹۰۱ سائنس و مذہب کی رزم و بزم (مذہب اور سائنس کی مخالفت و موافقت کا بیان) مطبع مجتبائی، دہلی ۲

۱۱۲۔ ۱۸۹۷ اردو کی پہلی کتاب (بچوں کو اردو سکھانے کے ابتدائی طریقے) مطبع مجتبائی، دہلی ۲

۱۱۳۔ ۱۸۹۹ اردو کی دوسری کتاب ایضاً مطبع مجتبائی، دہلی ۲

۱۱۴۔ ۱۸۹۲ اردو کی تیسری کتاب ایضاً مطبع چشمہ فیض، دہلی ۲

نمبر	سال	کتاب	موضوع	مطبع	حوالہ
۱۱۵	۱۸۹۸	اردو کی چوتھی کتاب	(مضامین)	مطبع چشمہ فیض، دہلی	۲
۱۱۶	......	اردو پانچویں کتاب	(مضامین)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۱۱۷	۱۸۹۸	اردو کورس یعنی نصاب اردو	(نصابی کتاب)	شمس المطابع، دہلی	۲
۱۱۸	......	مڈل کورس اردو	(تنقیح النصاب)	مطبع انوار احمدی الہ آباد	۲
۱۱۹	۱۸۹۰	مبادی الانشا — حصہ اول	(نصابی کتاب)	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۱۲۰	۱۸۹۰	مبادی الانشا — حصہ دوم	ایضاً	مطبع مرتضوی، دہلی	۲
۱۲۱	......	مبادی انشا حصہ سوم	ایضاً	مطبع چشمہ فیض، دہلی	۲
۱۲۲	۱۸۹۲	مبادی الانشا حصہ چہارم	ایضاً	مطبع چشمہ فیض، دہلی	۲
۱۲۳	۱۸۹۳	تقویم اللسان	(زبان کی پیدائش و تحقیقات زبان کا بیان)	شمس المطابع، دہلی	۲
۱۲۴	۱۹۰۱	فرہنگ فرنگ کی تاریخ	(منتخب مضامین)	مصلح المطابع، دہلی	۲، ۳
۱۲۵	۱۸۵۶	رسالہ تذکرات	(انگریزی سے ترجمہ، ہندی اردو کے مصنفین کے تذکروں کا بیان)	دہلی	۲
۱۲۶	......	عرب قبل اسلام	(عرب اور اہلِ عرب کے حالات)	دہلی	۲
	۱۹۶۴	ایضاً	ایضاً	ایجوکیشنل پریس، کراچی	۲
۱۲۷	......	کشکول ذکائی	(متفرق مضامین)	......	۲
۱۲۸	......	تشریح الحروف	(تشریح)	......	۲
۱۲۹	۱۸۹۲ بجنور	رسالہ تعلیم زمانہ حال (رسالہ ناپید)	(رسالہ)	......	۲
۱۳۰	......	فلسفہ سیاسیہ و مالیہ	(دولت اور سلطنت کے تعلقات)	......	۲
۱۳۱	......	علوم طبعیہ کی الف۔بے۔تے/علوم طبعیہ کی شرقی ابجد	(سائنسی نقطۂ نظر)	......	۳۲

۱۳۲۔	......	فرہنگ الفاظ کی فرہنگ	(انگریزی الفاظ کے معنی)	......	۲
۱۳۳۔	......	اکسیر دولت	......	......	۲
۱۳۴۔	......	منتخب نظم و نثر	......	......	۲
۱۳۵۔	......	مسلمان اور سائنس	......	......	۲
۱۳۶۔	......	سائنس	......	......	۲
۱۳۷۔	......	ضرب الامثال	......	......	۲

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۵۱ء (۱۹ برس کی عمر میں) ادبی زندگی کا آغاز

سترہ برس کی عمر میں "...اپنی حساب کی کتاب اردو میں لکھ ڈالی..." ۳

۱۸۶۴ء تعلیم نسواں کے حلقے میں سرکار نے ایک بیش بہا خلعت 'خاں بہادر' کا خطاب عطا کیا۔

۱۸۸۷ء شمس العلما کا خطاب [ملکہ وکٹوریہ کے پنجاہ سالہ جشن کے موقع پر مصنف کو سب سے پہلے مذکورہ خطاب عطا ہوا۔ بعد میں ڈپٹی نذیر احمد، مولانا حالی، مولانا شبلی اور محمد حسین آزاد کو بھی خطاب سے نوازا گیا۔]

۱۸۸۷ء رعبا اور یا دھیا کا جدید خطاب [جشن قیصری جوبلی میں تین طالب علموں: "...مولوی ضیاء الدین خاں، مولوی محمد حسین آزاد اور مولوی ذکاء اللہ..."]

مع خلعت، عمامہ و جبہ حاصل ہوا۔

۱۹۰۳ء انجمن ترقی اردو کے وجود میں آنے کے بعد نائب صدر مقرر۔

۱۹۰۹ء اسلامی کانفرنس تعلیم کے صدر انجمن ہوئے۔

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۲۸۷

۲ ذکاء اللہ — حیات اور ان کے علمی و ادبی کارنامے (تحقیقی مقالہ برائے ڈاکٹریٹ) از رفعت جمال مطبوعہ: ۱۹۹۰ء، ناشر مصنف، وارانسی

۳ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۵۲

ذکی مرادآبادی، شیخ مہدی علی خاں

پیدائش: ۹۴-۱۷۹۳ء مطابق ۱۲۰۸ھ (......) لے

وفات: ۱۸۴۸-۱۸۴۹ء مطابق ۱۲۶۵ھ/۱۸۶۴ء (......) لے/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	یادگیر	(نثر)	......	لے
۲۔	......	پانچ داستانیں	......	......	لے
۳۔	......	مغز نامہ	......	......	لے
۴۔	......	طلسم حیرت کدہ آصفی	......	......	لے
۵۔	......	مالا باختر	......	......	لے

حواشی:

لے ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۵۲ء/نومبر، صفحہ: ۱۷ ۲ے وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۲۵۳

ذوق، شیخ محمد ابراھیم [خطاب: خاقانیِ ہند]

پیدائش: ۸۹-۱۷۹۰ء مطابق ۱۲۰۴ھ/ ۱۷۸۸ء مطابق ۱۲۰۳ھ (دہلی) لے

وفات: ۱۸۵۴ء/ اکتوبر ۱۵ (دہلی) لے،۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۴۴	دیوان ذوق	(شاعری)	مطبع اسلامیہ، لاہور	⁂
۲۔	۶۴-۱۸۶۵	دیوانِ غزلیاتِ ذوق	(شاعری)	......	۲ے
۳۔	۱۸۸۶	دیوان ذوق	(شاعری)	مطبع جوالا پرکاش، میرٹھ	⁂

حواشی:

لے شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۲۸۹

۲ے کلیاتِ ذوق (اردو) مرتبہ: تنویر احمد علوی، مطبوعہ: ۱۹۸۱ء، ناشر ترقی اردو بیورو، نئی دہلی

راسخ دہلوی، مولانا عبدالرحمٰن

پیدائش: (پانی پت) ۱

وفات: ۱۹۰۷ء/ستمبر ۲۹ (دہلی) ۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	بعد از مرگ	انتخابِ راسخ	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ بیسویں صدی کے اردو شعرائے، صفحہ: ۶۰ تا ۶۱

راسخ عظیم آبادی، شیخ غلام علی

پیدائش: ۱۷۵۶۔۱۷۵۷/۱۷۴۹/۱۷۴۸ (عظیم آباد) ۱/۲/۳

وفات: ۱۸۲۳ء/فروری ۲ (پٹنہ) ۱،۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۱۹۔۱۸۲۰	رسالہ در فنِ عروض مسمّاہ بخلاصہ الخلاصہ	......	......	۱
۲۔	۱۸۹۳۔۱۸۹۴	کلیاتِ راسخ	(دیوانِ راسخ)	......	۱
۳۔	......	مثنویاتِ راسخ	(شاعری)	......	۳

حواشی :

۱ تاریخِ ادب اردو۔ جلد دوم، حصہ دوم، صفحہ: ۹۳۵ تا ۹۶۱　　۲ سرو در رفتہ، صفحہ: ۱۷

۳ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۶۰

راشد الخیری، محمد عبدالرشید

پیدائش: ۱۸۶۸ء/جنوری (دہلی) ا،۲،۳

وفات: ۱۹۳۶ء/فروری ۳ (دہلی) ا،۲،۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۸۵۔۱۸۹۸	صالحات	(ناول)	دہلی	ا،۲
۲۔	۱۸۶۸/۱۹۰۲	منازل السائرہ	(ناول)	علی گڑھ	ا،۲
۳۔	۱۹۲۱	قطرات اشک	(مضامین و افسانے)	لاہور	ا
۴۔	......	شاہین ودراج (بار دوم ۔۱۹۱۳)	(ناول)	مخزن، لاہور	ا
۵۔	۱۹۰۹	صبح زندگی	(ناول)	مخزن پریس، دہلی	ا
۶۔	۱۹۱۱	لڑکیوں کی انشا	(زمانہ خط و کتابت)	دہلی	ا
۷۔	۱۹۱۶	الزہرا	(فاطمۃ الزہرا کے سوانح حیات)	درویش پریس، دہلی	ا،۲
۸۔	۱۹۱۷/اپریل	شام زندگی	(ناول)	......	ا
	۱۹۳۳			دہلی پریس	ا
۹۔	۱۹۱۷	سات روحوں کے اعمال نامے	(مضامین و افسانے)	دہلی	ا
۱۰۔	۱۹۱۸/فروری	سراب مغرب	(طویل مختصر افسانہ)	دہلی	ا،۲
۱۱۔	۱۹۱۸/ستمبر	روداد قفس	(شعری مجموعہ)	دفتر عصمت، دہلی	ا
۱۲۔	۱۹۱۸	آفتاب دمشق	(تاریخی ناول)	دفتر عصمت، دہلی	ا
۱۳۔	۱۹۱۸	انگوٹھی کا راز	(طویل مختصر افسانہ)	دہلی	ا
۱۴۔	۱۹۱۸	بنت الوقت	(ناول)	نظام المشائخ، دہلی	ا
۱۵۔	۱۹۱۸	سنجوگ	(ناول)	دارالاشاعت پنجاب، لاہور	ا
۱۶۔	۱۹۱۸	گوہر مقصود	(افسانے)	دارالاشاعت پنجاب، لاہور	ا

نمبر	سال	نام	صنف	ناشر	
۱۷۔	۱۹۱۹/اگست	نوحۂ زندگی	(ناول)	دفتر عصمت، دہلی	ا
۱۸۔	۱۹۱۹/اگست	شبِ زندگی	(ناول)	عصمت بک ایجنسی، دہلی	ا
۱۹	۱۹۱۹	جوہرِ قامت	(ناول)	عصمت بک ایجنسی، دہلی	ا
۲۰۔	۱۹۱۹	عروسِ کربلا	(تاریخی ناول)	صوفی پبلی شنگ ہاؤس، پنڈی	ا
۲۱۔	۱۹۱۹	موودہ	(ناولٹ)	دہلی	ا
۲۲۔	۱۹۲۰/جنوری	جوہرِ عصمت	(افسانے)	عصمت بک ڈپو، دہلی	ا
۲۳۔	۱۹۲۰	تائیدِ غیبی	(ناولٹ)	دہلی	ا
۲۴۔	۱۹۲۰	فسانۂ سعید/فسانۂ غیبی	(ناولٹ)	دہلی	ا
۲۵۔	۱۹۲۱	درِ شہوار	(تاریخی ناولٹ)	عصمت بک ڈپو، دہلی	ا
۲۶۔	۱۹۲۱	سوکن کا جلاپا	(افسانے)	دارالشاعت پنجاب، لاہور	ا
۲۷۔	۱۹۲۱	یاسمین شام	(تاریخی ناول)	لاہور	ا
۲۸۔	۱۹۲۳	تربیتِ نسواں [سمرنا کا چاند]	(ناول)	لاہور	ا
۲۹۔	۱۹۲۳	تیغِ کمال	(ناول)	صوفی پبلی شنگ ہاؤس، پنڈی	ا
۳۰۔	۱۹۲۵	امت کی مائیں	(تاریخ و سیرت)	دہلی	ا
۳۱۔	۱۹۲۶	ستونتی	(طویل افسانہ)	عصمت بک ڈپو، دہلی	ا
۳۲۔	۱۹۲۷/مارچ	امین کا دم واپس	(تاریخی افسانہ)	عصمت بک ڈپو، دہلی	ا
۳۳۔	۱۹۲۷/اکتوبر	وڈیا کی سرگزشت	(افسانہ)	عصمت بک ڈپو، دہلی	ا
۳۴۔	۱۹۲۷	بچے کا کرتا	(مختصر افسانہ)	عصمت بک ڈپو، دہلی	ا
۳۵۔	۱۹۲۷	جمالِ ہم نشین	(ترتیب، مصنف: خاتون اکرام)	عصمت بک ڈپو، دہلی	ا
۳۶۔	۱۹۲۷	گلدستۂ عید	(مضامین و افسانے)	عصمت بک ڈپو، دہلی	ا

۳۷۔ ۱۹۲۷ منازلِ ترقی (طویل مختصر افسانہ) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۳۸۔ ۱۹۲۸ر جنوری نانی عشو (مزاحیہ قصے) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۳۹۔ ۱۹۲۸ر نومبر وداعِ ظریفی نوبتِ پنج روزہ (تاریخ) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۴۰۔ ۱۹۲۸ سیلابِ اشک (افسانے) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۴۱۔ ۱۹۲۸ قلبِ حزیں (مضامین و افسانے) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۴۲۔ ۱۹۲۹ر نومبر ولایتی ننھی (مزاحیہ افسانے) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۴۳۔ ۱۹۲۹ تفسیرِ عصمت (طویل مختصر افسانہ) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۴۴۔ ۱۹۲۹ تمغۂ شیطانی (طویل مختصر افسانہ) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۴۵۔ ۱۹۲۹ شہنشاہ کا فیصلہ (تاریخی ناول) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۴۶۔ ۱۹۲۹ شہیدِ مغرب (افسانے و مضامین) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۴۷۔ ۱۹۲۹ طوفانِ اشک (افسانے) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۴۸۔ ۱۹۲۹ منظرِ طرابلس (تاریخی ناولٹ) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۴۹۔ ۱۹۳۰ر دسمبر آمنہ کا لال (مولود شریف) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۵۰۔ ۱۹۳۱ر جولائی سیدہ کا لال (تاریخی ناولٹ) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۵۱۔ ۱۹۳۱ گرفتارِ قفس (شعری مجموعہ) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۵۲۔ ۱۹۳۱ نسوانی زندگی (افسانے) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۵۳۔ ۱۹۳۲ بیلہ میں میلہ [المعروف غدر کی ماری شہزادیاں] (افسانے) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۵۴۔ ۱۹۳۲ سودائے نقد (طویل مختصر افسانہ) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۵۵۔ ۱۹۳۵ چہار عالم (طویل مختصر افسانہ) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۵۶۔ ۱۹۳۵ دادا لال بجھکڑ (مزاحیہ افسانے) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۵۷۔ ۱۹۳۶ سیاحتِ ہند (سفرنامے) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۵۸۔ ۱۹۳۶ بزمِ رفتگان (خاکوں کا مجموعہ) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۵۹۔ ۱۹۳۶ بےفکری کا آخری دن (مضامین کا مجموعہ) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۶۰۔ ۱۹۳۶ عروسِ مشرق (مضامین کا مجموعہ) عصمت بک ڈپو، دہلی ا/

۶۱۔	۱۹۳۶	قرآنی قصے	(مذہبی مضامین)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۶۲۔	۱۹۳۶	گدڑی میں لعل	(مضامین)	عصمت بک ایجنسی، دہلی	لے
۶۳۔	۱۹۳۶	گردابِ حیات	(افسانے)	عصمت بک ایجنسی، دہلی	لے
۶۴۔	۱۹۳۶	نالۂ زار	(مضامین)	عصمت بک ایجنسی، دہلی	لے
۶۵۔	۱۹۳۷	احکامِ نسواں	(مضامین)	عصمت بک ایجنسی، دہلی	لے
۶۶۔	۱۹۳۷	بساطِ حیات	(افسانے)	عصمت بک ایجنسی، دہلی	لے
۶۷۔	۱۹۳۷	بلبلِ بیمار	(مضامین)	عصمت بک ایجنسی، دہلی	لے
۶۸۔	۱۹۳۷	چمنستانِ مغرب	(تراجم)	عصمت بک ایجنسی، دہلی	لے
۶۹۔	۱۹۳۷	حور اور انسان	(افسانے)	عصمت بک ایجنسی، دہلی	لے
۷۰۔	۱۹۳۷	داستانِ پارینہ	(مضامین)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۷۱۔	۱۹۳۷	دعائیں	(نظم ونثر)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۷۲۔	۱۹۳۷	دلی کی آخری بہار	(مضامین)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۷۳۔	۱۹۳۷	محسنِ حقیقی	(مضامین)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۷۴۔	۱۹۳۷	مسلی ہوئی پتیاں	(افسانے)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۷۵۔	۱۹۳۷	نشیب و فراز	(افسانے)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۷۶۔	۱۹۳۷	یادگارِ تمدن	(مضامین کا مجموعہ)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۷۷۔	۱۹۳۸	بکھری ہوئی پتیاں	(نظمیں اور مضامین کا مجموعہ)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۷۸۔	۱۹۳۸	خدائی راج	(افسانے)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۷۹۔	۱۹۳۸	زیورِ اسلام	(مذہبی افسانے)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۸۰۔	۱۹۳۸	ساجن موہنی	(مضامین)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۸۱۔	۱۹۳۸	شادی کا انتخاب	(مضامین)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۸۲۔	۱۹۳۸	عالمِ نسواں	(مضامین)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۸۳۔	۱۹۳۸	فریبِ ہستی	(مضامین)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے
۸۴۔	۱۹۳۸	مسلمان عورت کے حقوق	(مضامین)	عصمت بک ڈپو، دہلی	لے

۸۵۔	۱۹۶۴	بزمِ آخر	(ناول)	عصمت بک ڈپو، کراچی	۱
۸۶۔	......	آفتاب/آفتاب دمشق	غیر واضح	گیلانی پریس، لاہور	۱
۸۷۔	......	بچپن کی یاد	غیر واضح	......	۱
۸۸۔	......	سرخاب کا دمِ واپسیں	(تاریخ اسلام)	......	۲
۸۹۔	......	طوفانِ حیات	(ناول)	لاہور	۱
۹۰۔	......	ماہِ عجم	(تاریخی ناول)	دار الشاعت، لاہور	۱
۹۱۔	......	محبوب خداوند	(تاریخی ناول)	اخبارِ دین، دہلی	۱

سوانحی وادبی کوائف :

۱۸۹۴ ادبی زندگی کا آغاز

۱۸۹۸ ''احسن ومیمونہ'' (ناول)

۱۹۳۷ ''نصیر اور خدیجہ'' (اولین مطبوعہ افسانہ)

حواشی :

۱۔ اردو افسانے کی روایت، صفحہ: ۱۶۵ تا ۲۶۱

۲۔ علامہ راشد الخیری (حالات زندگی اور لٹریچر ایک نظر) از صادق الخیری، مطبوعہ: ماہنامہ 'آج کل' (دہلی) ۱۹۴۴ء/ یکم فروری، صفحہ: ۲۱ تا ۲۳

۳۔ علامہ راشد الخیری: شخصیت اور ادبی کارنامے (ایم فل کا مقالہ) نجم السحر اعظمی، مطبوعہ: ۲۰۰۰ء/ اکتوبر، ناشر: ادارہ بزمِ خضرِ راہ، دہلی

رام سنبھلی، رام جی مل کپور

پیدائش: ۱۸۷۹ء (سنبھل)۱

وفات: ۱۹۴۹ء/ اکتوبر (ضلع اناؤ)۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۱۸	کلیاتِ رام	(شاعری)	......	۱

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۲۔	۱۹۳۴	رامائن	(مسدس)	......	۱
۳۔	۱۹۳۹	مہابھارت	(مسدس)	......	۱
۴۔	غیر مطبوعہ	گلزار رپند	(شاعری)	......	۱
۵۔	غیر مطبوعہ	مثنوی رام	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۹۴/جون، صفحہ: ۱۶تا۲۱

رسوا، فیض احمد بدایوں

پیدائش: ۱۸۰۸ (بدایوں) ۱

وفات: ۱۸۵۸ (......) ۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	ہدایت نامہ مالگزاری حصہ دوم	(ترجمہ۔ مصنف: سر ولیم میور)	......	۱

حواشی :

۱ شخصیات انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۵۴۲

رسوا، مرزا ہادی رسوا

پیدائش: ۱۸۵۸ (لکھنؤ) ۱، ۵

وفات: ۱۹۳۱/اکتوبر ۲۱ (حیدرآباد دکن) ۱، ۵

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۹۲	افشائے راز	(ناول)	......	۱، ۵
۲۔	۱۸۹۹/ریکم	امراؤ جان ادا	(ناول)	گلاب سنگھ پریس، لکھنؤ	۱، ۵
	اپریل ۱۹۸۳			اسٹار پبلی کیشنز، دہلی	۳
۳۔	۱۹۱۴	نوبہار	(مثنوی)	......	۳، ۵

۴۔	۱۹۱۶	امید و بیم	(مثنوی)	......	۱،۵
۵۔	......	ابطال رفارم	......	......	۱
۶۔	......	اختری بیگم	(ناول)	......	۱،۵
۷۔	......	بہرام کی کہانی / بہرام کی رہائی	(ناول)	......	۱/۵
۸۔	......	خونی شہزادہ	(ناول۔ترجمہ)	......	۱،۵
۹۔	......	خونی بھید	(ناول)	......	۱،۵
۱۰۔	......	خونی عاشق	(ناول)	......	۱،۵
۱۱۔	......	خونی جورو/خونی شہزادہ	(ناول)	......	۱،۵
۱۲۔	......	ذاتِ شریف	(ناول)	......	۱،۵
۱۳۔	......	شریف زادہ	(ناول)	......	۱،۵
۱۴۔	......	طلسم اسرار تو	(ترجمہ)	......	۱
۱۵۔	......	فطرتی الاسلام	......	......	۱
۱۶۔	......	مرانیطو	(ترجمہ)	......	۱
۱۷۔	......	مرقع لیلیٰ مجنوں	......	......	۱
۱۸۔	......	معذرت سقراط	......	......	۱
۱۹۔	......	لیلیٰ مجنوں	(ڈراما)	......	۵
۲۰۔	......	ہدیۃ سنّیہ	(شاہ عبدالعزیز کی تحفۂ اثنا عشری کا جواب)	......	۵

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۸۶　رسالہ اشراق جاری کیا۔

۱۹۱۶　رسالہ الکلم جاری کیا

......　دارالترجمہ حیدرآباد عثمانیہ میں تقرر

حواشی :

۱　شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۰۴ تا ۳۰۵

۲　بیسویں صدی میں اردو ناول از یوسف سرمست مطبوعہ: ۱۹۹۵، ترقی اردو بیورو، نئی دہلی

۳؎ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ:۲۶۹			۴؎ وضاحتی کتابیات۔ جلد ششم، صفحہ:۲۱۷

۵؎ بیسویں صدی کے اردو مصنفین، صفحہ:۴۲۵ تا ۴۲۷

رضی بدایونی، رضی احمد

پیدائش:۱۸۷۸/ستمبر ۱۶(......)۱؎

وفات:۱۹۳۹/جون ۱۷(......)۱؎

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوان رضی	(شاعری)	......	۱؎

حواشی :

۱؎ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ:۱۹۴۷/جولائی ۱۵، صفحہ:۶ تا ۸

رفیق حسین جعفری، سید رفیق حسین

پیدائش:۱۸۹۴(محلہ شاہ گنج، لکھنؤ)۱،۲؎

وفات:۱۹۴۶(......)۱،۲؎

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۴۴	آئینۂ حیرت	(افسانے)	ساقی بک ڈپو، دہلی	۱،۲؎
		بار دوم۔ گوری ہو گوری ۱۹۵۲		اردو اکیڈمی سندھ کراچی	۱،۲؎
		بار سوم۔ شیر کیا سوچتا ہوگا		رام پور	۱،۲؎
		۱۹۷۰ اور ۱۹۷۵ کے دوران			

حواشی :

۱؎ اردو افسانے کی روایت، صفحہ:۲۹۷ تا ۳۰۷

۲؎ دراصل (مضامین) از شمس الحق عثمانی، مطبوعہ:۱۹۹۹ دسمبر، ناشر: مصنف، دہلی

رنجور عظیم آبادی، محمد یوسف جعفری [شمس العلما خان بہادر]

پیدائش: ۱۸۶۳ء/مئی ۱۵ (صادق پور، بہار) ۱

وفات: ۱۹۲۳ء/جون ۷ (کلکتہ) ۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	گلِ صد برگ	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ سرو درفتہ، صفحہ: ۱۱۰

رند لکھنوی، سید محمد خاں

پیدائش: ۱۷۹۷ء/ستمبر ۳/۴ مطابق ۱۲۱۲ھ/۱۱ ربیع الاوّل (فیض آباد) ۱/ ۲

وفات: ۱۸۵۷ء۔۱۸۵۸ء مطابق ۱۲۷۴ھ (دورانِ سفرِ حج بیت اللہ۔ بمبئی) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۵۴ جنوری ۵	گلدستۂ عشق	(دیوان)	مطبع مصطفائی، کانپور	۱
۲۔	۱۸۶۷	مطلعِ گلشنِ حق	(دیوان)	نول کشور، لکھنؤ	۱

حواشی :

۱ انتخابِ رند۔ مرتبہ: علی جواد زیدی، مطبوعہ: ۱۹۸۳ء، ناشر: اتر پردیش اردو اکادمی، لکھنؤ

۲ وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۲۷۸

رنگین دہلوی، سعادت یار خاں

پیدائش: ۱۷۵۵/۱۷۵۸ (سرہند) ۱/۲

وفات: ۱۸۳۴ (لکھنؤ) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	۱۸۲۸	ریختہ	(دیوانِ اوّل)	......	۱
۲ـ	......	ریختہ	(دیوانِ دوم)	......	۱
۳ـ	......	آمیختہ	(دیوانِ سوم)	......	۱
۴ـ	......	آنگیختہ	(دیوانِ چہارم)	......	۱
۵ـ	......	رنگین نامہ	(شاعری)	......	۲
۶ـ	......	فرس نامہ	(قلمی)	......	۲
۷ـ	......	مجالسِ رنگین	(شاعری)	......	۲
۸ـ	......	مثنوی ایجادِ رنگین	(شاعری)	......	۲
۹ـ	......	مثنوی دل پذیر	(شاعری)	......	۲

حواشی:

۱ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۱۳　　۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۷۹

رواں، جگت موہن لال اناوی

پیدائش: ۱۸۸۹/جنوری ۱۴ (اناؤں) ۱، ۲، ۵

وفات: ۱۹۳۴/ستمبر ۲۶/اکتوبر (اناؤں) ۲، ۵/۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	۱۹۲۰/۱۹۲۸	روحِ رواں	(رباعیات)	......	۱، ۵/۴
	بارِ دوم ـ ۱۹۸۳			اتر پردیش اردو اکادمی لکھنؤ	۴

۲۔	۱۹۵۱	نقدِ رواں	(مثنوی)	......	۱،۵
۳۔	۱۹۸۴	باقیاتِ رواں/رباعیاتِ رواں	(رباعیات، مرتبہ محمد نسیم خاں)	......	۱/۵

حواشی :

۱ جدید شعرائے اردو، ۶۳۳ تا ۶۳۶
۲ سرو د رفتہ، صفحہ: ۱۲۳
۳ وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۲۷۹
۴ وضاحتی کتابیات۔ جلد ششم، صفحہ: ۱۷۱
۵ رباعیاتِ رواںؔ کے امتیازی نشانات از نامی انصاری،
منقول: ماہنامہ ایوانِ اردو (دہلی) شمارہ: ستمبر ۲۰۰۶، صفحہ: ۵ تا ۸

رونق دہلوی، منشی پیارے لال

وفات: ۱۹۳۴ مئی (دہلی)

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۰۲	رونقِ سخن	(شاعری)	......	۱
۲۔	۱۹۳۹	کلامِ رونق	(شاعری)	......	۱۔

حواشی :

۱ بیسویں صدی کے شعرائے دہلی، صفحہ: ۱۰۳

ریاض خیر آبادی، سید ریاض احمد

پیدائش: ۱۸۵۳/۱۸۵۴ (خیر آباد۔ ضلع سیتاپور) ۱، ۲، ۳/۶

وفات: ۱۹۳۴/ رجولائی ۲۸/ ۱۹۳۲/ ۱۹۳۴/ ۱۹۳۵ (گورکھپور/ خیر آباد) ۱، ۶/ ۲/ ۳/ ۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	ریاضِ رضوان	(دیوان)	......	۴
۲۔	......	خمریاتِ ریاض	(شاعری/دیوان)	......	۳

۳۔	......	حرم سرا	(ترجمہ)	......	۲؎
۴۔	......	گلدۂ ریاض	(شاعری)	......	۲؎
۵۔	......	نظارہ	(شاعری)	......	۲؎
۶۔	......	انتخاب ریاض خیرآبادی	مرتبہ: ۱۹۸۳	انجمن ترقی اردو ہند، دہلی	۷؎

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۷۲/۱۸۸۲ مطبع درخشاں (خیرآباد) میں قائم کیا۔ ا؎۔۲؎

۱۸۷۲ ریاض الاخبار (گورکھپور) جاری کیا۔ ا؎۔۲؎

۱۸۷۹/۱۸۸۲ ماہنامہ گلکدۂ ریاض (گورکھپور) جاری کیا۔ ۲؎

...... اخبار صلح کل (گورکھپور) جاری کیا۔ ا؎

...... ہفتہ وار فتنہ و عطرِ فتنہ نکالا۔ ا؎

خطاب: خیامِ ہند منجانب۔ اہلِ دانش ۲؎

حواشی :

ا؎ دبستانِ امیر مینائی، صفحہ: ۱۹۵

۲؎ کلام ریاض کے تین پہلو (مضمون) از اسلام حسین ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۵۳/ مارچ، صفحہ: ۸ تا ۱۱

۳؎ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۹۰ ۴؎ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۱۸

۵؎ ماہنامہ ایوان اردو (دہلی) شمارہ: ۱۹۹۶/ اکتوبر ۶؎ سرو ورفتہ، صفحہ: ۱۴۲

۷؎ وضاحتی کتابیات۔ جلد ششم، صفحہ: ۱۷۲ ۸؎ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۸۵

ریحان، دیا کرشن

پیدائش: ۱۸۲۷ (......) ا؎

وفات: ۱۸۹۰ (......) ا؎

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۹۰	غنچۂ عشق ریحان	(کلامِ ریحان)	......	ا؎

حواشی :

ا؎ دیا کرشن ریحان (مضمون) از منور لکھنوی، ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۸/ ستمبر، صفحہ: ۴۸ تا ۵۳

زاہدہ خاتون شیروانیہ (ز۔خ۔ش) زاہدہ، نزہت[۱] / شیروانی[۲]

پیدائش: ۱۸۹۴ر دسمبر (بھیکم پور، ضلع علی گڑھ) [۱،۲]

وفات: ۱۹۲۲ر فروری ۴/ ۱۸ (علی گڑھ) [۱/۲]

تصانیف

شمار سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔ ۱۹۲۱ بعد از مرگ	آئینۂ حرم	(شاعری)	......	۱
۲۔ ۱۹۴۱ بعد از مرگ	فردوسِ تخیل	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۹۲۳ تا ۹۲۴

۲ ز۔خ۔ش۔ طاقِ نسایاں کا ایک روشن چراغ (مضمون) از مدیحہ خانم شیروانی
ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۹۶ر اپریل، صفحہ: ۷ تا ۱۰

زٹلی، مرزا محمد جعفر

پیدائش: ۱۶۵۹ (نارنول) [۱،۲]

وفات: ۱۷۱۳ (مقتول......) [۱،۲،۳]

تصانیف

شمار سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	زٹل نامہ	(دیوان)	......	۱
۲۔	زرِ جعفری	(مثنوی)	......	۱
۳۔	ظفر نامہ بادشاہ عالمگیر غازی	(مثنوی)	......	۱
۴۔	کلیاتِ جعفر زٹلی	(ترتیب)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخِ ادب اردو جلد اول، صفحہ: ۶۴۱ تا ۶۴۵ ۲ تاریخِ ادب اردو۔ جلد دوم، صفحہ: ۹۰ تا ۱۱۶

۳ میر جعفر زٹلی (مضمون) از عطاء الرحمٰن ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۳ر دسمبر ۱۵،

۴ داستانِ تاریخِ اردو، صفحہ: ۴۳

ساحر، پنڈت امرناتھ

پیدائش: ۱۸۶۳ء/مارچ ۲۹ (رائے بریلی) ۱، ۲

وفات: ۱۹۴۲ء/ستمبر ۱۱ (دہلی) ۱، ۲، ۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	جلوۂ جہاں نما	......	......	۲
۲۔	......	رازِ مغفرت	......	......	۲
۳۔	......	رموزِ معرفت	(فارسی دیوان)	......	۲، ۳
۴۔	......	رسالۂ اسرارِ حقیقت	(رسالہ)	......	۲
۵۔	......	کفر و عشق	(دیوان)	......	۲، ۳
۶۔	......	فسانۂ توحید	......	......	۲

حواشی:

۱ سرو درفتہ، صفحہ: ۱۳۹　　۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۹۳

۳ بیسویں صدی کے شعرائے دہلی، صفحہ: ۷۷

سائل دہلوی، ابوالمعظم نواب مرزا سراج الدین احمد خاں

پیدائش: ۱۲۸۱ھ مطابق ۱۸۶۵ء/فروری ۲۸/ ۱۸۶۷ء/مارچ/ ۱۹۶۸/

۱۹۶۴ء/مارچ ۲۹ (دہلی) ۱/ ۲/ ۳/ ۴/ ۵

وفات: ۱۹۴۵ء/ستمبر ۱۵ (دہلی) ۱/ ۲/ ۵

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	چھ دیوان	(شاعری)	......	۱
۲۔	......	ایوانِ اردو کے سات ستون	(طویل مثنوی)	......	۱

۳۔	نامکمل	نور علی نور	(جہانگیر اور اور نور جہاں کے عشق پر مبنی حالات)	......	۱؎

حواشی :

۱؎ سائل دہلوی اور ان کی شاعری (مضمون) از نہال سیوہاروی، ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۳۵ر دسمبر ۱۵، صفحہ: ۸ تا ۱۱ اور ۵۳

۲؎ نقوش (لاہور) شخصیات نمبر، صفحہ: ۸۳۳ ۳؎ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۲۵۰ تا ۲۵۱

۴؎ سرود رفتہ، صفحہ: ۱۴۳

۵؎ بیسویں صدی کے شعرائے دہلی، صفحہ: ۴۷ تا ۴۹

سجاد اکبر آبادی، میر محمد سجاد

پیدائش: ...... (اکبر آباد) ۱؎

وفات: ۱۷۹۹۔۱۸۰۶ (......) ۱؎

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ سجاد	(۲۵۰ / اشعار پر مبنی)	......	۱؎

حواشی :

۱؎ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۲۷۳ تا ۲۸۴

سجاد حسین انجم کسمنڈی، منشی سجاد حسین

پیدائش: ۱۸۵۶ (کاکوری/کسمنڈی) ۲؎

وفات: ۱۹۱۵ر جنوری ۲۲ (لکھنؤ) ۲؎،۳؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	نشتر	(فارسی ناول کا ترجمہ)	......	۱؎
۲۔	۱۹۰۰	کائنات	(ناول)	......	۱؎

۳۔	......	بگلا بھگت	......	......	۱
۴۔	1918	حیاتِ شیخ چلی	(سوانح عمری)	......	۱
۵۔	......	دیوانِ حافظ	(ترجمہ)	......	۲
۶۔	......	سرگذشتِ حاجی بغلول	(ناول)	......	۳
۷۔	......	کایا پلٹ	(ناول)	......	۳
۸۔	......	طرحدار لونڈی	(ناول)	......	۳
۹۔	......	پیاری دنیا	......	......	۳
۱۰۔	......	احمق الذین	......	......	۳
۱۱۔	......	میٹھی چھری	......	......	۳

حواشی :

۱ اردو کا ایک گم نام مصنف منشی سجاد حسین انجم کسمنڈی (مضمون) از مبشر علی صدیقی۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۹/ جون ۱۵، صفحہ: ۳۶ تا ۴۷

۲ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۲۱ تا ۳۲۲　　　۳۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۰۱

سچل سرمست، عبدالوہاب

پیدائش: ۱۷۳۹/۱۷۴۰ (درازن و خیر پور) ۱/۲

وفات: ۱۸۲۸ (......) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ سچل سرمست	......	......	۱
۲۔	......	دیوانِ آشکارہ	......	......	۲
۳۔	......	رہبر نامہ	(مثنوی)	......	۲
۴۔	......	راز نامہ	......	......	۲
۵۔	......	قتل نامہ	......	......	۲
۶۔	......	مرغ نامہ	......	......	۲

۷۔	وحدت نامہ	......	......	۲

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۶۸۱   ۲ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۴۲

سحر بھوپالی، سراج میر خاں

پیدائش: ۱۸۵۷ (بھوپال) ۱

وفات: ۱۹۱۸/جولائی ۱۸ (بھوپال) ۱

تصنیف

شمار سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	بیاضِ سحر	......	......	۱

حواشی :

۱ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۰۳

سخا دہلوی، سید نظر حسن [؟نظیر حسن ۲]

پیدائش: ۱۸۶۲/فروری ۱۸ (دہلی) ۲

وفات: ۱۹۳۳/فروری ۸ (حیدرآباد) ۲

تصانیف

شمار سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	فلسفۂ تقریر	......	......	۱
۲۔	جواہرِ سخن	......	......	۲
۳۔	دورِ جدید	......	......	۲
۴۔	محبوب الشعرا	......	......	۲

حواشی :

۱ نئی کتابیں۔ پندرہ روزہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۶ ۱۹۴۹/اگست ۱۵، صفحہ: ۵۶

۲ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۰۵

سراج اورنگ آبادی، سید سراج

پیدائش: ۱۷۱۵/۱۷۱۶/۱۷۱۲ا (اورنگ آباد) ۱/۲/۳

وفات: ۱۷۶۳/۱۷۶۴/۱۷۱۲ا اپریل ۶ (اورنگ آباد) ۱/۲/۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۳۹	دیوانِ سراج	(شاعری) مرتبہ: عبدالرسول خان	......	۱
۲۔	۱۷۵۵	منتخب دیوانہا	(فارسی شعرا کا کلام)	......	۱
۳۔	......	بوستان خیال	(مثنوی)	......	۱
۴۔	......	کلیاتِ سراج	(ترتیب)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۵۶۶ تا ۵۸۳　　۲ سرو روفتہ، صفحہ: ۵۷

۳ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۰۶

سرسید (آہی[۱])، سید احمد خاں

پیدائش: ۱۸۱۷/ اکتوبر ۱۷ (دہلی) ۱، ۲، ۳، ۴

وفات: ۱۸۹۸/ مارچ ۲۷ (علی گڑھ) ۱، ۲، ۳، ۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۴۰/ مئی	جامِ جم	(فارسی تاریخ۔ بہ طرز جدول تیمور سے بہادر شاہ ظفر تک ۴۳ بادشاہوں کے مختصر حالات)	اکبر آباد	۱، ۲، ۳
۲۔	۱۸۴۲۔۱۸۴۳	جلاء القلوب بذکر المحبوب	(رسالہ)	دہلی	۱/۲

۳۔	۱۸۴۴	تحفۂ حسن۔ حصہ اول۔ جلد اول	(اثنا عشریہ کا ترجمہ مصنف: شاہ عبدالعزیز محدث دہلوی)	لاہور	۱،۴
۴۔	۱۸۴۴/۱۸۸۴	تسہیل فی جر الثقیل	(فارسی سے ترجمہ۔ ابوذر یمینی کے عربی رسالہ)	علی گڑھ	۲/۱
۵۔	۱۸۴۶/۱۸۶۴	فوائد الافکار فی اعمال الفرجار	(فارسی سے ترجمہ)	دہلی	۱/۲
۶۔	۱۸۴۷	آثار الصنادید	(دہلی کی عمارتوں کے حالات اور کتبے)	مطبع سید الاخبار، دہلی	۱،۲
۷۔	۱۸۴۸	قول متین در ابطال حرکت زمین	(رسالہ)	مطبع سید الاخبار، دہلی	۱،۲
۸۔	۱۸۴۹	کلمۃ الحق۔ حصہ اول۔ جلد اول	(رسالہ پیری مریدی اور بیعت کے مروجہ طریقے کے برخلاف)	......	۱،۲
۹۔	۱۸۵۰	راہ سنت در بدعت	(رسالہ۔ مشمولہ تصانیف احمدیہ)	......	۱،۲
۱۰۔	۱۹۵۲	سلسلۃ الملوک	(دہلی کے ۲۰۲ فرمارواؤں کے حالات تحریر کیے)	......	۱،۲
۱۱۔	۱۸۵۵	تاریخ بجنور [بعد از ۱۸۵۷ تلف ہو گئی]	(ترتیب)	آگرہ	۱،۲
۱۲۔	۱۸۵۶	آئین اکبری	(تصحیح تشریح ترتیب)	مطبع اسماعیل، دہلی	۱،۲،۳
۱۳۔	۱۸۵۷۔۱۸۵۹	اسباب بغاوت ہند بار دوم۔ ۱۸۵۸	(تاریخ۔ مرتبہ: ڈاکٹر ابواللیث صدیقی) مرتبہ: فوق کریمی	اردو اکیڈمی، کراچی؛ مسلم یونی ورسٹی، علی گڑھ	۱

۱۴۔	۱۸۵۸	سرکشی بجنور	(مئی ۱۸۵۷ تا ۱۸۵۸ کے حالات و واقعات)	مفصلات پریس، آگرہ	۱/۳
۱۵۔	۱۸۵۹	اسباب سرکشی ہندوستان	(اسباب بغاوت ہند)	مفصلات پریس، آگرہ	۱/۲
۱۶۔	۱۸۶۰	لائل محمڈنز آف انڈیا۔ حصہ اول و دوم	رسالہ خیرخواہان مسلمان)	مفصلات پریس، آگرہ	۱/۲
۱۷۔	۱۸۶۱	لائل محمڈنز آف انڈیا۔ حصہ سوم	(رسالہ خیرخواہانِ مسلمان)	مفصلات پریس، آگرہ	۱
۱۸۔	۱۸۶۲	تاریخ فیروز شاہی	(تصحیح۔ ترتیب)	ایشیاٹک سوسائٹی، کلکتہ	۱/۲
۱۹۔	۱۸۶۲/۱۸۵۶	تبیین الکلام فی تفسیر التورات والانجیل علی ملۃ الاسلام۔ حصہ اول	(ترتیب)	پرائیوٹ پریس، غازی پور	۱/۲
۱۹۔	۱۸۶۳	التماس بخدمت ساکنان ہندوستان در باب ترقی تعلیم ہند	......	پرائیوٹ پریس، غازی پور	۱
۲۰۔	۱۸۶۴	توزک جہانگیری	(ترتیب و تصحیح۔ مصنف: جہانگیر)	پرائیوٹ پریس، غازی پور	۱
۲۱۔	۱۸۶۴	بریکٹ نمبر ۱۴	(۱۸۵۹ میں ایکٹ متضمن تعین میعاد سماعت و مقدمات)	علی گڑھ	۴
۲۲۔	۱۸۶۸	احکام طعام اہل کتاب	(طویل اور مبسوط مقالہ)	مطبع نول کشور، کان پور	۱/۲
۲۳۔	۱۸۷۰	کتاب فقرات	......	مفصلات پریس، میرٹھ	۲
۲۴۔	۱۸۷۲	ریویو ڈاکٹر ہنٹر کی کتاب	(تنقید)	ہنری ایس کنگ، لندن	۲
۲۵۔	۱۸۷۸	قدیم نظامِ دیہی ہندوستان	(ترتیب)	انسٹی ٹیوٹ پریس، علی گڑھ	۲

نمبر	سنہ	کتاب	موضوع	مطبع	
۲۶۔	۱۸۷۹	النظر فی بعض مسائل الامام الہمام (ابوحامد محمد غزالی)		مطبع مفید عام، آگرہ	۲،۱
۲۷۔	۱۹۸۰	تفسیر القرآن۔ جلد اول	(تفسیر)	انسٹی ٹیوٹ پریس، علی گڑھ	۲،۱
۲۸۔	۱۸۸۲	تفسیر القرآن۔ جلد دوم	(تفسیر)	انسٹی ٹیوٹ پریس، علی گڑھ	۲،۱
۲۹۔	۱۸۸۳	تصانیف احمدیہ۔ جلد اول۔ حصہ اول	......	علی گڑھ	۲،۱
۳۰۔	۱۸۵۲۔۱۸۸۳	تمیمہ فی بیان مسئلہ تصورِ شیخ	(فارسی)	......	۴/۲
۳۲۔	۱۸۸۵	تفسیر القرآن۔ جلد سوم	(تفسیر)	انسٹی ٹیوٹ گزٹ، علی گڑھ	۲،۱
۳۳۔	۱۸۸۷	تصانیف احمدیہ جلد دوم، حصہ اول	......	انسٹی ٹیوٹ گزٹ، علی گڑھ	۲
۳۴۔	۱۸۸۷	تصانیف احمدیہ جلد سوم تا جلد پنجم	......	انسٹی ٹیوٹ گزٹ، علی گڑھ	۲
۳۵۔	۱۸۸۸	تفسیر القرآن۔ جلد چہارم	......	علی گڑھ	۲
۳۶۔	۱۸۸۹	لیکچر مدرسۃ العلوم علی گڑھ کے تاریخانہ حالات اور جدید واقعات	(تقریر)	مطبع مفید عام، آگرہ	۲
۳۷۔	۱۸۹۰	ترقیم فی قصہ اصحاب الکہف والرقیم	......	آگرہ	۲
۳۸۔	۱۸۹۰	ازالۃ الغین عن ذی القرنین	......	اکبر آباد	۲
۳۹۔	۱۸۹۲	الدعا والاستجابہ	......	مطبع مفید عام، آگرہ	۲
۴۰۔	۱۸۹۲	تحریر فی اصول التفسیر	......	مطبع مفید عام، آگرہ	۲
۴۱۔	۱۸۹۲	تفسیر القرآن۔ جلد پنجم	......	انسٹیٹیوٹ پریس، علی گڑھ	۲
۴۲۔	۱۸۹۲	خلق الانسان علی ما فی القرآن	......	مطبع مفید عام، آگرہ	۲

۴۳۔	۱۸۹۳	ابطالِ غلامی	(طویل مضمون۔ رسالہ)	مطبع مفیدِ عام، آگرہ	۲۰۱
۴۴۔	۱۸۹۳	فضائل الامام من رسائل حجۃ الاسلام	(تصحیح و تدوین)	اکبر آباد	۱
۴۵۔	۱۸۹۴	مسلمانوں کی قسمت کا فیصلہ	......	مطبع مفیدِ عام، آگرہ	۴
۴۶۔	۱۸۹۵	تبریۃ الاسلام عن شین الامتہ والغلام	......	انسٹی ٹیوٹ پریس، علی گڑھ	۲
۴۷۔	۱۸۹۵	تفسیر القرآن۔ جلد ششم	......	مطبع مفید عام، آگرہ	۲
۴۸۔	۱۸۹۵	سیرۃ فریدیہ	(اپنے نانا وزیر الدولہ امین الملک خواجہ فرید الدین کی سوانح)	مطبع مفیدِ عام، آگرہ	۲۰۱
۴۹۔	۱۸۹۶	مجموعہ رزولیوشنہائے دس سالہ من ابتدائے ۱۸۸۶ الغایۃ ۱۸۹۵	(محمڈن اینگلو اورینٹل ایجوکیشنل کانفرنس)	مطبع مفید عام، آگرہ	۴
۵۰۔	۱۸۹۷	خطباتِ احمدیہ	(خطبات الاحمدیہ علی العرب والسیرۃ المحمدیہ)	لاہور	۱۴
۵۱۔	۱۸۹۷	صداقتِ اسلام	(دو مشہور و معروف لیکچر اسلام پر)	اختر ہند پریس، آگرہ	۴
۵۲۔	۱۸۹۸	تفسیر السمٰوات	......	مفصلات پریس، آگرہ	۴
۵۳۔	۱۸۹۸	آخری مضامینِ سرسید	......	منصور پریس، لاہور	۴
۵۴۔	۱۹۰۴	تفسیر القرآن۔ جلد ہفتم	(تفسیر)	مطبع مفید عام، آگرہ	۴
۵۵۔	......	امہات المومنین * / ازواجِ مطہرات	(عیسائی مصنف کے اعتراض کے جواب میں)	تجارتی پریس، علی گڑھ	۴/۱

۵۶۔	......	انڈین نیشنل کانگریس پر سر سید احمد خاں کا لیکچر	(مرتبہ) نامی پریس، کانپور	۴
۵۷۔	......	نصاریٰ	(تحقیقی رسالہ)	۱
۵۸۔	......	سفرنامۂ لندن	(سفرنامہ)	۱
۵۹۔	......	سفرنامۂ پنجاب	(دورۂ پنجاب ۱۸۸۴)	۱

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۳۸ انگریزی سرکار کے میر منشی

۱۸۷۰ رسالہ تہذیب الاخلاق (علی گڑھ) جاری کیا۔ [1]

مذکورہ رسالے کے ادوار:

پہلا دور۔ ۱۸۷۰ تا ۱۸۷۶، دوسرا دور۔ ۱۸۷۹ تا ۱۸۸۱، تیسرا دور۔ ۱۸۹۴ تا ۱۸۹۷

۱۸۷۰/۲۶ دسمبر بنارس میں کمیٹی خواستگار ترقی تعلیم مسلمانان قائم کی۔ [1]

۱۸۷۸/ جنوری ۸ علی گڑھ میں محمڈن اینگلو اورینٹل کالج کا قیام

۱۸۸۶ انجمن محمڈن ایجوکیشنل کانفرنس قائم کی

* آخری تصنیف

حواشی :

۱۔ داستانِ تاریخ اردو، صفحہ: ۲۹۰ تا ۳۶۴

۲۔ خودنوشت: حیاتِ سر سید از ضیاء الدین لاہوری مطبوعہ: ۱۹۹۳/ اکتوبر، لاہور مشمولہ: تصانیفِ سر سید، صفحہ: ۳۵۷ تا ۳۵۹

۳۔ خصوصی شمارہ: سر سید کی معنویت۔ رسالہ جامعہ (نئی دہلی) شمارہ: جولائی تا دسمبر ۱۹۹۸، مشمولہ: سر سید احمد خاں ۱۸۱۷ تا ۱۸۹۸ سفرنامۂ زندگی کے جستہ جستہ حالات (مضمون) از سید محمد احمد

۴۔ روزنامہ راشٹریہ سہارا (دہلی) ضمیمہ۔ بابت: ۲۰۰۰/ اکتوبر ۲۲

سرشار، پنڈت رتن ناتھ در

پیدائش: ۴۷-۱۸۴۶/۱۸۴۵ (لکھنؤ) ۱، ۳، ۴، ۶/۵

وفات: ۱۹۰۲ء/جنوری ۲۷ (حیدر آباد) ۱، ۴، ۵

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۷۳	تقریظ قندیل	(کتابچہ)	......	۴
۲۔	۱۸۷۸	شمس الضحیٰ	(ترجمہ۔ چار حصے)	......	۴
۳۔	۱۸۸۰ء/دسمبر	فسانۂ آزاد	(داستانی ناول)		۴
	۱۹۲۳ء/دسمبر	جلد اول		منشی نول کشور، لکھنؤ	[illegible]
	۱۹۳۰ء/دسمبر	جلد دوم		منشی نول کشور، لکھنؤ	[illegible]
	——	جلد سوم		منشی نول کشور، لکھنؤ	[illegible]
	۱۹۳۴	جلد چہارم		منشی نول کشور، لکھنؤ	[illegible]
۴۔	۱۸۸۷	جامِ سرشار	(ناول)	......	۴
۵۔	۱۸۹۰ء/جولائی	سیر کہسار۔ دو جلدیں	ناول)	......	۴
۶۔	۱۸۹۴	کامنی	(ناول)	حویلی پرنٹنگ ورکس، لکھنؤ	۴
۷۔	۱۸۹۴	کرم دھم	(ناول)	محکمۂ سرشار، لکھنؤ	۴
	۱۹۰۱	الف لیلیٰ۔ دو جلدیں	(فارسی سے ترجمہ۔ ہزار راتیں)	......	۴
۸۔	۱۹۰۳	خدائی فوجدار	(ناول ڈان کوئکسات کا ترجمہ)	......	۴
	۱۹۰۳	چنچل نار	(نامکمل ناول)	......	۴
۹۔	......	محکمۂ سرشار	(کہانیاں)	......	۵

۱۰۔	...... پی کہاں؟	(ناولٹ)	حویلی پرنٹنگ ورکس، لکھنؤ	۵
۱۱۔	...... ہشو	(ناولٹ)	حویلی پرنٹنگ ورکس، لکھنؤ	۵
۱۲۔	...... طوفانِ بے تمیزی	(ناول)	خمکدۂ سرشار، لکھنؤ	۵
۱۳۔	...... بچھڑی دلہن	(ناول)	خمکدۂ سرشار، لکھنؤ	۵
۱۴۔	...... پدمنی	(ناول)	خمکدۂ سرشار، لکھنؤ	۵
۱۵۔	...... رنگے سیار	(فسانۂ آزاد کی جلد اوّل کا قصہ)	......	۵
۱۶۔	...... اعمال نامۂ روس	(ترجمہ روسو یعنی تاریخ روسیہ کا ترجمہ)	......	۵
۱۷۔	...... گورِ غریباں	(نامکمل ناول)	......	۵
۱۸۔	...... لارڈ فرن کے لیکچرز	(ترجمہ)	......	۵
۱۹۔	...... شاخِ بنات	(ترجمہ)	......	۵
۲۰۔	...... ترچھی نظر	......	......	۳
۲۱۔	...... تحفۂ سرشار	......	......	۴

سوانحی و ادبی کوائف :

[فسانۂ آزاد اودھ اخبار (لکھنؤ) میں ابتدا سے سلسلہ وار ۸؍دسمبر ۱۸۷۸ تا ۹؍دسمبر ۱۸۷۹ با قاعدہ شائع ہوا۔]

۱۸۸۰ ۱۹؍جولائی تا ۱۸۸۰ ۲۷؍دسمبر ہفت وار ایڈیشن قسط وار اشاعت۔

۱۸۸۰　اودھ اخبار کی ادارت

۱۸۹۵　دبدبۂ آصفیہ جاری کیا۔

۱۸۹۷۔۱۸۹۸ دبدبۂ آصفی کی ادارت

۱۹۶۴　مراسلۂ کشمیر۔ فارسی زبان میں مضمون لکھا۔

حواشی :

۱ پنڈت رتن ناتھ سرشار (سرورق) ماہنامۂ جنگل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۵؍۱اکتوبر ۱۵

۲ پنڈت رتن سرشار کی تصانیف۔ تعارف و تبصرہ (مضمون) از سید لطیف الدین حسین ادیب۔
ماہنامہ آج کل (دہلی) شمارہ: ۱۹۶۰ء/مئی، صفحہ: ۱۱ تا ۱۹

۳ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۱۳۰ ۴ دبستان امیر مینائی، صفحہ: ۲۰۵

۵ پنڈت رتن ناتھ سرشار۔ فن اور شخصیت (تحقیقی و تنقیدی مطالعہ) از پریم پال اشک
مطبوعہ: ۱۹۹۹، ناشر: آزاد کتاب گھر، دہلی

۶ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۰۹

سرور جہاں آبادی (وحشت)، درگاہ سہائے

پیدائش: ۱۸۷۳ء/دسمبر (جہاں آباد، پیلی بھیت) ۱، ۳، ۵

وفات: ۱۹۱۱ء/دسمبر ۳۰/ ۱۹۱۰ء/دسمبر ۳ (پیلی بھیت) ۱، ۲، ۳، ۵

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	خمخانۂ سرور	(دیوان)	......	۱، ۲
۲۔	......	میخانۂ سرور	(دیوان)	......	۱، ۳
۳۔	......	جامِ سرور	(دیوان)	......	۳
۴۔	......	خمکدۂ سرور	(دیوان)	......	۴

حواشی:

۱ سرور جہاں آبادی (مضمون) از ناز اں لطیف۔ ماہنامہ آج کل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۴ء/مئی ۱۵،
صفحہ: ۳۰ تا ۳۱ اور ۳۵

۲ نوائے ادب، صفحہ: ۱۷۱ ۳ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۹۶ تا ۹۷

۴ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۱۴۷ ۵ سرود رفتہ، صفحہ: ۹۶

سرور، رجب علی بیگ

پیدائش: ۱۷۸۷ (لکھنؤ) [۱]

وفات: ۱۸۶۹ (بنارس) [۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۲۴ تکمیل	فسانۂ عجائب	(فسانہ نما داستان) مرتبہ: رشید حسن خاں مطبوعہ: ۱۹۹۰	...... مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، نئی دہلی	۱، ۲، ۳ ۴
۲۔	۱۸۴۷	سرور سلطانی	(ترجمہ شمشیر خوانی)	......	۱، ۲، ۳
۳۔	۱۸۵۶	شرر عشق	(بھوپال کے پرندوں کا واقعہ)	......	۱، ۲
۴۔	۱۸۵۶	شگوفۂ محبت	(قصہ)	......	۱، ۲
۵۔	......	گلزار سرور	(فارسی سے ترجمہ)	......	۱، ۲، ۳
۶۔	......	انشائے سرور*	(خطوط کا مجموعہ)	......	۱، ۲
۷۔	......	شبستان سرور	(الف لیلیٰ کے بعض قصوں کا ترجمہ)	......	۱، ۲
۸۔	......	فسانۂ عبرت	......	......	۱، ۳

ادبی سوانح و کوائف :

* بعد از مرگ مرتب و شائع ہوا

حواشی :

۱۔ داستان تاریخ اردو، صفحہ: ۱۸۴ تا ۲۰۰
۲۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۱۱
۳۔ سیر المصنفین، صفحہ: ۲۳۶، ۲۵۳

سعادت علی امروہوی

وفات: ۱۷۵۲ (......) ١

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	نایاب	دیوان سعادت	(شاعری)	......	١
۲۔	......	لیلیٰ مجنوں	(مثنوی)	......	١

ادبی و سوانحی کوائف :

مذکورہ مصنف ''جنھوں نے میر تقی میر کو ریختہ میں شعر کہنے کی ترغیب دی تھی''۔ ١

حواشی :

١ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۲۶۷ تا ۲۶۸

سلیم پانی پتی، سیّد وحید الدین سلیم

پیدائش: ۱۸۶۹/۱۸۶۵ (پانی پت) ۳،۴،۲،۵

وفات: ۱۹۲۸/ جولائی ۲۹ (حیدر آباد) ۴،۲،۵

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۰۲	مضامین حالی	(مضامین)	......	١
۲۔	۱۹۴۴	اقبال اور نونہال	(مضامین)	......	١
۳۔	۱۹۶۲	حقوق الاسلام	(ترجمہ، ثناء اللہ پانی پتی)	پاک اکیڈمی، حیدر آباد	٣
۴۔	۱۹۷۲/ فروری	افادات سلیم	(تنقیدی مضامین)	مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، نئی دہلی	٣
۵۔	۱۹۸۰	وضع اصلاحات	(مضامین)	ترقی اردو بیورو، نئی دہلی	٣
۶۔	۱۹۸۷	عربی قصے اور لطیفے	(ترتیب بہ اشتراک عزیز الرحمٰن)	......	١

۷۔	......	افکاراتِ سلیم/افکارِ سلیم	(شاعری۔مرتبہ شیخ اسماعیل ۱۹۳۸)	......	۳، ۵
۸۔	......	رسالہ سماع ومزامیر	(ترتیب)	......	۱

سوانحی و ادبی کوائف :

ادارت:

...... علی گڑھ انسٹی ٹیوٹ گزٹ (علی گڑھ)

...... مسلم گزٹ (لکھنؤ)

...... زمیندار (لاہور)

حواشی :

۱ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۱۳۹ تا ۱۴۱

۲ حیدر آباد کے ادیب، صفحہ: ۹۵

۳ حیدر آباد کے شاعر جلد دوم، صفحہ: ۴۲ تا ۴۳

۴ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۶۸۹

۵ سرودِ رفتہ:، صفحہ: ۱۱۸

سلیمان پھلواری

پیدائش: ۱۸۵۷ (پٹنہ۔موضع پھلوار)[۱]

وفات: ۱۹۳۵ (موضع پھلوار)[۱]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۴۵	شمس العارف	(مکتوبات)	کراچی	۱

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۳۶۶

سودا، مرزا محمد رفیع [ملک الشعرا]

پیدائش: ۱۷۰۶ـ۰۷/۱۷۱۰/۱۷۱۰/۱۷۸۰ء رجون ۲۶ (......) ۱/۲/۳

وفات: ۱۷۸۱ء رجون ۲۷ (لکھنؤ) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	۱۷۷۹ـ۸۱ء	کلیاتِ سودا	(شاعری)	......	۱
		انتخاب سودا مرتبہ: رشید		مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، نئی دہلی	
		حسن خاں مطبوعہ: ۱۹۷۳ء		مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، نئی دہلی	۴
		جدید اشاعت: ۱۹۹۳ء			
۲ـ	......	دیوانِ غزلیاتِ اردو	(شاعری)	......	۱
۳ـ	......	دیوانِ فارسی	(شاعری)	......	۱
۴ـ	......	دیوان قصائد، ہجویات و مراثی	(شاعری)	......	۱
۵ـ	......	شعلۂ عشق	(نثر)	......	۱
۶ـ	......	مثنوی سبیل ش ہدایت کا اردو دیباچہ	(نثر)	......	۱
۷ـ	......	عبرت الغافلین کا فارسی دیباچہ	(نثر)	......	۱
۸ـ	......	تذکرۂ شعرائے اردو	(تذکرہ)	......	۳

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو ـ جلد اول، صفحہ: ۶۱۲ تا ۶۹۳ ۔　۲ داستانِ تاریخ اردو، صفحہ: ۶۲

۳ سرورفتہ، صفحہ: ۵۸　۴ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۲۱

سوز، محمد میر

پیدائش: ۲۱-۱۷۲۰/۱۷۳۰ (دہلی) ۱/۲/۳/۴

وفات: ۹۹-۱۷۹۸/۱۸۰۰ (تاہر، شاہ جہاں پور) ۱/۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ سوز/ انتخاب میر سوز	(شاعری)	......	۱/۳
۲۔	ناپید	رسالہ تیر اندازی	(تذکرہ)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۷۹۳ تا ۷۹۹
۲ سرو ورفتہ، صفحہ: ۹۵
۳ غزل نما۔ ادا جعفری
۴ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۲۱

سیاح، میاں داد خاں

پیدائش: ۳۰-۱۸۲۹ (اورنگ آباد) ۱

وفات: ۱۹۰۷ (سورت) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	رسالہ لطائفِ غیبی	(ترتیب)	......	۲
۲۔	......	سیرِ سیاح	......	......	۲
۳۔	......	کلیاتِ سیاح	(شاعری)	......	۲

حواشی :

۱ غزل نما

سید احمد دہلوی، سید احمد خاں دہلوی

پیدائش: ۱۸۴٦/ ۸ جنوری (دہلی) ا،۳

وفات: ۱۹۱۹/۱۹۱۸/ مئی ۱۱/۱۰ (دہلی) ا/۲/۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	ہادی النساء	(عورتوں کیلئے)	......	ا،۳
۲۔	......	لغات النساء	(عورتوں کے محاورات)	......	ا،۲
۳۔		رسوم دہلی	(مضامین)	......	الف،ا
			مرتبہ: ۱۹۸٦	دہلی اردو اکادمی، دہلی	
	۱۸٦۸	انشائے تقویۃ الصبیان			
۴۔	......	تحقیق الکلام	(اردو زبان کی خوبیاں)	......	ا،۳
۵۔	......	طفلی نامہ	(فارسی کی طویل نظم)	......	ا،۲
٦۔	۱۸٦۸	ہندوستانی انگریزی لغت	(باشتراک مستشرقین)	......	ا
۷۔	......	انشائے ہادی	(عورتوں کیلئے)	......	۲
۸۔	......	اردو ضرب الامثال	(محاورات وضرب المثل)	......	ا،۲
۹۔	......	تسخیر شوہر	......	......	ا
۱۰۔	......	علم الانسان	......	......	ا
۱۱۔	۱۸۷۸	ارمغانِ دہلی	(فرہنگِ آصفیہ سے بطور نمونہ)	......	ا
۱۲۔	۱۸۹۲	تکمیل فرہنگِ آصفیہ	(ترتیب)	ترقی اردو بیورو، دہلی	الف،ا
		جلد اوّل ۔ الف تا خ ۱۹۸۷	(ترتیب)	ترقی اردو بیورو، دہلی	الف،ا
		جلد دوم ۔ د تا ک ۱۹۸۷	(ترتیب)	ترقی اردو بیورو، دہلی	الف،ا
		جلد سوم ۔ گ تا ی ۱۹۸۷			

۱۳۔ ...... قصہ مہر افروز دلبر　　(ترتیب)　　......　　ل

ادبی و سوانحی کوائف :

...... طفلی نامہ (طویل فارسی نظم) زمانۂ طالب علمی میں لکھی

۱۹۱۱ر فروری ۱۲ محاکمۂ مرکز اردو (طویل مضمون) جو بعد میں شائع ہوا۔

اعزاز: گورنمنٹ نے خان صاحب کا خطاب دیا

حواشی :

الف۔ وضاحتی کتابیات۔ جلد نہم، صفحہ: ۲۵۰، جلد دہم، صفحہ: ۲۴۲، ۲۴۳

ل داستانِ تاریخ اردو، صفحہ: ۱۰۹ تا ۱۸

ل الف۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۷۹

۲ وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۳۲۳

۳ ماہنامہ شاعر (بمبئی) شمارہ: ۲۰۰۲ر اگست، صفحہ: ۳۵

سید عبدالحیٔ حسن

پیدائش: ۱۸۶۵ر دسمبر ۲۲ (رائے بریلی) ل

وفات: ۱۹۲۳ر فروری ۲ (لکھنؤ) ل

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۴۲☆	تذکرۂ شعرائے اردو 'موسومہ بگلِ رعنا'	(تذکرہ)	دار المصنفین شبلی اکیڈمی، اعظم گڑھ	ل

حواشی :

ل 'بازیافت' مشمولہ: ماہنامہ ''شاعر'' (بمبئی) صفحہ: ۶

سید علی بلگرامی

پیدائش: ۱۸۵۱ر نومبر ۱۰ (بلگرام) [۳،۴]

وفات: ۱۹۱۱ر مئی ۳ (حیدرآباد/ ہردوئی) [۱،۳،۴]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۹۷	سلسلۂ آصفیہ۔ تاریخ دکن۔ حصہ اول	(ترتیب)	......	[۲]
۲۔	......	ماثر دکن	(حیدرآباد دکن کے تاریخی مقامات کا تذکرہ)	۱۹۳۴ کتب خانہ حیدرآباد	[۲]
۳۔	۱۸۹۸	تمدنِ عرب	(ترجمہ)	......	[۳،۴]
۴۔	......	تمدنِ ہند	(ترجمہ)	......	[۳،۴]
۵۔	......	رسالہ در تحقیق کتاب کلیہ و دمنہ	......	......	[۳]
۶۔	......	عربوں کا فنِ تعمیر	......	......	[۳]
۷۔	......	فارسی کی قدر و قیمت بہ مقابلہ سنسکرت	......	......	[۳]
۸۔	......	حیدرآباد کے اقتصادی و ارضی معدنیات	......	......	[۳]

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۹۳　شمس العلما کا خطاب حکومت کی جانب سے دیا [۳]

حواشی :

۱۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۴۸۹ تا ۴۹۰　　۲۔ دکنی اور دکنیات، صفحہ: ۱۲۲، ۱۲۳

۳۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۲۴　　۴۔ داستان تاریخ اردو، صفحہ: ۶۹۷ تا ۷۱۲

سید محمد بن سید مبارک کرمانی

تاریخ وفات: ۱۳۶۸

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	سیر الاولیا	(مؤلف)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اوّل، صفحہ: ۲۴

سید محمد جونپوری، مہدی موعود

پیدائش: ۱۴۴۳(......)۱

وفات: ۱۵۰۴(......)۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	غیر مطبوعہ	ملفوظاتِ سید محمد جونپوری	(ترتیب)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اوّل، صفحہ: ۱۳۳

شاد عظیم آبادی، سید محمد علی

پیدائش: ۱۲۶۲ھ مطابق/ ۱۸۴۶/ جنوری ۸/ ۱۷ (عظیم آباد۔ پٹنہ سٹی) ۳/ ۱، ۲/ ۵

وفات: ۱۳۴۵ھ مطابق/ ۱۹۲۷/ جنوری ۵/ ۶/ ۸ (عظیم آباد) ۳/ ۱، ۲/ ۴/ ۵

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	حیاتِ فردا/ حیاتِ فریاد؟	(نثر)	......	۱
۲۔	۱۹۰۷	صورتِ حال	(نثر)	......	۱

۳۔	...... صورتِ خیال	(تین حصے)	......	۱
۴۔	...... شاد کے مرثیے	(شاعری)	......	۱
۵۔	نغمۂ الہام	(منتخب دیوان۔ ترتیب ۱۹۳۸)	......	۲
۶۔	...... الہاماتِ شاد	(مختصر رسالہ معہ سوانح و انتخاب مرتبہ: عبدالمالک آروی)	......	۲
۷۔	...... فروغِ ہستی	(مرتبہ: ارشاد فاطمی عظیم آبادی)	......	۱
۸۔	...... شہیدانِ رضا	......	......	۴
۹۔	...... فکرِ بلیغ	......	......	۴
۱۰۔	...... کلیاتِ شاد	(شاعری)	......	۴
۱۱۔	...... مثنوی مادر وطن	(شاعری)	......	۴
۱۲۔	...... مثنوی مادر ہند	(شاعری)	......	۴
۱۳۔	...... میخانۂ الہام	(شاعری)	......	۴
۱۴۔	...... تذکرۃ الاسلاف	(تذکرہ)	......	۳

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۱۹ خان بہادر (خطاب)

حواشی :

۱ بہار میں اردو ناول نگاری (مضمون) از اختر اورینوی۔
آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۳۶/جنوری ۱۵، صفحہ: ۳۶ تا ۴۸

۲ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۲۶۷

۳ نقوش (لاہور) شخصیات نمبر، صفحہ: ۸۳ تا ۸۵

۴ سرودِ رفتہ، صفحہ: ۱۱۴

۵ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۲۸

شاد لکھنوی، شیخ محمد جان

پیدائش: ۱۸۰۵ الگ بھگ [۱]

وفات: ۱۸۹۹ (لکھنؤ) [۱،۲]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ شاد	(شاعری)	......	۲

حواشی:

۱ غزل نما۔ ادا جعفری
۲ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۲۹

شادؔ، مہاراجہ سر کشن پرشاد

پیدائش: ۱۸۶۴/جنوری/فروری ۲۸/ ۱۸۶۳ (حیدر آباد) [۲،۴/۱،۵/۳]

وفات: ۱۹۳۴/ ۱۹۴۰/مئی ۹ (حیدر آباد) [۲/۱،۳،۴،۵]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۹۷	مطلعِ خورشید	(شاعری)	محبوب پریس، حیدر آباد	⁂
۲۔	۱۹۰۱	رقعاتِ شاد	(شاعری)	محبوب پریس، حیدر آباد	⁂
۳۔	۱۹۰۵	ضلع جگت	(شاعری)	اختر دکن حیدر آباد	⁂
۴۔	۱۹۱۵	رباعیاتِ شاد مع قطعات تاریخی	(شاعری)	نامی پریس، کانپور	⁂
۵۔	۱۹۲۱	قومی لیڈر	(شاعری)	حیدر آباد دکن	⁂
۶۔	۱۹۲۲	سفر شاد نگر	(شاعری)	مسلم یونیورسٹی، علی گڑھ	⁂
۷۔	سنہ ندارد	سفر نامہ شاد	(شاعری)	حیدر آباد	⁂
۸۔	سنہ ندارد	شادانِ چند لعل	(کلیاتِ شادان اردو)	محبوب پریس، حیدر آباد	⁂
۹۔	......	خم کدۂ رحمت	(نعتیہ شاعری)	......	۴،۵
۱۰۔	......	ہدیہ شاد	(نعتیہ شاعری)	......	۴

۱۱۔ ...... ایمانِ ارشاد　(شاعری) ...... [۵]

۱۲۔ ...... ارمغانِ وزارت　...... ...... [۵]

۱۳۔ ...... بزمِ خیال۔ دو جلدیں　...... ...... [۵]

۱۴۔ ...... خمارِ شاد　(شاعری) ...... [۵]

۱۵۔ ...... رباعیاتِ شاد　(شاعری) ...... [۵]

۱۶۔ ...... سیرِ پنجاب　...... ...... [۵]

۱۷۔ ...... کلامِ شاد　(شاعری) ...... [۵]

۱۸۔ ...... ماتمِ حسین　(شاعری) ...... [۵]

۱۹۔ ...... مخزن القوامی　(شاعری) ...... [۵]

۲۰۔ ...... نغمۂ شاد　(شاعری) ...... [۵]

۲۱۔ ...... ہدایۂ شاد　(شاعری) ...... [۵]

۲۲۔ ...... باغِ شاد　(شاعری) ...... [۱]

۲۳۔ ...... بیاضِ شاد　(شاعری) ...... [۱]

۲۴۔ ...... جذباتِ شاد　(شاعری) ...... [۱]

۲۵۔ ...... مثنوی آئینۂ وجود　(مثنوی) ...... [۱]

۲۶۔ ...... پریم درپن　(شاعری) ...... [۱]

۲۷۔ ...... جلوۂ کرشن　(شاعری) ...... [۱]

۲۸۔ ...... جامِ جہاں نما　(شاعری) ...... [۱]

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۹۲　نظام مہاراجہ بہادر کا خطاب[۱]

حواشی :

[۱] حیدر آباد کے شاعر، جلد دوم، صفحہ: ۱۵　[۲] شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۹۰ تا ۳۹۱

[۳] مشاہیر کے خطوط۔ مرتبہ: عبداللطیف اعظمی، مطبوعہ: ۱۹۷۵ دسمبر، ناشر: مکتبہ جامعہ نئی دہلی، صفحہ: ۱۲

[۴] اردو کے غیر مسلم نعت گو شعرا (مضمون) از رفعت اختر۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۹۳/مارچ، صفحہ: ۱۵ تا ۱۸

[۵] وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۲۷

شانی، گل شیر خاں

وفات: ۱۹۳۳ر مئی ۱۶ (جبل پور، مدھیہ پردیش)[1]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	کالا جل	......	......	[1]
۲۔	......	ساکھچات کار	......	......	[1]
۳۔	......	ایک لڑکی کی ڈائری	......	......	[1]
۴۔	......	پھول توڑنا منع ہے	......	......	[1]
۵۔	......	سانپ اور سیڑھیاں	......	......	[1]
۶۔	......	پتھروں میں بند آواز	......	......	[1]
۷۔	......	جہاں پناہ جنگل	......	......	[1]
۸۔	......	ببول کی چھاؤں	......	......	[1]

حواشی :

[1] وفیات۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۹۵ر اپریل، صفحہ: ۳۰

شاہ حاتم (رمزی)، شیخ ظہور الدین

پیدائش: ۱۷۰۰-۱۶۹۹ (دہلی)[1]

وفات: ۱۷۸۳ر جولائی (دہلی)[1]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۲۹-۱۷۲۸	مخمس شہر آشوب	(شاعری)	......	[1]
۲۔	۱۷۳۲-۱۷۳۱	دیوانِ قدیم	(شاعری)	......	[1]
۳۔	۱۷۳۲-۱۷۳۱	ساقی نامہ	(شاعری)	......	[1]
۴۔	۱۷۳۴-۱۷۳۳	سراپائے عشق	(نظمیہ شاعری)	......	[1]

۵۔	۱۷۳۶۔۱۷۳۷	در وصفِ قہوہ	(نظمیہ شاعری)	......	۱
۶۔	۱۷۳۶۔۱۷۳۷	در وصفِ تمباکو وحقہ	(نظمیہ شاعری)	......	۱
۷۔	۱۷۵۵۔۱۷۵۶	دیوان زادہ	(دیوان قدیم سے انتخاب)	......	۱
۸۔	......	دیباچہ دیوان زادہ	(نثر فارسی)	......	۱
۹۔	......	دیوان فارسی	(شاعری)	......	۱
۱۰۔	......	نسخہ مفرح الضحک	(نثر اردو)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۴۴۶ تا ۴۶۴

شاہ رفیع الدین

پیدائش: ۱۷۴۹ (دہلی) [۱]

وفات: ۱۸۱۷/۱۸۱۸ / اگست ۹ (دہلی) [۱/۲]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	قرآن پاک کا ترجمہ اور تفسیر	(ترجمہ)	......	۱
۲۔	......	ازواج ثانی	......	......	۲
۳۔	......	داب الآخرۃ	......	......	۲
۴۔	......	دمع الباطل	......	......	۲
۵۔	......	علامات قیامت	......	......	۲
۶۔	......	نسخۂ نادرہ	......	......	۲
۷۔	......	ہزار مسئلہ	......	......	۲

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۹۲　　۲ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۷۶

شاہ عبدالعزیز دہلوی

پیدائش: ۱۷۴۶ء (دہلی) ۱،۲

وفات: ۱۸۲۳ء/ جولائی ۱۷ (دہلی) ۱،۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	تفسیر عزیزی	(ترجمہ)	......	۱
۲۔	......	فتاویٰ	......	......	۱
۳۔	......	تحفۂ اثنا عشری	......	......	۲
۴۔	......	ترجمہ سر الشہادتین	(ترجمہ)	......	۲
۵۔	......	رسالہ اسرار	(ترتیب)	......	۲

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۹۳　　۲ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۴۲۲

شاہ عبدالقادر

پیدائش: ۱۱۶۷ھ مطابق ۱۷۵۳ تا ۱۷۵۴ء (دہلی) ۱،۲

وفات: ۱۲۳۰ھ مطابق ۱۸۱۴۔۱۸۱۵ء (دہلی) ۱،۲

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۹۰۔۱۷۹۱	موضح القرآن	(قرآن پاک کا با محاورہ ترجمہ)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ دوم، صفحہ: ۱۰۵۴ تا ۱۰۶۰　　۲ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۹۴

شاہ گل / وحدت، خواجہ عبدالاحد

وفات: ۱۷۱۴ (......) [1]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	اسرار الفقر	(فارسی مکاتیب)	......	۱
۲۔	......	تصنیف شریف	(فارسی مکاتیب)	......	۱
۳۔	......	گلشنِ وحدت	(فارسی مکاتیب)	......	۱
۴۔	......	نواقض الروافض	(فارسی مکاتیب)	......	۱

ادبی و سوانحی کوائف :

شیخ سعد اللہ شاہ گلشن ان ہی کے مرید تھے[1]

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۱۲۳ تا ۱۲۴

شاہ نصیر دہلوی، محمد نصیر الدین

پیدائش: ۱۷۶۵۔۱۷۶۶ مطابق ۱۱۷۹ھ/۱۷۶۱ (دہلی) [2/3]

وفات: ۱۸۰۴/۱۸۳۸ نومبر ۲۳ (حیدرآباد) [1/2/3]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۰۰	دیوانِ غزلیات	(شاعری)	حیدرآباد	۱
۲۔	قلمی مملوکہ	انتخاب کلیاتِ شاہ نصیر	(شاعری)	رضا لائبریری، رام پور	۳
۳۔	......	چمنستانِ سخن	(شاعری)	......	۳

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۳۹۵

۲ سرودِ رفتہ، صفحہ: ۷۴

۳ وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۶۱۳

شاہی، عادل شاہ ثانی

پیدائش: ۱۶۳۸ (بیجاپور)[1]

وفات: ۱۶۷۲ (......)[1]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	غیر مطبوعہ	دیوانِ اردو	(شاعری)	......	[1]
۲۔	......	کلیاتِ شاہی	(شاعری)	......	[1]

مرتبہ: اردو اکیڈمی، حیدرآباد

حواشی:

[1] تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۳۲۰ تا ۳۲۹

شبّیر احمد عثمانی، شیخ الاسلام

تاریخ پیدائش: ۱۸۸۵ (بجنور)[1]

وفات: ۱۹۴۹/دسمبر ۱۳ (کراچی)[1،2]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	حواشی قرآن	(ترجمہ)	......	[1]
۲۔	......	سجود الشمس	......	......	[1]
۳۔	......	فتح الملہم	......	......	[1]

حواشی:

[1] شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۹۷　　[2] وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۴۰

شبلی، محمد نعمانی [مولانا]

پیدائش: ۱۸۵۷ء/مئی (بندول، ضلع اعظم گڑھ) ۱،۳

وفات: ۱۹۱۴ء/نومبر ۱۸ (اعظم گڑھ) ۱،۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
		الف۔ سیرت وسوانح			
۱۔	۱۸۸۷۔۱۸۸۹	المامون	(دورِ عباسیہ کے مامون رشید کی سوانح)	......	۱/۲،۳
۲۔	۱۸۹۰۔۱۸۹۱، ۱۸۹۳	سیرۃ النعمان	(امام اعظم ابو حنیفہ کی سوانح)	......	۱/۳
۳۔	۱۸۹۹	الفاروق	(حضرت عمر فاروقؓ کی سوانح)	......	۱،۳
۴۔	۱۹۰۲ء/فروری	الغزالی	(امام غزالی کی سوانح)	......	۱،۳
۵۔	۱۹۰۶ء/اگست	سوانح مولانا روم	(ترتیب)	نامی پریس، کانپور	۳
۶۔	۱۹۰۶۔۱۹۰۷، ۱۹۷۱	موازنۂ انیس و دبیر	(انیس کی شاعری پر تفصیلی ریویو اور میر انیس و دبیر کا موازنہ)	......، مکتبہ جامعہ نئی دہلی	
۷۔	۱۹۰۸	شعر العجم۔ جلد اوّل	(فارسی شاعری اور شاعروں کا تذکرہ)	اعظم گڑھ	۲
	۱۹۰۹	شعر العجم۔ جلد دوم	(فارسی شاعری اور شاعروں کا تذکرہ)	......	۲
	۱۹۱۰	شعر العجم۔ جلد سوم	(فارسی شاعری اور شاعروں کا تذکرہ)	......	۲
ب۔		**سوانحی نوعیت کی تصانیف:** جو شعر العجم کا حصہ ہیں			
	......	اورنگ زیب عالم گیر پر ایک نظر	(سوانح)	......	۳
۷۔	۱۸۹۶	حیات سعدی	(شیخ سعدی شیرازی کی مختصر سوانح)	......	۳
۸۔	۱۸۹۶	فردوسی	(فردوسی مختصر سوانح اور تصانیف پر تبصرہ)	......	۳
۹۔	......	فیضی	(فیضی کی مختصر سوانح عمری)	......	۳
۱۰۔	......	نظامی گنجوی	(مختصر سوانح)	......	۳
۱۱۔	......	حیات حافظ	(حافظ شیرازی کی مختصر سوانح)	......	۳

۱۲۔	۱۹۰۹	زیب النساء	(ترتیب۔ رسالہ)	منشی نول کشور پریس، لکھنؤ	۱،۳
۱۳۔	......	مقالاتِ شبلی۔ آٹھ حصے	(ترتیب)	......	۲
۱۴۔	......	مکاتیبِ شبلی۔ تین حصے	(ترتیب)	دار المصنّفین، اعظم گڑھ	۲
۱۵۔	۱۸۹۴	سفرنامۂ مصر و روم و شام	(سفرنامہ)	مطبع مفید عام، آگرہ	۱
۱۶۔	۱۸۲۵	خطوطِ شبلی بہ نام زہرا فیضی و عطیہ فیضی	(مرتبین: زبیری، و قیصر)	شمسی مشین پریس، آگرہ	۳
۱۷۔	۱۹۰۳	علم الکلام	......	......	۲
۱۸۔	۱۹۰۴	الکلام	......	......	۲
۱۹۔	......	مثنوی صبحِ امید	......	......	۲
۲۰۔	......	قومی مسدس	......	......	۲
۲۱۔	......	مجموعۂ کلام اردو	......	......	۲
۲۲۔	......	دیوانِ شبلی	(فارسی شاعری بہ شمول دستۂ گل اور بوئے گل)	......	۲
۲۳۔	......	الانتقاد علی التمدن الاسلامی	(عربی تنقید)	......	۲
۲۴۔	......	ندوۃ العلما اور ایجوکیشنل کانفرنس کی تقریریں	......	......	۲
۲۵۔	......	انتخابِ مضامین شبلی	......	......	۳
۲۶۔	......	الجزیہ	......	......	۴
۲۷۔	......	اسلامی حکومت	......	......	۴
۲۸۔	......	اسلامی مدارس	......	......	۴
۲۹۔	......	آغازِ اسلام	......	......	۴
۳۰۔	......	برگِ گل	......	......	۴

۳۱۔ ...... بوئے گل .... ۴؎
۳۲۔ ...... تاریخی مضامین .... ۴؎
۳۳۔ ...... جہاں گیر .... ۴؎
۳۴۔ ...... دستۂ گل .... ۴؎
۳۵۔ ...... رسائل شبلی .... ۴؎
۳۶۔ ...... سوانحِ شبلی مع انتخاب .... ۴؎
۳۷۔ ...... فلسفۂ اسلام .... ۴؎
۳۸۔ ...... قصیدہ امرتسر .... ۴؎
۳۹۔ ...... کتب خانۂ اسکندریہ .... ۴؎
۴۰۔ ...... مضامین عالم گیر .... ۴؎
۴۱۔ ...... مجموعۂ کلام شبلی .... ۴؎
۴۲۔ ...... مجموعۂ نظم شبلی .... ۴؎
۴۳۔ ...... مسلمانوں کی تعلیم .... ۴؎

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۹۴ خطاب شمس العلما۔ برائے حکومتِ برطانیہ۔

...... مولانا فاروق چریا کوٹی نے نعمانی لقب عطا کیا۔

...... ماہنامہ رسالہ الندوہ طلبہ کے لیے جاری کیا۔

حواشی :

۱؎ نقوش (لاہور) شخصیات نمبر، صفحہ: ۱۸ تا ۲۵		۲؎ داستانِ تاریخ اردو، صفحہ: ۸۱۷ تا ۹۰۰

۳؎ مولانا شبلی ایک تنقیدی مطالعہ (تحقیقی مقالہ برائے پی. ایچ. ڈی) ڈاکٹر غیر جہاں

مطبوعہ: ۱۹۹۹ء جون، مصنف، دہلی		۴؎ وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۳۳۹

شرر، عبدالحلیم [مولانا]

پیدائش: ۱۸۶۰ء ۴/۱۰ جنوری (لکھنؤ) ۲، ۳، ۴

وفات: ۱۹۲۶ء ۲۴ دسمبر (لکھنؤ) ۱، ۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۸۲	دلچسپ	(ناول)	لکھنؤ	
۲۔	۱۸۸۶	درگیش نندی	(ناول کا ترجمہ۔ بنکم چندر چٹرجی)	لکھنؤ	۲
۳۔	۱۸۸۸	ملک العزیز ورجینا	(تاریخی ناول)	لکھنؤ	۲
۴۔	۱۸۸۹	حسن انجلینا	(ناول)	لکھنؤ	۲
۵۔	۱۸۹۰	منصور موہنا	(ناول)	لکھنؤ	۲
۶۔	۱۸۹۱	قیس ولبنیٰ	(ناول)	لکھنؤ	۲
۷۔	دوران انگلستان	یوسف و نجمہ	(ناول)	لکھنؤ	۲
۸۔	۱۸۹۹	ایامِ عرب۔ حصہ اوّل	(ناول)	حیدرآباد	۲
۹۔	۱۸۹۹	سکینہ بنتِ حسین	(تاریخی حالات)	حیدرآباد	۲
۱۰۔	۱۸۹۹	فردوسِ بریں	(ناول)	لکھنؤ	۲
۱۱۔	۱۹۰۰	ایامِ عرب۔ حصہ دوم	(ناول)	لکھنؤ	۲
۱۲۔	۱۹۰۰	مقدس نازنین	(ناول)	لکھنؤ	۲
۱۳۔	۱۹۰۰	ڈاکو کی دلہن	(انگریزی ناول کا ترجمہ)	لکھنؤ	۲
۱۴۔	۱۹۰۱	بدرالنسا کی مصیبت	......	لکھنؤ	۲
۱۵۔	......	شوقین ملکہ	......	لکھنؤ	۲
۱۶۔	......	سوانح حیات: حضرت جنید بغدادی	(سوانح)	لکھنؤ	۲
۱۷۔	......	تاریخِ سندھ	(تاریخی مطالعہ)	لکھنؤ	۲
۱۸۔	......	سوانح حیات حضرت ابوبکر شبلی	......	لکھنؤ	۲
۱۹۔	......	آغا صادق کی شادی	(ناول)	لکھنؤ	۲

۲۰۔	......	ماہ ملک	(ناول)	لکھنؤ	۲
۲۱۔	۱۹۱۰	فلپانا	(ناول)	لکھنؤ	۲
۲۲۔	۱۹۱۱	غیب داں دلہن	(ناول)	لکھنؤ	۲
۲۳۔	۱۹۱۲	زوالِ بغداد	(ناول)	لکھنؤ	۲
۲۴۔	۱۹۱۲	تاریخ عصرِ قدیم	(ناول)	لکھنؤ	۲
۲۵۔	۱۹۱۳	رومتہ الکبریٰ	(ناول)	لکھنؤ	۲
۲۶۔	۱۹۱۳	حسن ڈاکو۔ حصہ اوّل	(ناول)	لکھنؤ	۲
۲۷۔	۱۹۱۴	اسرارِ دربار رامپور۔ دو حصے	(ناول)	لکھنؤ	۲
۲۸۔	۱۹۱۴	حسن ڈاکو۔ حصہ دوم	(ناول)	لکھنؤ	۲
۲۹۔	۱۹۱۵	خوفناک محبت	(ناول)	لکھنؤ	۲
۳۰۔	۱۹۱۵	الفانسو	(ناول)	لکھنؤ	۲
۳۱۔	۱۹۱۶	فاتح و مفتوح	(ناول)	لکھنؤ	۲
۳۲۔	۱۹۱۷	بابک خرمی۔ حصہ اوّل	(ناول)	لکھنؤ	۲
۳۳۔	۱۹۱۷	جویائے حق	(ناول)	لکھنؤ	۲
۳۴۔	۱۹۱۷	سوانح قرۃ العین	(ناول)	لکھنؤ	۲
۳۵۔	۱۹۱۷	تاریخ عزیز مصر	(ناول)	لکھنؤ	۲
۳۶۔	۱۹۱۷	تاریخِ مسیح و مسیحیت	(ناول)	لکھنؤ	۲
۳۷۔	۱۹۱۷	بابک خرمی۔ حصہ دوم	(ناول)	لکھنؤ	۲
۳۸۔	۱۹۱۸	تاریخ عرب قبل اسلام	(ناول)	لکھنؤ	۲
۳۹۔	۱۹۱۹	لعبتِ چین	(ناول)	لکھنؤ	۲
۴۰۔	۱۹۱۹	تاریخِ ارضِ مقدس	(ناول)	لکھنؤ	۲
۴۱۔	۱۹۱۹	سوانح خاتم المعین	(ناول)	لکھنؤ	۲
۴۲۔	۱۹۱۹	صقلیہ میں اسلامی تاریخ	(ناول)	لکھنؤ	۲
۴۳۔	۱۹۲۰	عزیزۂ مصر	(ناول)	لکھنؤ	۲
۴۴۔	۱۹۲۱	جویائے حق۔ حصہ سوم	(ناول)	لکھنؤ	۲

۴۵۔	۱۹۲۳	طاہرہ	(ناول)	لکھنؤ	۲ے
۴۶۔	۱۹۲۵	مینا بازار	(ناول)	لکھنؤ	۲ے
۴۷۔	۱۹۲۶	شہید وفا، میوۂ تلخ اور نیکی کا پھل	(ڈرامے)	......	۱ے
۴۸۔	......	افسانۂ قیس	......	......	۴ے
۴۹۔	......	اصلاح قوم وملّت	......	......	۴ے
۵۰۔	......	ابن علی	......	......	۴ے
۵۱۔	......	ابوالحسنین	......	......	۴ے
۵۲۔	......	اسلام کا قانون وراثت	......	......	۴ے
۵۳۔	......	افسانۂ قیس عامری	......	......	۴ے
۵۴۔	......	اسلامی سوانح عمری	......	......	۴ے
۵۵۔	......	بدرالنسا کی حقیقت	......	......	۴ے
۵۶۔	......	تاریخِ تیمور	......	......	۴ے
۵۷۔	......	تاریخی واقعات	......	......	۴ے
۵۸۔	......	تاریخِ خلافت	......	......	۴ے
۵۹۔	......	جانِ عالم	......	......	۴ے
۶۰۔	......	تاریخِ اقوام کرد	......	......	۴ے
۶۱۔	......	حسن بن صباح	......	......	۴ے
۶۲۔	......	دربارِ حرام پور	......	......	۴ے
۶۳۔	......	خواجہ معین الدین اجمیری	......	......	۴ے
۶۴۔	......	ذی النورین	......	......	۴ے
۶۵۔	......	سیر علما	......	......	۴ے
۶۶۔	......	سفرنامۂ ہستی	......	......	۴ے
۶۷۔	......	سیرِ نسواں	......	......	۴ے
۶۸۔	......	شیرِ رجال	......	......	۴ے
۶۹۔	......	سفرنامۂ امام شافعی	......	......	۴ے

۷۰۔ ...... سرسید کی دینی برکتیں .... ؁

۷۱۔ ...... شرین ملکہ عجم .... ؁

۷۲۔ ...... صد پارۂ دل .... ؁

۷۳۔ ...... فتح اندلس .... ؁

۷۴۔ ...... مفتوح فاتح .... ؁

۷۵۔ ...... معیارِ زندگی .... ؁

۷۶۔ ...... معتزلہ .... ؁

۷۷۔ ...... مضامین شرر۔ آٹھ جلدیں ....

۷۸۔ ...... جلد اول: حصہ اول (شاعرانہ اور عاشقانہ مضامین) ......

حصہ دوم (شاعرانہ اور عاشقانہ مضامین) ......

حصہ سوم (آغاز و اختتام کے مضامین) ......

۷۹۔ ...... جلد دوم: حصہ اول (تاریخی و جغرافیائی مضامین)

حصہ دوم (مختلف ملکوں، شہروں اور قوموں کے ......

حصہ سوم حالات اور تذکرہ) ......

(ہندوستان میں مشرقی تمدن کا آخری نمونہ) ......

۸۰۔ ...... جلد سوم: حصہ اول (دنیا کے مختلف ممالک کی مشہور عورتوں کا تذکرہ) ......

حصہ دوم، حصہ سوم (دنیا کے مشہور مردوں کے حالات)

۸۱۔ ...... جلد چہارم (ادبی اور تحقیقی مضامین) ......

۸۲۔ ...... جلد پنجم (اصلاحی مضامین) ......

۸۳۔ ...... جلد ششم (تاریخی واقعات پر خیال آرائی) ......

۸۴۔ ...... جلد ہفتم (نظم، ڈراما) ......

۸۵۔ ...... جلد ہشتم (مقالاتِ شرر) ......

سوانحی و ادبی کوائف :

۸۴۔۱۸۸۰ اودھ اخبار (......) کی ادارت

۸۴۔۱۸۸۰ ہفتہ وار محشر (......) عبدالباسط کے نام سے نکالا

۱۸۹۰	تاریخی رسالہ مہذب (......) جاری کیا
۱۹۰۰	پندرہ روزہ پردۂ عصمت (......)
۱۸۹۲_۹۶	انگلستان میں رہے
۱۸۹۹	تاریخی رسالہ حسن بن صباح
......	الفرقان، مہذب، پردۂ عصمت، اتحاد، دل گداز ظریف اور مورخ رسالے جاری کیے۔

حواشی :

۱۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۶۵۷ ۲۔ مولوی عبدالحلیم شرر اور ان کی تصانیف از وقار عظیم؟؟؟؟

۳۔ سرود رفتہ، صفحہ: ۱۱۳ ۴۔ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۴۳

شرر کاکوروی، ارتضیٰ علی

پیدائش: ۱۸۶۴ (قصبہ کاکوری۔ ضلع لکھنؤ)[1]

وفات: ۱۹۲۱/ اگست ۲۰ (سیتاپور)[1]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	مضامینِ ایڈیشن	......	......	۱
۲۔	......	ارمغانِ احباب	......	......	۱
۳۔	......	شہیدِ جفا	......	......	۱
۴۔	......	ہفت گلبن	......	......	۱
۵۔	......	ارمغانِ اودھ	......	......	۱
۶۔	......	تصویرِ عبرت	......	......	۱
۷۔	......	دو پھول	......	......	۱
۸۔	......	صبحِ وصل	......	......	۱

حواشی :

۱۔ دبستانِ امیر مینائی، صفحہ: ۲۱۳ تا ۲۱۴

شعلہ، منشی بنواری لال بھٹنا گر کائستھ (شعلہ علی گڑھی)

پیدائش: ۱۸۴۷/ جولائی ۲۵ (سہارنپور) [1]

وفات: ۱۹۰۳ (علی گڑھ) [1]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	برج برندابن	......	......	[1]
۲۔	......	بزم برندابن	......	......	[1]
۳۔	......	مسدس جنگ نندنی	......	......	[1]

حواشی :

[1] منظومات شعلہ۔ منشی بنواری لال شعلہ (مضمون) از جیش چندر سکسینہ طالب
پندرہ روزہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۳/ ستمبر ۱۵، صفحہ: ۱۲ تا ۱۴

شفق عماد پوری، سید مرتضیٰ حسن

پیدائش: ۱۲۸۹ھ مطابق ۱۸۷۲۔۱۸۷۳ (عماد پور، ضلع گیا) [1]

وفات: ۱۹۴۲/ مارچ ۷ (......) [1]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	رکن عروض	......	......	[1]
۲۔	......	تحقیق سخن	......	......	[1]
۳۔	......	بیاض لغت	......	......	[1]
۴۔	......	حدیقۂ آخرت	......	......	[1]
۵۔	......	ریاضِ شفق	......	......	[1]
۶۔	......	دل صد پارہ	(مثنوی)	......	[1]

سوانحی و ادبی وائف :

...... فن عروض پر مختصر رسالہ میر عروض (......)

حواشی :

۱ دبستانِ امیر مینائی، صفحہ: ۲۲۱

شمس اللہ قادری [حکیم]

وفات: ۱۹۳۵

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۲۹	اردو مخطوطات انڈیا آفس لائبریری لندن	(قلمی کتابوں کی فہرست)	انجمن ترقی اردو، اورنگ آباد	۲
۲۔	۱۹۶۷	اردوئے قدیم	......	ای، ڈی معرا، لکھنؤ	۱،۲

حواشی :

۱ حیدرآباد کے ادیب، صفحہ: ۱۱۹   ۲ دکنی اور دکنیات، صفحہ: ۱۳۹، ۶۱

شوق، جگموہن ناتھ رینہ

پیدائش: ۱۸۶۵/ اگست ۸ (اندور)

وفات: ۱۹۴۸ (......)

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	پیامِ شوق	(شاعری)	......	۱
۲۔	......	بہارِ گلشن کشمیر	(تذکرہ پنڈتانِ شعرائے کشمیر)	......	۱

حواشی :

۱ دبستانِ امیر مینائی، صفحہ: ۲۴۴

شوق قدوائی، شیخ احمد علی

پیدائش: ۱۸۵۲/۱۸۵۳ (قصبہ جگور، لکھنؤ) ۲، ۵/۶

وفات: ۱۹۲۵/۱۴پریل ۲۷/ ۱۹۲۸ (گونڈہ) ۱، ۴، ۵/۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۸۷	ترانۂ شوق	(مثنوی)	......	۲، ۴، ۶
۲۔	......	دیوانِ شوق	(شاعری)	......	۱
۳۔	......	عالمِ خیال	(مثنویاں)	......	۲، ۶
۴۔	......	قاسم و زہرہ	(ڈرامہ)	......	۳، ۶
۵۔	......	فیضانِ شوق	(دیوان)	......	۴، ۶
۶۔	......	لیل و نہار	(مسدس)	......	۴، ۶
۷۔	......	گنجینہ	(مسدس)	......	۴

سوانحی و ادبی کوائف :

...... اخبار آزاد (لکھنؤ) جاری کیا

حواشی :

۱۔ ترانۂ شوق (مضمون) از عبدالماجد دریا آبادی ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۵۰/ستمبر، صفحہ: ۵

۲۔ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۸۶

۳۔ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۱۳۲

۴۔ دبستانِ امیر مینائی، صفحہ: ۲۳۹ تا ۲۴۰

۵۔ سرو درفتہ، صفحہ: ۱۱۱

۶۔ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۶۱

شوق لکھنوی، تصدق حسین [حکیم]

پیدائش: ۱۱۹۷ھ مطابق ۸۲-۱۷۸۳ء (لکھنؤ) ۱،۲

وفات: ۱۲۸۸ھ مطابق ۱۸۷۱ء / جون ۳۰/ ۷۱-۱۸۷۲ء (لکھنؤ) ۱/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	بہارِ عشق	(شاعری)	......	۳
۲۔	......	زہرِ عشق	(شاعری)	......	۳
۳۔	......	فریب عشق	(شاعری)	......	۳

حواشی :

۱ مثنویات شوق مرتبہ: رشید حسن خاں، مطبوعہ: ۱۹۹۹ء، انجمن ترقی اردو کراچی

۲ سرودِ رفتہ، صفحہ: ۸۵

۳ وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۳۶۲

شوکت بلگرامی، سید کاظم حسین

پیدائش: ۱۲۹۳ھ مطابق ۱۸۷۶ء (حیدر آباد) ۱،۲

وفات: ۱۹۲۴ء (حیدر آباد) ۱،۲

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	خیام کی رباعیات۔ تین حصے	(ترجمہ)	......	۱،۲

حواشی :

۱ حیدر آباد کے شاعر۔ حصہ دوم، صفحہ: ۶۹ تا ۷۰

۲ دبستانِ امیر مینائی، صفحہ: ۲۳۸

شہباز، سید عبدالغفور [مولوی]

پیدائش: ۱۸۵۷ء (پٹنہ۔ بستی موضع سرمہرا) ۳ے

وفات: ۱۹۰۸ء/ نومبر ۳۰ (کلکتہ) ا ے

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۹۱	رباعیاتِ شہباز	(رباعیات)	......	۲ے
۲۔	۱۸۹۶	زندگانیِ بے نظیر مع دیباچہ مصنف	(سوانح نظیر اکبرآبادی)	مصنف نئی دہلی	۲ے
۳۔	......	آبِ رواں	(منظوم ترجمہ۔ انگریزی نظم۔ بینی ریڈنگ از رابرٹ سودے)	......	ا ے
۴۔	......	تفریح القلوب	......	کلکتہ	۲ے
۵۔	......	محبوب القلوب	(شاعری)	......	ا ے
۶۔	......	فارسی دیباچہ۔ دیوانِ نواب سید محمود آزاد	(دیباچہ۔ ترتیب)	......	ا ے
۷۔	......	مقدمہ موعظمہ حسنہ	(ترتیب۔ نذیر احمد کے خطوط)	......	ا ے
۸۔	......	مقالاتِ جمالیات	(ترتیب۔ تقریر اور مضامین۔ از مولانا جمال الدین افغانی)	......	ا ے
۹۔	......	مقدمہ خیالاتِ آزاد	(ترتیب۔ مضامین۔ از سید محمد آزاد)	......	ا ے
۱۰۔	......	مقدمہ نوابی دربار	(ترتیب۔ از سید نواب سید محمد آزاد)	......	ا ے
۱۱۔	۱۹۱۶	خیالاتِ شہباز	(شاعری۔ مرتبہ)	نظامی پریس، بدایوں	ا ے
۱۲۔	۱۹۸۲	باقیاتِ شہباز	(مرتبہ)	پٹنہ	۲ے

حواشی :

۱۔ آبِ رواں (مضمون) از محمد بشیر الحق دسنوی عظیم آبادی۔
ماہنامہ آجکل (دہلی) ۱۹۵۵ر جنوری، صفحہ: ۳۶ تا ۳۸

۲۔ عبدالغفور شہباز۔ ایک معمار (مضمون) از عبدالمغنی۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) ۱۹۷۸ر جون ۱۶ تا ۲۲

۳۔ ماہنامہ شاعر (بمبئی) بابت: ۲۰۰۲ر اگست، صفحہ: ۳۷

شیخ عبدالقادر

پیدائش: ۱۸۷۲/۱۸۷۴ر مارچ ۱۵ (پنجاب) ۱، ۲، ۳

وفات: ۱۹۵۰ر فروری ۹ (لاہور) ۱، ۲، ۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	اردو کے مشہور انشاپرداز اور شاعر	(مجموعۂ لیکچر)	......	۱
۲۔	......	دربارِ خلافت	......	......	۲
۳۔	......	سفرنامۂ یورپ	......	......	۲
۴۔	......	مقامِ خلافت	......	......	۳

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۹۵ آبزرور (مسلمانوں کا پہلا اخبار) کی ادارت کی ذمہ داری

۱۹۰۱ ماہنامہ مخزن (لاہور) جاری کیا

...... بانگِ درا کا دیباچہ تحریر کیا

حواشی :

۱۔ وفات۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۵۰ر اپریل و مئی، صفحہ: ۵۸ اور شمارہ: ۱۹۷۹ر فروری

۲۔ مشاہیر کے خطوط۔ مرتبہ: عبداللطیف اعظمی، مطبوعہ: ۱۹۷۵ر دسمبر، ناشر: مکتبہ جامعہ نئی دہلی، صفحہ: ۱۷

۳۔ وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۴۲۴

شیدا دہلوی / حکیم محمد اجمل خاں [مسیح الملک]

پیدائش: ۱۸۶۴ء/فروری ۱۱ (دہلی)[ا،۲]

وفات: ۱۹۲۷ء/دسمبر ۲۸-۲۹ (مقتول: رام پور - مدفون: دہلی)[ا،۳]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱-	۱۸۹۷	اطاعوم	(طب یونانی)	مطبع مجتبائی، دہلی	〃
۲-	۱۹۱۹	خطبۂ صدارت - آل انڈیا مسلم لیگ کے بارھویں صدر	(خطبہ)	جی اینڈ سنز، دہلی	〃
۳-	۱۹۲۱	خطبۂ صدارت - جلسہ تقسیم اسناد جامعہ ملیہ اسلامیہ	(خطبہ)	مطبع ملیہ، علی گڑھ	〃
۴-	۱۹۲۶	دیوانِ شیدا*	(مرتبہ: قاضی عبدالغفار)	مکتبہ جامعہ ملیہ اسلامیہ، نئی دہلی	〃
۵-	۱۹۳۹	نیا قاعدہ	(ترتیب۔ بچوں کیلئے)	......	ا
۶-	۱۹۴۸	ہند کی دستور ساز اسمبلی کے دستور کا مسودہ	(ترجمہ)	گورنمنٹ آف انڈیا، نئی دہلی	〃
۷-	سنہ ندارد	حاذق	(بیماریاں اور ان کے علاج)	ہندوستانی دواخانہ، دہلی	〃

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۹۰۸　حکومتِ برطانیہ نے حاذق الملک کا خطاب دیا۔

۱۹۱۶　طبیہ (دہلی) کالج قائم کیا۔

۱۹۲۰　ترکِ موالات کے دوران وائس رائے کو اپنا قیصرِ ہند طلائی طمغہ تاجپوشی کی تقریب میں حاصل ہونے والے دو تقرری تمغے اور طبیب کی حیثیت سے ان کی خدمات کے اعتراف میں حکومتِ برطانیہ کی جانب سے عطا کیے جانے والے حاذق الملک کے اعزازی خطاب کو واپس کردیا

۱۹۲۱　قوم نے مسیح الملک کا خطاب دیا۔

* دیوان شیدا کا پہلا ایڈیشن ڈاکٹر ذاکر حسین نے برلن سے شائع کیا

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۹۳　　۲ دلی والے۔ جلد اول

۳ معماران جامعہ۔ (جامعہ ملیہ اسلامیہ) از ظفر احمد نظامی، مطبوعہ: ۱۹۹۹ء دسمبر، ناشر: مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، نئی دہلی

شیدا، مولوی امانت

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۰۴	ہدایت الاسلام	......	......	۱
۲۔	۱۸۰۵	جامع الاخلاق	......	......	۱
۳۔	۱۸۰۵	خرد افروز	......	......	۱
۴۔	......	ترجمہ قرآن مجید	......	......	۱
۳۔	......	صرف اردو منظوم	......	......	۱

حواشی :

۱ داستان تاریخ اردو، صفحہ: ۱۳۵ تا ۱۳۹

شیفتہ (حسرتی) نواب محمد مصطفیٰ خاں

پیدائش: ۱۸۰۵/۱۲۲۱ھ مطابق ۰۶-۱۸۰۷ (دہلی) ۱، ۲، ۳

وفات: ۱۸۷۱/۱۲۸۶ھ مطابق ۶۹-۱۸۶۸ (......) ۱/۲/۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ اردو	(شاعری)		۱، ۲

دیوان۔ مرتبہ: 1951　　مصنف: بدایوں

مرتبہ: دیوانِ شیفتہ مطبوعہ:　　اتر پردیش اردو

1985　　اکادمی لکھنؤ

۲۔	۱۸۳۱	گلشن بے خار	(ترتیب۔ شعرائے اردو کا تذکرہ بہ زبان فارسی)	......	۱/۲
۳۔	......	دیوانِ فارسی	(شاعری)	......	۲
۴۔	......	رقعاتِ فارسی	(فارسی نثر)	......	۲
۵۔	......	سفرنامہ حجاز	(سفرنامہ)	......	۲

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۴۱۰　　۲ سرو ورفتہ، صفحہ: ۸۴

۳ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۷۱

صابر سندیلوی، چودھری صابر علی

پیدائش: ۱۸۸۰ء (قصبہ سندیلہ) ۱

وفات: ۱۹۵۰ء/اگست ۱۵ (......) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	کایا پلٹ	(نثر)	......	۱
۲۔	......	نکات الطاہر	(نثر)	......	۱
غیر مطبوعہ		کلیات	(ترتیب)	......	۱

حواشی :

۱ آپ تھے۔ جلد دوم، صفحہ: ۱۷۱ تا ۱۷۶

صفیر بلگرامی، سید فرزند احمد

پیدائش: ۱۸۳۴ء/اپریل ۷/۹ (مارہرہ، ضلع ایٹہ۔ یوپی) ۱/۲

وفات: ۱۸۹۰ء/مئی ۱۱/۱۲ (آرہ، ضلع شاہ آباد) ۱/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	تذکرۂ جلوۂ خضر	(تذکرہ)	......	۲

۲۔	......	ترجمۂ بوستانِ خیال	(تذکرہ)	......	۲
۳۔	......	دیوانِ اردو	(تین دیوان)	......	۲
۴۔	......	رشحاتِ صغیر	......	......	۲

حواشی :

۱ سید غلام حسنین قدر بلگرامی بلگرامی (مضمون) از مرتضیٰ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۶۳ء / جولائی ، صفحہ ۶ تا ۱۴

۲ نئی کتابیں ۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۶۳ء / جولائی ، صفحہ: ۶ تا ۱۴

۳ وفیات مشاہیر اردو ، صفحہ: ۳۸۳

صفی لکھنوی، سید نقوی زیدی

پیدائش: ۱۸۶۲ء / جنوری ۳/۲ (محلہ مولوی گنج ، لکھنؤ) ۱، ۲، ۳، ۸

وفات: ۱۹۵۰ء / جولائی / جون ۲۴/ ۲۵/ ۲۷ (لکھنؤ) ۴/ ۸/ ۶، ۲/ ۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	رباعیاتِ خیام	(ترجمہ)	رضا لائبریری ، رام پور	۱، ۷
۲۔	......	یادگارِ حامد	(ترتیب ، تصنیف: محسن علی خاں)	......	۷
۳۔	۱۸۸۶	نخلِ فریاد	(نظم بہ طرزِ مثنوی ، ۱۲۵۰ اشعار پر مبنی)	نول کشور پریس ، لکھنؤ	۷
۴۔	۱۸۹۳	قنداب	(مثنوی ، ۱۵۷ اشعار پر مبنی)	گلشن فیض مولوی گنج ، لکھنؤ	۷
۵۔	۱۹۲۸ء / مارچ	تنظیم الحیات	(مثنوی ، ترجمہ)	ادبی پریس ، لکھنؤ	۵، ۸
۶۔	۱۹۳۶	صحیفۃ الملت ۔ جلد دوم	(لختِ جگر)	نظامی پریس ، لکھنؤ	۷
۷۔	۱۹۵۳	دیوانِ صفی	(صحیفۃ الغزل مرتبہ مقدمہ: ممتاز حسین)	سرفراز قومی پریس ، لکھنؤ	۷

۸۔ ۱۹۷۴ صحیفہ۔ یادگار صفی (مرتبہ و مقدمہ سید زائر حسین کاظمی) سرفراز قومی پریس، لکھنؤ ہے

۹۔ ۱۹۷۷ منظومات صفی۔ حصہ اول (مرتبہ و مقدمہ، سید زائر حسین کاظمی) سرفراز قومی پریس، لکھنؤ ہے

۱۰۔ ۱۹۸۵ انتخاب لخت جگر (ترتیب و تصنیف: مصطفیٰ فطرت) مرتب، لکھنؤ ہے

۱۱۔ س۔ن صحیفۃ القوم۔ جلد اول (۷۷ صفحات پر مشتمل مثنوی) لیتھو ڈسٹ پبلی شنگ ہاؤس، لکھنؤ ہے، ۸

کتابچے اور پمفلٹس

[PAMPHLETS]

۱۔ ۱۸۹۲ آغوش مادر (نظم مسدس) ...... ہے

۲۔ ۱۹۰۱ رفروری محبت (نظم بہ طرز مثنوی) انجمن دائرہ، ؟ ہے

۳۔ ۱۹۰۸ جواہر مہرہ (نظموں کا مختصر مجموعہ) مطبع گلشن فیض، مولوی گنج، لکھنؤ ہے

۴۔ ۱۹۰۴ صفی، وکامل (نظم مخمس مشتمل سو بند) پریس ڈیرھی، آغا، میر لکھنؤ ہے

۵۔ ۱۹۰۹ معذرت نامہ (نظم بہ طرز مثنوی) مطبع گلشن، فیض، مولوی گنج، لکھنؤ ہے

۶۔ ۱۹۱۰ چٹکلا اور آزادی کی صدا (چٹکلا بہ طرز غزل، چار شعروں کی نظم اور سہ مصری نظم کے تین بند و) ...... ہے

۷۔ ۱۹۱۱ قطعہ تاریخ منشی جوالا پرشاد برق (پمفلٹ) معیار پریس رستم نگر، لکھنؤ ہے

۸۔ ۱۹۱۱ شراب مثلث (قصیدہ مخمس، میں حضرت علی کی شان میں) ...... ہے

۹۔	۱۹۱۳	لختِ جگر	(نظمِ مسدس)	سرفراز قومی پریس لکھنو	ے
۱۰۔	۱۹۱۳	چراغِ دیر	(ہندو مسلم اتحاد کی تحریک)	......	ے
۱۱۔	۱۹۱۳	بتقریب جلسہ	(بہ طرزِ مثنوی، نول کشور و دیا یہ و مائی جی سرتی گھاٹ)	نول کشور پریس، لکھنو	ے
۱۲۔	۱۹۱۴	عقدِ پروین	(نظم، سید محمد حسین عرف جھو صاحب کی شادی کی تقریب پر کہی)	انوار المطابع، لکھنو	ے
۱۳۔	۱۹۱۴ / ۳۱ جنوری	بسنت مالتی	(نظم، طب یونانی اور آیورویدک علاج معالجین کے باہمی اتحاد پر مبنی)	مطبع مسیار محلہ رستم نگر، لکھنو	ے
۱۴۔	۱۹۱۵	لختِ جگر کا ضمیمہ	(نظمِ مسدس)	فیض پریس، لکھنو	ے
۱۵۔	۱۹۱۶ / ۲۴ اپریل	آہنگِ حجازی	(نظمِ مسدس)	مطبع گلشن، لکھنو	ے
۱۶۔	۱۹۲۹	ہفت خوانِ اردو	(بہ طرزِ مثنوی، اردو زبان و ادب کے ارتقا کی تاریخ)	ادبی پریس، لکھنو	ے
۱۷۔	۱۹۲۸ / ۱۹۷۹ جولائی	نظمِ ماءالحیات	(شاہکار نظم)	...... / اترپردیش اردو اکادمی، لکھنو	ے
۱۸۔	۱۹۲۹	قطعہ وداعیہ جناب شیروانی	(پمفلٹ)	ادبی پریس لاٹوش روڈ، لکھنو	ے
۱۹۔	۱۹۲۹	نظم الوداعی	(ترلوک ناتھ بھارگو کے وداعی جلسے کیلئے)	میونسپل بورڈ، لکھنو	ے

نمبر	سال	نام کتاب	موضوع	مطبع	
۲۰ـ	۱۹۳۶	نورِ نظر	(نظم مسدس)	......	ے
۲۱ـ	۱۹۳۷	دردِ دل ـ مرثیہ ظریف	(اپنے چھوٹے بھائی کی موت پر)	پمفلٹ، نظامی پریس، لکھنؤ	ے
۲۲ـ	۱۹۴۰	یادگارِ حامد	(حامد علی بیرسٹر کی منظوم سوانح عمری)	پمفلٹ، نظامی پریس، لکھنؤ	ے
۲۳ـ	......	اتحاد	(نظم مسدس، اتحاد بین المسلمین)	معیار پریس، لکھنؤ	ے
۲۴ـ	......	خمخانہ	(نظم نہج البلاغہ کی اہمیت اور افادیت)	نظامی پریس، لکھنؤ	ے
۲۵ـ	......	خطبہ صدارت	(آل انڈیا شیعہ کانفرنس کی صدارت منظوم خطبہ)	سرفراز قومی پریس، لکھنؤ	ے
۲۶ـ	......	استغاثہ	(نظم مسدس، ایک عزیز کے قتل کے الزام سے بیگناہی)	انوار المطابع، لکھنؤ	ے
۲۷ـ	......	شعلۂ غم	(اپنی بیٹی معصومہ بیگم کی وفات پر نظم)	......	ے
۲۸ـ	......	نظم دل پسند	(نظم مسدس)	مطبع کاظمی، جونپور	ے

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۸۹　　ادبی زندگی کا آغاز

۱۹۱۲ / اپریل ۱۲　جونپور کے سالانہ اجلاس میں لسان القیوم کا خطاب

۱۹۲۷　　طلائی تمغہ — آل انڈیا شیعہ کانفرنس (پٹنہ)

۱۹۴۸ / مئی　　نواب رضا علی خاں بہادر آف رامپور کی جانب سے خفی کی ادبی خدمات کے اعتراف میں ایک سو

تیس روپے ماہوار وظیفہ مقرر

حواشی :

۱ ''صفی لکھنوی کا شعر'' از آغا اشہر لکھنوی (مضمون)

مطبوعہ: پندرہ روزہ 'آجکل' (دہلی)، شمارہ ۱۹۴۶، ۱۵ فروری، صفحہ: ۶ تا ۱۰

۲ ''آپ''، صفحہ: ۱۷۶ تا ۱۸۱ — ۳ ''اردو کے چاند تارے''، صفحہ: ۹۲ تا ۹۳

۴ ''وفیات'' مطبوعہ: رسالہ 'آجکل' (دہلی)، شمارہ: ۱۹۵۰، ستمبر، صفحہ: ۲۸

۵ ''جدید شعرائے اردو''، صفحہ: ۴۵۷ — ۶ ''سرور رفتہ''، صفحہ: ۱۴۸

۷ ''صفی لکھنوی۔ حیات اور کارنامے'' (تحقیقی مقالہ برائے ڈاکٹریٹ)

از مصطفیٰ فطرت، مطبوعہ: ۱۹۸۶، مصنف، لکھنؤ

۸ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۳۸۳

صہبائی، امام بخش

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱	۱۷۵۵	حدائق البلاغت	(ترجمہ)	......	۱

حواشی :

۱ داستانِ تاریخ اردو، صفحہ: ۲۱۹

طپش دہلوی، مرزا محمد اسماعیل [عرف: مرزا جان]

وفات: ۱۴-۱۸۱۳ (کلکتہ)۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱	۱۸۹۲، ستمبر	شمس البیان فی مصطلحات الہندوستان	(فرہنگ)	......	۱
۲	۱۸۰۲	بہار دانش	(مثنوی)	......	۱

۳۔	۱۸۱۱	کلیاتِ طپش	(ترتیب)	فورٹ ولیم کالج، کلکتہ	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ دوم، صفحہ: ۱۰۰۳تا۱۰۰۶

ظریف دہلوی، عباس حسین

پیدائش: ۱۸۸۶ء/مئی (جونپور) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۳۰	گہوارۂ تبسم	(شاعری)	......	۱
۲۔	۱۹۳۵	روحِ تبسم	(شاعری)	......	۱
۳۔	۱۹۳۶	خاں صاحب	(مزاحیہ افسانے)	......	۱
۴۔	۱۹۳۶	عروسِ ادب	(مزاحیہ افسانے)		

حواشی :

۱ بیسویں صدی کے شعرائے دہلی، صفحہ: ۱۳۸تا۱۳۹

ظریف لکھنوی، سید مقبول حسین

پیدائش: ۱۸۷۰ء/فروری ۲۴ (محلہ مولوی لکھنؤ) ۲،۳

وفات: ۱۹۳۷ء/دسمبر۳/۳۰ (لکھنؤ) ۲،۳

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ جی	(دیوان)	......	۳

سوانحی وادبی کوائف :

۱۸۹۹　لکھنؤ میں مشاعرہ منعقد ہوا

حواشی :

۱ ظریف لکھنوی (مضمون) از آغا اشہر لکھنوی ماہنامہ آج کل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۷ء/یکم مئی، صفحہ: ۸تا۱۲

۲۔ آپ، صفحہ: ۱۸۲ تا ۱۸۶ ۳۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۰۲

ظفر/ بہادر شاہ ظفر، ابوظفر محمد سراج الدین

پیدائش: ۱۷۷۵/ ۱۴ اکتوبر/ ۲۰/ ۳۰ (دہلی) ۱، ۲/ ۴/ ۳

وفات: ۱۸۶۲/ نومبر ۷ (برما، رنگون) ۱، ۲، ۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/ عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوان - چار ضخیم دیوان	(شاعری)	......	۱
۲۔	......	شرح گلستان	(تشریح)	......	۱

سوانحی وادبی کوائف :

۱۸۳۷ تخت نشینی ۱۸۵۷ معزولی

حواشی :

۱۔ بہادر شاہ ظفر کی شاعری (مضمون) از حرماں خیرآبادی (مضمون)

آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۴/ جون ۱۵، صفحہ: ۳۶ تا ۳۸

۲۔ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۳۵ ۳۔ سرو در فتہ، صفحہ: ۸۲

ظہور کاکوروی، سید ظہور الدین احمد

پیدائش: ۱۸۲۵/ ۱۸۶۵ (قصبہ کاکوری، ضلع لکھنؤ) ۱/ ۳

وفات: ۱۹۴۲/ اپریل ۵ (......) ۱، ۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/ عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۷۶	آبروئے وطن	(طویل نظم)	عبدالمنان، لکھنؤ	۲
۲۔	۱۹۸۳	سموم وصبا	(غزلیہ شاعری)	نصرت پبلشرز، لکھنؤ	۲

حواشی :

۱۔ آپ تھے - جلد دوم، صفحہ: ۱۹۹ تا ۲۰۲

۲ وضاحتی کتابیات ۔ جلد اول ،صفحہ :۱۰۱، وضاحتی کتابیات ۔ جلد ششم ،صفحہ :۱۷۷

۳ وفیات مشاہیر اردو ،صفحہ :۴۰۵

ظہیر دہلوی ،سید ظہیر الدین

پیدائش :۱۸۳۵ (دہلی) ۱

وفات :۱۹۱۱ ؍ مارچ ۲۱ (حیدر آباد) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام؍عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	انتخاب کلام ظہیر دہلوی	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ وفیات مشاہیر اردو ،صفحہ :۴۰۵

عبدالرحمٰن بابا

پیدائش :۱۸۰۲ (پانی پت) ۲

وفات :۱۸۹۲ (پانی پت) ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام؍عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ عبدالرحمان بابا	(ترتیب)	......	۱
۲۔	......	تحفۂ نذیریہ	......	......	۲
۳۔	......	محمد انصاری	......	......	۲
۴۔	......	تلفظ انصار	......	......	۲
۵۔	......	کشف الحجاب	......	......	۲

حواشی :

۱ تاریخ اردو ادب ۔ جلد اول ،صفحہ :۷۰۵

۲ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا ،صفحہ :۴۷۱

عبدالرحمٰن بجنوری

پیدائش: ۱۸۸۵ر جون ۱۰ (سیوہارہ۔ ضلع بجنور) ۲

وفات: ۱۹۱۸ر نومبر ۷ (بھوپال) ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۶۶ر ستمبر	محاسنِ کلامِ غالب	ایک جائزہ	انجمن ترقی اردو ہند، علی گڑھ	۱
	۱۹۸۳	انتخاب محاسنِ کلامِ غالب		انجمن ترقی اردو ہند، علی گڑھ	

حواشی :

۱ وضاحتی کتابیات۔ جلد ششم، صفحہ: ۶۹ ۲ تذکرۂ ماہ و سال، صفحہ: ۲۶۴

عبدالغفور نساخ، عبدالغفور خاں

پیدائش: ۱۸۳۴ر جنوری ۱۲۔۱۱ (کلکتہ)/ ۱۸۱۴ر فروری ۱۱ (فرید پور)/۲

وفات: ۱۸۸۹ر جون ۱۴ (کلکتہ)؟/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	حیاتِ نساخ	(خودنوشت سوانح)	......	۱
۲۔	......	اشعارِ نساخ	......	......	۲
۳۔	......	ارمغان	......	......	۲
۴۔	......	دفترِ بے مثال	......	......	۲
۵۔	......	سخن شعرا	......	......	۲
۶۔	......	قندِ پارسی	......	......	۲
۷۔	......	قطعۂ منتخب	......	......	۲
۸۔	......	گنجِ تواریخ	......	......	۲

حواشی :

۱۔ نئی کتابیں۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۸۸، مئی، صفحہ: ۶۸ تا ۷۲

۲۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۶۰۵

عبدالقادر بدایونی

پیدائش: ۱۵۴۰ (قصبہ ٹوڈا، جے پور) ۱

وفات: ۱۶۱۵ (......) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	التواریخ	......	......	۱
۲۔	......	کتاب الحدیث	......	......	۱
۳۔	......	نامہ خرد افزا	......	......	۱
۴۔	......	رزم نامہ	......	......	۱
۵۔	......	ترجمہ رامائن	......	......	۱
۶۔	......	تاریخ الفی	......	......	۱

حواشی :

۱۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۴۲۷

عبدالقوی

پیدائش: ۱۹۲۰ (حیدرآباد) ۱

وفات: ۱۹۴۳ (حیدرآباد) ۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	احساساتِ قومی	(شاعری)	حیدرآباد	۱

حواشی :

۱۔ حیدرآباد کے شعرا۔ جلد دوم، صفحہ: ۲۷۱

عبداللہ قطب شاہ

پیدائش: ۱۶۱۴ مطابق ۱۰۲۳ھ (......) [۱]

وفات: ۱۶۷۲-۱۶۷۳ مطابق ۱۰۸۳ھ (......مدفون: گول کنڈہ) [۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	کلیات	(ترتیب)	مخطوطہ: نواب سالار جنگ کتب خانہ	۱
۲۔	......	دیوانِ فارسی	(ترتیب)		

حواشی :

۱۔ دکن میں اردو، صفحہ: ۱۰۱ تا ۱۰۲

عزلت/ نزگن، سید عبدالوالی سورتی

پیدائش: ۱۱۰۴ھ مطابق ۱۶۹۲-۱۶۹۳ (......) [۱،۳]

وفات: ۱۷۷۵/ ستمبر ۱۳ (......) [۱،۳]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۶۰-۱۷۶۱	ساقی نامہ	(۱۳۳۱ اشعار پر مبنی مثنوی)	......	۱،۳
۲۔	۱۷۶۵-۱۷۶۶	راگ مالا	(مثنوی)	......	۱،۳
۳۔	......	دیوانِ اردو	(۲۱۰۰ اشعار پر مبنی مثنوی)	......	۱،۳
۴۔	......	دیوانِ فارسی	(۱۴۰۰۰ اشعار پر مبنی مثنوی)	......	۱
۵۔	......	شطرنج کبیر	......	......	۱
۶۔	......	بارہ ماسہ	(شاعری)	......	۲،۳
۷۔	......	تعلیقات بر حواشی میر زاہد	......	......	۲

حواشی :

۱۔ تاریخِ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اوّل، صفحہ: ۳۲۵ تا ۳۳۹

۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۴۳۷　　　۳ دکن میں اردو، صفحہ: ۳۸۷

عزمی دہلوی، قاری سرفراز حسین

پیدائش: ۱۸۶۷ (دہلی)[۱]

وفات: ۱۹۳۴/جون ۵ (دہلی)[۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۹۷	سعید	(ناول)	......	
	۱۹۲۷			تمدن بک ایجنسی، دہلی	۱
۲۔	۱۸۹۷	سعادت	(ناول)	نامی پریس، میرٹھ	۱
۳۔	۱۸۹۷	شاہدِ رعنا	(ناول)	......	
	۱۹۶۰			اردو اکاڈمی، کراچی	۱
۴۔	۱۹۲۳	انجامِ عیش	(ناول)		
	۱۹۲۳			تمدن بک ایجنسی، دہلی	۱
۵۔	۱۹۲۴	سرابِ عیش	(ناول)	تمدن بک ایجنسی، دہلی	۱
۶۔	۱۹۲۹	بہارِ عیش	(ناول)	تمدن بک ایجنسی، دہلی	۱
۷۔	۱۹۲۹	خمارِ عیش	(ناول)	تمدن بک ایجنسی، دہلی	۱
۸۔	۱۹۲۹	بدنصیب بدکاریں	(معرکتہ الآرا تصنیف، سلسلہ الطوائف)	......	۱
۹۔	۱۹۳۰	ثروت دُلہن	(ناول)	خمار بک ڈپو، دہلی	۱
۱۰۔	۱۹۳۰	مس عنبریں	(ناول)	قاری بک ڈپو، دہلی	۱
۱۱۔	......	دل کا عجائب خانہ	(لطائف کا مجموعہ)	......	۱
۱۲۔	......	فضائل اسلام	(ترجمہ BEAUTIES OF ISLAM)	......	۱

۱۳۔	......	ہندو دھرم اور اسلام	......	......	لے
۱۴۔	......	احیائے ملّت	......	......	لے
۱۵۔	......	اقل تلیل اسلام	......	......	لے
۱۶۔	......	فغانِ قاری	......	......	لے
۱۷۔	......	انیس الغربا	......	......	لے
۱۸۔	......	جدید علم کلام کی ضرورت	......	......	لے
۱۹۔	......	مضامین قاری	......	......	لے
		نامکمل غیر مطبوعہ غبارِ عیش	......	......	لے

حواشی :

لے عزمی دہلوی قاری سرفراز حسین (مضمون) از خالد اشرف
مطبوعہ: ۱۹۸۷، ناشر: اردو مجلس شالیمار باغ، دہلی

عزیز لکھنوی، مرزا محمد ہادی

پیدائش: ۱۸۸۲/ مارچ ۱۴ (لکھنؤ) ۱، ۲، ۳
وفات: ۱۹۳۵/ جولائی ۳۰/۳ (لکھنؤ) ۱، ۲، ۳/۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	انجم کدہ	(غزلیہ شاعری)	......	۲
۲۔	......	گل کدہ	(غزلیہ شاعری)	......	۱، ۲
۳۔	......	صحیفہ والا	(قصائد)	......	۱، ۲
۴۔	......	غم کدہ	(غزلیہ شاعری)	......	۴
۵۔	......	باقیاتِ عزیز	(شاعری)	......	۴
۶۔	......	برقِ تجلّی	(شاعری)	......	۴
۷۔	......	تجلیات	(شاعری)	......	۴

۸۔	......	تذکرہ خان واداو۔ علامہ محمد قلی	(تذکرہ)	......	۴
۹۔	......	سہد گل	......	......	۴
۱۰۔	......	شہید ثالث	......	......	۴
۱۱۔	......	شہید رابع	......	......	۴
۱۲۔	......	عزیز اللغات	......	......	۴
۱۳۔	......	قصائد عزیز	(شاعری)	......	۴
۱۴۔	......	گل تابوت	(شاعری)	......	۴
۱۵۔	......	نالۂ جرس	(شاعری)	......	۴

حواشی :

۱۔ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۴۱۹ تا ۴۲۰

۲۔ آپ۔ (پچاس مرحوم شعرا)، صفحہ: ۱۸۷ تا ۱۹۲

۳۔ سرور رفتہ، صفحہ: ۱۲۵

۴۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۲۱

عزیز، محمد عزیز الدین خاں [عزیز یار جنگ]

پیدائش: ۱۸۷۳۔۱۸۷۴ء مطابق ۱۲۹۰ھ (حیدر آباد)۱

وفات: ۱۹۴۸ (حیدر آباد)۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	ارمغانِ عزیز۔ دو جلدیں	(دیوان)	......	۱
۲۔	......	متاعِ عزیز	(غزلیہ انتخاب)	ادارہ ادبیاتِ اردو، حیدر آباد	۱

حواشی :

۱۔ حیدر آباد کے شاعر، جلد دوم، صفحہ: ۱۸۹

عزیز مرزا، مصطفیٰ بیگ

پیدائش: ۱۸۶۵ (علی گڑھ) ۱

وفات: ۱۹۱۲ / فروری ۲۶ (علی گڑھ) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۸۹	گل و گشتِ فرنگ	(ترجمہ)	......	۱
۲۔	۱۹۹۶	سیرۃ المحمود	(خواجہ محمود گاواں کی سوانح)	......	۱
۳۔	۱۹۰۷	وکرم اروشی	(کالی داس کے ڈرامے کا ترجمہ)	......	۱
۴۔	......	خیالاتِ عزیز	(مضامین انشا پردازی)	......	۱
۵۔	......	سوتاڑہ	(انشائیہ)	......	۱

حواشی :

۱ عزیز مرزا۔ حیات اور کارنامے (مضمون) از مرزا اکبر علی بیگ۔
ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۹، ۱۹۷۹ / مئی، ۳۲ تا ۳۵

عشرت بریلوی، میر غلام علی

پیدائش: ۱۷۴۷ (بریلی) ۲

وفات: ۱۸۲۰ / ۱۸۲۱ / جولائی (رام پور) ۱ / ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۹۷-۱۷۹۶	پدماوت کا اردو دیباچہ	......	......	۱
۲۔	......	سحر البیان	......	......	۲
۳۔	......	دیوانِ عشرت	(شاعری)	......	۲

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم، حصہ اول، صفحہ: ۱۰۱۹ تا ۱۰۲۱　　۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۴۴۲

عشقی، سید برکت اللہ/ صاحب البرکات

وفات: ۱۷۲۹ (مارہرہ) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	جواب وسوال	......	......	۱
۲۔	......	دیوانِ عشقی	......	......	۱
۳۔	......	عوارفِ ہندی	......	......	۱
۴۔	......	کلیاتِ عشقی	......	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۱۱۵

عظمت اللہ خاں، محمد عظمت اللہ خاں

پیدائش: ۱۸۸۷ (دہلی) ۲،۳

وفات: ۱۹۲۷ (حیدرآباد) ۱،۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۴۰	سریلے بول	(شعری مجموعہ)	......	۱،۳
۲۔	......	مضامینِ عظمت۔ حصہ اوّل ودوم	(مضامین)	......	۳

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۹۲۴ شاعری (معرکۃ الآرا مضمون) شمارہ اردو (حیدرآباد)

حواشی :

۱ ادب کا ایک باغی — عظمت اللہ خاں (مضمون)

از ڈاکٹر مسعود حسین شمارہ: آجکل (دہلی) ۱۹۴۷ / جون ۱۵، صفحہ: ۶ تا ۸

۲ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۲۰۹ تا ۲۰۱

۳ حیدرآباد کے شاعر، صفحہ: ۱۹۲

عنایت اللہ

پیدائش: ۱۸۶۹ (دہلی)[۱]

وفات: ۱۹۴۳ (......)[۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	آرنلڈ کی پریچنگ آف اسلام	......	......	۱
۲۔	......	رابن ہارٹ ڈوزی کی اسپینش اسلام	......	......	۱
۳۔	......	سرہنری ہیورتھ ہسٹری آف منگولز	......	......	۱
۴۔	......	ہیرلڈلیمب کی چنگیز خاں اور تیمور	......	......	۱
۵۔	......	فلابیر کی سلامبو اور ہرودیاس	......	......	۱
۶۔	......	شیکسپیئر کے ڈرامے انطونی قلوپطرہ ہملٹ	......	......	۱
۷۔	......	ڈاکٹر جانسن کی لاسیلاس	......	......	۱
۸۔	......	لین پول کی صلاح الدین اعظم	......	......	۱
۹۔	۱۹۸۳	اندلس کی ناگن	(ناول)	اردو پبلشرز، لکھنؤ	۱، ۲
۱۰۔	......	سوانح عمری	......	......	۱
۱۱۔	......	ابوریحان بیرونی	......	......	۱
۱۲۔	......	نجم السحر	(ترجمہ)	......	۱
۱۳۔	......	تائیس	(ترتیب)	......	۱
۱۴۔	......	زلفی	(ادبی ترجمہ)	......	۱

حواشی :

۱ حیدرآباد کے ادیب، صفحہ: ۸۵
۲ وضاحتی کتابیات۔ جلد ششم، صفحہ: ۲۱۵

عندلیب، خواجہ محمد ناصر

پیدائش: ۹۴-۱۶۹۳ (......) [۱]

وفات: ۵۹-۱۷۵۸ (......) [۱]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱	۴۱-۱۷۴۰	رسالہ نالۂ عندلیب	(ترتیب)	......	۱

حواشی:

۱۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد اوّل، صفحہ: ۷۴۴

غالبؔ (اسدؔ)، اسد اللہ خاں [مرزا نجم الدولہ، دبیر الملک]

پیدائش: ۱۷۹۷ء/دسمبر ۲۷ (آگرہ) [۱،۲،۳]

وفات: ۱۸۶۹ء/فروری ۱۵ (دہلی) [۲،۳]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱	۱۸۴۱ء/اکتوبر	دیوانِ اردو	(ترتیب)	مطبع سید الاخبار، دہلی	۳
	۱۸۴۷ء/مئی	دیوانِ غالب		مطبع دار السلام، دہلی	
	۱۸۶۱ء/جولائی			مطبع احمدی دہلی	
	۱۸۶۲ء/جون			مطبع نظامی، کانپور	
	۱۸۶۳			مطبع مفید خلائق، آگرہ	
۲	۱۸۴۵	دیوانِ فارسی۔ میخانۂ آرزو سرانجام	(ترتیب)	مطبع دار السلام، دہلی	۳
۳	۱۸۴۹ء/اگست	پنج آہنگ	(فارسی)	مطبع سلطانی لال قلعہ، دہلی	۳
۴	۵۵-۱۸۵۴	مہر نیم روز	(خاندانِ تیموریہ کی فارسی تاریخ)	فخر المطابع، دہلی	۳

نمبر	سال	نام	کیفیت	مطبع	
۵۔	۱۸۵۶	قادرنامہ	......	مطبع سلطانی لال قلعہ، دہلی	۳ے
۶۔	۱۸۵۸	دستنبو	(۱۸۵۷ کے حالات)	مطبع سلطانی لال قلعہ، دہلی	۳ے
۷۔	۱۸۶۲	قاطع برہان	(فارسی۔ درفش کاویانی)	مطبع نول کشور، لکھنؤ	۳ے
۸۔	۱۸۶۴	لطائفِ غیبی	......	......	۳ے
۹۔	۱۸۶۴	مثنوی ابر گوہر بار	(ترتیب)	اکمل المطابع، دہلی	۳ے
۱۰۔	۱۹۶۵	سوالاتِ عبدالکریم	......	اکمل المطابع، دہلی	۳ے
۱۱۔	۱۸۶۵	نامۂ غالب	(رسالہ بہ جواب ساطع برہان)	مطبع محمدی، دہلی	۳ے
۱۲۔	۱۸۶۷	دعائے صباح	(فارسی سے منظوم ترجمہ)	مطبع نول کشور، لکھنؤ	۳ے
۱۳۔	۱۸۶۷	تیغ تیز	(مختصر رسالہ بہ جواب موید برہان)	اکمل المطابع، دہلی	۳ے
۱۴۔	۱۸۶۷ فروری	نکاتِ غالب ورقعاتِ غالب	(مختصر فارسی قواعد پر مبنی رسالہ)	مطبع سراجی، دہلی	۳ے
۱۵۔	۱۸۶۷/اپریل ۱۸۶۷/ستمبر	ہنگامۂ دل آشوب	(قاطع برہان کے مناقشے کے سلسلے کے منظومات منشی سنت پرشاد، آرہ)	مطبع منشی نول کشور، لکھنؤ مطبع منشی پرشاد، آرہ	۳ے
۱۶۔	۱۸۶۷/اگست	سبدِ چین	(فارسی شاعری۔ باغ دودر)	مطبع محمدی، دہلی	۳ے
۱۷۔	۱۸۶۸/جنوری	کلیاتِ نثر فارسی	(ترتیب)	مطبع نول کشور، لکھنؤ	۳ے

۱۸۔ ۱۸۶۸/ا اکتوبر	عود ہندی	(مکاتیب۔ اصلاحی تنقیدی وعلمی مضامین)	مطبع مجتبائی، میرٹھ	۳
۱۹۔ ۱۸۶۹/مارچ	اردوئے معلّی	(مکاتیب۔ شاگردوں اور دوستوں کے نام)	اکمل المطابع، دہلی	۳
۲۰۔	ماہ نیم ماہ	......	......	۴

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۰۸ یا ۱۸۰۷ اسد تخلص سے شعر گوئی کا آغاز کیا۔

۱۸۱۶ اسد ترک کر دیا اور غالب تخلص اختیار کیا۔

۱۸۲۷ یا ۱۸۲۶ فارسی شعر گوئی کا آغاز ہوا۔

حواشی :

ا۔ نجم الدولہ دبیر الملک خان بہادر۔ اسد اللہ خاں۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) ۱۹۴۷/فروری ۱۵

۲۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۵۰۸

۳۔ دیوانِ غالب کامل۔ نسخہ رضا مرتبہ: کالی داس گپتا رضا۔ توقیت غالب، مطبوعہ: بار اول (دیوان غالب تاریخی ترتیب سے) ۱۹۸۸/فروری، بار دوم ۔ ۱۹۹۰، بار سوم بہ اضافہ و ترمیم ۱۹۹۵/فروری ۱۵، ساکار پبلشرز، بمبئی

۴۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۵۲

غلام سرور لاہوری

پیدائش: ۱۸۲۸ (لاہور) ۲

وفات: ۱۸۹۰/اگست ۱۴ (درمیان مکہ و مدینہ) ۲

تصانیف

شمار سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	خزینۃ الاصفیاء	......	......	۲
۲۔	زبدۃ اللغات	......	......	۲

۳۔	پہلا وہ گھر خدا کا	(سفرنامۂ حج مرتبہ: بعد از مرگ)	......	۱؎

حواشی :

۱؎ نئی کتابیں۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۶۶/ جولائی، صفحہ: ۴۵ تا ۴۷

۲؎ وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۴۵۷

غلام قادر شاہ

وفات: ۱۷۶۲ (......) ۱؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	رمز العاشقین	......	......	۱؎
۲۔	......	صفا المرآت	......	......	۱؎

حواشی :

۱؎ تاریخ ادب اردو، جلد اول، صفحہ: ۶۴۹ تا ۶۵۰

غمگین دہلوی، میر سید علی

پیدائش: ۱۷۵۳ (دہلی) ۱؎

وفات: ۱۸۵۱ (گوالیار) ۱؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	غیر مطبوعہ	مکاشفات الاسرار	(دیوانِ رباعیات)	......	۱؎
۲۔	غیر مطبوعہ	مخزن الاسرار	(دیوانِ غزلیات)	......	۱؎

حواشی :

۱؎ حضرت غمگین احمد دہلوی اور غیر مطبوعہ کلام (مضمون) از محمد یونس خالدی
ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۵۶/ اپریل، صفحہ: ۳۰ تا ۳۳

غنیمت کنجاہی

وفات: ۱۷۰۰ (......) [۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	انشائے غنیمت	(فارسی)	......	۱
۲۔	......	دیوانِ غنیمت	(فارسی)	......	۱
۳۔	......	نیرنگِ عشق	(مثنوی)	......	۱

حواشی:

۱۔ تاریخ ادب اردو، جلد اول، صفحہ: ۶۳۱

غواصی، ملک الشعرا

وفات: ۱۶۵۰ (......) [۲]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۶۲۵	سیف الملوک و بدیع الجمال [فارسی قصے کا دکنی ترجمہ]	(مثنوی دو ہزار اشعار پر مشتمل)	......	۱، ۳
۲۔	۱۶۳۹	طوطی نامہ [فارسی سے ترجمہ]	(مثنوی۔ چار ہزار اشعار پر مبنی)	......	۱، ۳
۳۔	......	کلیاتِ غواصی	(ترتیب)	ادارہ ادبیاتِ اردو	۱، ۳
۴۔	......	مینا ستونتی/ چندرا اور لورک	(مثنوی)	......	۱، ۳

حواشی:

۱۔ تاریخ ادب اردو، صفحہ: ۴۷۱ تا ۴۸۵

۲۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۵۱۶

۳۔ دکن میں اردو، صفحہ: ۱۰۷

فانی بدایونی، شوکت علی خاں

پیدائش: ۱۸۷۹ء/۱۳ ستمبر (قصبہ اسلام نگر، ضلع بدایوں) ۱، ۲، ۳

وفات: ۱۹۴۱ء/۲۷ اگست ۱۹۴۲ء (حیدر آباد) ۱، ۳/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوان	[دیوانِ اول،	......	۳
	۱۹۲۱	دیوانِ فانی	۱۹۱۷ء کے بعد کہا گیا کلام] (مرتبہ، وحید احمد گیلانی، مدیر رسالہ ''نقیب'' بدایوں)	نقیب پریس، بدایوں	۲
۲۔	۱۹۲۶	باقیاتِ فانی	(دیوانِ دوم)	......	۲، ۳
۳۔	۱۹۳۹	عرفانیاتِ فانی	(غزلیہ مجموعہ)	لطیفی پریس، دہلی	۵
۴۔	۱۹۴۶	کلیاتِ فانی	(مرتبہ: حیرت بدایونی)	مرتب، حیدر آباد	

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۹۰ میں شاعری کی ابتدا — ابتدا میں 'شوکت' تخلص کیا

۱۸۹۹ 'فانی' تخلص اختیار کیا

۸۹۹ تقریباً بائیس برس کی عمر میں ایک دیوان مرتب کیا جو شائع نہ ہو سکا۔ [جسے ان کے والد نے نذرِ آتش کر دیا۔]

۱۹۰۶ ستائیس برس کی عمر دوسرا دیوان مرتب کیا۔

۱۹۳۱/جنوری ادبی ماہنامہ ''تسنیم'' (؟) کا اجرا بہ اشتراک مانی جائسی اور مخمور اکبر آبادی

۱۹۳۱ رسالہ ''تعلیم'' (؟) کا اجرا — ۱۹۳۲ مستقل قیام حیدر آباد

[رشید احمد صدیقی نے فانی کو ''یاسیت کا امام'' کہا ہے۔]

حواشی :

ا۔ حیدرآباد کے شاعر، صفحہ: ۲۰۸
۲۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۵۲۰
۳۔ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۴۴۳ تا ۴۴۵
۴۔ سرودرفتہ، صفحہ: ۱۳۷
۵۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۶۱
۶۔ ''ہماری زبان'' (دہلی) مشمولہ 'شوکت علی خاں، فانی بدایونی — حیات اور تصانیف' (مضمون) ویریندر پرشاد سکسینہ، شمارہ: ۲۰۰۲ یکم تا ۷ مئی، صفحہ: ۸
۷۔ 'فانی بدایونی — حیات اور شخصیت اور شاد عارفی کا تنقیدی مطالعہ' از مغنی تبسم، صفحہ: ۲۰

فائز دہلوی، صدرالدین محمد خاں نواب [فارسی شاعر]

پیدائش: ۹۱-۱۶۹۰ (دہلی) ا۔

وفات: ۱۷۳۸ / مئی (دہلی) ا۔

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۳۰-۱۷۳۱	دیوانِ اردو	(شاعری)	......	ا۔
۲۔	۱۷۳۰-۱۷۳۱	کلیاتِ فائز	(شاعری)	......	ا۔

حواشی :

ا۔ تاریخ ادب اردو، جلد دوم حصہ اول، صفحہ: ۳۰۰ تا ۳۰۶

فائز، شاہ نذیر الحق

پیدائش: ۱۸۴۳ / مارچ ۲۶ (پھلواری شریف، پٹنہ) ا۔

وفات: ۱۹۰۵ / مارچ ۱۰ (پٹنہ) ا۔

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	غیر مطبوعہ	دیوانِ فائز	(شاعری)	......	ا۔

مرتبہ: ڈاکٹر فضل امام ۱۹۶۴

حواشی :

۱؎ تذکرۂ معاصرین جلد دوم، صفحہ :۹۱

فدوی، مرزا محمد علی (مرزا محمد)

پیدائش: ۵۲-۱۱۴۲ھ مطابق ۳۰-۱۷۲۹/ ۱۷۲۷-۱۷۲۸ (شاہ جہاں آباد-دہلی) ۱/۲

وفات: ۱۷۹۵-۱۷۹۶ (عظیم آباد) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱-	غیر مطبوعہ	دیوانِ فدوی	(شاعری)	......	۱
	......	۱۹۵۶- کلیاتِ فدوی	(مرتبہ: ڈاکٹر سید محمد حسنین)	پٹنہ	۱

حواشی :

۱؎ تاریخ ادب اردو، جلد دوم- حصہ دوم، صفحہ :۹۳۹ تا ۹۴۴ ۲؎ کلیاتِ فدوی

فراق دہلوی، سید ناصر نذیر

پیدائش: ۱۸۶۵/ اگست ۱۶ (دہلی) ۱،۲،۳

وفات: ۱۹۳۳/ فروری ۱۲ (دہلی) ۱،۲،۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱-	......	دلّی کا آخری دیدار	(دہلی سے متعلق تذکرہ)	......	۱،۳،۴
۲-	......	دکن کی پری	(ایک طویل افسانہ)	......	۱،۳،۴
۳-	......	بیگموں کی چھیڑ چھاڑ	(شادی کی محفل کا نقشہ)	......	۱،۳،۴
۴-	......	چار چاند	(مضامین)	......	۲،۳،۴
۵-	......	دلربا خانم	......	......	۲
۶-	......	دل کا اجڑا ہوا قلعہ	(بہادر شاہ ظفر کے بیٹے کے حالات)	......	۲،۳
۷-	......	سات عورتوں کی کہانیاں	......	......	۲،۳

۸۔	......	سات طاقتوں کی کہانی	(سات عورتوں کی روداد) مرتبہ: ڈاکٹر انتظار مرزا	......	۲،۳
۹۔	......	لال قلعہ کی ایک جھلک	(مرتبہ: ڈاکٹر انتظار مرزا، مطبوعہ: اردو اکادمی، دہلی)	......	۲،۳
۱۰۔	......	میخانۂ درد	(میر درد کے حالات)	......	۲،۳،۴،۵
۱۱۔	......	مضامینِ فراق	(مضامین)	......	۲،۳،۴
۱۲۔	......	درد حال ستاں	......	......	۳
۱۳۔	......	خوبصورت تمنا	......	......	۳
۱۴۔	......	عروس القرآن	(ترجمۂ قرآن)	......	۵

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۵۲۳ تا ۵۲۵　۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۶۵

۳ داستانِ تاریخ اردو، صفحہ: ۹۳۰ تا ۹۳۷　۴ بیسویں صدی کے اردو مصنفین، صفحہ: ۴۶۱ تا ۴۶۳

۵ بیسویں صدی کے شعرائے دہلی، صفحہ: ۱۱۷

فرحت اللہ بیگ دہلوی (الم نشرح)

پیدائش: ۱۸۸۳/۱۸۸۵، نومبر ۱۹ (دہلی، چوڑی والان) ۱،۲/۳

وفات: ۱۹۴۷، اپریل ۲۶ ـ ۲۷ (حیدرآباد) ۱،۲،۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۳۴۲/۱۹۲۳ھ	مضامین فرحت ۔ حصہ اول تا ہفتم	(پانچ متفرق	انوار الاسلام پریس، حیدرآباد	۱/۳
	[مطابق ۱۹۲۷	سنہ دار اردو ۔ حصہ دوم	مضامین)	دکن لاء رپورٹ حیدرآباد	۳
	۱۹۲۸]	سنہ دار اردو ۔ حصہ سوم		ایجوکیشنل پرنٹرز چار مینار حیدرآباد	۳
		سنہ دار اردو ۔ حصہ چہارم		دکن لاء رپورٹ، حیدرآباد	۳
		سنہ دار اردو ۔ حصہ پنجم		انتظامی امور دول گوڑہ	۳
		سنہ دار اردو ۔ حصہ ششم		برقی پریس، حیدرآباد	۳
		سنہ دار اردو ۔ حصہ ہفتم		آفریں پریس، حیدرآباد	۳

نمبر	سال	عنوان	نوعیت	ناشر	حوالہ
۲۔	۱۹۲۵/اکتوبر	ہم اور ہمارا امتحان	......	......	۳
۳۔	۱۹۲۶/ستمبر	ایک نواب صاحب کی ڈائری کے چند پراگندہ صفحے	(مزاحیہ مضمون)	......	۳
۴۔	۱۹۲۷/دسمبر	کل کا گھوڑا	......	مجلۂ عثمانیہ، حیدرآباد	۳
۵۔	۱۹۳۰	دیوانِ یقین	(ترتیب و تدوین)	یونی ورسٹی علی گڑھ	۳
۶۔	۱۹۳۶	میری شاعری	(دیوان)	فائن آرٹ لیتھو پریس، حیدرآباد	۱،۳
۷۔	......	نذیر احمد کی کہانی کچھ ان کی کچھ اپنی زبانی ۱۹۶۰/اکتوبر	(طویل سوانحی و تاریخی مضمون)	...... اردو اکیڈمی سندھ کراچی	۱،۳ [illegible]
۸۔	۱۹۴۲	دہلی کا ایک یادگار مشاعرہ	(مضمون)	رسالہ سہ ماہی اردو، اورنگ آباد	۱/۳
۹۔	......	دہلی کی آخری شمع	......	......	۱،۳
۱۰۔	......	پھول والوں کی سیر	......	......	۲،۴
۱۱۔	۱۹۴۲	دیوانِ نظیر اکبرآبادی	(ترتیب و تدوین)	انجمن ترقی اردو ہند، علی گڑھ	۳
۱۲۔	۱۹۴۳	انشا	(کتابچہ)	مکتبہ جامعہ دہلی	۳
۱۳۔	۱۹۴۸	چار کہانیاں	(غیر ملکی کہانیاں)	عبدالحق اکیڈمی، حیدرآباد	۳
۱۴۔	۱۹۵۱	یادگارِ فرحت	(مضامین۔مرتبہ: غلام یزدانی)	فرحت میموریل کمیٹی، حیدرآباد/دہلی؟	۳
۱۵۔	۱۹۷۷	میری داستان	(خودنوشت سوانح)	اعجاز پرنٹنگ، حیدرآباد	۳

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۹۰۷ دہلی سے حیدرآباد منتقل ۳

۱۹۲۸/جولائی سہ ماہی اردو ادب (اورنگ آباد) میں پہلا مضمون شائع ہوا۔ ۳

حواشی :

۱۔ وفیات۔ پندرہ روزہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۷ ریکم جون، صفحہ: ۸

۲۔ حیدر آباد کے شاعر، صفحہ: ۴۲۵

۳۔ مرزا فرحت اللہ بیگ۔ حیات اور ادبی خدمات (تحقیقی مقالہ از ڈاکٹر عبدالحی صدیقی)
مطبوعہ: ۱۹۸۹ رمئی، مصنف، علی گڑھ

۴۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۴۲۵

فضلِ حق خیر آبادی

پیدائش: ۱۷۹۶/ ۱۷۹۷ (خیر آباد) ۱/۲

وفات: ۱۸۶۱ ر اگست ۱۹ (انڈومان) ۲

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	امتناع النظیر	(شاعری)	......	۲

حواشی :

۱۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۵۳۳ ۲۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۴۲۳

فضل علی فضلی

پیدائش: ۱۷۱۰-۱۱ (......) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۳۲-۳۳	کربل کتھا	(ترجمہ۔ خلاصہ	ادارۂ تحقیقات	۱
	۱۹۶۵ ر اکتوبر		الروضۃ الشہدا۔ مصنف: ملا حسین واعظ کاشفی) ترتیب بہ اشتراک مالک رام اور مختار الدین احمد	اردو، پٹنہ	

حواشی :

۱؎ تاریخِ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اوّل، صفحہ: ۹۸۹، ۱۰۲۵ تا ۱۰۳۱

۲؎ داستانِ تاریخِ اردو، صفحہ: ۵۷

فضلی امیٹھوی، قاضی خادم حسن

پیدائش: ۱۸۸۴ (ضلع لکھنؤ)۱؎

وفات: ۱۹۴۸/ دسمبر (لکھنؤ)۱؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	ریاضِ عثمانی	(نثر)	......	۱؎
۲۔	......	صبحِ بہاراں	(نثر)	......	۱؎
۳۔	......	تاریخِ قصبہ کاکوری	(نثر)	......	۱؎
۴۔	۱۹۴۱	آہِ نیم شبی	(نعتیہ شاعری)	......	۱؎

حواشی :

۱؎ آپ تھے۔ جلد دوم، صفحہ: ۲۳۳ تا ۲۴۰

فغاںؔ، اشرف علی خاں (ظریف الملک کوکہ خاں)

پیدائش: ۱۷۲۵۔۱۷۲۶ (دہلی)۱؎

وفات: ۱۷۷۲۔۱۷۷۳ (ڈھول پورہ۔ عظیم آباد)۱؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	فغاں کلیات	(دو ہزار اشعار پر مشتمل)	......	۱؎
۲۔	......	دیوانِ فغاں	(کلیات سے انتخاب)	......	۱؎

حواشی :

۱؎ تاریخِ ادب اردو، جلد دوم حصہ اوّل، صفحہ: ۳۹۸ تا ۴۰۷

فکر بدایونی، سید حسین

پیدائش: ۱۸۸۳ (بدایوں) ۲

وفات: ۱۹۴۷/۱۳/اکتوبر ۱۳ (مکہ معظمہ) ۲

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	افکار	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ نقد و نظر۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۵/ یکم مئی، صفحہ: ۴۸ ۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۷۶

فوق، منشی محمد دین

پیدائش: ۱۸۷۷/ فروری (کوٹلی، ہرنرائن ضلع سیالکوٹ) ۱، ۲

وفات: ۱۹۴۶/۱۹۴۵/ ستمبر ۴ (لاہور) ۱/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۰۰	امتحان پاس کرنے کا گر	(ترتیب)	......	۳
۲۔	۱۹۰۰	انارکلی	(ناول)	متروداس لاہور	۲، ۳
۳۔	۱۹۰۰	تاریخ شالا مار	(تاریخ)	خادم التعلیم پریس، لاہور	۳
۴۔	۱۹۰۰	ناصح مشق	(ترتیب)	متروداو لاہور	۲، ۳
۵۔	۱۹۰۱	تاریخ کشمیر۔ جلد اول	(ترتیب)	رفاہ عام الیم پریس، لاہور	۱، ۳
۶۔	۱۹۰۱	تاریخ کشمیر۔ جلد دوم	(ترتیب)	افادہ عام الیم پریس، لاہور	۳
۷۔	۱۹۰۱	ماتم پہلوانی	(ترتیب)	تاجر کتب، لاہور	۳
۸۔	۱۹۰۱	گلشن نو بہار	(ترتیب)	منشی رام گوداس پریس، لاہور	۳
۹۔	۱۹۰۴	یاد رفتگان	(تاریخ)	افادہ عام الیم پریس، لاہور	۲، ۳
۱۰۔	۱۹۰۵	تاریخ انگورہ	(تاریخ)	برادرس، لاہور	۳

نمبر	سال	کتاب	صنف	ناشر	حوالہ
۱۱۔	۱۹۰۷	سفرنامہ کشمیر	(ترتیب)	......	۳
۱۲۔	۱۹۰۹	کلام فوق	(شاعری)	راجپوت پرنٹنگ پریس، لاہور	۲،۳
۱۳۔	۱۹۰۹	اکبر	(ناول)	راجپوت گزٹ مشین پریس، لاہور	۳
۱۴۔	۱۹۰۹	رام کہانی	(ناول)	مترولاس، لاہور	۳
۱۵۔	۱۹۱۰	سلطان زین العابدین	(سوانح)	رفاہ عام سٹیم پریس، لاہور	۳
۱۶۔	۱۹۱۱	اخبار نویسوں کے حالات	(ترتیب)	مزاہ عام پریس، لاہور	۳
۱۷۔	۱۹۱۱	مشاہیر کشمیر	(سوانح)	ظفر براورس، لاہور	۳
۱۸۔	۱۹۱۱	ملا دو پیازہ	(سوانح)	ظفر براورس، لاہور	۳
۱۹۔	۱۹۱۲	تاریخ کشمیر	(ترتیب)	رفاہ عام الیم پریس، لاہور	۱،۳
۲۰۔	۱۹۱۲	نواب دبیر الدولہ	(سوانح)	ہندوستان سٹیم پریس، لاہور	۳
۲۱۔	۱۹۱۲	تذکرۃ الصالحین	(سوانح)	ہندوستان سٹیم پریس، لاہور	۳
۲۲۔	۱۹۱۳	نیم حکیم خطرۂ جان	(ناول)	راجپور گزٹ مشین پریس، لاہور	۳
۲۳۔	۱۹۱۳	خانہ بربادی	(ناول)	راجپور گزٹ مشین پریس، لاہور	۳
۲۴۔	۱۹۱۴	حیاتِ مولانا روم	(سوانح)	جلالی سٹیم پریس، لاہور	۲،۳
۲۵۔	۱۹۱۴	حالاتِ شمس تبریز	(سوانح)	جلالی سٹیم پریس، لاہور	۲،۳
۲۶۔	۱۹۱۴	ابراہیم ادھم	(سوانح)	راجپوت پرنٹنگ ورکس، لاہور	۳
۲۷۔	۱۹۱۴	حیاتِ داتا گنج بخش شکر	(سوانح)	اسلامیہ سٹیم پریس، لاہور	۲،۳
۲۸۔	۱۹۱۴	حیاتِ نورو جہاں گیر	(سوانح)	راجپوت پریس، لاہور	۳
۲۹۔	۱۹۱۴	ٹوڈرمل	(سوانح)	کتب خانہ جڑی بوٹی، لاہور	۳
۳۰۔	۱۹۱۴	عصمت آرا	(ناول)	راجپور گزٹ مشین پریس، لاہور	۳
۳۱۔	۱۹۱۵	وجدانی نشتر	......	انجمن معین اسلام، لاہور	۳
۳۲۔	۱۹۱۶	مہاتما بدھ	(سوانح)	لاہور	۳
۳۳۔	۱۹۱۷	سفرنما ڈھاکا	(ترتیب)	کشمیر میگزین، لاہور	۳
۳۴۔	۱۹۱۸	حالات دریا بھیر	(ترتیب)	جارج سٹیم پریس، لاہور	۳
۳۵۔	۱۹۱۹	حیاتِ فرشتہ	(سوانح)	گلزار محمدی سٹیم پریس، لاہور	۲،۳

نمبر	سال	کتاب	صنف	ناشر	
۳۶۔	۱۹۲۰	تذکرۃ العلما و مشائخ	(تذکرہ)	گلزار محمدی سٹیم پریس لاہور	۳
۳۷۔	۱۹۲۰	تذکرۂ خواتین دکن	(تذکرہ)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۳۸۔	۱۹۲۰	تذکرۂ رہنمائے ہند	(تذکرہ)	گلزار محمدی سٹیم پریس لاہور	۳
۳۹۔	۱۹۲۱	تاریخِ حریتِ اسلام	(تاریخ)	ظفر برادرس، لاہور	۲،۳
۴۰۔	۱۹۲۱	محبِ وطن خواتین دکن	(تذکرہ)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۴۱۔	۱۹۲۲	دیوانِ حافظ کی تاریخی فالیں	(ترتیب)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۴۲۔	۱۹۲۲	زنانہ حاظر جوابیاں	(ترتیب)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۴۳۔	۱۹۲۲	سعد زاغلول پاشا	(تذکرہ)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۴۴۔	۱۹۲۳	رہنمائے کشمیر خادم التعلیم	(ترتیب)	برق پریس، لاہور	۳
۴۵۔	۱۹۲۵	روایاتِ اسلام	(ترتیب)	حمایت اسلام پریس، لاہور	۲،۳
۴۶۔	۱۹۲۶	حکمت کے موتی	(ترتیب)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۴۷۔	۱۹۲۶	تذکرۂ رہنمائے ہند ظفر	(تذکرہ)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۴۸۔	۱۹۲۶	فاتح ملتان	(تذکرہ)	لاہور	۳
۴۹۔	۱۹۲۶	مکاؤنوں کے گیت	(شاعری)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۵۰۔	۱۹۲۷	راجہ بیربل	(تذکرہ)	لاہور	۳
۵۱۔	۱۹۲۷	لاہور عہدِ مغلیہ میں	(ترتیب)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۵۲۔	۱۹۲۷	محمد بن قاسم	(ترتیب)	ظفر برادرس، لاہور	۲،۳
۵۳۔	۱۹۲۸	جغرافیہ ریاست پونچھ	(ترتیب)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۵۴۔	۱۹۲۸	حکایاتِ کشمیر	(ناول)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۵۵۔	۱۹۲۹	تاریخ کا روشن پہلو	(ترتیب)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۵۶۔	۱۹۲۹	شہابِ کشمیر	(تذکرہ)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۵۷۔	۱۹۲۹	ملہ عارفی	(تذکرہ)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۵۸۔	۱۹۳۰	شاہی شیر کشمیر	(ترتیب)	خادم التعلیم برق پریس، لاہور	۳
۵۹۔	۱۹۳۱	کشمیر کی رانیاں	(ترتیب)	ظفر برادرس، لاہور	۳
۶۰۔	۱۹۳۴	تاریخِ اقوامِ کشمیر۔ جلد اول	(ترتیب)	ظفر برادرس، لاہور	۱،۳

۶۱۔	۱۹۳۵	سبق آموز کہانیاں	(ناول)	ظفر برادرس، لاہور	[۳]
۶۲۔	۱۹۳۵	اوبستان اخلاق	(ناول)	فیروز سنز اینڈ پبلشرز، لاہور	[۳]
۶۳۔	۱۹۳۶	تاریخ اقوام پونچھ۔ جلد اول	(ترتیب)	ظفر برادرس، لاہور	[۳]
۶۴۔	۱۹۳۹	ہمدرد زمینداران	(ترتیب)	ظفر برادرس، لاہور	[۳]
۶۵۔	۱۹۴۰	خواتینِ کشمیر	(تذکرہ)	تاجر کتب، سری نگر	[۳]
۶۶۔	۱۹۴۰	نغمۂ گلزار	(شاعری)	ظفر برادرس، لاہور	[۲،۳]
۶۷۔	۱۹۴۱	اہلیا بائی	(سوانح)	اتحاد پریس مل روڈ، لاہور	[۳]
۶۸۔	۱۹۴۲	ہندوستانی وی.بی	(تذکرہ)	ظفر برادرس، لاہور	[۳]
۶۹۔	۱۹۴۲	تاریخ بڈشاہی	(تذکرہ)	ظفر برادرس، لاہور	[۳]
۷۰۔	۱۹۴۵	تاریخ اقوام کشمیر۔ جلد دوم	(ترتیب)	ظفر برادرس، لاہور	[۳]
۷۱۔	۱۹۴۵	تاریخ اقوامِ پونچھ۔ جلد دوم	(ترتیب)	ظفر برادرس، لاہور	[۳]
۷۲۔	۱۹۶۲	مآثر لاہور۔ نقوش لاہور نمبر	(ترتیب)	لاہور	[۲،۳]
۷۳۔	......	اذانِ بت کدہ	......	......	[۲]
۷۴۔	......	آئینۂ اخلاق	......	......	[۲]
۷۵۔	......	شالامار باغ	......	......	[۲]
۷۶۔	......	قومی ترانے	......	......	[۲]
۷۸۔	......	لاہور مغلیہ عہد میں	......	......	[۲]
۷۹۔	......	مضامینِ فوق	......	......	[۲]

سوانحی وادبی کوائف :

۱۹۱۳تا۱۹۳۴ اپنا ذاتی اخبار کشمیری (کشمیر) نکالا[۲،۳]

۱۹۱۴ رسالہ طریقت (کشمیر) جاری کیا۔

۱۹۱۶ رسالہ نظام (کشمیر) جاری کیا۔

۱۹۳۴تا۱۹۳۶ رسالہ کشمیر جدید (سری نگر) جاری کیا۔

حواشی :

۱۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۵۳۹

۲۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۴۷۹تا۴۸۰

۳؎ بیسویں صدی (نصف اول) کے اردو مصنفین ،صفحہ:۳۹۹ تا ۴۰۸

فیروز رامپوری، محمد فیروز شاہ خاں

پیدائش: ۱۸۶۲ (رامپور)۲؎

وفات: ۱۹۰۰/اگست ۶/۵ (رامپور)۱؎/۲؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	گلزار خیال	(قلمی نسخہ، تاریخ گوئی)	......	۱؎
۲۔	......	فرح خیال	......	......	۲؎

حواشی :

۱؎ فیروز رامپوری۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۵۳/جولائی ،صفحہ: ۲۲ تا ۲۵

۲؎ وفیات مشاہیر اردو ،صفحہ: ۲۸۲

قاسم، ابوالقاسم میر قدرت اللہ [حکیم]

وفات: ۱۸۳۰_۱۸۳۱ مطابق ۱۲۴۶ھ (......)۲؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	مجموعۂ نغز	(مثنوی)	......	۱؎
۲۔	......	مجموعۂ نغز ہیں	(مثنوی)	......	۲؎
۳۔	......	کرامت پیران پیر	(مثنوی)	......	۲؎

حواشی :

۱؎ نئی کتابیں۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۴/۱۹۷۴ دسمبر ،صفحہ: ۴۲

۲؎ وفیات مشاہیر اردو ،صفحہ: ۲۸۵

قاسم دکنی، شاہ قاسم علی

وفات: ۱۲صدی ہجری کے اواخر

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ قاسم	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۵۸۳ تا ۵۸۴

قائم چاند پوری، قیام الدین

پیدائش: ۲۲۔۱۷۲۳اور ۲۶۔۱۷۲۵کے درمیان مطابق ۱۱۳۵ھ اور ۱۱۳۸ھ (چاند پور۔ ضلع بجنور) ۱، ۲، ۳

وفات: ۹۴۔۱۷۹۳ مطابق ۱۱۰۸ھ (رام پور) ۱، ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۵۵۔۱۷۵۴	تذکرہ مخزن نکات	(تذکرہ)	......	۱، ۳
	۱۹۸۵		ترتیب	اتر پردیش اردو اکادمی لکھنؤ	۴
۲۔	۱۷۷۹	قصہ نٹ مسمّی بہ حیرت افزا	(مثنوی)	......	۱
۳۔	......	حیرت افزا	(مثنوی)	......	۱
۴۔	......	رمز الصلوٰۃ	(مثنوی۔ ۲۵۴ اشعار پر مشتمل)	......	۱
۵۔	......	قصہ شاہ لدھا مسمّی بہ عشق درویش	(مثنوی)	......	۱

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۶۔	غیر مطبوعہ	دیوانِ قائم مرتبہ: سید حسن بلگرامی مطبوعہ ۱۹۰۳ مرتبہ: حسرت موہانی مطبوعہ ۱۹۰۵ مرتبہ: دیوانِ غزلیات کے نام مطبوعہ ۱۹۶۳، دہلی	(ترتیب)	......	لے
۷۔	......	کلیاتِ قائم ۱۹۶۵	(ترتیب)	...... لاہور	لے لے

حواشی :

لے تاریخ ادب اردو ۔ جلد دوم ۔ حصہ دوم، صفحہ: ۷۶۴ تا ۷۹۳　　ے غزل نما

سے تحقیق نامہ، صفحہ: ۵۰

قدرتؔ، شیخ قدرت اللہ شاہ

پیدائش: ۱۷۱۳ (دہلی) لے، ے

وفات: ۱۷۹۰۔۱۷۹۱ (مرشد آباد) لے، ے

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۸۰ء قبل (۱۷۸۱ یا ۱۷۸۲)	دیوانِ اوّل	(۷۵۷ اشعار پر مشتمل)	مخطوطہ قومی عجائب گھر، کراچی	لے/ے
۲۔	......	دیوانِ دوم	(۹۱۱۴ اشعار پر مشتمل) مرتبہ: مشفق خواجہ	...... انجمن ترقی اردو کراچی	لے ے

حواشی :

لے تاریخ ادب اردو، جلد دوم ۔ حصہ دوم، صفحہ: ۹۰۸ تا ۹۱۷　　ے تحقیق نامہ، صفحہ: ۴۷

قدرت، محمد قدرت اللہ

پیدائش: ۱۸۲۹ (بنارس) [۱]

وفات: ۱۹۱۰ (بھوپال) [۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ قدرت	(شاعری)	......	۱
۲۔	......	تماشائے قدرت	(شاعری)	......	۱
۳۔	......	گلزارِ قدرت	(شاعری)	......	۱
۴۔	......	اظہارِ قدرت	(شاعری)	......	۱
۵۔	......	ماجرائے قدرت	......	......	۱
۶۔	......	قیصر شاہ اودھ	......	......	۱
۷۔	......	اسٹامپ مینول آف بھوپال	......	......	۱

حواشی :

۱ حافظ محمد ولایت اللہ حافظ (مضمون) محمد عبدالحلیم مومن پورہ ناگپور
ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۷۸/مارچ، صفحہ: ۲۳ تا ۲۷

قدر بلگرامی، سید غلام حسنین

پیدائش: ۱۸۳۳/اکتوبر مطابق ۱۲۴۹ھ (بلگرام ضلع ہردوئی) [۱/۲]

وفات: ۱۸۸۴/ستمبر ۱۲ مطابق ۱۳۰۱ھ (......) [۱/۲]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	ابیات گلستان	(شاعری)	......	۲
۲۔	......	دیوانِ قدر	(شاعری)	......	۲
۳۔	......	رسالہ قواعد العروض	......	......	۲

۴۔	......	شرح مجموعۂ سخن	(شاعری)	......	۲
۵۔	......	شرح قصائد عرفی	(شاعری)	......	۲
۶۔	......	قضا و قدر	(شاعری)	......	۲
۷۔	......	کلیات	(شاعری)	......	۲
۸۔	......	مثنوی قضا و قدر	(شاعری)	......	۲
۹۔	......	مصطلحات اردو	(شاعری)	......	۲
۱۰۔	......	نظم الارکان	(شاعری)	......	۲

حواشی :

۱ سید غلام حسنین قدر بلگرامی (مضمون) از مرتضیٰ حسین۔
ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۶۳ء جولائی، صفحہ: ۶ تا ۱۴

قدسی جائسی، سید محمد جعفر

پیدائش: ۱۸۹۱ء/اپریل (ضلع رائے بریلی، محلّہ کنچانہ)۱

وفات: ۱۹۴۷ء/مئی ۱۶(......)۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	1935	آئینۂ دل	(غزلیہ شاعری)	......	۱
۲۔	......	قصائدِ قدسی	(قصائد)	......	۱
۳۔	......	ارشادِ قدسی	......	......	۱
۴۔	......	انفاسِ قدسی			

حواشی :

۱ آپ تھے۔ جلد دوم، صفحہ: ۲۴۷ تا ۲۵۴

قطب شاہ، سلطان محمد

پیدائش: ۱۵۹۱ (گول کنڈہ) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	مخطوطہ	دیوانِ فارسی	(شاعری)	کتب خانہ نواب سالار جنگ، حیدر آباد	۱
۲۔	مخطوط	دیوانِ اردو	(شاعری)	کتب خانہ نواب سالار جنگ، حیدر آباد	۱

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۶۱۱ـ۱۶۲۵ دورِ حکومت

حواشی :

۱ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۵۶۳

قلی قطب شاہ، محمد قلی

پیدائش: ۱۵۶۵/۱۵۶۶/اپریل ۴ (گول کنڈہ) ۱/۳

وفات: ۱۶۱۱/۱۶۱۲/جنوری ۱۱ (گول کنڈہ) ۱/۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوان اردو	(پچاس ہزار اشعار)	......	۱
۲۔	......	کلیاتِ محمد قلی قطب شاہ	(شاعری)	......	۱، ۲

[مرتبہ محمد قطب شاہ ۱۰۲۵ھ نسخہ: حضور

نظام میر عثمان علی خاں]

مرتبہ: محی الدین قادری زور ـ ۱۹۴۰

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو، جلد اول، صفحہ: ۳۱۰ تا ۳۲۲ ۲ دکن میں اردو، صفحہ: ۹۰ تا ۹۱ ۳ سرودِ رفتہ: ۴۸

قمر بدیوانی، منشی قمر الحسن

پیدائش: ۱۸۷۶ء رکیم مارچ (بدایوں)[1]

وفات: ۱۹۴۱ء رکیم جولائی (بدایوں)[1]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام رعنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	انوکھا فلاسفر	......	......	۲
۲۔	......	ایمان سخن	......	......	۲
۳۔	......	آئینۂ جذبات	......	......	۲
۴۔	......	توضیح القوافی	......	......	۲
۵۔	......	تصویر تمدن	......	......	۲
۶۔	......	دلہنوں کی مجلس	......	......	۲
۷۔	......	شان فاروق	(منظوم)	......	۲
۸۔	......	مرقع جذبات	(دیوان)	......	۲
۹۔	......	منصور جذبات	......	......	۲
۱۰۔	......	ننھی مینا	......	......	۲
۱۱۔	......	نرالا	......	......	۲
۱۲۔	......	نادان دوست	......	......	۲

حواشی :

۱ ہر دو رفتہ، صفحہ: ۱۳۶

۲ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۹۰ تا ۲۹۱

قمر واسطی مخدوم زادہ، سید قمر الدین احمد

پیدائش: ۱۸۶۵ (سندیلہ)[1]

وفات: ۱۹۲۵ر یکم نومبر (......)[1]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	غیر مطبوعہ	دیوان تاریخ	(شاعری)	......	[1]

سوانحی و ادبی کوائف :

...... رسالہ قمر (......) جاری کیا۔

حواشی :

[1] دبستان امیر مینائی، صفحہ: ۳۰۴

قیصر فیروز پوری، بدر الدین

پیدائش: ۱۸۸۶ (موضع فیروز اوال تحصیل زیرہ ضلع فیروز پور)[1]

وفات: ۱۹۴۸ر مارچ ۲۴ (منٹگمری)[1]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	آرزوئے گل	(نظم)		

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۹۴۷ فیروز پور سے منتقل ہو کر منٹگمری میں قیام کیا

بیاض۔ ۱۹۴۷ کے ہنگاموں کی نظر ہو گیا۔

مختصر کلام پنڈت کرشن بلدیو شرما نے کلام کا انتخاب کیا۔

حواشی :

[1] قیصری فیروز پوری (مضمون)، از نند کشور وکرم افگر پوری۔

ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۹ر یکم ستمبر، صفحہ: ۲۱ تا ۲۵

کلیم نگروی، سید شایق حسین جعفری

پیدائش:......(ضلع بہرائچ)[۱]

وفات: ۱۹۳۸ء/ مئی ۲۴ (بہرائچ۔ تدفین: موضع گمرور)[۱]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۴۲	فغانِ کلیم	(نوحہ جات)	......	۱

حواشی :

۱ آپ بیتی۔ جلد دوم، صفحہ: ۲۵۵ تا ۲۶۰

کیف ٹونکی، عالم گیر خاں

پیدائش: ۱۸۶۰ء (ٹونک)[۱،۲]

وفات: ۱۹۴۰ء/ مئی ۱۵/۱۶ (جھالرا پاٹن، جھالاواڑ)[۱،۲،۳]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	وسیلۂ شفاعت	(نعتیہ شاعری)	......	۱
۲۔	......	دیوانِ کیف	(غزلیہ شاعری)	......	۱

سوانحی و ادبی کوائف :

...... لقب: امام الشعرا برائے اسد لکھنوی

حواشی :

۱ دبستانِ امیر مینائی، صفحہ: ۳۱۵ تا ۳۱۶

۲ سرود رفتہ، صفحہ: ۱۳۴

۳ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۵۱۰

کیفی دہلوی، منشی چندر بھان

پیدائش:......(دہلی)[1]

وفات:۱۹۴۱ر فروری ۴(دہلی)[1]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	خمستانِ کیفی مطبوعہ ۱۹۵۰ء بعد از مرگ	(شاعری)	...... دہلی	[1]

حواشی :

[1] بیسویں صدی کے شعرائے دہلی، صفحہ:۸۲

کیفی حیدر آبادی، سید رضی الدین حسن

پیدائش:۱۸۸۰ر جولائی ۲۲ مطابق ۱۲۹۷ھ شعبان ۱۲(حیدر آباد)[1،2]

وفات:۱۹۲۰ر مارچ ۲۵ مطابق ۱۳۳۸ھ رجب ۵(اجمیر)[1،2]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۳۵	کیفِ سخن	(انتخاب کلام)	......	[1،3]
۲۔	......	تصویر افکار	(انتخاب کلام)	......	[1]
۳۔	......	کلامِ کیفی	(انتخاب کلام)	......	[1]

حواشی :

[1] حیدر آباد کے شاعر۔ جلد دوم، صفحہ:۲۳۳

[2] سرو د رفتہ، صفحہ:۱۷

[3] وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ:۵۱۲

گرامی جالندھری، شیخ غلام قادر

پیدائش: ۱۸۵۶ء (جالندھر) ۱، ۲

وفات: ۱۹۲۷ء/مئی ۲۶ (ہوشیار پور) ۱، ۲، ۳

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	......	سخنوران دکن	(آنکھوں دیکھے شعرا کا تذکرہ)	......	۱

حواشی :

۱ سالنامہ دراسات ۲ سرو روفتہ، صفحہ: ۱۱۵ ۳ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۵۱۳

گردیزی، سید فتح علی حسینی

وفات: ۱۸۰۹ء/ستمبر ۱۶ (......) ۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	۱۷۵۲-۱۷۴۳	تذکرۂ ریختہ گویاں	(تذکرہ)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو، جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۵۳۱

گلشن، شیخ سعد اللہ شاہ

پیدائش: ۶۵-۱۶۶۴ء (برہان پورہ) ۱

وفات: ۱۷۲۷ء (دہلی) ۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	......	کلیاتِ گلشن	(فارسی۔ ایک لاکھ اشعار پر مشتمل)	......	۱

حواشی : ۱ تاریخ ادب اردو، جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۱۲۸ تا ۱۳۰

گلکرسٹ، جان ہارتھوک، گلکرسٹ (ڈاکٹر)

پیدائش: ۱۷۵۹/۱۷۸۳ (اسکاٹ لینڈ، اڈنبرا) ۱/۲

وفات: ۱۸۴۱ء جنوری ۹ (پیرس) ۲،۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۸۷	انگریزی ہندوستانی لغت	(انگریزی اردو جامع لغت)	کلکتہ ۳	۲،۱
		جلد اول ۱۷۸۶ء، کلکتہ	A DICTIONARY OF ENGLISH AND HINDOOSTAN	مصنف،	۳
		جلد دوم ۱۷۹۰ء، اڈنبرا		انگلستان	
۲۔	۱۷۹۶	ہندوستانی علم اللسان	(انگریزی اور	کلکتہ [illegible]	[illegible]
		۱۸۱۰ بار دوم	اردو الفاظ کی فرہنگ)	کپتان ا	۲،۱
		۱۸۲۵ بار سوم	A GRAMMER OF THE HINDOOSTANI LANGUAGE	مس	۳
				روبک،	
				اڈنبرا	
				مصنف،	
				لندن	
۳۔	۱۸۹۶	اردو کی صرف و نحو	(علم اللسان اردو جلد کا تیسرا	کلکتہ	۲
		[۱۸۰۲]	حصہ، اردو رسالہ گلکرسٹ کے نام سے	کلکتہ	۲،۱
		[۱۷۹۸] ضمیمہ لغت و قواعد کا ۳	خلاصہ، ترتیب: میر بہادر علی حسینی	کلکتہ	۳
			THE APPENDIX		
۴۔	۱۷۹۸	مشرقی زباندان	(ہتھیاروں کے نام اور اردو	کلکتہ	۲،۱
		[۱۸۰۲ بار دوم]	زبان پر مقدمہ) THE ORIENTAL LINGUIST	کلکتہ	۳
۵۔	۱۸۰۰	اردو زبان پر مختصر مقدمہ	(مشرقی زباندان کا خلاصہ) THE ANTI JARGONIST	کلکتہ	۳،۲،۱

سال	کتاب	تفصیل	مقام	
۶۔ ۱۸۰۱	ہندی کی آسان مشقیں	(طلبا کے لیے)	کلکتہ	۱،۲
		HINDI EXERCISES FOR THE FIRST AND SECOND EXAMINATIONS IN HINDUSTANEE, AT THE COLLEGE OF FORT WILLAIM, CALCUTTA.		۳
۷۔ ۱۸۰۱	فارسی افعال کا جدید نظریہ	(افعال کی بحث، افعال کے اردو	کلکتہ	۱،۲
	[۱۹۰۴ بار دوم]	انگریزی مترادفات)	کلکتہ	۲
	[۱۸۰۳]	A NEW THEORY AND PROSPECTSOF PERSIAN VERBS		۳
۸۔ ۱۸۰۲	اجنبیوں کے لیے رہنمائے	(انگریزوں کو اردو سے	کلکتہ	۱،۲
	اردو	متعارف کرانے کے لیے)	لندن	۲
	[معلم ہندوستانی]	بہ اضافہ و نظر ثانی	لندن	۲
	[۱۸۰۸ بار دوم]	A STRANGER'S EAST INDIA GUIDE TO THE HINDOOSTANEE OR		۳
	[۱۸۲۰ بار سوم]	GRAND POPULAR LANGUAGE OF INDIA		
۹۔ ۱۸۰۳	بیاضِ ہندی — دو جلدیں	(فورٹ ولیم کالج کے مشاہیر اہل	کلکتہ	۲
	[۱۸۰۲]	قلم کا گلدستہ،	کلکتہ	۳
		ترتیب و انتخاب بہ اشتراک میر		
		عبداللہ مسکین)		
		THE HINDEE MANUAL OR CASKET OF INDIA		
۱۰۔ ۱۸۰۳	عملی خاکے	(اردو الفاظ کی قرأت، صحیح تلفظ	کلکتہ	۲
		ادا کرنے کے اصول)		۳
		PRECTICAL OUTLINES OR Q SKETCH OF INDIA		
۱۱۔ ۱۸۰۴	ہندی الفاظ کی قرأت	(رسالہ ہندی الفاظ کی قرأت کے	کلکتہ	۲
		اصول و ضوابط مبسوط بحث)		۳
		THE HINDEE ROMAN ORTHOE PICAL ULTIMATUM		

۱۲۔ ۱۹۰۳	اتالیق ہندی [۱۹۲۱ بار دوم] [۱۸۲۱]	(فورٹ ولیم کالج کے دیگر مصنفین سے لکھوائے گئے مضامین) THE HINDEE MORAL PRECEPTOR AND PERSIAN SCHOLAR'S SHORTEST ROAD TO THE HINDUSTANI LANGUAGE OR VICE VERSA	کلکتہ ...... لندن	ج ۲ ج ۲ ج ۳
۱۳۔ ۱۸۰۳	مشرقی قصے	(ترجمہ و ترتیب حکایات لقمان اور دیگر مشرقی حکایتیں) THE ORIENTAL FABULIST	...... اڈنبرا	ج ۲ ج ۳
۱۴۔ ۱۸۰۴	ہندی عربی آئینہ	(عربی الفاظ کی جدولیں جو اردو زبان میں استعمال ہوتی ہیں) THE HINDEE ARABIE MIRROR	کلکتہ	ج ۲ ج ۳
۱۵۔ ۱۸۰۶	ہندی داستان گو	(فارسی اور دیوناگری رسم الخط اور ان کے استعمال) THE HINDEE STORY TELLER	...... کلکتہ	ج ۲ ج ۳
۱۶۔ ۱۸۲۵	......	THE GENERAL EAST INDIA GUIDE AND VADEMECUM	لندن	ج ۳
۱۷	مکالمات انگریزی و ہندوستانی	(انگریزوں کو اردو زبان سیکھنے کیلئے) DAILOGUE ENGLISH AND HINDEE	کلکتہ اڈنبراء لندن	ج ۲ ج ۳

سوانحی و ادبی کوائف :

۲۰ر دسمبر ۱۸۷۸ ادبی زندگی کا آغاز نظم گوئی سے ہوا ج۳

۱۷۸۲ ہندوستان وارد ہوا۔

۱۷۸۳ء ۱۱ را پریل ۳ ۱۷۹۳ء ۱۱ اکتوبر ۲۱ ایسٹ انڈیا کمپنی میں بطور اسسٹنٹ سرجن تقرری۔

۹۹ء اجنوری گلکرسٹ کے مدرسے کا قیام۔

۱۸۰۰ گورنر جنرل لارڈ ویلزلی کی ایما پر کلکتے میں فورٹ ولیم کالج کے قیام کے بعد صدارت پر مامور۔

۱۸۰۴ خرابیٔ صحت کے باعث انگلستان واپسی۔

۱۸۰۵ اڈنبرا یونی ورسٹی نے ایل ایل ڈی کی اعزازی ڈگری حاصل ہوئی۔

۱۸۰۸ کمپنی کی ملازمت سے استعفیٰ۔

۱۸۱۶ خرابیٔ صحت کے باعث کالج کو خیر باد کہہ کر لندن منتقلی۔

۱۸۱۸ ادارۂ شرقیہ (لیسٹر اسکوائر لندن) ایسٹ انڈیا کمپنی نے قائم کیا اور
اردو کی پروفیسری پہ گلکرسٹ کا تقرر۔

۱۸۲۵ ادارۂ شرقیہ لندن ختم ہونے پر گلکرسٹ کی ملازمت سے سبک دوشی۔

۱۸۳۲ اردو کو سرکاری زبان کا درجہ دلانے کی رائے۔

۱۸۳۲ ایسٹ انڈیا کمپنی کی ملازمت سے سبکدوش ہو کر اپنے وطن مالوف روانگی۔

...... لندن میں اورینٹل انسٹی ٹیوٹ (Oriental Institute) کے قیام کے بعد بحیثیت پروفیسر تقرر۔

حواشی :

۱ رسالہ آج کل (دہلی) بہ شمول۔ ڈاکٹر گلکرسٹ اور اردو ادب (مضمون) از عطاء الرحمٰن اطہر،
مطبوعہ: ۱۹۶۴ء، مارچ ۱۵، صفحہ: ۳۰ تا ۳۱

۲ حیدر آباد کے ادیب، صفحہ: ۱۰۵ تا ۱۱۱

۳ اردو ادب کی مختصر تاریخ — آغاز سے ۲۰۰۰ تک (نظر ثانی اور اضافہ شدہ) مرتبہ: سلیم اختر،
ناشر: سنگ میل پبلی کیشنز، لاہور

۴ افکار (کراچی)

لالہ سری رام دہلوی

پیدائش: ۱۸۷۵/دسمبر ۴ (دہلی) [۱،۲،۳]

وفات: ۱۹۳۰/مارچ ۲۵/اپریل ۹ (دہلی) [۱،۲/۴]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۹۸	دیوانِ انور	(ترتیب)	......	۳
۲۔	۱۹۰۲	مہتابِ داغ	(ترتیب)	......	۲
۳۔	۱۹۰۲	یادگارِ داغ	(ترتیب)	......	۲
۴۔	۱۹۰۸	خمخانۂ جاوید۔ چار جلدیں	(تاریخی جائزہ)	منشی نول کشور لکھنؤ	۱،۲
۵۔	بعد از مرگ	خمخانۂ جاوید۔ پانچویں جلد	(مرتبہ: علامہ دتاتریہ کیفی)	......	۱،۲
۶۔	...	مرزا الحمد تقی بیگ مائل	(ترتیب)	......	۲

حواشی :

۱۔ خمخانۂ جاوید، ایک نظر (مضمون) از اثر صہبائی۔ رسالہ "جامعہ" (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۳/مئی، صفحہ: ۲۳۶ تا ۲۴۱

۲۔ لالہ سری رام مولف خمخانۂ جاوید (مضمون) از برج موہن دتاتریہ کیفی مشمولہ: ۱۹۴۹/یکم جون، صفحہ: ۳ تا ۶

۳۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۵۳ ۴۔ وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۳۱۲

لُطف، میرزا علی

پیدائش: ندارد (دہلی) [۱]

وفات: ۱۸۲۲ (حیدرآباد) [۱]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	
۱۔	۱۸۰۱	تذکرۂ گلشنِ ہند	(تذکرہ۔ گلزارِ ابراہیم۔ فارسی سے ترجمہ)	......	۱

حواشی :

۱۔ داستان تاریخ اردو، صفحہ: ۱۲۰　　　۲۔ سیر المصنفین، صفحہ: ۶۶ تا ۷۰

لمعہ حیدرآبادی، سید میر نوازش علی

پیدائش: ۱۸۷۰ - ۱۸۷۱ مطابق ۱۲۸۷ھ/ ۱۸۶۸ (حیدرآباد) ۱، ۳، ۲

وفات: ۱۹۲۴ (حیدرآباد) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	مراۃ العروض	......	......	۲
۲۔	......	معیار الاضافت	......	......	۲
۳۔	......	تسہیل المعنی	......	......	۲
۴۔	......	جواہر الاشعار	......	......	۲
۵۔	......	لنگر الشیطان	......	......	۲
۶۔	......	تخمیس لمعہ	(منظوم)	......	۲
۷۔	......	لمعۃ الادب فی مونثات لسان العرب	(عربی)	......	۲

حواشی :

۱۔ حیدرآباد کا ایک شاعر خاندان (مضمون) از نصیر الدین ہاشمی، پندرہ روزہ آج کل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۵/ ۱ اکتوبر ۱۵، صفحہ: ۱۳ تا ۱۶

۲۔ حیدرآباد کے شاعر۔ جلد دوم، صفحہ: ۳۵　　　۳۔ دکن میں اردو، صفحہ: ۱۶

ماسٹر رام چند

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
	۱۸۴۷	عجائب روزگار	......	دہلی	۱، ۲
۱۔	۱۸۴۸	اصول علم ہیت	(......)	دہلی	۱، ۲

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۲۔	۱۸۴۹/یکم اکتوبر	تذکرۃ الکاملین	(مشاہیر یونان و روما کا تذکرہ)	...... مطبع نول کشور لکھنؤ بار سوم: ۱۹۷۷	۱،۲ / ۲

سوانحی وادبی کوائف :

...... ماہنامہ محبوب ہند (رسالہ) ادارت کی۔

حواشی :

۱۔ داستان تاریخ اردو، صفحہ: ۲۲۳ تا ۲۲۴　۲۔ سیر المصنفین، صفحہ: ۲۸۰ تا ۲۸۱

مجذوب، خواجہ عزیز الحسن غوری

پیدائش: ۱۲۹۹ھ/۱۸۸۱۔۱۸۸۲/۱۸۸۴ء/جون ۱۲ (اورئی، ضلع جالون) ۱،۲،۳

وفات: ۱۳۶۳ھ/۱۳۴۴۔۱۹۴۳/۱۹۴۴ء/اگست ۱۷ (اورئی) ۱/۲،۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	اشرف السوانح۔ تین جلدیں	......	......	۳
۲۔	......	کشکول مجذوب	(شاعری)	......	۳
۳۔	......	مجذوب اور ان کا کلام	(ترتیب۔)	......	۳

حواشی :

۱۔ مرد ور فتہ، صفحہ: ۱۴۱　۲۔ تذکرۂ ماہ و سال، صفحہ: ۲۳۲　۳۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۵۲۸

مجروح، میر مہدی

پیدائش: ۱۸۳۳ (دہلی) ۱،۲

وفات: ۱۹۰۲/۱۹۰۳ء/مئی ۱۷/۱۵ (دہلی) ۱،۲/۳،۴،۵

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۹۹/جولائی/۱۹۰۰	مظہر معانی مرتبہ: افضل علی ہرن	(دیوان)	......	۱،۵/۲

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۲۔	......	انوار الاعجاز	(معجزات رسول، نثر)	......	۱،۴،۵
۳۔	......	ہدیۃ الائمہ	(شاعری)	......	۱
۴۔	......	ائمہ اثنا عشری	......	......	۱
۵۔	......	تاریخ گنج الغرائب	(نثر)	......	۱،۴،۵
۶۔	......	دیوان مجروح	(دیوان)	......	۲،۴،۵
۷۔	......	تذکرۂ طلسم راز	(شعرا کا)	......	۱

حواشی :

۱ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: دسمبر ۹۴ ۲ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۳۰ ۳ سرورفتہ، صفحہ: ۹۱

۴ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۵۲۸ ۵ بیسویں صدی کے شعرائے دہلی، صفحہ: ۳۳ تا ۳۴

محبوب عالم لاہوری

پیدائش: ۱۸۸۲ء (گوجرانوالہ) ۱

وفات: ۱۹۳۷/۱۹۳۳ء/مئی ۲۸ (لاہور) ۱/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	تاریخ بلاد جزائر	......	......	۲
۲۔	......	تاریخ تونس وطرابلس	......	......	۲
۳۔	......	تاریخ مراکش	......	......	۲
۴۔	......	تذکرہ سلطان عبدالعزیز والئی مراکش	......	......	۲
۵۔	......	سوانح عمری شاہ ظفر الدین والئی ایران	......	......	۲
۶۔	......	شاہ کج کلاہ ظفر الدین شاہ قاچار	......	......	۲
۷۔	......	طریق دولت	......	......	۲
۸۔	......	عربی بول چال	......	......	۲
۹۔	۱۹۰۰	سفرنامہ یورپ	......	......	۱

حواشی :

۱؎ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۲۴۲ ۲؎ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۵۳۳

محسن الملک/محسن الملک، نواب سید مہدی علی خاں

پیدائش: ۱۸۳۷ء/دسمبر ۹ (اٹاوہ) ۲؎، ۳؎

وفات: ۱۹۰۷ء/اکتوبر ۱۶/۶ (شملہ۔ مدفون: علی گڑھ، اکتوبر ۱۹) ۱؎/۲؎/۳؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	اشاعت اسلام	......	......	۳؎، ۴؎
۲۔	۱۸۷۰	آیات بینات۔ تین جلدیں	(مذہبی)	مشن پریس، مرزا پور	۳؎، ۴؎
۳۔	......	مجموعۂ لیکچر	......	......	۳؎، ۴؎
۴۔	......	تقلید و عمل بالحدیث	......	......	۳؎
۵۔	......	فطرت اور قانونِ فطرت	......	......	۳؎
۶۔	......	کتاب المحبت	......	......	۳؎
۷۔	......	ملائکہ و حور و غلمان	......	......	۳؎
۸۔	......	مسلمانوں کی ترقی اور تنزل	(طویل مضمون)	......	۳؎، ۴؎
۹۔	......	مضامین تہذیب الاخلاق	(مضامین)	......	۳؎، ۴؎
۱۰۔	......	مکاتیب محسن الملک	(خطوط)	......	۳؎
۱۱۔	......	مسلمانوں کی تہذیب	(طویل مضمون)	......	۳؎، ۴؎

سوانحی و ادبی کوائف:

۱۸۷۴ نواب منیر نواز جنگ بہادر کا خطاب

...... محسن الاول اور محسن الملک کا خطاب

۱۹۰۶ء/دسمبر ۳۰ ڈھاکا میں آل انڈیا مسلم لیگ کی تشکیل ہونے کے بعد سیکریٹری منتخب ہوئے

حواشی:

۱؎ ہماری زبان (علی گڑھ) ۱۹۶۹ء/ستمبر ۲؎ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۶۱۸ تا ۶۱۹

[۳] داستان تاریخ اردو، صفحہ: ۴۲۷_۴۳۵　　[۴] وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۵۳۴

محسن کاکوروی، محمد محسن

پیدائش: ۱ـ۲۷ء (قصبہ کاکور)[۱،۳]

وفات: ۱۹۰۵ء/اپریل ۲۴/۱۹۲۵ (مین پوری)[۱/۳،۲]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	......	چراغ کعبہ	......	......	[۴]
۲ـ	......	سراپائے رسول	......	......	[۴]
۳ـ	......	صبح تجلی	......	......	[۴]
۴ـ	......	مخمس نعتیہ	......	......	[۴]

سوانحی وادبی کوائف :

...... گلدستۂ رحمت (اولین نعتیہ قصیدہ)[۴]

حواشی :

[۱] شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۶۱۹　[۲] اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۶۳　[۳] جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۹۸

محفوظ علی، سید محفوظ علی

پیدائش: ۱۸۹۰ء/مئی ۸ (بدایوں)[۱]

وفات: ۱۹۴۳ء/اکتوبر ۲۰ (بدایوں)[۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	......	خطبات	(رسالہ جو ترک موالات پر مبنی رسالہ)	......	[۱]
۲ـ	......	انتخاب نقیب	(میر کے تین مضامین)	الناظر بک ایجنسی لکھنؤ	[۱]

۳۔ ...... مضامین میر محفوظ علی (مرتبہ: مولوی عبد الحق ۱۹۵۶) انجمن ترقی اردو پاکستان ۱

۴۔ ...... طنزیات و مقالات (مرتبہ: محمد محی الدین بدایونی ۱۹۷۴) انجمن ترقی اردو، پاکستان ۱

سوانحی وادبی کوائف :

کامریڈ اور ہمدرد میں خدمت انجام دی۔

حواشی :

۱ بیسویں صدی کے اردو مصنفین، صفحہ: ۳۸۵ تا ۳۸۷

محمد سمیع اللہ خاں [مولوی]

پیدائش: ۱۸۳۴ (دہلی) ۲

وفات: ۱۹۰۸/ اپریل ۷ (علی گڑھ۔ مدفون: دہلی) ۲

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۸۱	سفر نامۂ لندن	(سفر نامہ)	عمدۃ المطابع، امروہہ	۱

سوانحی کوائف :

۱۸۶۲ دہلی میں عربی مدرسہ کا قیام

...... مختصر معانی کی کتابوں پر حاشیہ لکھ کر طبع کرایا۔

...... ممتاز فارسی سے بامحاورہ ترجمہ کیا۔

نوٹ: مصنف کے تمام مسودے، ترجمے، بہ سبب غدر ۱۸۵۷ تلف ہو گئے

۱۸۸۵/ اپریل ۲۵ نواب لفٹنٹ گورنر بہادر نے ایک خاص جلسے میں سی ایم جی کا تمغہ خطاب کیا۔

۱۸۸۶/ دسمبر محمڈن ایجوکیشنل کانگریس کے پہلے اجلاس کی صدارت

حواشی :

۱ جمیل الدین عالی۔ فن اور شخصیت (مضمون) ایم حبیب خاں مولوی، مطبوعہ: ۱۹۸۸/ نومبر، علمی مجلس، دہلی

۲ سوانح عمری۔ حاجی مولوی محمد سمیع اللہ خان بہادر۔ سی ایم جی۔ از شمس العلما خاں بہادر مولوی ذکاء اللہ،

مطبوعہ: ۱۹۹۷/نومبر ناشر: اترپردیش اردو اکادمی، لکھنؤ

محمد شریف خاں [حکیم۔ اشرف الحکما]

وفات: ۳۰۔۰۲۔۱۸۰۱ (......) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	آثار نبوت	(فارسی/عربی)	......	۱
۲۔	......	تالیف شریعتی	(فارسی/عربی)	......	۱
۳۔	......	دستور القصد	(فارسی/عربی)	......	۱
۴۔	......	عجالہ نافعہ	(فارسی/عربی)	......	۱
۵۔	......	علاج امراض	(فارسی/عربی)	......	۱
۶۔	......	کاشف مشکوٰۃ	(فارسی/عربی)	......	۱
۷۔	......	قرآن پاک کا تشریحی ترجمہ	(اردو)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو، جلد دوم، حصہ دوم، صفحہ: ۱۰۶۰

محمد عمر، صاحبزادہ محمد عمر

پیدائش: ۱۸۸۵ (جموں) ۲

وفات: ۱۹۴۶/۱۳کتوبر۳ (جموں) ۱، ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۲۴/دسمبر	ناٹک ساگر	(ڈرامے کا فن اور ارتقا۔ بہ اشتراک: نور محمد)	اترپردیش اردو اکادمی، لکھنؤ	؏
۲۔	......	ججم مدھم	(ساتھ ڈرامے)	......	۱
۳۔	......	تین ٹوپیاں	(مزاحیہ ڈرامے فرانسیسی سے ماخوذ)	......	۲

۴۔	بگڑے دل	(ایک فرانسیسی کومیڈی کا ترجمہ)	......	۲؎
۵۔	ظفر کی موت	(انسانی موت سے کشمکش)	......	۲؎
۶۔	سکندر	......	......	۲؎
۷۔	قزاق	(ڈراما)	......	۱؎
۸۔	موجودہ لندن کے اسرار	(ڈراما)	......	۲؎
۹۔	روحِ سیاست	(ڈراما)	......	۲؎
۱۰۔	پہلی پیشی	(مختصر ڈراما)	......	۲؎
۱۱۔	ڈرامے چند	(ڈرامے)	......	۲؎
۱۲۔	تاریخ جموں	(تاریخ)	......	۲؎
۱۳۔	نالک کہا	......	......	۲؎
۱۴۔	مدن راکیش	(پراکرت سے ترجمہ)	......	۲؎
۱۵۔	مرچ کٹیکا	(پراکرت سے ترجمہ)	......	۲؎

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۹۲۹ء/مارچ پہلی پیشی (افسانہ) مطبوعہ: ہمایوں (لاہور)

حواشی :

۱؎ وفیات۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۶/۱۹۴۲ء/یکم دسمبر، صفحہ: ۶

۲؎ بیسویں صدی کے اردو مصنّفین، صفحہ: ۲۱۶ تا ۲۱۸

محمد فاضل الدین بٹالوی، شیخ ابوالفرح

وفات: ۱۷۳۸ء (......) ۱؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	تخمیم بیاض	(شاعری)	......	۱؎

حواشی :

۱؎ تاریخ ادب اردو، جلد اول، صفحہ: ۶۴۷ تا ۶۴۸

محمد فتح بلخی

پیدائش:...... (گودھرا)[۱]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	یوسفِ ثانی	(مثنوی)	......	[۱]

حواشی :

[۱] تاریخِ ادب اردو، جلد اول، صفحہ: ۱۴۳

محمد نوشہ گنج بخش

پیدائش: ۱۵۵۱ (پنجاب)[۱]

وفات: ۱۶۵۳ (......)[۱]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	گنج الاسرار	(۱۲۴/ اشعار پر مشتمل ترتیب۔ رسالہ)	......	[۱]

حواشی :

[۱] تاریخِ ادب اردو، جلد اول، صفحہ: ۶۲۶ تا ۶۲۷

محمود حسن/ شیخ الہند [مولانا]

پیدائش: ۱۸۵۱ (دیوبند)[۱]

وفات: ۱۹۲۰/ نومبر ۳۰ (دہلی۔ تدفین: دیوبند)[۱،۲]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	ایضاح الولہ	......	......	[۲]

۲۔	......	ترجمۂ قرآن مجید	(تفسیر و ترجمہ)	......	۲؍۵

سنۂ تکمیل ۱۹۱۷ء

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۹۲۰ء؍ اکتوبر ۲۹ (مطابق ۱۶ صفر ۱۳۳۹ھ) مسلم یونی ورسٹی علی گڑھ کی جامع مسجد میں بعد نماز جمعہ جامعہ ملیہ اسلامیہ کے جلسۂ تاسیس میں خطبۂ صدارت

حواشی :

۱؎ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۶۳۶	۲؎ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۵۴۹

۳؎ انتخاب جامعہ، جلد اوّل

محمود خاں دہلوی

پیدائش: ۱۸۱۶ء (......) ۱؎

وفات: ۱۸۹۲ء؍ جنوری ۲۴ (دہلی) ۱؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام؍عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	ضیاء الابصار فی حدی الباہ	......	......	۱؎
۲۔	......	کارنامۂ عشرت	......	......	۱؎

حواشی :

۱؎ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۹۲ء؍ جنوری، صفحہ: ۲۹ تا ۳۱

محمود دریائی / داس، قاضی محمود دریائی / قاضی محمود بحری

پیدائش: ۱۴۶۹/۱۴۱۹ء (پیر پور، گجرات) ۱؎/۲

وفات: ۱۵۳۴ء (......) ۱؎

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام؍عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ محمود دریائی	(شاعری)	......	۱؎

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۱۱۰ تا ۱۱۳　　　۲ سالنامے دراسات

محمود شیرانی / حافظ محمود شیرانی، محمد میکائل [عرف محمود خاں]

پیدائش: ۱۸۸۰/۱۰/۵ اکتوبر (ٹونک) ۱، ۲، ۵

وفات: ۱۹۴۶/۲/۱۵ فروری ۱۶ (ٹونک) ۱/۵

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۲۸	پنجاب میں اردو	......	انجمن ترقی اردو اسلامیہ کالج، لاہور	۴، ۵
۲۔	۱۹۳۳	مجموعۂ نغز	(ترتیب)	پنجاب یونیورسٹی، لاہور	۵
۳۔	۱۹۳۵	تبصرہ بر خزائن الفتوح امیر خسرو	(تبصرہ)	لیتھو پریس، پرنٹنگ پریس، لاہور	۵
۴۔	۱۹۳۵	سرمایۂ اردو۔ بار اول	(ترتیب و تدوین)	پنجاب یونیورسٹی، لاہور	۵
۵۔	۱۹۴۲	فردوسی پر چار مقالے	(مقالے)	انجمن ترقی اردو (ہند) نئی دہلی	۴، ۵
۶۔	۱۹۴۲	تنقیدِ شعر العجم	(تنقیدی مطالعہ)	انجمن ترقی اردو (ہند) نئی دہلی	۴، ۵
۷۔	۱۹۴۳	پرتھوی راج راسا	(تنقیدی مطالعہ)	انجمن ترقی اردو (ہند) نئی دہلی	۴، ۵
۸۔	۱۹۴۴	خالق باری	(ترتیب)	انجمن ترقی اردو (ہند) نئی دہلی	۱، ۵
۹۔	۱۹۴۸	مقالاتِ حافظ شیرانی	(تحقیقی مضامین)	کتاب منزل، لاہور	۳، ۴، ۵
۱۰۔	۱۹۶۶	مقالاتِ حافظ شیرانی	(تحقیقی مضامین)	مجلس ترقی ادب، لاہور	۵
۱۱۔	۱۹۶۸	مقالاتِ حافظ شیرانی	(تحقیقی مضامین)	مجلس ترقی ادب، لاہور	۵

۱۲۔	۱۹۶۹	مقالاتِ حافظ شیرانی	(تحقیقی مضامین)	مجلس ترقی ادب، لاہور	۵
۱۳۔	۱۹۷۰	مقالاتِ حافظ شیرانی	(تحقیقی مضامین)	مجلس ترقی ادب، لاہور	۵
۱۴۔	۱۹۷۲	مقالاتِ حافظ شیرانی	(تحقیقی مضامین)	مجلس ترقی ادب، لاہور	۵
۱۵۔	۱۹۷۶	مقالاتِ حافظ شیرانی	(تحقیقی مضامین)	مجلس ترقی ادب، لاہور	۵
۱۶۔	۱۹۸۵	مقالاتِ حافظ شیرانی	(تحقیقی مضامین)	مجلس ترقی ادب، لاہور	۵

مکاتیب

۱۔	۱۹۵۵	مکاتیب بہ نام ڈاکٹر محمد عبداللہ چغتائی	(سات خط)	اورینٹل کالج میگزین، لاہور	۵
۲۔	۱۹۸۰	مکاتیب حافظ محمود شیرانی	(۱۱۳ خطوط)	مجلّہ تحقیق، لاہور	۵
۳۔	۱۹۸۱	مکاتیب حافظ محمود شیرانی	(مرتبہ مظہر محمود شیرانی)	مجلس یادگار حافظ محمود شیرانی، لاہور	۵

حواشی :

۱ وفیات۔ پندرہ روزہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۶ / یکم اپریل، صفحہ: ۶

۲ ہفت روزہ ہماری زبان (دہلی) بابت: ۱۹۷۱ / اپریل

۳ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۶۲

۴ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۵۴۹

۵ بیسویں صدی کے اردو مصنفین، صفحہ: ۴۳۱ تا ۴۳۵

مخلص، آنند رام

پیدائش: ۱۶۹۹۔۱۷۰۰ (......) ۱

وفات: ۱۷۵۰۔۱۷۵۱ (......) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۳۱۔۱۷۳۲	پری خانہ	(مرقع مصوری)	......	۱
۲۔	۱۷۳۱۔۱۷۳۱	کارنامۂ عشق	(مثنوی)	......	۱
۳۔	۱۷۳۶۔۱۷۳۷	رقعات	(ترتیب)	......	۱

۴۔	۱۷۳۹ء۔۱۷۴۰ء	ہنگامہ عشق	(مثنوی)	......	لے
۵۔	۱۷۴۴ء	دیوانِ فارسی	(دس ہزار اشعار پر مشتمل)	......	لے
۶۔	۱۷۴۵ء ۱فروری ۲۷ء	سفر نامہ	(ترتیب)	......	لے
۷۔	۱۷۴۵ء	مراۃ الاصلاح	(ترتیب)	......	لے
۸۔	۱۷۴۶ء	چمنستان	(ترتیب)	......	لے
۹۔	......	کلیاتِ مخلص	(کچھ اردو کلام)	......	لے
۱۰۔	......	گلدستۂ اسرار	(خطوط)	......	لے
۱۱۔	......	وقائع بدائع	......	......	لے

حواشی :

لے تاریخ ادب اردو، جلد اول، صفحہ: ۱۶۴ تا ۱۶۸

مراد شاہ، غلام رکن الدین

پیدائش: ۱۷۷۰ء (......) لے

وفات: ۱۸۰۰ء (......) لے

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۸۸ء	نامۂ مراد	(منظوم خط)	......	لے
۲۔	۱۷۹۷ء	مراد المحبین	(مثنوی۔۱۵۰۰ اشعار پر مشتمل)	......	لے
۳۔	......	دیوانِ مراد	(شاعری)	......	لے
۴۔	......	ما مریداں	(شاعری)	......	لے
۵۔	......	مراد العاشقین	(مثنوی)	......	لے
۶۔	......	مگس نامہ	(مثنوی)	......	لے
۷۔	......	موش نامہ	(مثنوی)	......	لے

حواشی :

لے تاریخ ادب اردو، جلد اول، صفحہ: ۲۵۹ تا ۲۶۵

مشرقی، سردار گنڈا سنگھ

پیدائش: ۱۸۵۷/اگست ۱۲/۲(سکنہ ویلوں کلاں، ضلع روپڑ)۱/۲

وفات: ۱۹۰۹/اپریل ۱۲(......)۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	آزاد فقیر کی گفتگو	......	......	۲
۲۔	......	بگلہ بھگت نامہ	......	......	۲
۳۔	......	پنجابی کویتا	......	......	۲
۴۔	......	دیوانِ مشرق	(شاعری)	......	۲
۵۔	......	دوشہید صاحب زادے	......	......	۲
۶۔	......	شوکتِ خالصہ	......	......	۲
۷۔	......	مرقعِ خیالات	......	......	۲
۸۔	......	مراۃ الاسرار	......	......	۲

حواشی :

۱ سرو ورفتہ، صفحہ: ۹۴　　۲ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۵۶

مصحفی، شیخ غلام مصطفیٰ ہمدانی

پیدائش: ۱۷۵۰/۱۷۳۰/۱۷۴۷/اپریل ۱۹(اکبر پور، مضافاتِ دہلی)۳/۵/۴

وفات: ۱۸۲۴/۱۸۲۶/۱۸۳۳/جولائی ۲۰(لکھنؤ)۱/۳/۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۸۵	تذکرۂ عقدِ ثریا	(فارسی شعرا کا تذکرہ)	......	۲
۲۔	۱۷۹۵	تذکرۂ ہندی گویان	(فارسی تذکرہ)	......	۲/۷

۸۴ ۱۷ اور ۹۵ ۱۷ کے دوران

۳۔	۱۸۲۲	تذکرۂ ریاض الفصحا	(شاعری)	......	۲
۴۔	......	آٹھ دیوانِ اردو	(شاعری)	......	۲
۵۔	......	دو دیوانِ فارسی	(شاعری)	......	۲
۶۔	......	خطبہ نشاد باغ	(شاعری)	......	۴،۶
۷۔	......	مجمع الفوائد	(رسالہ ترتیب)	......	۴،۶
۸۔	......	در فضیلت انسان و بعضے جانور	(رسالہ ترتیب)	......	۴،۶
۹۔	......	مکتوب ظہوری	(شاعری)	......	۴،۶
۱۰۔	......	نثر ہفت تصویر	(شاعری)	......	۴،۶
۱۱۔	......	خلاصۃ العروض	(شاعری)	......	۴
۱۲۔	......	مفید الشعرا	(شاعری)	......	۴
۱۳۔	......	کلیاتِ مصحفی	(شاعری)	......	۴

حواشی :

۱ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۳۰ تا ۳۱

۲ دیوانِ مصحفی مرتبہ: نورالحسن نقوی، مطبوعہ: ۱۹۶۶ء/جنوری مجلس اشاعت دہلی

۳ شخصیات کا انسائیکلو پیڈیا، صفحہ: ۶۴۴

۴ مصحفی۔ حیات اور شاعری مقدمہ کلیات ترتیب و انتخاب نورالحسن نقوی،
مطبوعہ: ۱۹۹۸ء/جون، مجلسِ ترقی ادب کلب روڈ، لاہور

۵ سرو روفتہ، صفحہ: ۷۲ ۶ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۵۶۱ تا ۵۶۲ ۷ تحقیق نامہ

مضطر خیر آبادی، سید محمد افتخار حسین

پیدائش: ۱۸۶۵/۱۸۷۵ء (خیر آباد) ۱/۲

وفات: ۱۹۲۷ء/مارچ ۲۲ (گوالیار) ۲،۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	مسدس	......	......	۱

۲۔	......	دکھیا کی پکار	......	......	۱
۳۔	......	نیکی کا بدلہ	......	......	۱
۴۔	......	بدی	......	......	۱
۵۔	......	قتیلِ جفا	(ناول)	......	۱
۶۔	......	نذرِ خدا	(دیوان)	......	۱
۷۔	......	نیازِ مصطفیٰ	(نعتیہ دیوان)	......	۱
۸۔	......	میلاد شریف	(شاعری)	......	۲
۹۔	......	نعتِ مضطر	(شاعری)	......	۲

سوانحی وادبی کوائف :

۱۸۹۴ کرشمۂ دلبر (خیرآباد) سیتاپور، یوپی سے شعر و سخن کا ایک گلدستہ نکالا۔

حواشی :

۱ مضطر خیرآبادی (مضمون) از خلیل اللہ خاں۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۹۳ء جولائی، صفحہ: ۲۸ تا ۲۹

۲ ہماری زبان (دہلی) بابت: ۱۹۶۹ء ستمبر ۳ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۵۶۲

مضمونؔ، شیخ شرف الدین

پیدائش: ...... (آگرہ)۱

وفات: ۳۵-۱۷۳۴ (شاہجہاں آباد، زینت المساجد)۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوان	(دو ہزار اشعار پر مشتمل)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو، جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۲۵۷ تا ۲۶۱

مظہر جانِ جاں، مرزا شمس الدین حبیب اللہ

پیدائش: ۱۶۹۹ء/ مارچ ۳ (مالوہ)[۱]

وفات: ۱۷۸۱ء/ جنوری ۷ (دہلی)[۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۳۸-۱۷۳۷ء	دیوانِ فارسی	(شاعری)	......	۱
۲۔	۵۷-۱۷۵۶ء	دیوانِ فارسی	(از سرِ نو ترتیب)	......	۱
۳۔	......	خریطۂ جواہر	(فارسی اساتذہ کے اشعار کا انتخاب)	......	۱
۴۔	......	مکاتیب نثر	(فارسی خطوط)	......	۱
۵۔	......	مقاماتِ مظہری	(خطوط۔ مرتبہ: میر غلام علی)	......	۱
۶۔	......	کلماتِ طیبات	(خطوط۔ مرتبہ: خلیق انجم)	......	۱
۷۔	......	اردو کلام	(تذکرے)	......	۱

حواشی:

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۳۵۹ تا ۳۷۱

معین الدین، حسین علی

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۷۱-۱۷۷۰ء	فتوح المعین	(اردو نثر)	......	۱
۲۔	......	جامِ جہاں نما کا توضیحی ترجمہ	(فارسی رسالہ)	......	۱

حواشی:

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ دوم، صفحہ: ۱۰۲۱ تا ۱۰۲۲

ملّا وجہی، ملّا اسد اللہ

وفات: ۱۶۵۹(......) ۱؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۶۰۹	قطب مشتری	(مثنوی)	......	۱؎،۲؎
۲۔	۱۶۳۵	سب رس	(نثر)	......	۱؎،۲؎
۳۔	......	دیوانِ وجہی	(فارسی شاعری)	......	۱؎
۴۔	......	کلیاتِ وجہی	(شاعری)	......	۱؎

حواشی :

۱؎ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۳۳۲ تا ۳۶۴		۲؎ دکن میں اردو، صفحہ: ۸۵ تا ۸۶، ۲۷۲

ممنونؔ، میر نظام الدین دہلوی

پیدائش: ۱۱۷۸ھ مطابق ۶۵-۱۷۶۴ (دہلی) ۱؎

وفات: ۱۲۵۹ھ مطابق ۱۸۴۳/۱۸۴۴ (شاہجہاں آباد) ۱؎/۲؎

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	غیر مطبوعہ	کلیاتِ ممنون/دیوانِ ممنون	(شاعری)	......	۱؎/۲؎

حواشی :

۱؎ میرزا نظام الدین ممنون (مضمون) از محمد منشاء الرحمٰن۔ جرنل شمارہ: ۳، ۱۹۷۳ء، اپریل، صفحہ: ۱۹ تا ۴۲

۲؎ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۵۷۲

منشی دیا نرائن نگم

پیدائش: ۱۸۸۲/ مارچ ۲۲ (کانپور)[1]

وفات: ۱۹۴۲/ نومبر ۲ (کانپور)[1]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۳۹	انصاف	(جان گالزوردی کے انگریزی ڈرامے JASTICE کا ترجمہ)	ہندوستان اکادمی، الہ آباد	؟
۲۔	......	یادگار غالب	......	......	۲

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۹۰ پہلا مضمون رسالہ مخزن (لاہور) میں نمودار ہوا۔

۱۹۰۳ رسالہ زمانہ (بریلی) کی ادارت

۱۹۱۲ ہفتہ وار اخبار نکالا

حواشی :

۱۔ منشی دیا نرائن نگم (مضمون) از شیام موہن جگر۔ آجکل (دہلی) بابت: ۱۹۴۴/ یکم جنوری، صفحہ: ۳۵ تا ۳۶

۲۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۴۹

منشی نول کشور

پیدائش: ۱۸۳۶/ جنوری ۳ (رہیڑا، مالیہ نابلد یو ضلع متھرا)[۱،۲]

وفات: ۱۸۹۵/ فروری ۱۹ (......)[۱،۲]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۶۳	تاریخ نادر العصر	(ہندوستان کی مختصر تاریخ)	......	۲،۳
۲۔	......	نگار دانش	......	......	۳

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۴۲ علی گڑھ آمد

ادبی زندگی کا آغاز

۱۸۵۱ آگرہ کالج سے تعلیم کا انقطاع۔ اخبار سفیر آگرہ سے وابستگی۔

۱۸۵۳ اخبار کوہ نور (لاہور) میں ملازمت کی ابتدا۔

۱۸۵۶ کوہ نور کے مالک و مدیر منشی ہرسکھ رائے کی گرفتاری کے باعث اخبار کی ادارت وطباعت کے خود مختارانہ تجربے کا آغاز۔

۱۸۵۷ ہرسکھ رائے اختلافات کے باعث ملازمت ترک۔

۱۸۵۷ لاہور سے آگرہ واپسی۔

۱۸۵۸ آگرہ سے لکھنؤ منتقلی محلہ آغا میر کی ڈیوڑھی میں ایک ہینڈ پریس اور چند پتھروں پر مشتمل مطبع نول کشور کا قیام۔

۱۸۵۸ ارنومبر اودھ اخبار کا پہلا شمارہ منظر عام پر آیا۔

۱۸۶۳ تاریخ نادر العصر نامی کتاب کی تصنیف و اشاعت (ہندوستان کی مختصر تاریخ)

۱۸۶۳ اردسمبر دہلی کا سفر اور مرزا غالب سے ملاقات۔

۱۸۶۸ سر جان لارنس کے دربار میں منعقدہ لکھنؤ میں شرکت۔

۱۸۶۸ انجمن جلسہ تہذیب کے ڈائرکٹر مقرر۔

۱۸۷۰ حضرت گنج میں واقع کوٹھی غالب جنگ اور اس کے بعد مشہور شاہی عمارت مبارک منزل خریدی۔

۱۸۷۷ دربار قیصری میں منعقدہ دہلی میں شرکت۔

۱۸۸۴ مطبع میں انگریزی و ہندی حرف ڈھالنے کے لیے ٹائپ فونڈری کا قیام۔

۱۸۸۵ انڈین نیشنل کانگریس کا اولین اجلاس منعقدہ بمبئی میں شرکت۔

۱۸۸۶ دہلی میں شاہ ایران سے ملاقات۔

۱۸۸۸ حکومت برطانیہ کی جانب سے سی. آئی. ای. کا خطاب اور قیصر ہند کا تمغہ۔

۱۸۹۵ اردو ماہنامہ اودھ ریویو اجرا۔

C.I.E. COMPANIAN OF THE MOST EXALTED OR DER OFF
INDIAN EMPEROR

حواشی :

۱۔ سوانح منشی نول کشور از سید امیر حسن نورانی مطبوعہ: ۱۹۹۵، خدا بخش اورینٹل پبلک لائبریری، پٹنہ

۲۔ توقیت۔ منشی نول کشور، مرتبہ: شمس الحق عثمانی مشمولہ: نول کشور اور ان کا عہد مرتبہ شعبۂ اردو جامعہ ملیہ اسلامیہ، نئی دہلی ۲۰۰۴ء رمئی

۳۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۲۴

منصور علی، سید زین العابدین

پیدائش: ۱۸۲۱ (رامپور) ۲
وفات: ۱۸۸۹ء رجولائی ۱۲ (رامپور) ۲

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام رعنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	انتخابِ منصور	(شاعری)	......	۲

حواشی :

۱۔ زین العابدین منصور۔ فن تاریخ گوئی کا ایک گم نام شاعر (مضمون) از اثر رامپوری۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۵۱ء رمارچ، صفحہ ۵۳

منیر شکوہ آبادی، سید اسمٰعیل شہید حسین

پیدائش: ۱۹۱۴ء رنومبر ۲۲ (شکوہ آبادی، ضلع مین پوری) ۲
وفات: ۱۸۸۰ء راگست ۱۶ (رام پور) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام رعنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۴۷۔۱۸۴۸	منتخب العالم	(دیوانِ اوّل)	......	۱
۲۔	۵۲۔۱۸۵۳	تنویر الاشعار	(دیوانِ دوم)	......	۱

۳۔	۷۳۔۱۸۷۴	نظمِ منیر	(دیوانِ سوم)	......	[۱]
۴۔	......	دیوانِ منیر	(دیوانِ سوم)	......	[۱]
۵۔	......	طلسمِ گوہر بار	(داستان)	......	[۲]
۶۔	......	مثنوی معراج المضامین	(شاعری)	......	[۲]

حواشی :

[۱]۔ منیر شکوہ آبادی از بشن نرائن حامی بریلوی۔ ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۴۹ر ستمبر ۱۵، صفحہ: ۴ تا ۱۴

مولوی چراغ علی

پیدائش: ۱۸۴۴ (میرٹھ)[۱]

وفات: ۱۸۹۵ر جون ۱۵ (بمبئی)[۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	تحقیق الجہاد	(اسلامی)	......	[۱]
۲۔	۱۸۷۲	تعلیقات	(تاریخِ محمدی)	......	[۱]
۳۔	......	اسلام کی دینوی برکتیں	......	......	[۱]
۴۔	......	قدیم قوموں کی مختصر تاریخ	(قرآن مجید میں قدیم اقوام کا تذکرہ)	......	[۱]
۵۔	......	رسائلِ چراغ علی	(مرتبہ۔1918)	کتب خانہ آصفیہ، حیدرآباد	[۱]

حواشی :

[۱] داستانِ تاریخِ اردو، صفحہ: ۴۳۶ تا ۴۴۶

مومن بیجاپوری، عبدالمومن

پیدائش: ۱۶۴۰ (بینا پٹن) ۱، ۲

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۶۸۰	عشق نامہ/ اسرارِ عشق	(دو ہزار اشعار پر مبنی مثنوی)	......	۱، ۲

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۱۳۳ تا ۱۳۴، ۳۶۸ تا ۳۶۹

۲ دکن میں اردو، صفحہ: ۲۲۸

مومن خاں مومن

پیدائش: ۱۸۰۰/ ۱۷۹۸ (کوچہ چیلان، دہلی) ۱، ۳/ ۲

وفات: ۱۸۵۱/ ۱۹۵۲/ مئی ۱۴ (دہلی) ۳/ ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ اردو	(شاعری)	......	۱
۲۔	......	دیوانِ فارسی	(شاعری)	......	۱
۳۔	......	انشائے فارسی	(شاعری)	......	۱
۴۔	۱۸۴۷	کلیاتِ مومن	(شاعری)	مطبع ہاشمی، میرٹھ	[illegible]

حواشی :

۱ نوائے ادب، صفحہ: ۱۴۲ تا ۱۴۵

۲ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۵۳

۳ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۶۵۷

مہدی افادی، مہدی حسن

پیدائش: ۱۸۶۷-۳-۴ مارچ (گورکھپور)[1]

وفات: ۱۹۲۱ء نومبر ۲۱ (کانپور)[1]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۲۳ء جولائی	افاداتِ مہدی	(مضامین، مرتبہ: مہدی بیگم)	مطبع کلیم، گورکھپور	۱
۲۔	۱۹۳۸	مکاتیب مہدی	(خطوط، مرتبہ: مہدی بیگم)	آسی پریس، گورکھپور	۱

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۸۸۹ عزیز النساء سے شادی

۱۸۸۹ محمڈن کلب (گورکھپور) کا قیام

۱۸۹۲ء جون ادبی زندگی کا آغاز

۱۸۹۹ "تمدن عرب پر ایک کھلی چھٹی (مضمون)

...... قاموس الاسلام (مضمون)

...... اورینٹل لائبریری (مضمون)

۱۹۰۳ء اپریل ۱۲ ام الجمیلہ انتقال

۱۹۰۶ء جنوری امین النساء سے دوسری شادی

۱۹۰۹ء اکتوبر ۲۲ مہدی بیگم عرف عزیز النساء سے تیسری شادی

حواشی :

۱ مہدی افادی (تحقیقی مطالعہ) از فیروز احمد، مطبوعہ: ۱۹۸۵ء، ناشر: فیروز احمد، راجستھان

مہر دہلوی، منشی سورج نرائن

پیدائش: ۱۸۵۹ء/نومبر ۱۳ (دہلی) [1]

وفات: ۱۹۳۱ء/مئی ۱۲/۱۹۳۲ء (لاہور) [1/2]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	کلام مہر جلد اوّل و دوم	(شاعری)	......	۱،۲
۲۔	......	رباعیات مہر	(شاعری)	......	۲
۳۔	......	قطعات مہر	(شاعری)	......	۲
۴۔	......	غزلیات مہر	(شاعری)	......	۲

حواشی :

۱۔ سرو ورقہ، صفحہ: ۱۲۰ ۲۔ بیسویں صدی شعرائے دہلی، صفحہ: ۸۰

مہر (ذرہ*)، مہر چند کھتری چوپڑہ لاہوری

پیدائش: ۱۷۶۸ یا ۱۷۶۹ مطابق ۱۱۸۲ھ (تحصیل کھجوا ضلع فتح پور) [1]

وفات: ۱۸۲۱ یا ۱۸۲۲ مطابق ۱۲۳۷ھ (......) ؟[1]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۸۸۔۱۷۸۹	انوآئین ہندی	......	......	۱

سوانحی و ادبی کوائف :

* فارسی تخلص

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو، جلد دوم، حصہ دوم، صفحہ: ۱۱۰۹ تا ۱۱۱۰

میراجی خدان نما حسین

پیدائش: ۱۵۹۵ (......) ۱

وفات: ۱۶۶۳/ ۱۶۶۸_۱۶۶۹ مطابق ۱۰۷۸ھ (حیدرآباد) ۱/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	۱۶۵۵_۵۶	شرح تمہیداتِ ہمدانی	(ترجمہ)	......	۱،۲
۲ـ	......	چہار وجود	(رسالہ)	......	۱
۳ـ	......	قربیہ	(رسالہ)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۴۹۷ تا ۵۰۱ ۲ دکن میں اردو، صفحہ: ۱۶۲ تا ۱۶۳

میراجی/ساحری، محمد ثناء اللہ ڈار

تاریخ پیدائش: ۱۹۱۲/مئی ۲۵ (لاہور) ۱،۲،۳،۴

وفات: ۱۹۴۹/نومبر ۳ (بمبئی) ۱،۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱ـ	۱۹۴۳	میراجی کے گیت	(شاعری)	......	۳
۲ـ	۱۹۴۴ بار دوم ـ ۲۰۰۲	اس نظم میں	(دیگر شعرا کی نظموں کے تجزیے)	ساقی بک ڈپو، دہلی آج کی کتابیں، کراچی	۱،۲،۳ [illegible]
۳ـ	۱۹۴۴	گیت ہی گیت	(شاعری)	......	۱،۲،۳
۴ـ	۱۹۴۹/جنوری بار دوم ـ ۱۹۵۰	نگار خانہ	(سنسکرت شاعر دامودر گپت کی نظم کا ترجمہ)	...... مکتبہ جدید، لاہور	[illegible]

۵۔	۱۹۵۸ء نومبر	مشرق و مغرب کے نغمے	(مضامین)	اکادمی پنجاب، لاہور	۳
		بار دوم۔ ۱۹۹۹ء نومبر		آج کی کتابیں، کراچی	۳
۶۔	۱۹۶۴	خیمے کے آس پاس	(شاعری)	......	۳
۷۔	۱۹۶۸	پابند نظمیں	(شاعری)	......	۳
۸۔	۱۹۶۸	اور تین رنگ	(شاعری)	......	۳
۹۔	......	کلیاتِ میراجی	(ترتیب)	......	۳

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۹۳۷ء تا ۱۹۴۱ء / ادبی دنیا کے نائب مدیر

ادبی رسالہ خیال (بمبئی) نکالا

حواشی :

۱۔ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۴۷۷ تا ۴۹۷　　　۲۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۶۶۳

۳۔ معاصر ادب، صفحہ: ۸۳ تا ۱۰۱

۴۔ سرو د رفتہ، صفحہ: ۱۳۸

میر امداد علی علوی قلندر تھانوی

وفات: ۱۹۰۱ء / مارچ ۲۱ مطابق ۱۳۱۹ھ محرم الحرام ۱۱ (......) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دواوین اردو۔ تقریباً آٹھ جلدیں	(شاعری)	......	۱
۲۔	......	دواوین فارسی	(شاعری)	......	۱
۳۔	......	حسام عبرت	(مثنویات)	......	۱
۴۔	......	بزم ماتم	(مثنویات)	......	۱
۵۔	......	عمل علوی	(انتخاب)	......	۱
۶۔	......	حقائق علوی	(دیوان دوم)	......	۱

حواشی :

۱۔ میر امداد علی علوی۔ قلندر تھانوی (مضمون) از محمد سخاوت مرزا
ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۵۸ء ستمبر، صفحہ: ۴

میراں جی شمس العشاق

پیدائش: ...... (مکہ معظمہ) ۲

وفات: ۱۴۹۶/ ۱۴۹۷ء ۲۷ جون مطابق ۲۵ شوال ۹۰۲ھ (بیجاپور) ۱، ۲، ۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	شہادت الذکر	(نظم)	مخطوطہ انجمن ترقی اردو کتب خانے سالار جنگ	۳
۲۔	......	خوشنامہ	(۱۷۰ اشعار پر مشتمل مثنوی)	مخطوطہ انجمن ترقی اردو کتب خانے سالار جنگ	۱، ۳
۳۔	......	خوش نغز	(نو ابواب اور ۱۷۲ اشعار پر مشتمل)	مخطوطہ انجمن ترقی اردو کتب خانے سالار جنگ	۱، ۳
۴۔	......	شہادت التحقیق	(۵۶۳ اشعار پر مشتمل)	......	۱
۵۔	......	مغز مرغوب (آٹھ ابوب اور ۱۱۲۳ اشعار پر مبنی)	......	مخطوطہ انجمن ترقی اردو کتب خانے سالار جنگ	۱، ۳
۶۔	......	شرح مرغوب القلوب	(نثر)	مخطوطہ انجمن ترقی اردو کتب خانے سالار جنگ	۲، ۳
۷۔	......	قلمی جل ترنگ	......	......	۲
۸۔	......	قلمی گل باس	......	......	۲

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۱۶۷ تا ۱۷۴   ۲۔ داستانِ تاریخ اردو، صفحہ: ۴۲

۳؎ دکن میں اردو، صفحہ: ۶۰ تا ۶۱

میر امّن دہلوی، میر امان

پیدائش: ...... (دہلی) ۱؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۰۲/۱۸۰۳ء	باغ و بہار	(قصہ چہار درویش کا فارسی سے ترجمہ)	ہندستانی پریس کلکتہ	۱؎
۲۔	۱۸۰۲	گنج خوبی	(اخلاق محسنی کا فارسی سے ترجمہ)	......	۱؎

حواشی:

۱؎ داستان تاریخ ارو، صفحہ: ۹۹ تا ۱۰۵

میر بہادر علی حسینی

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	نثر بے نظیر	(مثنوی سحر البیان۔ نثر میں)	......	۱؎، ۲؎
۲۔	......	اخلاق ہندی	(سنسکرت سے فارسی اور فارسی سے ترجمہ)	......	۱؎، ۲؎
۳۔	......	تاریخ آسام	(فارسی سے ترجمہ)	......	۱؎، ۲؎
۴۔	......	رسالہ گلکرسٹ	(صرف و نحو ہندوستانی کا ترجمہ)	......	۱؎، ۲؎

حواشی:

۱؎ سیر المصنفین۔ جلد اول اردو نثر کی ابتدا اور عہد بہ عہد ترقی) مطبوعہ: ۱۹۲۸، صفحہ: ۷۶ تا ۷۷

۲؎ داستان تاریخ اردو، صفحہ: ۱۲۴ تا ۱۲۸

میر تقی میر

پیدائش: ۲۳-۱۷۲۲ (اکبر آباد) ا

وفات: ۱۸۱۰ ستمبر ۲۱/۳۰ (لکھنؤ، سبھٹی) ا، ۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۵۲	نکات الشعرا	(تذکرہ)	......	ا
۲۔	۱۷۵۲	دیوانِ اوّل	(شاعری۔ ردیف الف تا یے)	دلّی	ا
۳۔	۶۱-۱۷۶۰	فیضِ میر	(فارسی نثر)	......	ا
۴۔	۷۳-۱۷۷۲	ذکرِ میر	(خود نوشت سوانح عمری فارسی نثر)	......	ا
۵۔	۷۶-۱۷۷۵	دیوانِ دوم	(شاعری)	دلّی	ا
۶۔	۸۶-۱۷۸۵	دیوانِ سوم	(شاعری)	لکھنؤ	ا
۷۔	۱۷۹۴ [قبل]	دیوانِ چہارم	(شاعری)	لکھنؤ	ا
۸۔	۹۹-۱۷۹۸	دیوانِ پنجم	(شاعری)	لکھنؤ	ا
۹۔	۱۸۰۸ [قبل]	دیوانِ ششم	(شاعری)	لکھنؤ	ا
۱۰۔	۱۸۱۱	کلیاتِ میر	(مع چھ دواوین اور مثنویات)	فورٹ ولیم کالج، کلکتہ	ا

حواشی:

ا تاریخ ادب اردو، جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۵۰۲ تا ۵۵۷

میر حسن، غلام حسن خاں

پیدائش: ۳۷-۱۷۳۶/ ۴۱-۱۷۴۰/ ۱۷۲۷ (دلّی، محلہ سید واڑہ) ا، ۵، ۲/ ۴

وفات: ۸۶-۱۷۸۷/ ۱۷۸۱ (لکھنؤ۔ مفتی گنج) ا، ۵، ۶، ۲/

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۶۹	شادی آصف الدولہ	(چھیانوے اشعار پر مشتمل)	......	ا

۲۔ ۱۷۷۰۔۱۷۷۱ء تذکرہ شعرائے اردو	(۳۰۷ شعرا کا انتخاب)	......	۱
۱۷۸۰ء تذکرہ شعرائے فارسی اور اردو	(ترتیب)	......	۲
۳۔ ۱۷۷۵۔۱۷۷۶ء دیوان میر حسن	(ترتیب۔ نو ہزار اشعار پر مشتمل)	......	۱،۳
۴۔ ۱۷۷۴۔۱۷۷۵ء رموز العارفین	(۳۳۷ اشعار پر مشتمل)	......	۱
۵۔ ۱۷۷۴۔۱۷۷۶ء ہجو حویلی	(۱۱۴۳ اشعار پر مشتمل)	......	۱
۶۔ ۱۷۷۸ء گلزار ارم	(۳۷۹ اشعار پر مشتمل)	......	۱
۷۔ ۱۷۸۴۔۱۷۸۵ء در تہنیت عید	(۵۵ ہزار اشعار پر مشتمل)	......	۱
۸۔ ۱۷۸۴۔۱۷۸۵ء در وصف قصر جواہر	(۳۴۰ اشعار پر مشتمل)	......	۱
۹۔ ۱۷۸۴۔۱۷۸۵ء در خوان نعمت	(سو اشعار پر مشتمل)	......	۱
۱۰۔ ۱۷۸۴۔۱۷۸۵ء سحر البیان	(۱۲۱۷۹ اشعار پر مشتمل)	......	۱،۴
۱۱۔ ...... نقلِ زنِ فاحشہ	(شاعری)	......	۱
۱۲۔ ...... نقلِ قصائی	(شاعری)	......	۱
۱۳۔ ...... نقلِ کلاونت	(شاعری)	......	۱
۱۴۔ ...... ہجو قصائی	(شاعری)	......	۱
۱۵۔ ...... کلیات میر حسن	(شاعری)	......	۱
۱۶۔ ...... مثنویاتِ میر حسن	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ دوم، صفحہ: ۸۱۸ تا ۸۲۱

۲۔ سرو روفتہ، صفحہ: ۴۳

۳۔ تحقیق نامہ

۴۔ میر حسن اور مثنوی (مضمون) از قمر امداد لکھنوی ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۶ ۱۹۴۶ء یکم جنوری، صفحہ: ۴۹ تا ۵۲

۵۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۲۶۵

۶۔ غزل نما۔ ادا جعفری

میر ناصر علی دہلوی، خان بہادر میر ناصر علی

پیدائش: ۱۸۴۷ (دہلی) ۱،۲

وفات: ۱۹۳۳/ جون ۱۲ (دہلی) ۱،۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	......	ماہ دو ہفتہ	......	......	۳

سوانحی و ادبی کوائف :

ادبی زندگی کا آغاز رسالہ تیرھویں صدی سے ہوا جو سر سید کے تہذیب الاخلاق (۱۸۷۰ء) کے جواب میں شائع ہوا۔

۱۸۷۳　صلائے عام (دہلی) میں تاریخی مضامین لکھنے پر پنجاب یونی ورسٹی کی الگزینڈر فیلوشپ

۱۸۷۶　رسالہ تیرھویں صدی (آگرہ) جاری کیا۔

۱۸۸۸　مقامات ناصری کا سلسلہ شروع کیا۔

۱۸۹۷　انگریزی گورنمنٹ کی جانب سے خان بہادر کا خطاب ملا۔

۱۹۰۸ تا ۱۹۲۳ رسالہ صدائے عام (دہلی) جاری کیا۔

حواشی :

ا۔ دلّی جو اک شہر تھا... (انتخاب مضامین)　　۲۔ داستان تاریخ اردو، صفحہ: ۹۱۹ تا ۹۲۹

۳۔ بیسویں صدی کے اردو مصنفین، صفحہ: ۴۶۰ تا ۴۶۱

میکش حیدرآبادی، صاحبزادہ میر محمد علی خاں

پیدائش: ۱۹۱۸ (حیدرآباد) ۲

وفات: ۱۹۴۸/ فروری ۱۳ (حیدرآباد) ۱،۲،۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	۱۹۳۸	گریہ و تبسم	(شاعری)	ادارہ ادبیات اردو، حیدرآباد	۱،۲،۳

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۲۔	......	مجموعۂ نوید	(شاعری)	......	[۱]

حواشی :

[۱] سرودِ رفتہ، صفحہ: ۱۴۶

[۲] کھوئے ہوؤں کی جستجو کے عنوان سے رسالہ سب رس (حیدرآباد) کے میکش نمبر میں خواجہ حمید الدین شاہد نے مرتب کر کے شائع کیا۔

[۳] دکن میں اردو، صفحہ: ۱۵۷

ناجیؔ، میر محمد شاکر

پیدائش: ۱۶۶۳ (دہلی) [۲]

وفات: ۱۷۴۷ (دہلی) [۱]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ ناجیؔ	(ترتیب)	......	[۱]

[۳]۔ دکن میں اردو، صفحہ: ۱۵۷

[۱] تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۴۳۱ تا ۴۵۷ [۲] سرودِ رفتہ، صفحہ: ۵۳

نادر کاکوری، منشی نادر علی خاں عباسی

پیدائش: ۱۸۶۷/ ۱۸۷۷ (کاکوری ضلع لکھنؤ) [۱/۲]

وفات: ۱۹۱۲/ اکتوبر ۲۰ (ملیح آباد) [۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	جذباتِ نادر۔ دو حصے	(شاعری)	......	[۱]
۲۔	......	لالہ رخ	(مثنوی، مرتامس مور کی کتاب کے طرز پر مبنی)	......	[۱]

حواشی :

[۱] جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۱۹۶ تا ۱۹۸ [۲] سرودِ رفتہ، صفحہ: ۹۹

۳؎ وفیات مشاہیر اردو صفحہ: ۵۹۰

ناسخ، شیخ امام بخش

پیدائش: ۱۷۸۷/۱۷۵۷/۱۷۷۲/۱۷۷۲ (فیض آباد) ۱؎/۲؎/۳؎

وفات: ۱۸۳۸/ اگست ۱۶ (لکھنؤ) ۳؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۸۴	دیوانِ ناسخ۔ دو جلدیں	(دیوان)	نول کشور پریس، لکھنؤ	۴؎
۲۔	......	دفترِ پریشاں	(دیوان)	......	؟
۳۔	......	دفترِ شعر	(دیوان)	......	؟

حواشی:

۱؎ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۶۷۱ تا ۶۷۲　　۲؎ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۴۱

۳؎ سرو ورفتہ، صفحہ: ۷۵

۴؎ انتخابِ ناسخ، مرتبہ: مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، نئی دہلی، مطبوعہ: ۱۹۷۲

ناصر، سعادت خاں ناصر

پیدائش: ۱۷۹۶ اور ۱۸۰۶ کے دوران (......) ۱؎

وفات: ۱۸۶۹ (......) ۱؎

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	پانچ دیوان	(مع قصائد اور مثنوی)	......	۱؎
۲۔	......	مثنوی مظہرِ معجزات	(شاعری)	......	۱؎
۳۔	......	مثنوی مختار نامہ	(شاعری)	......	۱؎
۴۔	......	قصۂ اگر گل	(شاعری)	......	۱؎
۵۔	......	قصۂ گلشنِ سرور	(شاعری)	......	۱؎

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۶۔	۱۸۰۱	تذکرۂ خوش معرکہ	(تذکرہ)		۱
		نسخۂ پٹنہ	......		۱
		نسخۂ کراچی	......		۱
		نسخۂ لکھنؤ	......		۱
		نسخۂ علی گڑھ	......		۱
		۱۹۶۷	مرتبہ: خلیل الرحمٰن داؤدی		۱
۷۔	......	مثنوی در بیانِ عقائد	(شاعری)	ایشیاٹک سوسائٹی، کلکتہ	۱
۸۔	۱۸۵۰-۴۹	مثنوی شمعۂ فضائل	(مثنوی)	......	۱
۹۔	......	مثنوی در بیانِ واقعۂ کربلا	(مثنوی)	نسخۂ محمود آباد	۲
۱۰۔	۱۸۵۴-۵۳	ترجمۂ روضۃ السیر	(ترجمہ)	......	۱
۱۱۔	۱۸۵۵-۵۴	ترجمۂ حیات القلوب	(فارسی سے منظوم ترجمہ)	......	۱
۱۲۔	......	واسوخت	(فارسی)	......	۱
۱۳۔	......	تاریخ گوئی	(قطعات)	......	۱
۱۴۔	......	دیوانِ ناصر	(شاعری)	......	۱
۱۵۔	......	شعرائے اردو کے تذکرے	(بہ زبانِ فارسی)	......	۱

حواشی:

۱ تحقیق نامہ، صفحہ: ۱۷۳ تا ۳۰۳

ناصر لکھنوی، سید مہدی حسین

پیدائش: ۱۸۸۵ (فتح پور، ضلع بارہ بنکی) ۲

وفات: ۱۹۳۱ (علی گڑھ) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	حرارت	......	......	۱
۲۔	......	سوروانبیاء	......	......	۱

۳۔	......	منصور کی سرگذشت	......	......	۱
۴۔	......	نذرِ احباب ۔ دو جلدیں	......	......	۱

حواشی :

۱ وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۵۹۴

ناطقؔ گلاؤٹھوی، سید ابوالحسن

پیدائش: ۱۸۸۶ر نومبر ۱۱ (کامٹی، ضلع بلند شہر) ۱،۲

وفات: ۱۹۶۹ر مئی ۲۶/ ۲۷ (ناگپور) ۱،۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۱۳	نطق ناطق	(شاعری)	گلدستہ جلوہ یار میرٹھ	۱
۲۔	۱۹۶۰	سبع؟/سبعہ سیارہ؟	(تنقیدی و عملی مضامین و خطوط)	ناگپور	۱
۳۔	۱۹۶۸ر فروری	کنز المطالب ۔ ۱۹۲۶	(شرح دیوان غالب)	لکھنؤ	۱
۴۔	......	کلیل میں غلیل	(طویل مکتوب)	......	۱
۵۔	......	تصریحاتِ اردو	......	......	۲
۶۔	......	افادات	......	......	۲

حواشی :

۱ تذکرۂ معاصرین ۔ جلد اول، صفحہ: ۱۱۷ تا ۱۲۰ ۲ سرِ دو رفتہ، صفحہ: ۲۰۰

ناظرؔ، چودھری خوشی محمد

پیدائش: ۱۸۷۲ (ہریا والا ضلع گجرات) ۱

وفات: ۱۹۴۴ر اکتوبر [اواخر] (چک چھمرہ ضلع لائل پور) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۳۷	نغمۂ فردوس	(شاعری)	......	۱

۲۔ غیر مطبوعہ　سوانح حیات۔ اور مقدمہ شاعری　(طرز مقدمہ شعر و شاعری)　......　[1]

سوانحی وادبی کوائف :

۱۸۸۱　پہلی نظم حضرت غوث الاعظم کی مدح میں کہی۔

......　احباب کی انجمن مفرح القلوب (کشمیر) کے نام بنائی

حواشی :

[1] جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۳۸۹ تا ۳۹۱

نذیر احمد، ڈپٹی نذیر احمد

پیدائش: ۶ ۱۸۳۶ / دسمبر ۶/ ۱۸۳۱ (نگینہ، بجنور) [۱، ۳، ۴، ۲]

وفات: ۱۹۱۲ / اپریل ۲۸/ مئی ۳/ ۱۹۱۰ / دسمبر ۲۸ (دہلی) [۱/ ۲، ۳/ ۳]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام / عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۶۹	مراۃ العروس	(ناول)	......	۲، ۳
۲۔	۱۸۷۲۔۱۸۷۳	بنات النعش	(ناول)	......	۲/ ۳
۳۔	۱۸۷۷	توبۃ النصوح	(ناول)	......	۲، ۳
۴۔	۱۸۸۵	فسانہ مبتلا	(ناول)	......	۲، ۳
۵۔	۱۸۸۸	ابن الوقت	(ناول)	......	۲، ۳
۶۔	۱۸۶۹	چند پند	(مختصر مضامین)	......	۲، ۳
۷۔	۱۸۶۹	صرف صغیر	(فارسی کا مختصر رسالہ)	......	۲، ۳
۸۔	۱۸۶۹	منتخب الحکایات	(حکایتیں۔ مرتبہ بشیر الدین احمد)	آگرہ	۲، ۳
۹۔	۱۸۹۱	ایامیٰ	(ناول)	......	۲، ۳
۱۰۔	۱۸۹۲۔۱۸۹۳	رویائے صادقہ	(ناول)	......	۲، ۳
۱۱	۱۸۹۲۔۱۸۹۳	ما یغنیک فی العرف	(عربی)	آگرہ	۲، ۳
۱۲۔	......	محسنات	(فارسی رسالہ)	......	۳

۱۳۔	......	موعظہ حسنہ	......	......	۳
۱۴۔	......	نصاب خسرو	(نظم)	......	۳
۱۵۔	......	تعزیرات ہند	(انڈین پینل کوڈ ترجمہ)	......	۳
۱۶۔	......	اجتہاد	......	......	۵
۱۷۔	......	امہات الامۃ	......	......	۵
۱۸۔	......	ادعیۃ القرآن	......	......	۵
۱۹۔	......	الفرائض	......	......	۵
۲۰۔	......	جامع المصاحف	......	......	۵
۲۱۔	......	شمائل شریف	......	......	۵
۲۲۔	......	حیات النذیر	......	......	۵
۲۳۔	......	دوسورہ	......	......	۵
۲۴۔	......	صرف صغیر الحق	......	......	۵
۲۵۔	......	عملی مضامین	......	......	۵
۲۶۔	......	غرائب القرآن	......	......	۵
۲۷۔	......	مجموعۂ نظم	......	......	۵
۲۸۔	......	مطالب القرآن	......	......	۵
۲۹۔	......	مبادی الحکمت	......	......	۵
۳۰۔	......	نظم بے نظیر	......	......	۵
۳۱۔	......	ترجمۃ القرآن	......	......	۵

سوانحی وادبی کوائف :

انعامات واعزازات ۳ الف

۱۸۹۷ شمس العلما کا خطاب ملا۔

۱۹۰۲ ایڈنبرا یونی ورسٹی نے ایل ایل .ڈی .کی ڈگری دی۔

۱۹۱۰ پنجاب یونی ورسٹی نے ڈی .او .ایل .ڈگری دی۔

...... مراۃ العروس اور توبۃ النصوح ایک ہزار روپے کا انعام اور ایک گھڑی گورنمنٹ نے دی۔

حواشی :

۱۔ مولانا نذیر احمد کی تصنیفات کا عام رنگ (مضمون) از علی عباس حسینی،
آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۳۷ فروری، صفحہ: ۸۱ تا ۹۶

۲۔ نذیر احمد۔ شخصیت اور کارنامے (تحقیقی مقالہ برائے پی ایچ ڈی) مطبوعہ: ۱۹۷۴، ناشر: مصنف اعظم گڑھ

۳۔ توبتہ النصوح مرتبہ، مالک رام مطبوعہ: ۱۹۷۶، ناشر: مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، نئی دہلی

۳۔ الف۔ داستان تاریخ اردو، صفحہ: ۵۳۶ تا ۶۰۸

۴۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۶۷۵ ۵۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۶۰۳ تا ۶۰۴

نسیم دہلوی، مرزا محمد اصغر علی خاں

پیدائش: ۱۷۹۴ تا ۱۷۹۹/۱۷۹۹ (دہلی) ۱/۳

وفات: ۱۸۶۴-۱۸۶۵/۱۸۶۶/ ۳۱ جنوری (لکھنؤ) ۱/۳

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	......	دیوانِ نسیم	(شاعری)	......	۱

حواشی :

۱۔ نسیم دہلوی (مضمون) از محمد شفیع احمد عثمانی ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۷۰ مارچ، صفحہ: ۳۷ تا ۴۴

۲۔ غزل نما۔ ادا جعفری

۳۔ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۶۰۷ تا ۶۰۷

نسیم لکھنوی، پنڈت دیا شنکر

پیدائش: ۱۸۱۲/۱۸۱۱ مطابق ۱۲۲۷ھ (لکھنؤ) ۱، ۲/۳

وفات: ۱۸۴۴ مطابق ۱۲۶۰ھ/۱۸۴۳ (لکھنؤ) ۱، ۲/۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	......	دیوانِ نسیم	(شاعری)	......	۳

۲۔	......	گلزار نسیم	(مثنوی)	......	۳

مرتبہ: ۱۹۹۵   انجمن ترقی اردو ہند، دہلی

حواشی :

۱ نوائے ادب، صفحہ: ۲۷

۲ سرو د رفتہ، صفحہ: ۷۷

۳ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۶۰۸

نشاط اکبر آبادی، ہرگوبند سہائے

پیدائش: ۱۸۲۸ر دسمبر ۸ (کول، ضلع علی گڑھ) ۲،۱

وفات: ۱۸۹۱ر مئی ۳ (ہردوار) ۳،۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	نشاط المحاسبین	......	......	۲
۲۔	......	دیوانِ نشاط الاحباب	(ردیف وار دیوان)		۱
۳۔	۱۹۶۵	ضوابطِ شادی	......	......	۳
۴۔	۱۹۷۰	ہرگوبند	(نثر، تالیف)	......	۲
۵۔	۱۹۷۷	مکتاولی وسندھبویاس मुक्ता वली वसिनध्बू यास	......	......	۳
۶۔	۱۹۸۹	الہامِ ضمیر	(نثر)	......	۲
۷۔	......	مبادی الحساب	(منظوم)	......	۲،۱

حواشی :

۱ مرزا غالب کا ایک گم نام شاگرد (مضمون) از ایس ماتھر۔ ماہنامہ آجکل (دہلی)
شمارہ: ۱۹۵۵ر فروری، صفحہ: ۱۳ تا ۱۶

۲ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۶۰۹

نشترؔ کاکوروی، حیدر حسن عبّاسی

پیدائش: ۱۹۰۶ء (قصبہ کاکوری)[۱]

وفات: ۱۹۳۹ء (......)[۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	پریمی کسان	(ڈرامہ)	......	۱
۲۔	......	زراعت الدولہ	......	......	۱
۳۔	......	خوابِ پریشاں	......	......	۱
۴۔	......	عشق کا کرشمہ	......	......	۱
۵۔	......	ہستی کا خمار	......	......	۱
۶۔	......	جنگل کی شہزادی	......	......	۱
۷۔	......	ایثار	......	......	۱
۸۔	......	اعجازِ حسین	(ناول)	......	۱
۹۔	......	سیاہ پوش	(انگریزی سے ترجمہ)	......	۱

حواشی :

۱ آپ تھے۔ جلد دوم، صفحہ: ۲۹۱ تا ۲۹۶

نصرتیؔ، محمد نصرت بیجاپوری

وفات: ۱۶۷۴ء [مقتول] (......)[۱،۲]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۶۵۷	گلشنِ عشق	(مثنوی)	......	۱،۲
۲۔	۱۶۶۵	علی نامہ	(مثنوی)	......	۱،۲
۳۔	۱۶۷۲	تاریخِ اسکندری/ فتح نامۂ بہلول خاں	......	......	۱

۴۔	......	دیوانِ نصرتی	(ترتیب)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۳۲۹ تا ۳۵۲ ۲ دکن میں اردو، صفحہ: ۲۱۳

نظام رام پوری، سید محمد ذکریا

پیدائش: ۱۸۲۳ـ۱۸۲۴ مطابق ۱۲۳۹ھ/ ۱۸۳۳ـ۱۸۳۴ مطابق ۱۲۴۹ھ (رامپور) ۱/۲

وفات: ۱۸۷۲/ اکتوبر ۲۸ مطابق ۱۲۸۹ھ (رامپور) ۳

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	کلیاتِ نظام	(ترتیب)	......	۳

حواشی :

۱ نظام رامپوری کے سوانح (مضمون) از راز یزدانی ماہنامہ آجکل (دہلی) ۱۹۵۸/ مارچ، صفحہ: ۱۵

۲ نقوش (لاہور) شخصیات نمبر، صفحہ: ۷۷۶ تا ۷۸۲

۳ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۶۱۳

نظامی، فخر الدین

[پیدائش: ۱۴۶۰ـ۱۴۶۱ مطابق ۸۶۵ھ] ۲

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۴۲۱ـ۳۴	کدم راؤ پدم راؤ	(مثنوی)	......	۱،۲
	۱۹۷۳	مثنوی نظام دکنی مرتبہ: جمیل جالبی		انجمن ترقی اردو، کراچی	۳

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۱۶۰ تا ۱۶۷

۲ دکن میں اردو، صفحہ: ۵۹ تا ۶۳

۳۔ ڈاکٹر جمیل جالبی۔ ایک مطالعہ مولف ڈاکٹر گوہر نوشاہی
مطبوعہ: ۱۹۹۳ناشر: ایجوکیشنل پبلی شنگ ہاؤس، دہلی

نظر لکھنوی، منشی نوبت رائے

تاریخ پیدائش: ۱۸۶۶ر ستمبر (لکھنؤ) ۲،۱
وفات: ۱۹۲۳ر اپریل ۱۰/۸ (لکھنؤ) ۳،۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام رعنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	اکبر مرحوم کے خطوط	(ترتیب)	......	۳
۲۔	......	امیر تیمور	(سوانح)	......	۳
۳۔	......	انوارِ نظر	......	......	۳
۴۔	......	آخری شاہ اودھ	......	......	۳
۵۔	......	آتش و ناسخ	(تقابلی مطالعہ)	......	۳
۶۔	......	رازِ عشق	(ترجمہ)	......	۳
۷۔	......	زمانہ باتو نسازد تو با زمانہ سازد	......	......	۳
۸۔	......	شامِ جوانی	(ترجمہ)	......	۳
۹۔	......	علمی نوٹس ریویو	......	......	۳
۱۰۔	......	فیضی اور ابو الفضل	(تاریخ)	......	۳
۱۱۔	......	کلیاتِ میر	(ترتیب)	......	۳
۱۲۔	......	لکھنؤ کے پرانے سین	(ترتیب)	......	۳
۱۳۔	......	لکھنؤ کے قدیم نظارے	(ترتیب)	......	۳
۱۴۔	......	موازنہ انیس و دبیر	(ترتیب)	......	۳
۱۵۔	......	میر انیس مغفور	......	......	۳
۱۶۔	......	نئے جھگڑے	......	......	۳

سوانحی وادبی کوائف :

۱۸۹۷ر ستمبر تا ۱۹۰۰ خدنگِ نظر (……) گلدستہ جاری کیا۔

۱۹۰۴ رسالہ زمانہ (……) نائب مدیر کی حیثیت سے کام کیا۔

ادارت:

۱۹۰۱ر جنوری تا ۱۲ ادیب (الہ آباد) جاری کیا۔

۱۹۱۴ اخبار تفریح (……)

…… تقریباً دس برس اودھ اخبار (لکھنؤ) کی خدمت انجام دی۔

حواشی:

۱ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۱۵۷ تا ۱۵۸ ۲ سرو در فتہ، صفحہ: ۱۰۹

۳ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۶۱۵

نظم طبا طبائی، سید علی حیدر

تاریخ پیدائش: ۱۲۶۹ھ (مطابق ۱۸۵۲ تا ۱۸۵۳)/۱۸۵۳ نومبر ۱۸/۱۸۵۲ر نومبر ۲۵ (لکھنؤ) ۳/۱/۴

وفات: ۱۹۳۳ر مئی ۲۳/۲۲ (حیدر آباد) ۱، ۲، ۳/۴

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	……	شرح دیوان غالب	(تشریح)	……	۱، ۳
۲۔	……	شرح امراء القیس	(تشریح)	……	۱
۳۔	……	تعریب الاطفال	(تشریح)	……	۱
۴۔	……	مبنیات	……	……	۱
۵۔	……	معربات	……	……	۱
۶۔	……	نظم طباطبائی/ دیوان طباطبائی	(دیوان)	……	۱/۵
۷۔	……	اردو میں علم کیمیائی کی اصطلاحات	……	……	۵
۸۔	……	اثر و شوق	(تقابل)	……	۵
۹۔	……	ایک وزن عروضی کی تحقیق	……	……	۵
۱۰۔	……	آفتاب سے خطاب	……	……	۵

۱۱۔	......	ادب الکاتب والشاعر	......	...... ۵
۱۲۔	......	تلخیص عروض و قوافی	......	۵
۱۳۔	......	تاریخ طبری	(ترتیب)	...... ۵
۱۴۔	......	تاریخ دکن	(ترتیب)	...... ۵
۱۵۔	......	تاریخ یورپ	(ترتیب)	...... ۵
۱۶۔	......	ذخیرہ کی محفل میں ناچ	......	...... ۵
۱۷۔	......	مراثی انیس	(ترتیب)	...... ۵
۱۸۔	......	ثریا برج کے سبع سیارے	(ترتیب)	...... ۵
۱۹۔	......	مہتاب الدولہ درخشاں	(ترتیب)	...... ۵
۲۰۔	......	گور غریباں	(ٹامس گرے کی نظم کا ترجمہ)	...... ۳
۲۱۔		بعد از مرگ صورتِ تغزل	(دیوان)	...... ۳

حواشی:

۱ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۸۸
۲ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۱۰۸ تا ۱۰۹
۳ حیدرآباد کے شاعر۔ جلد اول/دوم، صفحہ ۲۸۷
۴ سرودرفتہ، صفحہ: ۱۲۱
۵ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۱۶

نظیر اکبرآبادی، سید ولی محمد

تاریخ پیدائش: ۱۷۴۰/۱۷۳۵/۱۷۲۵ (دہلی) ۱/۳/۲

وفات: ۱۸۳۰، ۱۶ اگست/۱۸۲۵/۱۸۲۰ (آگرہ) ۴/۲/۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	کلیاتِ نظیر اکبرآبادی	مرتبہ: عبدالباری آسی ۱۹۵۱	نول کشور، لکھنؤ	۵،۲

حواشی:

۱ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۳۶ تا ۳۹
۲ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۶۷۷

۳۔ ماہنامہ ایوانِ اردو (دہلی) بابت: ۱۹۹۵ء جنوری　　۴۔ سرو دِ رفتہ، صفحہ: ۷۳

۵۔ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۶۱۶

نواب وقارالملک، مشتاق حسین

پیدائش: ۱۸۳۹ء (امروہہ۔ ضلع مرادآباد) [۱]

وفات: ۱۹۱۷ء جنوری ۲۸ (امروہہ)

سوانحی وادبی کوائف :

۱۸۹۰ نظام الملک آصف جاہ سادس میر محبوب علی خاں بہادر کی جانب سے وقارالدولہ وقارالملک کا خطاب دیا گیا۔

...... حکومتِ ہند کی جانب سے نواب کا خطاب ملا۔

حواشی :

۱۔ داستانِ تاریخ اردو، صفحہ: ۴۲۷ تا ۴۳۵

نہال چند لاہوری

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۰۳	مذہبِ عشق	......	......	۱

حواشی :

۱۔ داستانِ تاریخ اردو، صفحہ: ۱۳۶

نیاز احمد نیاز بریلوی [مولانا، شاہ]

پیدائش: ۱۷۴۲ء / مارچ۔ اپریل مطابق ۱۱۵۵ھ ربیع الاول (سرہند) [۱]

وفات: ۱۸۳۴۔۱۸۳۵ء مطابق ۱۲۵۰ھ / ۱۸۳۸ء [۱] (بریلی) [۱،۲]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ ہندی	(شاعری)	......	۱

۲۔	......	دیوانِ نیاز	(شاعری)	......	۲

حواشی:

۱ حضرت نیاز بریلوی کی ہندی شاعری (مضمون) از نیازی ماہنامہ آجکل (دہلی)
شمارہ: ۱۹۹۰ رجون، صفحہ: ۹ تا ۱۲

۲ وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۴۲۱

نیرنگ کاکوری، عبدالواحید [مولانا]

پیدائش: ۱۸۵۷ رستمبر ۲۷ (کاکوری) ۱

وفات: ۱۹۳۸ (جھالاواڑ) ۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	رسالہ عروض وقافیہ	(ترتیب)	......	۲
۲۔	......	سرمایۂ افتخار نیرنگ	(ترتیب)	......	۲

حواشی:

۱ سرو درفتہ، صفحہ: ۱۲۹ ۲ وفیات مشاہیر اردو صفحہ: ۴۲۸

واجد علی شاہ/اختر، سلطان احمد (لقب: جان عالم)

پیدائش: ۱۸۲۲/۱۸۲۳ جولائی ۲۰، راگست ۱۸ (لکھنؤ) ۲،۳/۵

وفات: ۱۸۸۷/۱۸۸۸ (مٹیا برج، کلکتہ) ۱/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	مثنوی حزنِ اختر	(لکھنؤ سے کلکتہ تک سفر کا حال)	......	۲
۲۔	......	چھ دیوان	(شاعری)	......	۱
۳۔	......	سات مثنویاں	(شاعری)	......	۱

۴۔	گل دستۂ عاشقاں	(شاعری)	۳
۵۔	نصائحِ اختری	(شاعری)	۴
۶۔	واسوخت	(شاعری)	۴
۷۔	بیتِ حیدری	(شاعری)	۳
۸۔	دریائے عشق	(شاعری)	۳
۹۔	دستورِ واجدی	(شاعری)	۳
۱۰۔	ارشادِ خاقانی	(شاعری)	۴
۱۱۔	افسانۂ عشق	(شاعری)	۴
۱۲۔	بحرِ الفت	(شاعری)	۴
۱۳۔	دیوانِ اختر	(شاعری)	۴
۱۴۔	صحیفۂ سلطانی	(شاعری)	۴
۱۵۔	قصائدِ مراثی	(شاعری)	۴
۱۶۔	ملکِ اختر	(شاعری)	۴

سوانحی وادبی کوائف :

۱۸۴۷ فروری لکھنؤ میں تخت نشین ہوئے

۱۸۵۶ جنوری ۳۱ دس برس بعد معزول کر کے کلکتہ کے ٹمیا برج میں بند ہوئے

حواشی :

۱۔ واجد علی شاہ کی شاعری از حرما خیرآبادی (مضمون) مطبوعہ "آجکل" (دہلی)
شمارہ: ۱۹۴۳ نومبر ۱۵، صفحہ: ۲۶ تا ۲۹

۲۔ اردو کے چاندتارے، صفحہ: ۶۶

۳۔ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۶۸۶

۴۔ تذکرہ ماہ وسال، صفحہ: ۲۶

۵۔ وفیاتِ مشاہیرِ اردو، صفحہ: ۴۱

وجیہہ الدین علوی، شاہ گجراتی

پیدائش: ۱۵۰۴ (......) [۱]

وفات: ۱۵۸۹ (......) [۱]

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	بحر الحقائق	(فارسی اور اردو)	......	[۱]

حواشی:

[۱] تاریخ ادب اردو۔ جلد اوّل، صفحہ: ۹۹

وحید الہ آبادی، وحید الدین

پیدائش: ۱۸۲۹ (ضلع الہ آباد) [۱]

وفات: ۱۸۹۲ (......) [۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۳۹ بعد از مرگ	دیوان	(مرتبہ: سید علی حسنین زیبا)	......	[۱]
۲۔	......	انتخاب وحید	(شاعری)	......	[۲]

حواشی:

[۱] وحید الہ آبادی (مضمون) از نثار احمد فاروقی، ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۵۷/ مارچ، صفحہ: ۵۳ تا ۵۷

[۲] وفیات مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۳۵

ولاؔ، احمد عبدالعزیز [خطاب: شمس العلما خان بہادر عزیز جنگ]

پیدائش: ۱۸۶۰/ ۱۸۵۵-۱۸۵۶ مطابق ۱۲۷۲ھ (نلور، مدراس) اے/۲

وفات: ۱۹۲۴/ ۱۹۲۵-۱۹۲۶ مطابق ۱۳۴۴ھ (حیدرآباد) اے/۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآ
۱۔	......	آصف اللغات۔ فارسی کی مستند لغت سترہ جلدیں	(ترتیب: دس ہزار دو سو صفحات پر مشتمل)	......	اے
۲۔	......	التانیث والتذکیر	(شاعری)	......	اے
۳۔	......	معیار فصاحت	(شاعری)	......	اے
۴۔	......	حیاتِ عبدالعزیز	(شاعری)	......	اے
۵۔	......	کلیاتِ اردو	(شاعری)	......	اے
۶۔	......	کلیاتِ فارسی	(شاعری)	......	اے
۷۔	......	خلاصۃ النخل	......	......	اے
۸۔	......	غرائب الجمل	......	......	اے
۹۔	......	حیوۃ الحمام	......	......	اے
۱۰۔	......	مصطلحاتِ دکن	(ترتیب)	......	اے
۱۱۔	......	منتخب احکام مال گزاری	......	......	اے
۱۲۔	......	مجموعۂ احکام مال	......	......	اے
۱۳۔	......	قوانین مال گزاری	......	......	اے
۱۴۔	......	خزینۃ الحساب	......	......	اے
۱۵۔	......	عمدۃ القوانین	......	......	اے
۱۶۔	......	خزینۂ حساب وفینانس	......	......	اے
۱۷۔	......	اعظم العطیات	......	......	اے
۱۸۔	......	شرح قانون مال	......	......	اے

۱۹	......	شیرازۂ دفاتر	......	......	لے
۲۰۔	......	کاشتِ انگور	......	......	لے
۲۱۔	......	تاریخ النوائط	......	......	لے
۲۲۔	......	محبوب اسیر	......	......	لے
۲۳۔	......	عطیاتِ سلطانی	......	......	لے
۲۴۔	......	سیاق دکن	......	......	لے
۲۵۔	......	ترکاری کی کاشت	......	......	لے

سوانحی و ادبی کوائف :

...... رسالہ عزیز الاخبار جاری کیا۔ ...... رسالہ لسان الہند والعجم جاری کیا

حواشی :

لے حیدرآباد کے شاعر۔ جلد دوم، صفحہ: ۱۶تا۱۸ ۲ے دکن میں اردو، صفحہ: ۵۷۹تا۵۸۰

ولاؔ، مظہر علی خاں

پیدائش: ندارد

وفات: ندارد

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۸۰۲	مادھو اور کام کندلا	(قدیم ہندی زبان سے ترجمہ)	......	لے
۲۔	۱۸۰۲	ترجمہ کریما	(فارسی سے ترجمہ)	......	لے
۳۔	۱۸۰۲	ہفت گلشن	(ترجمہ)	......	لے
۴۔	......	اتالیقِ ہندی	(ترجمہ)	......	لے
۵۔	۱۸۰۳	بیتال پچیسی	(سنسکرت سے ترجمہ)	......	لے
۶۔	۱۸۰۵	تاریخ شیر شاہی	(فارسی سے ترجمہ)	قلمی نسخہ برٹش انڈیا میوزیم	

حواشی:

۱۔ داستانِ تاریخ اردو، صفحہ: ۱۲۸ تا ۱۳۳

ولایت علی، عزیز

پیدائش: ۱۸۴۳ء/ مارچ ۸ (صفی پور ضلع اناؤ)[۱]

وفات: ۱۹۲۸ء/ جولائی ۲ (صفی پور)[۱]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	نورِ ولادت	(شاعری)	......	۱
۲۔	......	نظرِ دل فریب	(شاعری)	......	۱
۳۔	......	ذکر الحبیب۔ میلاد شریف	(شاعری)	......	۱
۴۔	......	عین الولایت	(شاعری)	......	۱
۵	......	اشعار الاشعار	(رسالہ علم و عروض)	......	۱
۶۔	......	فوائد المصادر	(شاعری)	......	۱
۷۔	......	سوانح اسلاف	(شاعری)	......	۱

حواشی:

۱۔ غالب کے ایک باکمال شاگرد ولایت علی خاں ولایت عزیز (مضمون) از عبدالعزیز نقوی ماہنامہ آجکل (دہلی) شمارہ: ۱۹۶۳ء/ مارچ، صفحہ: ۱۲ تا ۲۲

ولی دکنی، شمس الدین محمد ولی

پیدائش: ۱۶۶۸ء (اورنگ آباد)[۱،۳،۴]

وفات: ۱۷۴۲/ ۲۵-۱۷۲۰/ ۱۷۲۲/ ۱۷۰۷ء/ اکتوبر ۲۰ (احمد آباد)[۱/۲/۳/۴]

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۷۱۹	دیوان ولی	(شاعری)	......	۱،۲

۲۔	.... کلیاتِ ولی	(شاعری)	....	۳

مرتبہ نورالحسن ہاشمی، ۱۹۵۴ء ترقی اردو پاکستان، کراچی

۳۔	.... نورالمعرفت	(شاعری)	....	۳

سوانحی و ادبی کوائف :

۱۷۰۰　دہلی کا سفر کیا۔

نوٹ:　۲۷ر فروری ۲۰۰۲ کو فرقہ وارانہ فساد کے دوران اردو کے نامور شاعر ولی گجراتی کے مزار کو فسادیوں نے مسمار کر دیا ہفت روزہ ہماری زبان (دہلی) بابت: ۲۰۰۲ رمئی ۲۲ تا ۲۸ صفحہ: ۴

حواشی :

۱ اردو کے چاند تارے، صفحہ: ۵ تا ۷　　۲ تاریخ ادب اردو۔ جلد اول، صفحہ: ۵۴۹ تا ۵۵۷

۳ شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا، صفحہ: ۶۹۲　　۴ سرو رفتہ، صفحہ: ۵۰

وہمی، وائسرائے

وفات: ۱۸۹۰ مطابق ۱۳۰۸ھ (حیدرآباد)۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۶۰	تلسی کرت رامائن کا منظوم	(ترجمہ)	حیدرآباد	۱

حواشی :

۱ حیدرآباد کے شاعر۔ جلد دوم، صفحہ: ۱۰۵

ہاجر دہلوی، منشی رگھوناتھ سنگھ

پیدائش: ۱۸۸۴ر اکتوبر ۳۰ (دہلی)۱

وفات: ۱۹۲۲ر جون ۱۵ (دہلی)۱،۲

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۹۵۱	شانِ محفل	(غزلیہ شاعری)	....	۱،۲

۲۔	۱۹۳۷	دیوانِ ہاجر	(ترتیب)	......	۲،۱

سوانحی و ادبی کوائف:

روشنی اور شادی خانہ آبادی کے عنوان سے دو اسٹیج ڈرامے لکھے۔ جو بعد میں شائع ہوئے۔

حواشی :

ا۔ وفیاتِ مشاہیر اردو، صفحہ: ۲۴۴ ۲۔ بیسویں صدی کے شعرائے دہلی، صفحہ: ۱۱۰ تا ۱۱۱

ہاشمی بیجاپوری، سید میراں میاں خاں

وفات: ۱۶۹۷ (......)۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	۱۶۸۷	یوسف وزلیخا	(۵۱۰۰ اشعار پر مشتمل مثنوی)	......	۱
۲۔	......	دیوانِ ہاشمی	(۳۲۸ غزلیات)	......	۱
۳۔	......	مثنوی عشقیہ	(مثنوی)	......	۱
۴۔	......	مخمس در نعت و مدح مہدی جونپوری	(شاعری)	......	۱
۵۔	......	معراج نامہ	(مثنوی)	......	۱

حواشی :

ا۔ تاریخ ادب اردو۔ جلد اوّل، صفحہ: ۳۵۴ تا ۳۶۸

ہدایت اللہ خاں ہدایت

پیدائش: ...... (دہلی)۱

وفات: ۰۵-۱۷۰۴ (دہلی)۱

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوان اردو	(نو ہزار اشعار پر مشتمل)	......	۱
۲۔	......	رسالہ چراغ ہدایت	(ترتیب)	......	۱

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۹۱۷ تا ۹۲۰

ہمایوں، میاں محمد شاہ دین

پیدائش: ۱۸۶۸/ اپریل ۱۲ (باغبان پورہ، لاہور) ۱

وفات: ۱۹۱۸/ جولائی ۲ (لاہور) ۱

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	بعد از مرگ	جذباتِ ہمایوں	(نظمیں۔ مرتبہ: بشیر احمد)	......	۱

سوانحی و ادبی کوائف :

...... ہمایوں ادبی مجلّہ بہ یاد جسٹس شاہ دین ہمایوں جاری کیا۔

حواشی :

۱ جدید شعرائے اردو، صفحہ: ۳۴۸ تا ۳۵۰

یقینؔ، نواب انعام اللہ خاں

پیدائش: ۱۷۲۷/ ۱۷۲۸ (دہلی) ۱،۲

وفات: ۵۶-۱۷۵۵ [مقتول] (دہلی) ۱،۲

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
۱۔	......	دیوانِ یقینؔ	(۱۷۰ غزلیات پر مشتمل)	......	۱،۲

حواشی :

۱ تاریخ ادب اردو جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۳۷۱ تا ۳۸۴

۲ غزل نما

یک رنگ، غلام مصطفیٰ خاں

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	......	دیوان	(تقریباً ایک ہزار اشعار پر مبنی)	......	ا

حواشی:

ا تاریخِ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۲۶۱ تا ۲۶۵

یک رو، عبدالوہاب

پیدائش: ...... (سنام) ا

وفات: ۱۷۵۰ (......) ا

تصنیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	......	دیوانِ یک رو	(شاعری)	......	ا

حواشی:

ا تاریخِ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول، صفحہ: ۲۶۸ تا ۲۷۳

یلدرم، (خانی خاں، مسٹر شولری علیگ) سجّاد حیدر یلدرم

پیدائش: ۱۸۸۰/۱۸۸۲ (موضع ہنوڑ، ضلع بجنور) ا، ۳

وفات: ۱۹۴۳/۱۱ اپریل (لکھنؤ/علی گڑھ) ا، ۳

تصانیف

شمار	سنہ اشاعت	نام/عنوان	نوعیت	ناشر	مآخذ
ا۔	۱۹۰۲	ثالث بالخیر	(ترکی ناولٹ کا ترجمہ۔ تصنیف: احمد حکمت)	کالج بک ڈپو، علی گڑھ	۲
۲۔	۱۹۰۲	زہرا	(ترکی ناولٹ کا ترجمہ۔ تصنیف: ناظم نبی زادہ)	کالج بک ڈپو، علی گڑھ	۲
۳۔	۱۹۰۲	مطلوب حسیناں	(ترکی ڈرامے کا ترجمہ۔ تصنیف: نامق کمال)	کالج بک ڈپو، علی گڑھ	[illegible]

نمبر	سال	کتاب	نوعیت	ناشر	حوالہ
۴۔	۱۹۱۱	خیالستان	(افسانے)	لاہور	۱
۵۔	۱۹۲۶	جلال الدین خوارزم شاہ	(ترکی ڈرامے کا ترجمہ۔ تصنیف: نامق کمال)	کہکشاں، لاہور	۱
۶۔	۱۹۳۰	آسیبِ الفت	(ترکی ناولٹ کا ترجمہ)	مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، دہلی	۱
۷۔	۱۹۳۰	پرانا خواب اور دو افسانہ	(افسانے)	مسلم یونی ورسٹی، علی گڑھ	۞
۸۔	۱۹۳۰	حکایات و احتساسات	(مختصر ترکی افسانوں و مضامین کا ترجمہ)	مسلم یونی ورسٹی، علی گڑھ	۞
۹۔	۱۹۳۱	ہما خانم	(فارسی ناول کا ترجمہ۔ تصنیف: محمد حجازی)	نیرنگِ خیال،	۱
	[۱۹۳۲]		ایضاً	ادارہ ادب اردو، حیدر آباد	۞
۱۰۔	۱۹۳۳	جنگ و جدال	(ترکی ڈرامے کا ترجمہ)	مسلم یونی ورسٹی، علی گڑھ	۞
۱۱۔	۱۹۳۸	ایک کہانی پانچ ادیبوں کی زبانی	(ترتیب)	کتب خانہ علم و ادب، دہلی	۲
۱۲۔	۱۹۴۴	قبل حکایاتِ لیلیٰ مجنوں	(افسانے)	لاہور	۱

سوانحی و ادبی کوائف :

۱/اکتوبر ۱۹۰۶ ”غربتِ وطن“ (افسانہ) مطبوعہ: اردوئے معلی

حواشی :

۱ اردو افسانے کی روایت، صفحہ: ۱۷۷ تا ۱۷۹

۲ انتخاب سجاد حیدر یلدرم از ثریا حسین، مطبوعہ: ۱۹۸۵، ناشر: یوپی اردو اکادمی، لکھنؤ، صفحہ: ۱۰ تا ۱۲

۳ تذکرہ ماہ و سال، صفحہ: ۳۱۸

واقعات

واقعات

صوفی تحریک:

سلسلۂ قادریہ	مخدوم ہجویری یعنی حضرت داتا گنج بخشؒ	(۱۰۰۹ تا ۱۰۷۲)
سلسلۂ چشتیہ	خواجہ معین الدین چشتیؒ	(۱۱۴۲ تا ۱۲۳۶)
سلسلۂ سہروردیہ	شیخ بہاؤالدین ذکریا ملتانیؒ	(۱۱۸۳ تا ۱۲۸۶)
سلسلۂ نقشبندیہ	شیخ احمد موسوم بہ مجدد الف ثانی	

خاندانِ غلاماں کا عہدِ حکومت:

۱۲۰۶ تا ۱۲۱۰	قطب الدین ایبک کا دورِ حکومت
۱۲۱۱ تا ۱۲۳۶	سلطان شمس الدین التمش دہلی کے پائے تخت پر متمکن
۱۲۲۱	منگول سردار چنگیز خاں کا برصغیر پر زبردست حملہ
۱۲۲۱	التمش نے رنتھمبور، مالوہ، اجین اور بھلسا کو فتح کیا۔
۱۲۲۹	التمش کو بغداد کے خلیفۂ اسلام نے سلطان الہند کے خطاب سے نوازا۔
۱۲۳۶	قطب مینار کی تعمیر مکمل
۱۲۳۶	التمش نے اپنی بیٹی کو سلطنت دہلی کا جانشین مقرر کیا
۱۲۳۶/۱ اپریل	التمش کی وفات
۱۲۳۶ تا ۱۲۴۰	سلطانہ رضیہ کی دہلی سلطنت پر حکومت
۱۲۴۱	منگولوں کا ہندوستان پر حملہ
۱۲۴۵	فوجی جرنل بلبن نے منگولوں کو شکست دی
۱۲۴۶/ ۱۰ جون	ناصر الدین محمود کی تخت نشینی
۱۲۵۷	منگولوں کا برصغیر پر دوبارہ حملہ، جس کا مقابلہ سرحد شہزادہ حماد کے بھائی بغرا

	خاں نے مل کر منگولوں کو شکست دی
۱۲۶۶ تا ۱۲۸۶	غیاث الدین بلبن دہلی سلطنت کا حکمران بنا
۱۲۸۶	بلبن کی وفات اور معز الدین کیقباد کی حکومت

خاندانِ خلجی کا عہدِ حکومت: ۱۲۹۰ تا ۱۳۰۲

۱۲۹۰/ جون ۱۳	جلال الدین خلجی کی تخت نشینی
۱۲۹۱	رنتھنبور پر جلال الدین کا حملہ۔ جھائن اور مالوہ کی فتح
۱۲۹۴	منگولوں نے ہلاکو خاں کی قیادت میں برصغیر پر حملہ کیا
۱۳۰۹	علاؤ الدین خلجی نے شمال سے دکن تک کے ایک وسیع علاقے کو فتح کیا اور اپنی سلطنت میں شامل کر لیا

خاندانِ تغلق کا عہدِ حکومت: ۱۳۲۰ تا ۱۴۱۲

۱۳۲۰ تا ۱۳۲۵	غیاث الدین کا عہدِ تخت نشینی
۱۳۲۵	غیاث الدین کی موت
۱۳۲۵ تا ۱۳۵۱	محمد بن تغلق کا دورِ حکومت۔ اپنا پایۂ تخت دہلی سے دولت آباد (دیوگری) منتقل کیا۔
۱۳۳۵	وارنگل اور مالابار میں صوبے داروں کی بغاوت اور خود مختاری کا اعلان
۱۳۳۶	ہندو ریاستیں وجود میں آئیں۔ وجیانگر اور بہمنی آزاد خود مختار ریاستوں کا قیام
۱۳۳۷	بنگال کے صوبے دار کی بغاوت
۱۳۵۱/ مارچ ۲۰	محمد بن تغلق کی سندھ کی مہم پر موت واقع
۵۱۔۱۳۸۸/ ستمبر ۲۰	فیروز شاہ کا تغلق کا دورِ حکومت
۱۳۸۹/ فروری	محمد فیروز شاہ تغلق کی موت
۱۳۸۹/ مارچ ۸	محمد بن فیروز کی تخت نشینی
۱۳۹۸	دہلی سلطنت پر امیر تیمور لنگ کا حملہ

خاندانِ سید کا عہدِ حکومت۔ ۱۴۱۴ تا ۱۴۵۱

۱۴۱۴ تا ۱۴۲۱	خضر خاں کی دہلی پر حکومت
۱۴۲۱ تا ۱۴۳۴	مبارک شاہ کا دورِ حکومت
۱۴۳۴ تا ۱۴۴۵	محمد شاہ کا دورِ حکومت

۱۴۴۵تا۱۴۵۱ علاؤالدین شاہ کا دورِ حکومت

دکن میں اسلامی ریاستوں کا قیام: بہمنی سلطنت کا قیام۔۱۳۴۷تا۱۵۱۸

۱۴۷۴تا۱۴۸۴ برار میں عماد شاہی حکومت کا قیام

۱۴۸۹تا۱۶۸۶ بیجاپور میں عادل شاہی حکومت

۱۴۹۸تا۱۶۰۰ احمد نگر میں نظام شاہی حکومت

۱۵۱۸تا۱۵۸۷ گولکنڈہ میں قطب شاہی حکومت

۱۵۲۷تا۱۶۰۹ بیدر کی برید شاہی حکومت

خاندانِ لودھی کا عہدِ حکومت۔۱۴۵۱تا۱۵۲۶

۱۴۲۶تا۱۴۵۱ بہلول لودھی

۱۴۷۹تا۱۵۱۷ سکندر لودھی

۱۴۵۱تا۱۵۲۶ لودھی خاندان کی ہندوستان پر حکومت

۱۵۱۷تا۱۵۲۶ ابراھیم لودھی

سلطنتِ مغلیہ کا عہدِ حکومت:۱۵۲۶تا۱۸۵۷

۱۵۲۶ مغل حکمراں ظہیر الدین محمد بابر اور ابراھیم لودھی کے درمیان پانی پت کے میدان میں پہلی لڑائی، ابراھیم لودھی کی شکست

۱۵۲۶تا۱۵۳۰ بابر، مغلیہ سلطنت کے پہلے حکمراں کا دورِ حکومت

۲۹دسمبر/۱۵۳۰ بابر کی موت واقع

۱۵۳۰تا۱۵۴۰ ہمایوں کا پہلا دور

۱۵۳۷تا۱۵۴۰ شیر شاہ سوری (عرف: شیر خاں) کا دور

جون/۱۵۳۹ شیر شاہ سوری نے چوسا (نزد بکسر) کے مقام پر ہمایوں کو شکست دی اور دہلی کا حکمراں بن بیٹھا

۱۷مئی/۱۵۴۰ مغل اور افغان فوج کا مقابلہ۔قنوج کی لڑائی میں شیر شاہ کو فتح اور آگرہ اور دہلی پر شیر شاہ کا قبضہ

۱۵۵۰تا۱۵۵۶ ہمایوں کا دوسرا دور۔سکندر شاہ سوری کو شکست دے کر دہلی اور آگرے پر قبضہ۔ دوسری افغان حکومت کا خاتمہ

۱۵۵۶تا۱۶۰۵	جلال الدین محمد اکبر کی تخت نشینی
۱۵۵۶	اکبراور ہیمو بقال کے درمیان پانی پت کی دوسری لڑائی، ہیمو کی شکست، اکبر کو فتح
۱۵۶۱	دین دینِ الٰہی کی تبلیغ
۱۵۷۵	اکبر کی عبادت خانہ کے نام سے فتح پور سیکری میں تعمیر
۱۵۸۰تا۱۶۱۱	محمد قطب شاہ کا دور
۱۶۰۰	پرتگالی تاجر کمپنی دی گورنر اینڈ کمپنی آف مرچنٹس آف لندن ٹریڈنگ ٹو دی ایسٹ۔ پندرہ سالہ مدت کے لیے راس امید سے آبنائے میگلان کے علاقے میں انگریز اجارہ داری
۱۶۰۶ر اکتوبر	نورالدین محمد جہانگیر بادشاہ غازی کے لقب سے آگرے کے تخت شاہی پر متمکن
۱۶۰۶تا۱۶۲۷	جہانگیر کا دورِ حکومت
۱۶۱۵	سر تھامس رو انگلستان سے ہندستان آمد
۱۶۲۲تا۱۶۸۶	ابوالحسن تانا شاہ کا دورِ حکومت
۱۶۲۳	شاہجہاں کی بغاوت۔ قندہار کی مہم پر جانے سے انکار
۱۶۲۷ر اکتوبر ۲۸	جہانگیر کی وفات
۱۶۲۸تا۱۶۵۸	شہاب الدین محمد شاہ جہاں کی حکومت
۳۱۔۱۶۵۳	تاج محل کی تعمیر۔ سفید سنگِ مرمر سے بنا ممتاز محل اور شاہجہاں کا مقبرہ
۱۶۳۸	دہلی کے لال قلعہ کی تعمیر
۱۶۴۴	شاہ جہاں نے جامع مسجد دہلی کی تعمیر کی ابتدا کی جو چودہ برس کی طویل مدت میں بن کر تیار ہوئی۔ تقریباً دس کروڑ روپیہ خرچ ہوا اور تقریباً پانچ ہزار مزدوروں نے کام کیا۔
۵۷۔۱۶۸۵	نیا عبوری دور۔ علی عادل شاہ ثانی کا اپنے دورِ حکومت میں اورنگ زیب سے صلح
۱۶۵۸ر جولائی ۲۱	اورنگ زیب عالم گیر کی تخت نشینی
۱۶۵۹	داراشکوہ کا قتل۔ ہمایوں کے مقبرہ میں مدفون
۱۶۶۶ر جنوری ۲۲	آگرہ کے قلعہ میں شاہجہاں کی وفات اور تاج محل میں مدفن

۱۶۸۵　بیجاپور سلطنت کا خاتمہ
۱۶۸۶　مغل بادشاہ اورنگ زیب کا گولکنڈہ پر حملہ اور قطب شاہی سلطنت کا خاتمہ
۱۶۹۰　کلکتہ کو خریدا۔ ایسٹ انڈیا کمپنی فورٹ ولیم قلعے کی تعمیر
۱۷۰۰　ابوالحسن تانا شاہ کی موت
۱۷۰۷ء ۲۰ فروری　اورنگ زیب عالم گیر کی وفات

سلطنتِ مغلیہ کا زوال ۱۷۰۷ تا ۱۸۵۷

۱۷۰۷ تا ۱۷۱۲　بہادر شاہ اوّل کا دور
۱۷۱۲　اورنگ زیب کے جانشین معظم (بہادر شاہ) کی وفات
۱۷۱۳　جہاندار شاہ کا قتل
۱۷۱۳ تا ۱۷۱۹　دور شہزادہ فرخ سیر
۱۷۱۵　ایسٹ انڈیا کمپنی نے دربار فرخ سیر سے تجارتی مراعات حاصل کیں۔
۱۷۱۹　شہزادہ فرخ سیر کا قتل
۱۷۱۹ء ۱۴ جون　چند ماہ حکومت کرنے کے بعد رفیع الدرجات کی موت
۱۷۱۹　رفیع الدولہ، شاہجہاں ثانی کا انتقال
۱۷۱۹ تا ۱۷۴۸　سید برادران نے محمد شاہ رنگیلا، روشن اختر تختِ سلطنت پر متمکن کیا۔
۱۷۲۵ تا ۱۷۴۰　صوبۂ بنگال پر شجاع الدین کی خود مختاری
۱۷۳۹　نادر شاہ کا حملہ۔ جس میں ایک لاکھ بیس ہزار تا ڈیڑھ لاکھ افراد تہ تیغ ہوئے
۱۷۴۶　انگریز اور فرانسیسیوں کے درمیان جنگ
۱۷۴۸　محمد شاہ رنگیلا کی وفات
۱۷۴۸ء جنوری　احمد شاہ ابدالی کے حملوں کا آغاز
۱۷۵۳　عماد الملک غازی الدین خاں اور صفدر کے درمیان چھ ماہ تک خانہ جنگی۔
۱۷۵۴ء ۲ جون　عماد الملک اور ہولکر نے احمد شاہ بادشاہ کو معزول کیا۔ اسے اور اس کی ماں دونوں کی آنکھوں میں سلائیاں پھیر کر اندھا کر دیا جہاں دار شاہ کے بڑے بیٹے عزیز الدین کو عالم گیر ثانی کے خطاب کے ساتھ تخت نشین کیا
۱۷۵۴ء ۷ اکتوبر　صفدر جنگ نے وفات پائی اور ان کے بیٹے شجاع الدولہ اودھ کے صوبے دار مقرر

۱۷۵۴ تا ۱۷۵۹ عالم گیر ثانی تخت پر متمکن

۱۷۵۴ تا ۱۷۸۴ احمد شاہ کا عہد حکومت

۱۷۵۶ یورپ میں ہفت سالہ جنگ کا آغاز

۱۷۵۷ احمد شاہ ابدالی کا دوسرا حملہ۔ لاہور کو تاراج کرتا ہوا دلی پہنچا

۱۷۵۷ لارڈ کلائیو کی فوج بنگال کے پایہ تخت مرشد آباد پہنچی

۱۷۵۷ جنگِ پلاسی کے مجاہد سراج الدولہ بنگال کو انگریزوں سے تسلط سے آزاد کرانے کی جدوجہد ناکام۔ انگریزی اقتدار قائم

۱۷۵۷ احمد شاہ ابدالی نے شکست کا بدلہ لینے کے لیے دلی پر حملہ کیا۔

۱۷۵۹ عماد الملک نے عالم گیر ثانی کو فیروز شاہ کوٹلہ میں قتل کیا۔ لاش دریائے جمنا کے کنارے پھینک دی۔

۱۷۵۹ تا ۱۸۰۶ شاہ عالم ثانی کو بادشاہِ ہند تسلیم کیا گیا

۱۷۶۱ احمد شاہ ابدالی اور مرہٹوں کے درمیان پانی پت کی تیسری جنگ۔ مرہٹوں کو شکست

۱۷۶۴ کابل میں احمد شاہ ابدالی موت۔

۱۷۶۴ میر قاسم اور نواب شجاع الدولہ اور مغل بادشاہ شاہ عالم ثانی نے بکسر کے مقام پر جنگ۔ میر جعفر کی غداری

۱۷۶۵ میر جعفر کی وفات

۱۷۶۵ مرہٹوں اور حیدر علی کے درمیان جنگ

۱۷۶۵ انگریزوں نے شاہ عالم سے بنگال، بہار اور اڑیسہ کی دیوانی حاصل کی۔

۱۷۶۵ تا ۱۷۷۲ بنگال کا دوعملی نظام حکومت

۱۷۶۷ انگریزوں اور حیدر علی کے درمیان میسور کی پہلی لڑائی

۱۷۷۲ تا ۱۷۸۵ وارن ہیسٹنگز کی ایسٹ انڈیا کمپنی کے ملازم کے حیثیت سے تقرر

۱۷۷۲ وارن ہیسٹنگز گورنر مقرر

۱۷۷۳ ریگولیٹنگ ایکٹ کا نفاذ

۱۷۷۴ شجاع الدولہ نے انگریزوں کی مدد سے روہیلہ سردار حافظ خاں کو شکست دی، رحمت خاں میدان جنگ میں شہید۔

۱۷۷۰	بنگال میں شدید قحط۔ بے انتہا جانی و مالی نقصان
۱۷۸۰	میسور کی دوسری لڑائی
۱۷۸۰	برصغیر کے اوّلین انگریزی اخبار بنگال گزٹ کی اشاعت کا اجرا
۱۷۸۲	تنجور کے مقام پر ٹیپو سلطان نے انگریزوں کو شکست
۱۷۸۲/۷ دسمبر	حیدر علی کی وفات
۱۷۸۴	پٹ کا قانون ہند کا نفاذ
۱۷۹۰	نظام، مرہٹہ اور انگریزوں نے متحد ہو کر میسور پر چڑھائی کی۔ ٹیپو سلطان کا مقابلہ اور سرنگا پٹم پر معاہدہ
۱۷۹۲	سرنگا پٹنم کے معاہدہ کی رو سے انگریزوں کو تین کروڑ تیس لاکھ کا تعاوان، دو بیٹے یرغمال
۱۷۹۷	لکھنؤ میں آصف الدولہ کی وفات
۱۷۹۹	ٹیپو سلطان مسلسل سترہ سال تک انگریزوں سے نبرد آزما رہ کر شہید ہوئے، ٹیپو کی وفات کے بعد میسور پر انگریزوں کا قبضہ۔
۱۸۰۰	مرہٹہ سردار نانا فرنویس کی وفات۔ مرہٹہ طاقت کا شیرازہ منتشر
۱۸۰۰	کلکتہ میں فورٹ ولیم کالج کا قیام۔ انگریزی، سنسکرت اور فارسی کے تراجم۔ اردو ٹائپ میں کتابوں کی اشاعت کا آغاز
۱۸۱۳	چارٹر ایکٹ کا نفاذ
۱۸۲۱	کلکتہ میں انگریزی تعلیم کے لیے راجہ رام موہن رائے نے ہندو کالج کا قیام کیا
۱۸۲۱	راجہ رام موہن رائے کی سماجی تعلیمی اصلاحات۔ ستی کی رسم
۱۸۲۵	دلّی کالج کا قیام
۱۸۳۰ تا ۱۸۳۷	اکبر شاہ ثانی کا دور
۱۸۳۳	چارٹر ایکٹ کا نفاذ
۱۸۳۵/مارچ	گورنر جنرل ولیم بینٹک Education Minute کی اشاعت۔ انگریزی ذریعہ تعلیم قرار دینے کی سفارش
۱۸۳۵	اردو کو عدالتی زبان بنایا گیا
۱۸۳۷ تا ۱۸۵۷	بہادر شاہ ثانی ظفر کا عہد حکومت

۱۸۳۹	دارالترجمہ حیدرآباد میں مغربی علوم کے تراجم
۱۸۴۴	دلّی کالج میں ورنا کیولر ٹرانسلیشن سوسائٹی کا قیام
۱۸۵۳	چارٹر ایکٹ کا نفاذ
۱۸۵۷	بمبئی کلکتہ اور مدراس میں یونی ورسٹیاں قائم
۱۸۵۷	کشمیر میں مہاراجا رنبیر سنگھ نے دارالترجمہ قائم
۱۸۵۷ر مئی ۱۰	جنگِ آزادی کی ابتدا میرٹھ چھاؤنی سے ہوئی
۱۸۵۷ر ستمبر ۱۹	دہلی پر انگریزوں کا دوبارہ قبضہ
۱۸۵۷	جنگِ آزادی کی ناکامی کے بعد بہادر شاہ ظفر کو قید کیا۔ اور رنگون شہر بدر کیا
۱۸۵۸	ملکۂ وکٹوریہ کا اعلان اور چارٹر ایکٹ کا نفاذ

علی گڑھ تحریک:

۱۸۶۳	غازی پور میں سائنٹی فک سوسائٹی کا قیام
۱۸۶۴	سرسید احمد خاں کی سوسائٹی نے اصطلاح سازی کا کام کیا
۱۸۶۴	غازی پور میں اسکول قائم کیا
۱۸۶۴ر مئی	انجمن پنجاب لاہور کا قیام
۱۸۶۲	رنگون میں مغلیہ سلطنت کے آخری تاجدار کی وفات
۱۸۶۹	سرسید نے مرادآباد میں اسکول قائم کیا۔
۱۸۷۴	لاہور میں پہلا یادگار مشاعرہ
۱۸۷۷ر جنوری	سرسید نے علی گڑھ میں ایم.اے.او. (محمڈن اینگلو اورینٹل) کالج کی بنیاد رکھی۔
۱۸۸۲	پنجاب میں یونی ورسٹی قیام
۱۸۸۲	لارڈ ہن کمیشن۔ قائم
۱۸۸۵ر دسمبر ۲۸	اے.او. ہیوم کی قیادت میں انڈین نیشنل کانگریس کا قیام عمل میں آیا
۱۸۸۶	مسلمانوں کی جدید تعلیم و تربیت کے لیے محمڈن ایجوکیشنل کانفرنس کی بنیاد
۱۸۸۷	الہ آباد میں یونی ورسٹی کا قیام
۱۸۹۲	انڈین کونسلز ایکٹ
۱۹۰۱	محمڈن پولیٹیکل آرگنائزیشن کے قیام کی تجویز

۱۹۰۳	علی گڑھ میں انجمن ترقی اردو ہند کا قیام۔ پروفیسر آرنلڈ اور مولانا شبلی اولین صدر اور سیکریٹری مقرر
۱۹۰۵	بنگال صوبے کی تقسیم
۱۹۰۵	لارڈ کرزن وائسرائے مقرر
۱۹۰۶	مسلم لیگ کا قیام
۱۹۰۶/۱۹۰۸	سودیشی تحریک کی ابتدا
۱۹۰۹	مارلے منٹو ایکٹ اصلاحات
۱۹۰۹	قیام مسلم لیگ کا پہلا باقاعدہ جلسہ
۱۹۱۲	علی گڑھ کی تعلیمی کانفرنس کا دہلی میں سالانہ اجلاس۔ مولوی عبدالحق انجمن ترقی اردو کے سیکریٹری مقرر
۱۹۱۴	انجمن کا دفتر علی گڑھ سے اورنگ آباد منتقل
۱۹۱۳	علامہ شبلی نعمانی نے اعظم گڑھ میں ادارہ دارالمصنفین قائم کیا۔
۱۹۱۴	تحریک خلافت
۱۹۱۷/اگست ۱۴	دارالترجمہ عثمانیہ کا قیام
۱۹۱۸	مانٹیگو چیمسفورڈ رپورٹ
۱۹۱۹	رولٹ ایکٹ کا نفاذ
۱۹۱۹/اپریل ۱۳	جلیانوالہ باغ (امرتسر) میں جنرل ڈائر کے حکم سے قتلِ عام

تحریکِ خلافت کا دور

۱۹۱۹/مئی ۱۵	برطانوی فوج کے ہاتھوں سمرنا میں ترکوں کا قتل عام
۱۹۱۹/ستمبر ۲۲	آل انڈیا مسلم کانفرنس کے اجلاس میں خلافت کمیٹی کا قیام
۱۹۱۹/نومبر	دہلی میں خلافت کمیٹی کا پہلا باقاعدہ جلسہ، فضل الحق کی زیرِ صدارت
۱۹۲۰/اکتوبر ۲۹	جامعہ ملیہ اسلامیہ کا علی گڑھ میں قیام
۱۹۲۱/جولائی	خلافت کانفرنس کا اجلاس
۱۹۲۵	جامعہ ملیہ اسلامیہ کی دہلی میں منتقلی
۱۹۳۵	مانٹیگو چیمس فورڈ اصلاحات

۱۹۳۸/دسمبر انجمن ترقی پسند مصنفین کی دوسری کل ہند کانفرنس کلکتہ میں منعقد

۱۹۴۹ پانچویں کل ہند کانفرنس بھیمڑی میں انعقاد

ترقی پسند تحریک:

۱۹۳۶/اپریل ۱۰ لکھنؤ میں انجمن ترقی پسند مصنفین کی پہلی کانفرنس

۱۹۳۶ ترقی پسندی تحریک کا آغاز

۱۹۳۸ انجمن ترقی اردو کا دفتر دہلی میں منتقل

۱۹۴۰ لاہور میں مسلم لیگ کا اجلاس

ہندوستان کی آزادی اور تقسیم ہند:

۱۹۴۷/اگست برصغیر سے انگریزی اقتدار کا خاتمہ۔

۱۹۴۷/اگست ۱۴ پاکستان کا یوم آزادی

۱۹۴۷/اگست ۱۵ ہندوستان کا یوم آزادی

۱۹۴۸ لاہور میں تعمیر پسند مصنفین کے نام سے ادبی انجمن کا قیام

۱۹۴۹ حلقۂ ارباب ذوق کا پہلا جلسہ

۱۹۵۰ ہندوستانی دستور کا نفاذ

حواشی:

۱۔ اردو ادب کی تنقیدی تاریخ از سید احتشام حسین، اشاعت: ۱۹۸۳، ناشر: ترقی اردو بیورو، نئی دہلی

۲۔ اردو ادب کے ارتقا میں ادبی تحریکوں اور رجحانوں کا حصہ از منظر اعظمی، ناشر: اتر پردیش اردو اکادمی، لکھنؤ

۳۔ تاریخ پاک و ہند از انوار ہاشمی، اشاعت: ۱۹۸۴ جون، ناشر: کراچی بک سینٹر، کراچی

۴۔ داستانِ تاریخ ادب از حامد حسن قادری، اشاعت: ۱۹۹۵، ناشر: عاکف بک ڈپو، دہلی

۵۔ دکن میں اردو از نصیر الدین ہاشمی، اشاعت: ۱۹۸۵، ناشر: ترقی اردو بیورو، نئی دہلی

کتابیات

کتابیات

(بہ لحاظِ زمانۂ اشاعت)

شمار	سنہ اشاعت	کتابیں	مصنف / مرتب	ناشر
۱۔	1951	نوائے ادب	تلوک چند محروم	کرشنا بک ڈپو انبالہ، کشمیر
۲۔	۱۹۵۶؍اکتوبر یکم	اردو کے چاند تارے یا مرقع شعرائے اردو (اردو زبان کے تمام باکمال شاعروں کا مصور تذکرہ و نمونۂ کلام)	نورآئی، امیر حسن نورانی	راجہ کمار بک ڈپو مطبع نول کشور لکھنؤ
۳۔	۱۹۵۸؍نومبر	حیدرآباد کے ادیب۔ انتخاب نثر (۱۹۰۰تا ۱۹۵۸)	زینت ساجدہ باشتراک: حمید الدین شاہد	آندھرا پردیش ساہتیہ اکادمی، حیدرآباد
۴۔	۱۹۵۸ دسمبر	حیدرآباد کے شاعر۔ جلد اول (انتخاب کلام۔ ۱۹۰۰تا۱۹۵۸)	خواجہ حمید الدین شاہد ایم۔اے	آندھرا پردیش ساہتیہ اکادمی، حیدرآباد
۵۔	۱۹۵۰(لگ بھگ)	جدید شعرائے اردو	عبدالحمید	مطبع فیروز سنز، لاہور
۶۔	۱۹۶۳؍مارچ	حیدرآباد کے شاعر — جلد دوم (انتخاب کلام، ترتیب)	سلیمان اریب	آندھرا پردیش ساہتیہ اکادمی، حیدرآباد
۷۔	۱۹۷۲؍اپریل	تذکرۂ معاصرین۔ جلد اول (۱۹۶۷ سے ۱۹۷۱ کے دوران وفات پانے والے ۴۷ ادبا کے حالات اور کلام)	مالک رام	مکتبہ جامعہ لمیٹڈ نئی دہلی

نمبر	سنہ	کتاب	مصنف	ناشر
۸۔	۱۹۷۶	تذکرۂ معاصرین۔ جلد دوم (۱۹۷۲ اور ۱۹۷۳ کے دوران وفات پانے والے ۱۳۸ ادیبوں کی معلومات)	مالک رام	مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، نئی دہلی
۹۔	۱۹۷۷	تاریخ ادب اردو۔ جلد اول (قدیم دور۔ آغاز سے ۱۷۵۰ تک)	جمیل جالبی	ایجوکیشنل پبلشنگ ہاؤس، دہلی
۱۰۔	۱۹۷۸/جون	تذکرۂ معاصرین۔ جلد سوم (۱۹۷۴ اور ۱۹۷۵ میں وفات پانے والے چھپن ادبا کے حالات اور کلام)	مالک رام	مکتبہ جامعہ لمیٹڈ نئی دہلی
۱۱۔	۱۹۷۸	آپ (لکھنؤ سے متعلق پچاس مرحوم شعرا کے خاکے)	عرفان عباسی	اردو پبلشر۔ نظیر آباد، لکھنؤ
۱۲۔	۱۹۷۹	پاکستان اہل قلم کی ڈائریکٹری	نگہت سلیم	اکادمی ادبیات پاکستان، اسلام آباد
۱۳۔	۱۹۷۹	سخنور (تذکرہ شعرائے پاکستان)	سلطانہ مہر	ادارہ تحریر، کراچی
۱۴۔	۱۹۸۰	وضاحتی کتابیات۔ جلد اول [۱۹۷۶ کی مطبوعات]	گوپی چند نارنگ اور مظفر حنفی	این سی۔ پی۔ یو۔ ایل۔ نئی دہلی
۱۵۔	۱۹۸۱/جون	خاندان لوہارو کے شعرا	حمیدہ سلطان احمد	غالب انسٹی ٹیوٹ، نئی دہلی
۱۶۔	۱۹۸۲/جنوری	دکنی اور دکنیات (متعلقہ کتابوں کی وضاحتی فہرست)	ڈاکٹر محمد علی اثر	الیاس ٹریڈرس، حیدرآباد
۱۷۔	۱۹۸۲/جون	تذکرۂ معاصرین۔ جلد چہارم (۱۹۷۶ اور ۱۹۷۷ میں وفات پانے والے ادبا کے حالات اور کلام)	مالک رام	مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، نئی دہلی
۱۸۔	۱۹۸۲/اگست	اردو افسانہ اور افسانہ نگار (سوانحی خاکے)	فرمان فتح پوری	مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، نئی دہلی

۱۹۔ ۱۹۸۲ — تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم (حصہ اوّل۔ اٹھارویں صدی) — جمیل جالبی — ایجوکیشنل پبلشنگ ہاؤس، دہلی

۲۰۔ ۱۹۸۳ — دستاویز (تذکرہ) — محمود الٰہی — اترپردیش اردو اکادمی، لکھنؤ

۲۱۔ ۱۹۸۳ — اردو ادب کی تنقیدی تاریخ — سید احتشام حسین — ترقی اردو بیورو، نئی دہلی

۲۲۔ ۱۹۸۳ — غزل نما (کلاسکی شعرا کے حالات اور منتخبہ اشعار) — ادا جعفری — انجمن ترقی اردو کراچی

۲۳۔ ۱۹۸۳ — وضاحتی کتابیات۔ جلد دوم [۱۹۷۷ تا ۱۹۷۸ کی مطبوعات] — گوپی چند نارنگ اور مظفر حنفی — ترقی اردو بیورو، نئی دہلی

۲۴۔ ۱۹۸۴ رجون — تاریخ پاک و ہند (محمد بن قاسم کے حملے ۷۱۲ء سے آج تک) — انوار ہاشمی — کراچی بک سینٹر، کراچی

۲۵۔ ۱۹۸۵ [بار دوم] — چند شعرائے اردو۔ جلد اوّل (تحریر و تصویر کے آئینے میں) — اسما رفعت حسین — مرتب، لکھنؤ

۲۶۔ ۱۹۸۵ — آپ تھے۔ حصہ دوم — عرفان عباسی — مصنف، لکھنؤ

۲۷۔ ۱۹۸۵ — دبستانِ امیر مینائی — عرفان عباسی — مصنف، لکھنؤ

۲۸۔ ۱۹۸۵ — دکن میں اردو — نصیر الدین ہاشمی — ترقی اردو بیورو، نئی دہلی

۲۹۔ ۱۹۸۶ — دلّی والے۔ جلد اوّل — صلاح الدین — اردو اکادمی، دہلی

۳۰۔ ۱۹۸۷ — شخصیات کا انسائیکلوپیڈیا — مقصود ایاز، محمد ناصر — شعاع ادب چوک انارکلی مسلم مسجد، لاہور

۳۱۔ ۱۹۸۸ رفروری — دلّی والے — جلد دوم — صلاح الدین — دہلی اردو اکادمی، دہلی

۳۲۔ ۱۹۸۸	ترقی پسند ادب (وضاحتی کتابیات)	ارتضی کریم اور توقیر احمد خان	شعبہ اردو دہلی یونی ورسٹی
۳۳۔ ۱۹۸۸	ہمارے اہل قلم (پاکستانی اہل قلم کی ڈائریکٹری)	زاہد حسین انجم	ملک بک ڈپو اردو بازار، لاہور
۳۴۔ ۱۹۹۰/ستمبر	وفیات مشاہیر پاکستان (۱۴/اگست ۱۹۴۷ تا ۱۴/اگست ۱۹۸۷۔ وفات پانے والی پاکستانی شخصیات)	محمد اسلم	مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
۳۵۔ ۱۹۹۱/مارچ	تذکرہ معاصر شعرائے جودھ پور	شین کاف نظام	راجستھان اردو اکادمی، جے پور
۳۶۔ ۱۹۹۱/نومبر	تحقیق نامہ	مشفق خواجہ	مکتبہ جامعہ لمیٹڈ، دہلی
۳۷۔ ۱۹۹۱/نومبر	اردو افسانے کی روایت (۱۹۰۳ تا ۱۹۹۰۔ انتخاب)	حامد بیگ، مرزا حامد بیگ	اکادمی ادبیات پاکستان، اسلام آباد
۳۸۔ ۱۹۹۱/نومبر	تذکرہ ماہ و سال	مالک رام	مکتبہ جامعہ، نئی دہلی
۳۹۔ ۱۹۹۲	نثر نگاران اردو۔ جلد اول (اتر پردیش...۱)	عباسی، عرفان عباسی	مصنف، لکھنؤ
۴۰۔ ۱۹۹۳	تذکرہ شعرائے اتر پردیش۔۔ جلد ۱۵ (۱۹۳۰ سے ۱۹۸۷ تک وفات پانے والے شعرا)	عباسی، عرفان عباسی	مصنف، لکھنؤ
۴۱۔ ۱۹۹۳/بار پنجم	تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم (حصہ دوم۔ اٹھارویں صدی)	جالبی، جمیل جالبی	ایجوکیشنل پبلشنگ ہاؤس، دہلی
۴۲۔ ۱۹۹۳	سالنامہ دراسات اردو THE ANNUAL OF URDU STUDIES 1to1800 DATE LIST FOR URDU LITRERATURE - AWORK IN PROGRESS'	SHAMSUR RAHMAN FARUQI AND FRANCES W.PRITCHETT	UNIVERSITY OF WISEONSIN MADISON, U.S.A

نمبر و سال	کتاب	مصنف / مرتب	ناشر
۴۳۔ ۱۹۹۴	تقویم ہجری و عیسوی	ابوالنصر محمد خالدی، مولوی محمود احمد اور زیڈ احمد ڈیسائی	انجمن ترقی اردو ہند، علی گڑھ
۴۴۔ ۱۹۹۵	داستانِ تاریخ اردو	حامد حسن قادری	عاکف بک ڈپو، دہلی
۱۹۹۴	اردو ادب کے ارتقا میں ادبی تحریکوں اور رجحانوں کا حصہ	منظر اعظمی	اتر پردیش اردو اکادمی لکھنؤ
۴۵۔ ۱۹۹۶	معاصر ادب (ادبی اور تنقیدی مضامین کا مجموعہ)	جالبی، جمیل جالبی	ایجوکیشنل پبلشنگ ہاؤس، دہلی
۴۶۔ ۱۹۹۶	نیا اردو افسانہ۔ ایک انتخاب	رام لعل اور اظہار عثمانی	نیشنل بک ٹرسٹ انڈیا
۴۷۔ ۱۹۹۶	وضاحتی کتابیات۔ جلد سوم [۱۹۷۹ تا ۱۹۸۰ کی مطبوعات]	گوپی چند نارنگ اور مظفر حنفی	این۔ سی۔ پی۔ یو۔ ایل، نئی دہلی
۴۸۔ ۱۹۹۶	ہندوستان کے اردو مصنفین اور شعرا	گوپی چند نارنگ اور عبداللطیف اعظمی	دہلی اردو اکادمی، دہلی
۴۹۔ ۱۹۹۸	سرودِ رفتہ	امیر چند بہار	خدا بخش اورینٹل لائبریری، پٹنہ
۵۰۔ ۱۹۹۹/بار دوم	آزادی کے بعد اردو افسانہ	قمر رئیس	دہلی اردو اکادمی، دہلی
۵۱۔ ۲۰۰۰/فروری	آجکل اور غبارِ کارواں (رسالہ آجکل میں شائع شدہ سوانحی مضامین)	مرتبہ: محبوب الرحمٰن فاروقی	پبلی کیشنز ڈویژن پٹیالہ ہاؤس، دہلی
۵۲۔ ۲۰۰۰/جولائی	پاکستان کے شاہکار اردو افسانے	انتخاب و ترتیب: مرزا حامد بیگ	الحمرا پبلی کیشنز، اسلام آباد
۵۳۔ ۲۰۰۰	دبستانِ رام پور	شکیب رام پوری	رامپور رضا لائبریری، رامپور
۵۴۔ ۲۰۰۰	وفیات مشاہیر اردو	بشارت علی خاں فروغ	مصنف، رامپور

نمبر/سال	کتاب	مصنف/مرتب	ناشر
۵۵۔ ۲۰۰۰	آندھرا پردیش کے اردو ادیبوں، شاعروں اور مصنفین کی ڈائرکٹری	عبدالمنان	اردو اکیڈمی، آندھرا پردیش، حیدرآباد
۵۶۔ ۲۰۰۱	جواز و انتخاب۔ ۱۹۸۰ کے بعد کی غزلیں	کوثر مظہری	مرتب، دہلی
۵۷۔ ۲۰۰۱	وضاحتی کتابیات۔ جلد ششم [۱۹۸۳ کی مطبوعات]	مظفر حنفی	این۔ سی۔ پی۔ یو۔ ایل، نئی دہلی
۵۸۔ ۲۰۰۱	تاریخ ادب اردو	نورالحسن نقوی	ایجوکیشنل بک ہاؤس، علی گڑھ
۵۹۔ ۲۰۰۳	افلاک (گلبرگہ کے نمائندہ قلم کاروں کا انتخاب)	اکرم نقاش اور انیس صدیقی	افلاک پبلی کیشنز، گلبرگہ
۶۰۔ ۲۰۰۳	دبستانوں کا دبستان کراچی۔ جلد اول	احمد حسین صدیقی	محمد حسین اکیڈمی، کراچی
۶۱۔ ۲۰۰۴	بیسویں صدی (نصف اول) کے اردو مصنفین	سنجیدہ خاتون	مصنف، دہلی
۶۲۔ ۲۰۰۵ / اگست	دبستانوں کا دبستان۔ کراچی۔ جلد دوم	احمد حسین صدیقی	محمد حسین اکیڈمی، کراچی
۶۳۔ ۲۰۰۶ / مئی	بجوکا (منتخب افسانے۔ ترتیب)	ابراہیم اشک	تکمیل پبلی کیشنز، ممبئی
۶۴۔ ۲۰۰۶	ترقی پسند ادب کے معمار۔ جلد اوّل	مرتبہ: قمر رئیس	مرتب، اردو بک وہار، دہلی
۶۵۔ ۲۰۰۶	بھوپال میں اردو، انضمام کے بعد (۱۹۴۹ تا ۱۹۸۵)	محمد نعمان خاں	مصنف، نئی دہلی
۶۶۔ ۲۰۰۷	ادبی شخصیات (سوانحی مضامین)	ظفر مرادآبادی	مصنف، دہلی
۶۷۔ ۲۰۰۷	دل کے قریں رہتے ہیں (خاکے)	احمد یوسف	ایجوکیشنل پبلشنگ ہاؤس، دہلی
۶۸۔ ندارد	سیر المصنفین۔ جلد اوّل	مولوی محمد یحییٰ تنہا	عالم گیر الیکٹرک پریس، لاہور
۶۹۔ ۲۰۰۷	اردو میں افسانچہ (منی افسانہ) کی روایت کا تنقیدی مطالعہ	عظیم راہی، محمد عظیم	......

رسائل و اخبارات

(سالنامہ دراسات اردو (کراچی) مرتبین: شمس الرحمان فاروقی اور فرانسز۔ڈبلیو۔پرچٹ)

"The Annual of urdu studies "1to1800 Shamsur-Rehman Farooqi &FrancesW.Pritchett

ماہنامہ آج کل (دہلی) مکمل فائل ۱۹۴۳ تا حال

ماہنامہ ایوان اردو (دہلی) مکمل فائل ۱۹۸۰ تا حال

ماہنامہ اردو دنیا (دہلی) ۱۹۹۹ تا حال

ماہنامہ شاعر (بمبئی) مدیر افتخار امام صدیقی، مطبع قصرالادب، بمبئی متعدد شمارے

ماہنامہ شاعر (بمبئی) شمارہ: ۲۰۰۲ر اگست **وفیاتِ مشاہیر اردو۔ ایک جائزہ** (مضمون) از شاہد اقبال، صفحہ: ۳۳ تا ۳۷ اور ۳۶

ماہنامہ نقوش (لاہور) شخصیات نمبر۔ مرتب و مدیر: محمد طفیل

ماہنامہ رہنمائے تعلیم (دہلی) مرتبہ: قمر سنبھلی شمارہ: ۲۰۰۱ر مارچ، صفحہ: ۲۱

ماہنامہ ایوان اردو (دہلی) معاصر اردو ناول (مضمون)، شمارہ: ۲۰۰۴ر جون، صفحہ: ۳۴

رسالہ دستک (مغربی بنگال) مدیر عنبر شمیم، مطبوعہ: کاؤسی گھاٹ شب پور، ویسٹ بنگال۔ انڈیا مشمولہ: آزادی کے بعد مغربی بنگال میں اردو غزل (مضمون) از جاوید ارشد چودھری۔ ۲۵ تا ۳۴

ہفت روزہ ہماری زبان (دہلی)

روزنامہ راشٹریہ سہارا (دہلی)

Urdu Adab Ke Khaliq
(an index of names, books & events)
By.: SHEHZAD BANO
Rs. 400/=